תלמוד בבלי · ראשונים · רי״ף · מפרשים · נימוקי יוסף

נימוקי יוסף על נדרים

רבנו יוסף חביבא

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

נימוקי יוסף על נדרים

רבנו יוסף חביבא

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/נימוקי-יוסף-על-נדרים/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף א. 4
דף א: 6
דף ב. 9
דף ב: 14
דף ג. 17
דף ג: 18
דף ד: 24
דף ה. 28
דף ה: 30
דף ו. 34
דף ו: 37
דף ז. 40
דף ז: 44
דף ח. 45
דף ח: 47
דף ט. 49
דף ט: 52
דף י. 56
דף י: 59
דף יא. 63
דף יא: 67
דף יב. 72
דף יב: 75
דף יג. 78
דף יג: 79
דף יד. 83
דף יד: 85
דף טו. 89
דף טו: 93
דף טז. 97
דף טז: 99
דף יז. 104
דף יז: 105
דף יח. 109
דף יח: 111
דף יט. 113
דף יט: 115
דף כ. 120
דף כ: 124
דף כא. 126
דף כא: 128
דף כב. 131
דף כב: 131
דף כג. 135
דף כג: 136
דף כד. 139
דף כד: 142
דף כה. 145
דף כה: 147
דף כו. 153
דף כו: 157
דף כז. 163
דף כז: 166

דף א.

כל כנויי נדרים כנדרים וחרמים כחרמים ושבועות כשבועות וכו'. פי' הנדר הוא בב' עניינים נדרי הקדש ונדרי איסר מדכתיב מוצא שפתיך וגו' דרשי' פ"ק דר"ה [דף ו.] קדשי מזבח וקדשי בדק הבית וצדקה כדאמרי' התם [שם] בפיך זו צדקה וקבעו להם חכמים זמן לתשלומין שלש רגלים ולצדקה אמרי דמחייב לתת אותה לאלתר ודיני נדרים אלו מפורשים בסדר קדשים נדרי איסר הם מפורשים במסכתא זו ונפקי מדכתיב (במדבר ל) כי ידור נדר לה' וגו' והם בג' דרכים עיקר הנדר וכנוי הנדר ויד הנדר עיקר הנדר הוא שיאמר ככר זה עלי קרבן או כקרבן שתולה אסורו בדבר הנדור כדתנן לקמן [דף יג.] קרבן שאוכל לך כקרבן שאוכל לך אסור כנוי הוא הקורא לדבר בשם שאינו עיקר אלא טפל מלשון המכנה שם לחברו הכא נמי שקורא לקרבן קונם או קונח או קונס ומשום שהן לשונות הגוים שהיו באותו זמן האומר ככר זה עלי קונם או כקונם הוי כאילו אמר קרבן אפילו למלקות ולקרבן כדאי' ריש מס' נזיר [דף ב.]. פתח בכנוין דעיקר קרבן וכן כנויי חרמים הם חרמי הקדש שאמר דבר זה חרך אם לענין איסור שאמר דבר זה אסור עלי כחרך או כדתנן לקמן [דף מז:] הריני עליך חרם הנידר אסור הרי את עלי חרם המדיר אסור שאם אמר חרך מהני. ובכנוי שבועה שבותה שקוקה שאמר שבותה שאוכל או שלא אוכל ומהני כאילו אמר שבועה שאוכל והעלו המפרשים ז"ל דבלא הזכרת השם כלל מיירי דאילו כשאמר שבועה בשם שלא אוכל מאי איריא משום כינוי תיפוק ליה משום הזכרת השם דהויא שבועה כדאמרינן התם [לקמן דף כב:] מארי כולה לא אכילנא (א) באלהא דישראל לא מגלינא (ע"ז דף כח.) והיינו דוקא לענין איסור אבל לענין מלקות בעי הזכרת שם דבכל אזהרות של תורה כתיב בהו שם לא תשא את שם (שמות כ) לא תשבעו בשמי (ויקרא י"ט:י"ב) וכן בשבועת העדות ושבועת הפקדון בעי' הזכרת שם או כנויו או שיאמר בשבותה האמורה בתורה שידועה שהיא בשם וטעמא דילפינן (שבועות דף לה:) אלה אלה מסוטה דמפורש בה יתן ה' [אותך] לאלה (במדבר ה) ושבועת הפקדון יליף [שם] תחטא תחטא משבועת העדות וכן בנזירות (נזיר דף ב.) אם אמר הריני נזיח או פזיח הוי כאילו אמר הריני נזיר שהואעיקר נזירות. ויד הנדר הוא שלא יזכיר לשון איסור ולא לשון קרבן ולא לשון קונם ושאר כנויין והיינו סיפא האומר לחברו מודרני ממך שאני אוכל לך והוי כאלו אמר הריני מודר ממך שיהא עלי כקרבן מה שאני אוכל משלך שני כמו שאני לי ולך שבמסכתא זו כמו משלי משלך דהאי תנא ירושלמי הוא דקליל בלישניה ונקראו ידות מפני שאינו שלם אלא יש בו מקצת הענין והוא מלשון ידות הכלים שהוא מקצת הכלי והאומר הריני נדור (נדור) מככר זה הוי יד או ככר זה

עלי איסר או איסור ולא גרסינן שאיני ולומר מודרני ממך שאין אני אוכל משלך דבכה"ג לאו איסור הוא דנדרים מיתסר חפצא עליה הוא כלומר שיאסור שום דבר לעצמו וזה לא הזכיר שום דבר שאסרנו עליו אלא שאוסר עצמו שלא יאכל משלו שהוא איסור גברא ולא איסור חפצא:

מנודה. לא אמר מרוחקני או מופרשני אלא מנודה והיינו (ב) דמפיק ליה אם לשון ריחוק הוא כדמתרגם בנדת טומאתה בריחוק סאובתה והוי ליה כמרוחקני או לשון נידוי הרגיל בדברי חכמים ואינו כלום לענין איסור נכסיו:

חוכך. מלשון נתחכך בכותל שכן דרך בני אדם שהוא מסופק בדבר המחשבה שכופף בעצמו ומתחכך א"נ מטעים הדבר אל חכו:

[**דף ב ע"ב**] **גמרא פתח בכנויין ומפרש ידות האומר לחברו מודרני ממך וכו'**. פי' פתח כלומר דמלישנא דמתני' משמע דבעי לפרושי בכנויין דפתח ביה ואיהו לא מפרש אלא ידות. אינש אירי בהו כלומר כלום אירי בהם שום תנא בשום דוכתא דידות נדרים כנדרים דלא קתני להו הכא. וידות היכא כתיבן כלומר דאילו מסברא אינם כלום ואע"פ שנתכוין לנדר דרחמנא אמר (במדבר ל:ג') ככל היוצא מפיו יעשה ולבטא בשפתים והני דברים שבלב נינהו ומייתי לה מקרא ומיהו סברא הוא דלא אירי קרא אלא בידים מוכיחות כדלקמן:

לעשות ידות נזירות וכו'. לישנא יתירא דנזיר להזיר קא דריש ולרבות דבין קאמר בהדיא הריני נזיר דהוא עיקר נדר של נזירות בין האומר אהא או האומר הריני הוי נזיר וכדאוקמא שמואל בגמרא (נזיר דף ב:) בנזיר עובר לפניו דהוו ידים מוכיחות:

אין לי דידות הוו כעיקר הנדר אלא בנזירות דאיכא יתורא דאילו כתיב בנדרים נדר לנדור הוי נמי רבויא אבל לנדור נדר דברה תורה כלשון בני אדם:

מקיש נדרים. ואי לאו דאקשינהו קרא לא הוה ילפינן נדרים מנזירות לענין ידות דאיכא למפרך מה לנזירות שכן ריבה בו הכתוב דברים הרבה מה שאין כן בנדרים ותו דלקמן משמע דלוקין על ידות נדרים ואי לאו דאסמכינהו קרא בהקשא לא היו מחייבין מלקות עליהם דלא היו עונשין מלקות ושאר חיובי ב"ד אלא בדבר הלמד מן המקרא בג"ש או בהיקשא אבל דבר הלמד במה מצינו אין לוקין עליו ולפיכך אצטריך היקשא:

[**דף ד ע"ב**] **אמר שמואל בכולן עד שיאמר שאני אוכל לך וכו'**. פי' בכולן עד שיאמר לא תימא דמתני' או או קתני או מודרני ממך אסור או שאני טועם לך אסור אלא אינו אסור עד שיאמר מודרני ממך שאני אוכל לך משום דהויין ידים מוכיחות דמאיסור אכילה מדיר נפשיה:

דלא (ג) **משתבעינא וכו**'. שאין משמעות לשונות הללו לשון איסר אלא לשונות של הרחקה בעלמא מדבורו וממשאו וממתנו ומלישב בד' אמות שלו וכיון דאיכא למשמע מינה שאר הנאות וליכא ידים מוכיחות לשם איסור אינו איסור כלל ואפי' לאשתעויי בהדיה והיינו דקאמר לא משמע דאמר אסור כלומר אין במשמעותו שום איסור וכן הסכימו רוב המפרשים ז"ל דאינו חייב להרחיק כלל:

דף א:

כר' יהודה דאמר וכו'. במתני' דתנן גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם רבי יהודה אומר ודין דיהוי ליכי מינאי ספר תירוכין ואגרת שבוקין אלמא בעי ידים מוכיחות שהוא המגרש והיא המתגרשת:

אמאי תני ב' (אוכל) לך אם איתא דסבירא ליה דידים שאינן מוכיחות הויין ידים ומודרני לחודיה אסור א"כ לך לך למה ליה אפי' לא קאמר אלא שאני טועם ליתסר בדחבריה דהא אמרת ידים שאינן מוכיחות הויין ידים אלא ודאי מדקא בעי לך ש"מ סבירא ליה דבעי' ידים מוכיחות ומודרני לחודיה לאו כלום הוא ואי אמר מודרני ממך (א) שאיני אוכל ולא קאמר (ב) ליה אפשר לומר דאסור דיד מוכיח הוא דמשל חברו דקא משתעי בהדיה קאמר דדוקא בשאני אוכל בלא מודרני ממך הוא דלא הוי יד מוכיח בלא לך אבל מודרני ממך שאני אוכל איפשר דהוי ידים מוכיחות אבל אין כן דעת רבינו (אלפסי) ז"ל שכ' דכל היכא דלא אמר לך בין אמר מודרני ממך בין אמר מודרני ממך שאני אוכל לא משמע דאמר אסור אלא מודרני ממך דלא משתעינא בהדך אי אכילנא היום משמע פי' דמודרני ממך שאני אוכל לאו לאיסורא קא מכוין אלא שאני אוכל תנאה הוי מודרני ממך דלאו לאשתעי' בהדך אם אני אוכל היום דלשון שאני כמו אם אני והכי הסכימו הילכתא רבוותא ז"ל והיכא דאמר לחבריה שאני אוכל לך איכא מ"ד דיד מוכיח הוא אע"ג דלא אמר לא קונם ולא מודרני ממך משום דלא שקלי' וטרי' אלא אמודרני לחודיה אבל בשאני טועם לך שפיר הוי יד מוכיח דקונם מה שאני אוכל משלך קאמר וכי תימא מנא לך דקונם קאמר דילמא שבועה שאני טועם משלך קאמר כדתנן בשבועות [דף כ.] שבועה שאוכל לך דאכילנא משמע הכא נמי [נימא] שהוא נשבע שיאכל משלו איכא למימר דא"כ לא לימא שאנו אלא לימא שאוכל לך דגבי שבועה לא משכחת להאי לישנא דשאני אלא דוקא גבי קונמות:

מה נזירות בהפלאה. כלומר דלא עדיפי ידות מנזירות גופה ובנזירות גופה בעי' נזירות מפורשות מדכתיב (במדבר ה) כי יפליא שענינו יפרש כתרגומו ומפרש לה במס' נזיר

[דף לד.] מה נזירות בהפלאה שאם אמר א' הריני נזיר שזה נזיר והלך לו ולא נודע אם הוא נזיר אם לאו אינו נזיר דבעי' שבשעה שהוא נודר בנזיר יתברר הדבר אם תחול נזירות אם לאו אף ידות בהפלאה שיהו מוכיחות דלנדר קא מכוין:

דאין אדם מגרש. הילכך אפילו בלא ודין דיהוי ליכי מינאי מוכח שפיר דאיהו מגרש לה:

[**דף ז ע"א**] **בעי רב פפא יש יד לצדקה וכו'**. פי' בעיא דרב פפא אפי' ביד מוכיח דדילמא לא איתרבו ידות אלא בנזירות ובנדרים בהיקשא דנזירות אבל בצדקה לא אשכחן או דילמא כיון דאיתרבו נדרים לענין ידות מהיקשא דנזירות כדלעיל [דף ג.] וצדקה כתיב בקרא דנדר דכתיב מוצא שפתיך וכו' בפיך ודרשי' התם בפיך זו צדקה יש לה יד כמו שיש יד לנדר:

היכי דמי. דאיקרי יד ולא צדקה עצמה:

ההוא צדקה עצמה הוא. כאילו פי' נמי צדקה:

לנפקותא בעלמא. כלומר והדין ליהוי להוצאה אלא [שלא] סיים דבריו והילכתא דיד הוא לצדקה דקי"ל כל תיקו דאיסורא לחומרא:

א"ר יוסי בר חנינא מודרני לך שניהם אסורים מודרני הימך הוא אסור וחברו מותר. פי' שניהם אסורין כל א' מהם אסור בנכסי חברו דלשון לך תרי לישני משמע אליך כפשוטו ומשמע משלך כדתנן קונם שאוכל לך שהוא כמו משלך:

הוא אסור. שהנאת חברו הוא שאסר עליו ולא אסר שלו לחברו ומיהו בין מודרני לך או מודרני הימך לא חאיל איסורא אם לא פי' מאכילה דאי לא אמר אלא מודרני ממך לחודיה הא אמרינן לעיל דלא משמע דאמר אסור וכדפרשנו:

אמר אביי מודה ר"ע לענין מלקות שאינו לוקה וכו'. פי' שאינו לוקה אם נהנה מחברו שהרי מן הספק אסר לו ליהנות ממנו ומספק אם הוא יד אם לא לא מחייב מלקות ורבינו (אלפסי) ז"ל דקדק מהא דידות נדרים כנדרים מדאורייתא ולוקין עליהם דהא מפני שהוא ספק הוא דלא לקי הכא:

נדינא ממך דכ"ע אסור. דלשון איסר הוא כמו נטול אני ממך מלשון אביי נאדי מטעמיה דרב' ורבי' (אלפסי) ז"ל כתב דדוקא שאמר נדינא ממך שאני אוכל לך דאז הוו ידים מוכיחות וכי הא דרב חסדא דפי' מנכסי' דרב ירמיה אבל נדינא ממך לחודיה לא עדיף ממודרני או מופרשני ממך דאסיקנא דהוו ידים שאין מוכיחות ואין בו איסור כלל וכן דעת הרמב"ן ז"ל וכתב הריטב"א ז"ל כן כדעת רבותי ושלא כדברי הרמב"ם והראב"ד ז"ל דנדינא ממך אסור עד כאן ורבינו (אלפסי) ז"ל נמי מצא לחד מרבוותא שכתב בפסקי' דיליה דנדינא מינך לחודיה אסור ליהנות לו:

משמיתנא דכ"ע שרי. דלשון שמתא הוא ולא איסור הנאה אלא כאומר הריני מתנהג עמך כאילו אתה משומת שלא אוכל משלך שדרך בני אדם להתרחק ממני אבל אינו אוסר עליו כלום:

לישנא דנידויא הוא. לשון ריחוק כדמתרגם (ויקרא טז) בנדתה ברחוקה והוה כמרוחקני ממך:

לישנא דמשמיתנא. שלא נתכוון אלא ללשון חכמים שקורין לנידוי שמתא ואין בזה איסור נכסים:

ופליגא דרב חסדא. הא דרב פפא דאמר במשמתנא כ"ע לא פליגי דשרי דרב חסדא סבר דבמשמיתנא נמי פליגי:

ליה דחש להא. כלומר דליתא להא דר"ע ולית הילכתא כותיה דקי"ל מחברו ולא מחבריו ומדלא קאמר [ליה] דחש להא דר"ע במשמיתנא אלא סתמא ש"מ דבין במנודה אני לך בין במשמתנא דלית הלכתא כותיה:

[**שם ע"ב**] **א"ר אילא אמר רב נדוהו בפניו אין מתירין לו אלא בפניו וכו**'. פי' אלא בפניו קים להו כי הוי בפניו חמור טפי ולא משתליף אלא בפניו ומיהו אין מתירין קאמר אבל בדיעבד מותר:

הזכרת השם לבטלה. ודעת הגאונים ז"ל דה"ה על הכינויין היה צריך לנדותו לפי שעבר על ד"ת דהכי אמרינן בתמורה [דף ד.] את ה' אלהיך תירא אזהרה למוציא שם לבטלה והכי איתא בכמה דוכתי דהיו משמתין בכה"ג כי ההיא (מו"ק דף יז.) שהכה בנו גדול וכתב הריטב"א ז"ל נראין דברים שאין נידוי זה אלא בהזכרת השם או בכינוי הידו של אל"ף דל"ת וכיוצא בו מן השמות המיוחדים אבל לא על המזכירו בלע"ז או שאר לשונות אלא גוערין בו וכתב הרמב"ם ז"ל [פ"ז מהל' ת"ת הלי"ג] דהא דאמרינן היה חייב לנדותו דוקא כשהזכירו לבטלה במזיד אבל לא בשוגג אלא גוערין בו ומתרין בו שלא ישנה בכך וכתב עליו הריטב"א ז"ל נראין דבריו ולפ"ז ההיא אתתא הכיר בה רב הונא דמזידה הוה. וכל שיצא הזכרת השם בשוגג צריך לומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד כמו שאמרו בירושלמי ברכות [פ"ו הל"א] מי שאמר ברכה שאינה צריכה ע"כ:

הוא עצמו יהא בנדוי. השומע שלא נדהו ראוי שיהא בנדוי שמן השמים יענישוהו לפי שלא חשש לכבודו של הקב"ה. והודיענו כמה חמור עון זה שכל מקום וכו' שנאמר כי מתו והאי קרא נאמר על דתן ואבירם ולא מתו ממש שבמחלוקת קרח היו ולא הוו סומין שהרי כתיב (במדבר ט"ז:י"ד) העיני האנשים ההם וגם לא היו מצורעים שהרי כתיב [שם] יצאו פתח אהליהם שהיו בתוך המחנה והיו להם בנים דכתיב [שם] ונשיהם

ובניהם וטפם וע"כ משום שבאו לידי עוני אמר מתו ודין הוא שיהא כן שהרי כשמזכירין אותו כראוי כתיב (שמות כ׳:כ״א) כל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך וברכת ה' היא תעשיר וכשמזכירו שלא כראוי דין הוא שיהיה נענש בעוני:

ולא כלום. שאין צריך המתנה:

תלמיד חכם. כתב הריטב"א ז"ל דרבותא היא. מפר לעצמו. ומשום האי נקט ת"ח כי אין ספק שלא תפס ת"ח בחנם אלא לאשמעינן דאיניש דעלמא אינו מפר לעצמו ואפילו בכי האי ומדאמרינן היכי דמי כי הא שמעינן בכי הא שהנדוי שנדה לעצמו הוא לפנים משורת הדין ולא בשנדה עצמו לאפיקורותא דהתם אינו מתיר עצמו מבית האסורין וכ"ש כשנדה עצמו לקנוס עצמו לחברו בדבר דהתם אפילו אחרים אין מתירין אותו אלא בפניו כעין שאמרו בנשבע לחברו לקמן בשמעתין [דף סה.]:

היכי דמי. כלומר היכי משכחת לה שת"ח צריך לנדות עצמו:

משמית נפשיה. לצער עצמו עמו:

וכי עייל לביתיה. ליכא למימר שעשה כן כדי שיוכלו בני ביתו לשמשו דהא בהדיא אמרינן במס' שמחות [פ"ו] דאשתו ובניו של מנודה מותרין לשמשו ולעמוד בד' אמות שלו ממעשה דרבי אליעזר (סנהדרין דף סח.) שברכוהו והורקנוס בנו היה משמשו וחולץ תפליו ועוד מדאבעיא לן (מו"ק דף טו:) במנודה מהו בתשמיש המטה ואם היתה אסורה לישב עמו תוך ד' אמת היאך תשמש מטתו אלא אמר הכא כי עייל לביתיה לומר שהיה מתיר עצמו במקום המוצנע שלא יצטער בר בי רב שנשאר הוא בלא היתר:

[**שם**] **א"ר גידל אמר רב מנין שנשבעין לקיים את המצוה וכו'**. פי' מנין שנשבעין ואפילו לכתחלה נשבע בשם ולא אמרינן דהוי מזכיר שם שמים לבטלה ומסיים (לפי) רב גידל היאך היה דוד נשבע לקיים מצוה והלא מוציא שם שמים לבטלה דנשבע ועומד מהר סיני הוא קמ"ל דוד דשרי ליה לאיניש כשרואה עצמו שמתרשל במצוה אם לא נשבע התירו לו לישבע:

דף ב.

נדר גדול נדר. ואם לא קיים עובר בבל יחל דברו ואיכא מ"ד דשפיר מיקרי נדר דומיא דצדקה דמקריא נדר אע"ג דהויא בלשון ה"ז לצדקה הכא נמי מקרי נדר מכי מקבל עליה כיון דקא עביד מצוה ואחרים פירשו דנדר לאו דוקא חדא דנדרים איסור חפצא הוא ולא שייכי בה עשה ותו דבגמ' [דף ח.] מקשי' עלה והלא מושבע ועומד משמע דבשבועה

עסקינן אלא ה"ק שבועה גדולה היא ואם לא קיים שבועתו לוקה עליו משום בטוי כמי שנשבע שיאכל ולא אכל:

מושבע מהר סיני. בעסק התורה והמצוה שזו היא תורה שבעל פה:

דאי בעי פטר נפשיה. הילכך אינו מושבע על פ' זה ועל מסכת זו והא דנקט פטר נפשיה בק"ש משום דהכי אי' בשלהי מנחות [דף צט:] כיון שקרא אדם ק"ש שחרית וערבית קיים מצות לא ימוש אבל בלאו הכי מצי לתרוצי דלא מחייב ללמוד פרק זה ומסכתא זו ממש וכאילו הוא דבר הרשות ממש ולהכי חיילא שבועה עליה ודעת הריטב"א ז"ל כאותן דמפרשי דנדר ממש הוא כנדרי הקדש שהם חיוב גברא והיה כל אומר לעשות מצוה (א) ולתקוני מילתא אמר שהוא נדר גדול אע"פ שאין בו אלא אמירה בעלמא ולהכי פרכינן והלא מושבע משום דנדר זה כשבועה הוא ואידי ואידי חיוב גברא וכן נראה מדאמר האומר משמע דבאמירה בלחוד סגי ואילו בעי למימר שבועה כשאר מפרשים ז"ל א"כ מיירי בשהזכיר שם או כנוי או שום שבועה דאי לאו הכי אפילו משום ידות שבועה ליכא עוד כתב ז"ל דמדאמרי' הכא דחיילא שבועה עליה בפרק זה משום דלא היה מושבע אלא שבועה כללית ללמוד תורה והוה מצי פטר נפשיה בכל מה שהיא מדברי תורה. שמעי' שהנשבע לפרוע לחברו סתם ואח"כ נשבע לפרעו בדבר ידוע שהשבועה חלה על שבועה לכל דבר וכן כל כיוצא בזה ע"כ:

עליו להשכים. על האומר מוטל להשכים תחלה ואפילו הוא הרב והיה נראה שלא אמר כן אלא לזרז תלמידו והביא ראיה מדכתיב (יחזקאל ג':כ"ג) והנה שם כבוד ה':

[דף ח] **אמר רב יוסף נדוהו בחלומו צריך עשרה בני אדם להתיר לו וכו'**. פי' צריך עשרה אע"ג דבנדוי דעלמא בחכם א' סגי הכא החמירו טפי דנדוהו מן השמים כתב הריטב"א ז"ל ראיתי לרבי' נ"ר בברצלונה שהיה נוהג לעשות כן במי שנודר או נשבע בחלום שבאין עשרה להתירו ובודאי דמהא ליכא ראיה כלל אא"כ ראה בחלום שמשביעו אחר ואפילו ההיא אפשר דלא דמיא להא וגם הוא נ"ר אמר לי שאין לו עיקר בדבר זה אלא שנהגו ואי לא שכיחי עשרה דבשלשה הדיוטות סגי ולא בעי למיזל לפרשת דרכים ע"כ:

מתנו. שמלמדין לאחרים:

תנו ששונין לעצמן ל"א מתנו תלמוד כדאיתא בברכות [דף כ.] **בשני דרב יהודה כולהו תנויי בנזיקין הוה**. תנו. ששונין משניות:

ויהיב שלמא. ובחזרת שלום זה יגין עליו מן היסורין:

לא שויוהו שליח. וצריך עשרה:

בלא דברים בטלים. ואפשר שהתרת הנדוי בחלום היה דברים בטלים ובעי התרה אחריתי:

[**שם ע"ב**] **רבינא הוה ליה נדרא לדביתהו וכו'**. פירוש נדרא לדביתהו והיה צריך התרת חכם שלא היה מדברים שבינו לבינה ולא מנדרי עינוי נפש או ששמע והחריש ביום שמעו:

בעל מהו. פשיטא ליה דאחר נעשה שליח לחרטת חברו ואפילו בלא שליח אם אפשר שידע המתיר שהנודר מתחרט היה יכול להתיר כדתניא סוף קדושין [דף פא.] אישה הפרם וה' וגו' במה הכתוב מדבר בשמע בעלה והפר לה והיא לא ידעה וה"ה לחכם אבל בבעל איכא למיחש שמא יוסיף על חרטת אשתו מפני שקשה בעיניו הנדר או שמא לא שאלה היתר אלא לבעלה ואין רצונה שיבאו הדברים לפני אחר דאדעתא דהכי לא נתחרטה:

אי מכנפי אין. אם מצאן מקובצין אין אבל אם צריך לקבצם לא דחיישינן משום טרחיה דילמא אתי לאוסופי אחרטה דאמרה ליה איהי וללשון אחר אי מכנפי אינו צריך לפרסם הדבר ולפיכך אינה מקפדת אבל אי לא מכנפי צריך לחזר אחריהם ומתפרסם הדבר והיא מתביישת ואדעתא דהכי לא נתחרטה ורבי' שמשון הורה דאם שלח אדם חרטת נדרו בכתב לחכם מתיר לו שלא בפניו והביא ראיה מההיא דסוף קדושין וכו מהא דירושלמי מתירין על פי תורגמן וכן דעת הרשב"א והרא"ש ז"ל אע"פ שאין כן דעת הרא"ה ותלמידו הריטב"א ז"ל דהם סוברין דדוקא שליח לאשתו שהוא כגופו ולא דמי לתורגמן שהוא שליח ובפני בעלי דבר:

תלמידא באתרא דרביה. דהא רבינא מפני שהיה במקום ר"א שהיה רבו כדאיתא פרק הדר [דף סד.] לא רצה להתיר לה אע"פ שהיה תלמיד חבר וא"ת דילמא שלא משום האי טעמא הוה אלא משום דתנן במס' נגעים [פ"כ] כל הנדרים אדם מתיר חוץ מנדרי אשתו כבר תירץ רבינו שמשון ז"ל דההוא ביחיד אבל רבינא הוה מצי לכנופי תרי בהדיה אי לאו דתלמיד הוה ומיהו בנטילת רשות הוה לישרי לי' אלא שרבינא רצה להחמיר על עצמו:

ושמתא אפילו באתרא דרביה. הא לא שמעי' מהכא אלא משום דאמרן דלא שרי נדרא משמע (לאו) דוקא נדרא:

ויחיד מומחה. אם נדה ת"ח ומת המנדה יחיד מומחה מתיר:

[**דף ט**] **מתני' כנדרי רשעים נדר בנזיר בקרבן ובשבועה וכו'**. פי' כנדרי רשעים מפני שהרשעים דרכם לידור אם אמר הריני או עלי או הימנו:

נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה. כל לשון ולשון לפי משמעות שאם אמר כנדרי רשעים הריני נתחייב בנזירות דהאי לישנא על חיוב נזירות שייך וכגון שהיה נזיר עובר לפניו דהוו ידים מוכיחות וכן אמר כנדרי רשעים עלי ה"ז נתחייב בקרבן דהאי לישנא על חיוב קרבן הוא דשייך וכגון שהבהמה עומדת לפניו וכן אם אמר כנדרי רשעים הימנו שלא אוכל הויא שבועה דשלא אוכל לא שייך אלא לשבועה שהוא איסור גברא דאילו לאיסור נדר שהוא איסור חפצא לא שייך שלא אוכל ובשהיה ככר מונח לפניו עסקינן ואע"ג דלא מפיק שבועה מפיו הויא שבועה ומיהו הוי ליה למימר בהא כשבועת רשעים אלא דלא מימנעי רבנן מלמיקרי לשבועה נדר וכל זה מפורש בגמ' ומפני שאחז"ל [דף כב.] כל הנודר נקרא רשע קרי להו רשעים ולא רשעים ממש נינהו:

כנדרי כשרים. בין שהיה נזיר עובר לפניו ואמר כנדרי כשרים הריני או היתה בהמה לפניו ואמר בלשון עלי או ככר לפניו ואמר הימנו לא אמר כלום דכיון שאמר כנדרי כשרים הכשרים מדקדקין על עצמם ואין נודרין כדי שלא תבא תקלה על ידם בשום נדר:

כנדבותם. אם אמר כנדבת כשרים עלי או הריני נדר בנזיר ובקרבן שהכשרים דרך נדבה מביאין קרבן בענין שאינו בא לידי תקלה כגון שאינו קורא לה שם עד פתח העזרה וכן הכשרים מנדבין נזירות כשרואין שיצרם תוקף עליהם אבל בשבועה לא משכח תנא שבועת כשרים כלל שכל שבועה קרובה לתקלה אי נמי מפני שיש בה הזכרת שם שמים וכתב הריטב"א ז"ל מורי הרשב"א ז"ל כתב שאם אמר כנדבת כשרים פרק זה הרי נשבע ללמוד אותו לפי שהכשרין נשבעין כן ובתוספתא דפרקין וכן בירושלמי אמרינן שאם אמר כנדבת רשעים לא אמר כלום לפי שאין הרשעים מתנדבין:

[**דף י.**] **האומר קונם וכו'**. השתא מפ' כנויין דתנא ברישא דמתניתין שבותה שקוקה ומקמי כנויי נזירות הוה ליה למיתני כנויי שבועה דהכי סדרינהו ברישא שבועות מקמי נזירות אלא משום דבעי למיתני נדר במוהי דליתיה בכלל כנויין שבקה שבועה לבסוף:

נדר במוהי. מפרש בירושלמי דמוהי זה משה ולא בעי למימר דאם אמר במוהי שיהיה שבועה דהא ודאי אינו כלום דלא עדיף מן האומר בשמים ובארץ אלא דאמר בהאי לישנא במומתא דמוהי שפירושו בשבועה שנשבע משה דכתיב ויואל משה שהוא מלשון אלה ושבועה וכן פי' רשב"ג בברייתא בגמרא וכן משמע בירושלמי דאמרו במשנתנו נדר במוהי במומי ומייתי לה הכא אי משום דדמיא לכנויין דקרי למשה מוהי או שמומתא קרי כנוי כי תרגום נקרא כנוי כשאר לשונות:

[**שם ע"ב**] **גמ' כנדרי רשעים וכו' ודילמא הכי קאמר וכו'**. פי' ודילמא הכי קאמר דקס"ד דכנדרי רשעים גרידא קאמר מתניתין וכבר מפורש כל זה במתני':

שם פיסקא כנדבותם נדר וכו' מאן הדין תנא דשני ליה בין נדר לנדבה וכו'. פי' בין נדר לנדבה דבנדר אסר ובנדבה התיר ולהכי קאמר דכשרין נודבין אבל לא נודרין:

טוב מזה שאינו נודר כל עיקר. דלעיל מהאי קרא כתיב את אשר תדור שלם ואפילו הכי כתיב בתריה טוב אשר לא תדור דמשמע שהוא טוב שלא ידור כלל משידור וסופיה דקרא מתפרש הכי משתדור דשמא לא תשלם מי שנודר ומקיים ודריש ליה לקרא כפשטיה טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם הא אם תדור ותשלם טוב מכלן והשתא קס"ד דאינהו בין בנדר בין בנדבה פליגי שלשון נדר כולל הוא לשניהם ללישנא דקרא ועוד מדקאמר ר"מ שאינו נודר כל עיקר:

אפילו תימא ר"מ. לא מיבעיא לר' יהודה דמיקל דיכילנא לתרוצה אלא אפילו לר"מ דמשמע דמחמיר טפי מתפרשא מתני' שפיר דאיהו לא מיירי אלא בנדר:

והקתני כנדבותם נדר. הך קושיא בלא אוקמתין קשיא אגופא דמתניתין אלא בעי למידע תחלה מתניתין מני שהיה נראה לו דמשבשתא היא כיון דלא אתיא לא כמר ולא כמר וכשתירצה חזר להקשות דהא ע"כ משבשתא היא וחזר לתרוצה תני נודב ותנא לא דק משום דלשון נדר כולל שניהם ומסיק תלמודא בגמרא [דף י.] אפילו תימא ר' יהודה כי אמר ר' יהודה בנדבה בנדר לא קאמר והא דקאמר נודר ומקיים תני נודב:

לידי תקלה. דבל תאחר דשמא לא יפרישנו:

נדבה נמי. אע"פ שהפרישה אפשר שימעול בה:

כשמעון הצדיק. דכה"ג ודאי מיקריא נדבה שנודר להרחיק עצמו מן העבירה וליכא למיחש לתקלה כיון שנזירותו היתה לשם שמים ודאי יזהר בנזירותו וכתב רבינו אלפסי ז"ל שמעינן מהא פיסקא דאפילו בנדבה דוקא בפתח העזרה דלא מבעיא ליה לכשר למנדר או לאשתבועי במידי אלא כדבעי למעבד מידי או אפילו למיתב זוזא לעניא או אפילו לפדיון שבויים וכיוצא בהם אם איתא להההוא מידי בידיה ליתן ליה מיד ואי לא לישתוק עד דהוי בידיה ויהיב ליה ומיהו אי מצוה דגופיה הוא ומחייב בה ורמיא עליה כגון [דף ח.] הא דאמרינן אשנה פרק זה או מסכתא זו וקא (א) אמיד נפשיה למיקם בה וחזי דמיאש מינה שרי ליה למינדר עלה לזרוזי כדרב גידל וכ"ש היכא דרגיל ומשתלי ועבר על אחת מכל מצות לא תעשה דתנן (אבות פ"ג מי"ז) ונדרים סייג לפרישות וכן בשבועות ע"כ ואם תאמר והכתיב (בראשית כ) וידר יעקב נדר וכתיב (במדבר כ"א:ב') וידר ישראל וכתיב (תהלים עו) נדרו ושלמו לה' אלהיכם י"ל דשעת צרה שאני דאמרינן בהגדה וידר יעקב נדר לאמר [לאמר] לדורות שיהיו נודרין בשעת צרתן וכענין נדרו של יעקב אבינו (בראשית כ) אם יהיה אלהים וגו' וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך אבל

שלא בשעת צרה אסור לידור אלא מה שדעתו ליתן יתן בלא נדר ומה שנהגו לידור צדקות ושמן למאור ביום הכפורים יש לפרש דע"י שהוא יום הדין וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו כשעת צרה דמי כדי שיעלה זכרוננו לפניו לטובה:

דף ב:

[**דף י ע"ב**] **מתני' לחולין שאוכל לך וכו'**. פי' (לחולין) כיון דהוה מצי למימר חולין שאוכל לך ואמר בלמ"ד לחולין חיישינן דילמא שתי תיבות קאמר לא חולין להוי מה שאוכל לך משלך ולפיכך אסור דמאי דאינו חולין הוא קרבן וכן לכשר פרשינן הכי לא כשר יהא מה שאוכל לך אלא פסול ואמרינן דעל פסולי המוקדשין קאמר שהם דבר הנדור וכן לדכי יהא מה שאוכל משלך אלא טמא ואמרינן דבבשר קדש טמא קאמר שהוא דבר הנדור (א) ובטהור וטמא נמי אמרינן דעל בשר קדש קאמר ואע"ג דאפשר דטמא על בשר נבלה טמאה קאמר וטהור בתרומה טהורה קאמר דהן דבר האסור ולא דבר הנדור וא"כ לאו כלום הוא מ"מ הא אתי לאשמעינן דסתם נדרים להחמיר ואמרינן דעל בשר קדש שהוא דבר הנדור קאמר וכן פגול ונותר אע"ג דדברים האסורין נינהו מ"מ עיקרן בא ע"י נדר ודבר הנדור הוי:

פגול. הוא קרבן שחשב עליו לאכלו חוץ לזמנו שהוא פסול (ב) ואין בו כרת:

כאימרא כדירים. בהני מילי קמ"ל שמפרשין סתמן להחמיר בדברים הקדושים וכמו שאמרו בירושלמי כדירין של עצים כדירין של קרבנות הילכך אם אמר על ככר ה"ז עלי כאימרא כדירים אסור דאימרא הוא כבש של קרבן:

כעצים. כשני גזרי עצים של מערכה:

כאשים. היינו כאברי עולה שהם כליל לאשים:

כמזבח. כקרבנות המזבח:

כהיכל. היינו כקטרת הקריבה בהיכל:

כירושלים. היינו כשלמים שהם קריבים ונאכלין בכל ירושלים:

כאחד מכל משמשי המזבח. ככף ומחתה ומזרק:

הרי זה נדר בקרבן. כלומר בדבר הנדור דהני כולהו דבר הנדור נינהו והכי אמרינן [לקמן דף יד.] כי ידור נדר עד שידור בדבר הנדור:

האוסר ירושלים לא אמר כלום. רבי יהודה מודה כירושלים שהוא נדר אבל שמעיה לת"ק דאפילו בלא כ"ף הדמיון כדתנן לקמן [דף יג.] קרבן שאוכל לך אסור ופליג עליה ר' יהודה בהא לומר דכל היכא דלאו בכ"ף קאמר לאו מידי הוא:

[דף יא ע"ב] **גמ' תניא חולין החולין כחולין בין שאוכל לך בין שלא אוכל לך מותר וכו'**. פי' חולין החולין בין דקאמר חולין שאוכל לך בין דקאמר חולין שלא אוכל לך מותר ושאוכל לך פשיטא אלא משום דשלא אוכל לך נקטינן דשלא אוכל לך אצטריך לאשמעינן דלא אמרינן מכלל לאו אתה שומע הן ולומר חולין יהא מה שלא אוכל לך הא מה שאוכל לך לא ליהוי חולין אלא קרבן וליתסרא קמ"ל דר"מ היא דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן דתנן (קדושין דף סא.) ר"מ אומר כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי והתם כפליה לתנאיה אם יעברו ואם לא יעברו אלמא לא אמרינן מכלל לאו אתה שומע הן הלכך (אתא) כי אמר לחולין לא אוכל לך מותר:

ה"ג לא חולין שאוכל לך אסור. בשתי תיבות ולפיכך אסור דא"צ למידק מכלל לאו דודאי כך הוא לא חולין כמו קרבן דאין אמצעי ביניהם ומה שאינו חולין הוא קרבן וכאילו הוא קרבן יהא שאוכל לך הלכך אסור אפי' לר"מ ומתני' דמפרשינן דאסור משום מכלל לאו כדאיתא בגמ' היינו מפני שהיא לחולין במלה אחת ומשום שסתם נדרים להחמיר פרשינן ליה כשתי תיבות כדפי' במתני' ולא אתיא כר"מ דאילו לר"מ מותר הוא דמכלל לאו דמי:

ה"ג לחולין לא אוכל לך מותר (ג) אפילו לר"מ דלא תני מתני' בשתי תיבות היינו משום דבמתני' קתני שאוכל לך דמשמע היתרא ולפיכך אם אתה דורשו בשתי תיבות ולאיסורא בה"ג חשיב ליה לר"מ אמאי מותר היה לו לפרשו לא חולין יהא אלא קרבן לפיכך לא אוכל לך כמו לקרבן יהא:

וקשיא לן. קס"ד דב' תיבות קאמר בפתחות הלמ"ד לא קרבן להוי מה שלא אוכל לך הא מה שאוכל לך להוי קרבן:

סבר לה כותיה בחדא. ולפיכך תני ברישא מותר דלית ליה מכלל לאו וכו' ופליג עליה בהא דלא אמרינן לקרבן יהא אלא אדרבה כפשטו ממש לקרבן מה שלא אוכל לך מותר:

הא דאמר לחולין. תנא דברייתא תני לחולין בשו"א הלמ"ד ולפיכך מותר דאל"כ אלא שדורשו לאיסור היה צריך לומר חולין יהא מה שלא אוכל לך הא מה שאוכל קרבן ולית ליה לר"מ מכלל לאו וכו':

הא דאמר לחולין. כלומר אין ה"נ שאם אמר כך מפרשינן ליה לא חולין יהא שהוא ודאי קרבן לפיכך לא אוכל לך בתירוצא דר' אבא ולהאי תירוצא דר' אשי תנא סבר לה כר"מ לגמרי הילכך ברייתא ר"מ היא ואי קשיא לך קרבן לא אוכל לך אמאי שרי ליה ר"מ באידך פרקין [דף טז.] הא לא עדיף לא חולין מקרבן ואמרת דדרשינן ליה לא חולין יהא לפיכך לא אוכל י"ל שאני התם שהיו רגילין לומר קרבן בלשון שבועה כמו העבודה

ומחשבת הנודר ודעתו לישבע במצות קרבן וכיון שאין הלשון הזה לשון שבועה כלל פטור אבל אין דרך לישבע בלשון לא חולין ובלשון לקרבן כך העלה הריטב"א ז"ל בשם רבותיו הרא"ה והרשב"א ז"ל וכתב רבינו (אלפסי) ז"ל וקי"ל כרבנן דסברי מכלל לאו אתה שומע הן דלא שמעינן מאן דבעי תנאי כפול בשום דוכתא אלא ר"מ ויחידאה הוא ורבים פליגי עליה הילכך האומר לחברו אם תעשה דבר פלוני שדי נתונה לך מכלל הן אתה שומע לאו ואם לא השלים תנאו אינה נתונה לו אע"פ שלא כפל תנאו דאילו לר"מ תנאו לאו מידי הוא כיון שלא כפלו ולזרוזי בעלמא הוא דקאמר והמתנה לעולם קיימת והיינו דוקא בממונא דכיון דשייך ביה ממון יליף שפיר ר"מ מתנאי בני גד ובני ראובן דהוי ענין ממונא והוה ליה תנאי כפול אבל באיסורא לא בעי תנאי כפול ורבנן נהי דדיני תנאי ילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן דמש"ה תנן פרק השוכר [דף צד.] כל תנאי שמעשה בתחלתו תנאו בטל שאם אמר שדי נתונה לך אם תעשה דבר פלוני אין התנאי כלום ושדהו נתונה לו דהוה ליה לאקדומי תנאי ולומר אם תעשה דבר פלוני כדאקדמיה משה לתנאי אם יעברו ונתתם ולא קאמר תנו אם יעברו ובפרק המדיר [דף עד.] נמי דאמרי' דאין תנאי בחליצה ואע"פ שלא השלים התנאי חליצתה כשרה מהאי טעמא הוא דכיון דא"א לחליצה ע"י שליח לא מהני בה תנאו כלום דהיכן מצינו דיני תנאים גבי בנ"ג ובנ"ר התם מתנת הארץ איפשר לעשותה ע"י שליח מ"מ תנאי כפול מילתא אחריתי היא דהא לאו משום דין תנאי כפול הוא אלא כדקתני (קדושין דף סא.) רחב"ג [אומר] צריך היה הדבר לאומרו שאלמלא כן שכפל התנאי ואם לא יעברו ונאחזו בתוככם בארץ כנען יש במשמע דאף לומר בארץ כנען לא ינחלו נחלה עם שאר השבטים א"נ כדתניא (גיטין דף עו.) רשב"ג אומר אין לך תנאי בכתובים שאינו כפול. בסוטה אם שכב אם לא שכב. אם בחקותי תלכו ואם בחקותי תמאסו. אם תאבו ושמעתם ואם תמאנו ומריתם. הלכך הוו להו ב' כתובים הבאין כאחד ואין מלמדין ואע"ג דבהני נמי התנאי קודם למעשה ואפילו הכי מלמדין לא דמי דבכל הני אין קפידא אם התנאי קודם אם לאו דגבי ממונא דוקא הוא דאיכא קפידא דכיון שהקדים מקנה ההקנאה קודם לתנאי אמרינן בלא שום תנאי רצה להקנותה לו ותנאה לאו כלום הוא ולפיכך ילפינן הא שפיר מתנאי בנ"ג וב"ר דהוא נמי ממונא אבל תנאי כפול שייך בכלהו תנאין בין במידי דממונא בין בברכות וקללות ומדאשכחן דכפליה בכל התנאין הוו להו ב' כתובים ואין מלמדין ור' מאיר כי היכי דפליג בממונא גרידא ה"נ פליג באיסורא דאית ביה ממונא כגון קדושין וגיטין ונדרים דנדרים נמי ממונא אית ביה ליאסר בנכסי חברו וכבר כתבנו דקי"ל כרבנן אלא דמשום חשש ב"ד טועין אתקין שמואל בגטא דשכיב מרע כפול אם מתי אם לא מתי

דשמא איכא שום ב"ד שיטעה לומר הלכה כר"מ ויתירו אשת איש לעלמא בגט זה אי לא כתיב ביה תנאי כפול וכיון דחש לה שמואל אנן נמי חיישינן לה לחומרא ולא לקולא לחומרא שאם כתב לה גט בלא כפילא ולא מת הבעל ובא אחר וקדשה חוששין לקדושיו לאצטרוכה גט משני כר"מ דלא חשיב ליה לתנאיה בלא כפילא ולא כלום ולענין קדושין נמי אם אמר לה לאשה הרי את מקודשת לי אם תתני לי מאתים זוז ולא כפל תנאו לומר ואם לא תתני לי לא תהא מקודשת חיישינן לקדושיו אע"פ שלא נתנה לו כר"מ דלא חשיב תנאי כזה ובקדושין נמי אם בא אחר וקדשה מקודשת לב' דכיון שלא נתנה לו לאו קדושין הוו דתנאו קיים ובאיסורא דלית ביה ממונא כלל כשתויי יין ופרועי ראש מודה ר"מ דלא בעינן תנאי כפול:

דף ג.

[דף יג] **מתני' האומר קרבן עולה מנחה חטאת תודה ושלמים שני אוכל לך אסור וכו'**. פי' (אסור) או זה או זה קתני דהכי משמע כקרבן יהא מה שאני אוכל משלך אע"ג דלא אמר בהדיא כקרבן:

ר' יהודה מתיר. כל היכא דלא אמר בכ"ף הדמיון כעולה כמנחה וכן כלהו וכדפליג נמי לעיל [דף י:] האומר ירושלים לא אמר כלום מדלא קאמר כירושלים:

קרבן כקרבן הקרבן. בין דקאמר קרבן בלא כ"ף הדמיון או כקרבן אסור והא מני ת"ק היא דלא בעי כ"ף הדמיון:

לקרבן לא אוכל לך. דדייניגן ליה לדבוריה לתרי טעמי לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך אבל לת"ק אדרבה משמע קרבן יהא מה שלא אוכל לך דמשמע אבל מה שאוכל לך לא יהא קרבן:

[**שם**] **גמ' והתניא מודים חכמים לר' יהודה וכו'**. פירוש והתניא הא דתני קרבן שאוכל לך אסור חכמים נינהו דאמרי ברישא דמתני' קרבן עולה (א) ויורד וכן אסור דהב' בסיפא נמי לא שאני להו בין קרבן לבין הקרבן ומשמע ממתני' דפליגי אדר' יהודה ובברייתא תניא מודים חכמים לרבי יהודה באומר הא קרבן וקס"ד דאומר הא קרבן כאומר הקרבן דתרוייהו אינן לשון איסור אלא מתכוין הוא לשבועה כאומר העבודה שאני [אוכל] לך וא"כ קשיא ותירץ דמתני' מיירי בה"א קמוצה והוי כמו [הא] קרבן (ב) והוא כקרבן ולפיכך אסור ובריייתא מיירי דאמר חי קרבן דמשמע הנה בקרבן אני נודר כאדם הנשבע בתורה שאינו לשון שבועה ולאו מידי קאמר ולפיכך מותר:

[שם ע"ב] פיסקא האומר לחברו קונם פי מדבר עמך ידי עושה עמך רגלי מהלכת לך אסור:

גמ' ורמינהי חומר בנדרים מבשבועות וכו'. פי' ורמינהי ממתני' משמע דאסור לדבר עם חברו ואסור לעשות לו מלאכה ואסור להלך לצרכו של מודר וקס"ד דלשון קונם קאי אדבור פיו ואמעשה ידיו ואהילוך רגליו והנהו דבר שאין בו ממש נינהו:

על המצוה. שאם אמר ישיבת סוכה עלי קונם אסור לישב בסוכה מה שאין כן בשבועות שאם אמר שבועה שלא אשב בסוכה מותר לישב וטעמא משום דנדר הוא דאסר חפצא עליה וא"כ כשנדר מסוכה אפילו של מצוה או לולב או מצה אסור בהן שהרי אסרן על עצמו ואין מאכילין לו לאדם דבר האסור לו בידים ממש ואע"פ שמבטל המצות שב ואל תעשה נינהו אבל שבועה הוא דאסר נפשיה מן חפצא ואין שום איסור נתפס על הסוכה והלולב אלא על נפשיה ולאו כל כמיניה שכבר נשבע בהר סיני לקיימן הלכך כופין אותו לקיימן ולוקה על שבועה זו משום שבועת שוא:

על דבר שאין בו ממש. כגון לא אוכל לא אישן דכיון דשבועה איסור נפשיה הוא יכול לאסור עליו כל מידי אבל נדר דאיסור חפצא הוא אם אין בו ממש אין בו חפצא וכיון דנדרים אינן חלין על דבר שאין בו ממש קשיא מתני' דתני אסור וכדפי':

יאסר פי לדבור' וכו'. ופיו וידיו ורגליו דבר שיש בהן ממש נינהו:

ולא קתני שאיני מדבר. דודאי בה"ג לא חייל דדבר שאין בו ממש הוא וכתב רבינו (אלפסי) ז"ל ונדרים שאין בהם ממש נמי עובר עליהם בבל יחל מדרבנן:

ירושלמי את אמר ידי עושה עמך אסור חרש (עושה) עמו בקרקע עד כמה הוא אוסר עד כדי שכרו או עד כדי הניית קרקע גדר עמו בתנור עד כמה הוא אוסר עד כדי שכרו או עד כדי הניית תנור ולא איפשיטא ולחומרא נקטינן:

סליק פירקא חולין שאוכל לך וכו'. פי' חולין היה נראה לפרש דה"ק חולין שאוכל משלך יהיו עלי כבשר חזיר אבל בגמ' לא משמע להו לפי שהיה אריכות לשון ופירשו דכל הני דמתני' דינם כחולין שאוכל לך דודאי לא בעו שאלה אפילו הנודר עם הארץ:

דף ג:

כבשר חזיר. נקט כל מיני איסור אכילה והדר ע"ז דהיא איסור הנאה והדר טומאה דכזית והדר טומאה דכעדשה דהיינו שקצים ורמשים ונקט נמי חלה ותרומה דאהרן על שם כהן לאשמעינן דהני נמי דבר איסור נינהו ולא דבר הנדור אע"ג דבעי קריאת שם וטעמא דכיון דלא מצי למעבד תרומה ממידי דלא מיחייב בה לא הויא דבר הנדור ולא הוי נדר

כלל עד שידור בדבר הנדור כדילפינן בגמרא אבל בדבר האיסור לא ולפיכך תנן הכא ה"ז מותר כלומר לגמרי ואפילו מדרבנן ואפילו בעם הארן והכי משמע בגמרא דסתמא אמר פשיטא דלא בעי שאלה ועוד ראיה מסיפא דמתני' דמיירי בעם הארץ דקתני פותחין לו מכלל דברישא אין פותחין אפילו בעם הארץ ותימה על הרמב"ם ז"ל שכתב דבכולה רישא בעי שאלה מדרבנן בעם הארץ וכתבו עליו ז"ל דודאי הרי זו כשגגה היוצא מלפני השליט:

עורות לבובין. נקראין משום שיש בהם נקב כנגד הלב שכן תקרובתן שמוציאין הלב בעוד שהבהמה חיה ומקריבין אותו:

כאימא. שאוסר אשתו עליו כאמו ולאו דוקא אמו כדתניא בברייתא [דף יד.] הרי את עלי כאימא כאחותי כערלה ככלאי הכרם ונקט הכא אמו משום פותחין לו פתח ממקום אחר כדתנן לקמן פ' ר"א [דף סד.] שאין פותחין לו לאדם בכבוד אביו ואמו לומר אילו ידעת שאין זה כבודם לא היית נודר (א) וטעמא התם אלא פותחין לו ממקום אחר והכא נמי פותחין לו בסיפא משום שלום שלא יהא רגיל בנדרים עמה ועוד דלפעמים נודר כראוי ואתי למסרך משום חביבות אשתו וינהוג בו קולא ומדמה מילתא למילתא ולפיכך אע"פ שאינו נודר כלל פותחין לו והיינו ממקום אחר אבל ברישא שמדיר על עצמו או על חברו לא חשו להצריכו פתח כלל דדבר שאינו מצוי הוא:

[דף יד] **גמ' מנא ה"מ אמר קרא איש כי ידור נדר להה' עד שידור בדבר הנדור אי הכי וכו'**. פי' מנא ה"מ דתולה בדבר האסור לאו נדר הוא:

אי הכי. דדרשת כפילא דהא כתיב לאסור וכו' וכי דרוש הכי אם אסר שום דבר בדבר האסור לא יחל דברו:

הוא מיבעי ליה לכדתניא איזהו איסור וכו'. כלומר אי זה איסור נדר האמור בתורה דהוא איסור דנדר ואינו הנדר עצמו אלא שאוסר הדבר משום נדר אע"פ שהוא אינו נדר עצמו האומר הרי עלי וכו'. ושמעינן תרתי חדא דמכי ידור נדר לא שמעינן אלא דבר הנדור לכל ואיצטריך לאסור איסר ליחיד ועוד דאע"ג דקאי בדבר הנתפס באיסורא דרבנן כיון דאיכא נמי נדר בנדר הוא דקא מתפיס:

הרי עלי. האי לישנא לאו דוקא דאין זה לשון נדר וה"ק הרי עלי יום זה כיום שמת בו אבא שנדרתי בו שלא לאכול בשר עיקר נדר הוא שידור בקרבן שהוא נדור לכל ואיסור נדר נקרא זה שהוא נדור ליחיד:

כיום שמת בו אביו. נקט הכי משום דדרך העולם להצטער ולהתענות בהם:

כיום שנהרג בו גדליה. איסור תענית הוא:

והוא שנדור ובא. שנדר וקבל עליו להתענות לעולם היום ההוא ועכשיו נודר מיום אחר שיהיה עליו שלא לאכול בשר כיום ההוא שמת בו אביו שהוא נדור עליו ונמצא שהוא מתפיס בדבר הנדור ככל הני דמתני' דפ"ק [דף י:] כאימרא כדירים שהוא דבר הנדור והכא נמי אי לא היה נדור ובא אלא שאמר כיום שמת בו אביו היה מתפיס בדבר האסור ולא כלום הוא כדתנן במתני' דהכא דיום שמת בו אביו בשעה שמוטל לפניו אסור הוא בבשר ויין וכן יום שנהרג גדליה אסור באכילה וקמ"ל דאע"ג דעיקר אותו יום קאי באיסורא דרבנן מ"מ כי מתפיס בנדר הוא דקא מתפיס ומיהו באיסור תורה לא אמרינן הכי דאם אסר יום הכפורים על עצמו בנדר ואמר ביום אחר הרי יום זה עלי כיום הכפורים לא חשבינן ליה דבר הנדור אלא דבר האסור דהואיל ואיסורו מן התורה אין איסור נדרו חשוב לגבי איסור תורה והתם במסכת שבועות פליגי עלה דהא אביי ורבא דאביי סבר דכי היכי דמתפיס בנדר נדר הוא הדין מתפיס בשבועה שנשבע על דבר שלא יאכלנו ואמר על הב' זה כזה הוי שבועה לאסור הב' ורבא אמר דמתפיס בשבועה לאו כלום הוא ורבו הדעות בזה איכא דאמרי דכי היכי דמתפיס בשבועה לרבא לאו כמוציא מפיו דמי ה"ד מתפיס בנדר לא הוי נדר והך ברייתא דהכא משום דמזכיר האיסור שאומר הרי עלי שלא אוכל בשר והוא נדר בפני עצמו אבל אם אמר הרי יום זה עלי כיום פלוני הנדור לי לא אמר כלום וקשה לאלו א"כ היכי קרו ליה בגמ' הכא במכילתין והתם בשבועות מתפיס בנדר הא לאו מתפיס הוא אלא נדר גופא היא אלא ודאי אע"ג דלא קאמר אלא הרי יום זה עלי כיום פלוני הנדור לי הוי נדר והא דקתני שלא אוכל בשר פירוש בעלמא הוא דקאמר תלמודא אבל לאו דוקא דפריש הוא הכי תדע דאל"כ ליפלגו בתרוייהו מתפיס בשבועה ובנדר אביי אמר הכי רבא אמר הכי ובירושל' נמי מוכח דדוקא במתפיס בשבועה בלחוד פליגי ואיכא דאמרי איפכא דאפילו לרבא מתפיס בשבועה הויא שבועה ולא קא פטר רבא אלא מקרבן דשבועת ביטוי וקשיא נמי עלייהו משום דבספרי לא משמע הכי כדתניא התם ותו דהיכי איתמר בהאי לישנא התם בשבועות אביי אמר כמוציא שבועה ה"ל למימר אביי אמר חייב קרבן אלא מסתברא כדברי הרבה מן המפרשים ז"ל דלרבא נהי דמתפיס בנדר נדר הוא מתפיס בשבועה לאו כלום וטעמא משום דנדר מידעם דמיתסר חפצא עליה וכי אמר מחפץ אחר זה כזה חאיל נדרא אבל שבועה מידי דאסר נפשיה מן חפצא וליכא עליה דחפצא איסור נדר וקדושה כלל הילכך כי אמר מחפץ אחר זה כזה לא כלום קאמר והיכא דנדר חד מן מידי דאמר קונם מילתא פלוני עלי ואמר לחבריה ואת צריך למימר חבריה אמן או היוצא בו דמשמע קבלת דברים ואם אמר חאיל עליה נדרא וכמאן דמוציא נדר מפיו דמי ואם לא

קבל הדברים לא נאסר אפילו במילתא דפלוני האוסר דכיון דלא אמר ליה האוסר ולך אלא ואת משמע דהוא אינו אוסר לו כלום אלא דקא"ל ואת נמי תאסרנו לעצמך ולפיכך צריך לקבלת דברים דיליה ע"כ:

ב כתב הרמב"ם ז"ל כל שאוסר דבר על חברו האוסר לוקה אם מהנהו ולא הנאסר אע"פ שנהנה והא ליתא דלא שייך בל יחל אלא על הנאסר שעשה איסורין חולין ואין על אידך אלא איסורא דלפני עור לא תתן מכשול (ויקרא יז) והכי מוכח לה בר"פ אין בין המודר [דף לד:] בשמעתא דככרי עליך אסור ועוד השיב עליו מורי הרשב"א ז"ל נראה מדאמרינן בפ' יוצא דופן [דף מו:] מצינו שהשוה הכתוב את הקטן לגדול לזדון שבועה ולאיסור בל יחל ומוקים לה התם בשהקדיש הקטן או אסר ואכלו אחרים שלוקין עליו משום בל יחל דאלמא בל יחל דברו לא קאי אלא על הנאסר בדבר שלא יחל דברו של נודר בין שיהא הוא עצמו הנודר או שיהיה הנודר אדם אחר. הריטב"א ז"ל:

בפ"ק בעי רמי בר חמא האומר (א) מבשר חולין שיהיה עליו כבשר זבחי שלמים שעומד לפניו ויודע בו שכבר נזרק דמן והותר אף לזרים מהו מי אמרי' כיון דאמר הכי בדבר שיודע שעכשיו היתר הוא במעיקרא שהיה אסור קא מתפיס (ב) ושרי ואתי למפשטה מהך ברייתא דאיזהו איסור נדר האמור בתורה האומר הרי עלי שלא אוכל בשר ולא אשתה יין כיום שמת בו אביו וכו' והוה ס"ד דאמר כן ביום שהוא כיום שמת בו אביו כאילו תאמר שאם מת בא' בשבת והיום הוא חד בשבת אמר הרי בשר ויין היום כחד בשבת ואמר כן סתם ואפילו דאיכא טובא חד בשבת בינתים דהתירא אמרינן אסור אלמא בעיקרו קא מתפיס ודחי מדשמואל והוא שנדור ובא מאותו היום כלומר דנדר מאותו יום ואילך לדורות לעצמו דהשתא ליכא חד בשבת דהתירא ואע"ג דדרך דחייה מסקינן לה הכא מ"מ מסקנא במס' נזירות [דף כב:] דבהתירא קא מתפיס וה"נ פסק רבינו אלפסי ז"ל:

והאומר הרי עלי כבכור. כלומר שאוסר בשר או ככר חולין עליו כבכור ר' יוסי מתיר וטעמ' דאע"ג דמצוה להקדישו בפה שנאמר הזכר תקדיש מ"מ כיון דכי לא מקדיש ליה כבר הוא קדוש דקדושתו מרחם הלכך לאו מתפיס הוא בנדר אלא דבר האסור הוא ושרי וכן הלכתא כל זה בפ"ק:

הרי את עלי כאימא. פי' כבשר אימא לא אמר כלום משמע דלא בעי שאלה לחכם והיכי קתני מתני' דצריך פתח:

בת"ח. ברייתא דלא מצריך שאלה בת"ח דליכא למיגזר שלא יקל את ראשו מתני' בע"ה דלא קים ליה בין דבר הנדור לדבר האסור ואתי למשרי כלהו:

דתניא. דאשכחן דפלוג רבנן בין ת"ח לע"ה:
הנודר בתורה. יש שפירשו לשון נדר כפשטו דאמר ככר זה כתורה לא אמר כלום דלאו דבר נדור הוא לא הכתב ולא הגוילין אע"פ שיש בהם קדושה ויש שפירשו דנודר לאו דוקא אלא נשבע קאמר דרגילי רבנן למיתני נדר בלשון שבועה כדתנן [לעיל דף ט.] כנדרי רשעים נדר בשבועה והכא נשבע בתורה שלא יאכל או לא יעשה כך לא אמר כלום מטעמא דאמרן דדעתיה אגוילין וכדמפרש בסמוך:
תלמיד חכם אינו צריך שאלה. דידע שיש חלוק בין אם נקיט לה בידיה או לא נקיט לה ובין אמר בה או אמר במה שכתוב בה ולא אתי לאקולי במילתא דשפיר ידע דהא לאו שבועה כלל והא היא שבועה:
[**דף יד ע"ב**] **תניא הנודר בתורה לא אמר כלום במה שכתוב בה דבריו קיימין**. פי' הנודר דעת הרבה מן המפרשים ז"ל לפ' נדר ממש כמו שפירש בירושלמי וכן פירשו בתוספות וגם הראב"ד ז"ל ולשון הירושלמי כך כתורה ה"ז מותר ככתוב שבה הרי זה אסור כתורה ה"ז מותר כקדושת תורה ככתוב שבה ה"ז אסור כקרבנות הכתובים בה ע"כ. משמע דספר תורה אע"פ שהוא קדוש מיהו אינו דבר הנדור ולא שייך ביה איסור חפצא וכ"נ דאגוילין אמרינן הכא דלא כלום הוא ומה שבין שיטה לשיטה לדברי הכל קדוש כמו הכתב עצמו ובמה שכתוב בה אסור משום דבכלל מה שכתוב בה הם הקרבנות שהם דבר נדור והיינו אזכרות שבה דאמרינן הכא כלומר כל מה שנזכר בה שיש בו קרבנות והקדשות ופירשו נודר דאמר ככר זה עלי כתורה מותר. ככר זה עלי כמו שכתוב בה אסור אפילו לא נקטה בידיה ומחתא על ארעא לאו דוקא ארעא אלא כל היכא דמחתא ולא נקטה בידיה ואפילו נגע בה הריטב"א ז"ל אבל אי נקטה בידיה אע"ג דלא אמר אלא כתורה הוי כאילו אמר במה שכתוב בה דהיינו כל מה שנזכר בה קרבנות והקדשות נמצא דלא אמרינן לא אמר כלום אלא דוקא בתרתי לגריעותא דמחתא אארעא ואמר בה אבל אמר במה שכתוב בה אפי' מנחא אארעא דבריו קיימין או נקטה בידיה אפילו לא אמר אלא בה זו הא גירסת כל הגאונים ז"ל ולחומרא. ויש גירסאות בגמרות אחרות דלא גרסי משום דאזלי לקולא (ג) וכן כתבה הרמב"ם ז"ל בספר הפלאה בלשון נדר ממש ומיהו מצי לפרושי נמי בלשון שבועה דחד דינא אית ליה ודעתיה אהזכרות ר"ל על השמות כאילו היה מזכיר שם או כנוי:
דעתיה אגוילי. ה"ה אשאר הכתב שאין שבועה תופסת לא בכתב ולא בגוילין אע"פ שהם קדש אלא כנשבע בשמים ובארץ הוא דהכל מעשה אלהים הוא וכן נראה מן התוספתא דנקטינהו אהדדי פרק שני דשבועות האומר נשבע אני (ד) על התורה חייב בשמים

ובארץ פטור וא"ת כי נקיט לה בידיה אדרבה הוה לן למימר דדעתיה אגולין ואשאר הכתב י"ל דכל נקיטת חפץ מורה לשון חומר שבועה לשאת ידיו קדש והיינו דתקנו בשבועת הדיינין:

מתני' קונם שאני ישן ושאני מדבר ושאני מהלך. פירוש קונם שאני גרסינן ול"ג שאיני דכל לאו דבר שאין בו ממש וחוזר הענין לאיסור גברא ולא לאיסור חפצא ודי שהשינה היא דבר שאין בו ממש ומשום הכי לא עבר ולא מידי אלא משום לא יחל דרבנן וא"צ לאסוקי תרי דרגי לאמרו גה בלשון לאו ודבור והלוך נמי דבר שאין בו ממש הוא וה"ק מה שאני ישן או מדבר או מהלך יהא כקרבן שאוסר כל זה עליו. ונדרים אינם חלין אלא על דבר שיש בו ממש דאיסור חפצא הם שאוסר עליו החפץ וכדאמרינן בגמ' ולשון הריטב"א ז"ל ומיהו אפ"ה במקום שנהגו איסור בלשון זה אין להתירו בפניהם בלא שאלה גבי עם הארץ כדי שלא יקל ראשו בכך וכעין שאמרו בברייתא דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור ולכך אני נוהג בנשים ועמי הארץ הנודרים שלא לאכול ושלא לעשות כך וכך לפתוח להם פתח ממקום אחר ולא עוד אלא כי אולי כוונתם לשבועה שחלה אפילו על לא תעשה דאיסור גברא הוא וקרו לשבועה נדר ובירושל' [פ"א ה"א] נחלקו בשבועה שאמרה בל' נדר אם תופסין אותו משום שבועה וכיון דכן לגבי עם הארץ ודאי ראוי לחוש ע"כ:

שבועה שאני ישן. בסיפא גרסינן שפיר שאיני דשבועות חיילי בלא תעשה משום דאיסור גברא נינהו ולפיכך אסור:

גמ' איתמר קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר. פי' קונם עיני הוא איסורא אם אישן הוא תנאה וטעמא דר"נ משום דהא מילתא בידיה הוא דאפשר דמזרז נפשיה בסילוא כדאיתא פ' המגרש [דף פד.] ובהא פליגי דרב נחמן סבר דכיון ששינה בידיה הוא לא חיישינן אפילו לעצלנין הרגילין בשינה ורב יהודה סבר דכיון דלאו בידיה לגמרי דצריך לזרוזי בסילוא. ובתנאיה לא זהיר איניש חיישינן אפילו לכל אדם. תנאיה והלכתא כרב יהודה:

כדקתני. דנדר כי האי לישנא דקתני מתני':

עיני בשינה. דעין אית ביה ממש:

אי דלא יהיב שיעורא. דבלא קביעות זמן משמע לעולם:

מי שבקי' ליה וכו'. לישנא דעלמא קאמר דודאי בנדר של שוא אין בו מלקות אלא דוקא בשבועה שעובר בלא תשא אלא מדקתני מתני' ה"ז בבל יחל משמע דאי עבר אנדרו עובר בבל יחל ולפי שיש לנו לומר ליה שיישן כשירצה דא"א לקיימו כדא"ר יוחנן וגם אינו

עובר בבל יחל כיון שנדר אמילתא דלא אפשר דלא חייל נדר כלל קאמר הכי כלומר איך קתני מתני' הכי ולאו משום שילקה נקט לישנא דשבקי' אלא כדפירשנו. מכין אותו. מלקות משום שבועת שוא:

ויישן לאלתר. דלא חיילא שבועה:

לעולם כדקתני. קונם (ה) שאיני ישן. ודקשה לך הא שינה שהוא דבר שאין בו ממש ליכא בל יחל אלא מדרבנן:

נהגו בהם איסור משום חומרא:

אי אתה רשאי. דלא ליתו למסרך ממילתא למילתא כדמוכח בפ' מקום שנהגו [דף נ:] משום שנא' ולא יחל. אלמא אע"ג דלית ביה אלא איסור מנהג קרי בל יחל והיינו מדרבנן:

דף ד:

פיסקא האומר קונם שאיני משמשיך וכו' והא מן התורה משועבד לה. פירוש והא שעבודי משעבד לה וחייך יכול לאסור עליה דבר שאינו שלו ואע"ג דקונמות מפקיעין מידי שיעבוד (כתובות דף נט:) אפשר דס"ל דכי היכי דאלמוה רבנן לשעבודיה דבעל דאית ליה על אשתו דאפילו בקונם לא פקע ה"ה דאלמוה לשעבודה דאית לה על בעלה דאפילו בקונם לא פקע והא דנקט מה"ת לאו דוקא דאפילו שעבודא דרבנן נמי לא פקע דהא אמרינן הכי (ב"ק דף פט: צ.) גבי פירות נכסי מלוג שהם דרבנן ולענין מזונות אפילו למ"ד מזונות דרבנן (כתובות דף מז:) ומדתמה איך יכול לאסור מה שאינו שלו אע"פ דבמתני' אוסר בבל יחל דרבנן דבר שאין בו ממש שמעינן דאפילו בל יחל דרבנן ליכא באוסר פירות חברו על חברו:

באומר הנאת וכו'. כלומר נעשה כאומר הנאת תשמישך עלי דבכלל לשון קונם שאינו משמשיך משמע שפיר במה שאני משמשיך דהיינו גופי או גופך והשתא הוי כאילו אמר קונם הנאת גופך עלי שהוא אוסר פירות עצמו על עצמו כענין קונם שאוכל לך דהוי כמו מה שאוכל ולפי זה הוי דבר שיש בו ממש כאילו מזכיר הגוף בהדיא ואמר הנאת גופך עלי דומיא דישיבת סוכה ומיהו אפילו לא בעינן למימר הכי אלא כפשטו והנאת תשמיש הויא דבר שאין בו ממש לא קשיא ולא מידי דאמרינן בל יחל דרבנן קאמרינן כדלעיל וא"ת נהי דחייל נדרא על דבר מצוה וה"ה הכא דאיכא מצות פריה ורביה מ"מ הא קי"ל דמצות לאו ליהנות ניתנו ואמאי לא תשמש תשמיש עונה דהיא מצוה כדאמרינן (ר"ה דף כח.) המודר הנאה משופר מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה י"ל שאני הכא דאפשר לקיים מצותו באחרת אבל אם אמר הנאת כל הנשים עלי וזרע אין

לו [לא] חייל נדרא עליה לגבי מצות פריה ורביה דמצות לאו ליהנות ניתנו ולמפרשים כן צריכין לומר דכי היכי דא"א במצות תשמיש בלא הנאה אחרת לבד המצוה ה"ה בשופר וזה רחוק והא דתניא המודר הנאה ממעין אסור לטבול בו טבילה של מצוה בימות החמה לפי שא"א בלא הנאה אחרת מצי למימר שאין מצות טבילה במעין ובימות החמה כמצות שופר ותשמיש של מצוה אבל הריטב"א ז"ל כתב על רבותיו דקושיא מעיקרא ליתא דתשמיש של מצוה אע"ג דמצות לאו ליהנות ניתנו מ"מ פסיק רישיה ולא ימות הוא דא"א דלא מתהני גופו בתשמיש ודמיא למודר הנאה ממעין ולפי דבריו ז"ל חולק עם רבותיו בפירוש המודר הנאה משופר לומר שאין בשופר הנאת קול אלא הנאה שמוציאו מחובת מצות תקיעה ותמהני היכי דמיא חובת מצות טבילה במעין ובימות החמה למצות פריה ורביה למודר הנאה מכל הנשים וזרע אין לו:

והא לא קא ניחא ליה בתשמיש. כלומר שרוצה לאסרו עליו ואמר רב כהנא כו' שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו ולפיכך חייל נדרא דכאוסר פירות חברו על עצמו או פירות עצמו על עצמו הוא ואיכא נסחי דל"ג והא לא קא ניחא ליה אלא באומר הנאת תשמיש עלי וכדרב כהנא:

תשמישי עליך. האשה אמרה לבעלה כן קונם הנאת תשמישי עליך כופין אותה דשעבודא משעבדא ליה ולאו כל כמינה וכמי שאוסר פירות חברו על חברו ולאו כלום הוא ובשכופה אותה ליכא משום ולפני עור לא תתן מכשול:

תשמישך עלי. שאמרה קונם הנאת תשמישך עלי וכבר פירשנו דהוי כאילו אמרה תשמיש גופי או תשמיש גופך או שאמרה בפי' אליבא דמ"ד שהוא דבר שיש בו ממש והשתא היא יכולה לאסור הדבר על עצמה ולפיכך חל הנדר ואסור לכופה לפי שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו משום (ויקרא י"ט:י"ד) ולפני עור לא תתן מכשול וכי ה"ג מוקמינן ההיא דשלהי מסכתין [דף צ:] נטולה אני מן היהודים יפר חלקו ותהא משמשתו דאמרינן שהבעל נכלל עמהן אבל אי אסרה גופה עליהם אין צריך להפר דלאו כל כמינה להפקיע שעבודיה אפי' בכולל. זה דעת הריטב"א ז"ל:

[**דף טו ע"ב**] **מתני' קרבן לא אוכל לך וכו'**. פירוש קרבן לא אוכל לך מילתא דפשיטא היא דמשמע לא אוכל לך קרבן אלא חולין ולפיכך מותר ולא דרשינן דבוריה לתרי טעמי קרבן יהא מה שלך לפיכך לא אוכל לך דאפי' ר"מ לא דריש הכי אלא בלמ"ד שאמר לקרבן:

הקרבן שאוכל לך נמי מותר. דכיון דבה"א קאמר דרשינן ליה כאילו הם שתי תיבות הא קרבן כלומר הנה בקרבן אני נודר כמו בחיי הקרבן ולאו כלום הוא וכדפי' סוף פ"ק

וה"ה אם אמר הקרבן לא אוכל לך ולרבותא נקט שאוכל שאם לא היה בה"א היה אסור כדאיתא פ"ק [דף יג.]:

לקרבן וכו'. אי מתני' ר"מ דרשינן לא קרבן לא אוכל לך והוא לא דריש מכלל לאו דנימא הא מה שאוכל יהא קרבן והא דתנן לקרבן לא אוכל לך ר' מאיר אוסר ההוא בשו"א הל' ואז שייך לומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך ואי דלא כר' מאיר ה"ק לקרבן יהא מה שלא אוכל לך ולפיכך מותר:

שבועה שלא אוכל וכו'. הני תלת בבי דשרינן בנדר אסורין בשבועה דהכי משמע שבועה יהא עלי שלא אוכל משלך וכן השבועה ר"ל באיסור שבועה יהא עלי מה שאוכל משלך ולא שייך בשבועה לומר ה"א כמו חיי שבועה דאינו דבר מצוי ויש בו ממש כקרבן ואין נשבעין חי פלוני אלא בדבר המצוי:

לשבועה וכו'. לר"מ מפרשינן ליה כמו ברישא לא שבועה ומשמע לא יהא באיסור שבועה מה שלא אוכל משלך הא מה שאוכל יהא באיסור שבועה ואע"ג דלית ליה מכלל לאו הן ה"מ בממונא או באיסורא דאית ביה ממונא דומיא דסוטה ונדרים נמי כיון דבתר לשון בני אדם אזלינן בהו כבממין דמי אבל באיסורא גרידתא שפיר אית ליה מכלל לאו אתה שומע הן כדאיתא ס"פ שבועת העדות [דף לו:] ושבועה איסורא גרידתא היא:

[**דף טז**] **גמ' מכלל דשבועה שאוכל לך דלא אכילנא משמע ורמינהי וכו'**. פי' מכלל וכו'. מדקתני במתני' אסור אמרינן דה"ק באיסור שבועה יהא עלי מה שאוכל לך וא"כ הוה ליה שאוכל כמו שלא אוכל:

שתים שהן ארבע. בשבועת ביטוי שפתים הכתוב בויקרא מדבר דכתיב (ויקרא ה':ד') להרע או להיטב דמשמע הרעה והטבה להבא כגון שבועה שלא אוכל דהיינו הרעה או שבועה שאוכל דהיינו הטבה שהן ארבע מרבינן מקרא דכל אשר יבטא שתים אחרות דלשעבר כגון אכלתי ולא אכלתי:

מדקאמר שלא אוכל. דנקיט ליה בלאו מכלל דשאוכל דנקיט בהן דאכילנא משמע:

מסרבין. מפצירין:

דלא אכילנא קאמר. לקיומיה דבוריה דאמר לא אכילנא משתבע וה"ק באיסור שבועה יהא מה שאוכל לך ואגב דאוקי מתני' דהכא במסרבין אוקמא נמי להההיא דשבועות במסרבין אבל ההיא בלא מסרבין מתוקמא שפיר בדוכתא:

דנדרים. מתני' דהכא שאי אוכל גרס ר"א ולפיכך אסור דהיינו כמו שלא אוכל לך:

א"כ למה ליה. כלומר פשיטא ותו דהא תנא לה רישא שבועה לא אוכל לך:

מיעקם לישניה. עכוב לשונו הוא שמאריך השי"ן בסגול ושאוכל קאמר שהוא תיבה אחת ומותר קמ"ל דסתם נדרים להחמיר ואותו אריכות אנו דנין לשתי תיבות שאי אוכל ומיהו אם אמר דאיעקם לישניה פשוט דמותר דפירושן להקל אבל התם בשבועות אין לחלק בין מפצירין לאין מפצירין דלעולם סבר רב אשי דשאוכל דאכילנא משמע ושלא אוכל דלא אכילנא וטעמא משוה דשבועה איסור נפשיה הוא הילכך שאוכל ושלא אוכל דעבידנא ולאו עבידנא קאמר אבל נדרים שאוסר הדבר על עצמו כשאומר קונה שאוכל מה שאוכל קאמר שבא לאסור מה שיאכל משלו וכשאומר לא אוכל לך מותר דמשמע מה שלא אוכל משלך יהא קונם וכל המפרשים אחרונים ז"ל פסקו הלכתא כרב אשי דבתרא הוא. וכן פסק הרמב"ן ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל פסק כאביי וכסוגיא דהתם בריש פ' שבועות שתים בתרא [דף יט.]:

[**שם**] **מתני' זה חומר בשבועות מבנדרים**. פי' זה חומר מפרש בגמרא דארישא קאי דקתני קונם שאיני ישן דאילו בנדריה ליכא אלא בל יחל דרבנן לפי שהוא דבר שאין בו ממש ובשבועות איכא שבועה דאורייתא:

וחומר בנדרים כיצד וכו'. בנדרים אסור לפי שהנדרים חלין על דבר מצוה דנדרים איסור חפצא הם ואין מאכילין לאדם דבר האסור לו שלא אמרה תורה לעשות מצוה באיסורי הנאה ולפיכך ליכא למימר בהא דליתי עשה דמצוה ולידחי לא תעשה דנדרים וכ"ש דנדרים עשה ולא תעשה הוא ודעת ה"ר זרחיה הלוי ז"ל דמשום הכי פריט הני סוכה וכו' משום דכי חייל נדרא אהיתרא חייל אבל האוסר עליו נבלה ושאר איסורין בקונם אין הנדר חל עליו אע"פ שהוא לקיים את המצוה שאין איסור חל על איסור לעבור גם בבל יחל. והאחרונים ז"ל הסכימו עם הרמב"ן ז"ל דלרבותא נקט הני דמתני' דחלין אפי' לבטל את המצוה וכ"ש דנדרים חלין על האיסורין שהוא לקיים את המצוה דכי אמרינן דאין איסור חל על איסור היינו בעלמא דתרוייהו איסור גברא אבל הכא דנדרים איסור חפצא ושאר איסורין איסור גברא חייל וחייל דהא משכרי רווחא למיחל והא עדיף מאיסור מוסיף שהוא חל על האיסור ויש ראיה בירושלמי [דנזיר פ"א הל"ב] ר' אחא בש"ר יוחנן האומר הריני נדור מיין של ערלה לא אמר כלום חבריא אמרין כמחלוקת לר"ש פי' דסבר אין איסור חל על איסור אבל לרבנן אסור א"ר יודן כאן בנדרים כאן בשבועות נדרים חלין על האיסורין ואין שבועות חלין על האיסורין ע"כ והרי זה מבואר כדברי. עוד שם איסר אם אתה תופסו משום נדר נדר ואי משום שבועה שבועה הדא דהימא בחמש ככרות (א) מכיון שהתפיס עליו עשאו כנבלה מכאן ואילך כמיחל שבועות על האיסורין ואין שבועות חלין על האיסורין והדא דתימא כשהזכיר נדר ואחר כך שבועה אבל שבועה

ואחר כך נדר נדרים חלין על האיסורין ע"כ הכי פירושו כאן דשבועה היא דלא חלה על איסור דבעינן מה הטבה רשות וכו' ולפיכך מן התורם אינה חלה אלא על דבר הרשות אבל נדר חל על שבועה ועל האיסורין כיון שהוא חל על דבר מצוה כדבר הרשות:

ובשבועה מותר. (מותר) מדין שבועת ביטוי אבל לוקה משום שבועת שוא כדאיתא בירושלמי שבועה שלא אוכל מצה בלילי הפסח לוקה ואוכל מצה:

שאין נשבעין וכו'. לישנא משמע שאין נשבעין כלל ואפילו בכולל שלא כדברי הירושלמי שסובר שהשבועה חלה בכולל לעבור על המצות ולדידיה כולה מתני' בנשבע בפירוש על המצוה בפרט שאין נשבעין עליה לעבור אותה ומיהו אפילו לדברי הירושלמי דוקא בביטול מצות עשה בשב ואל תעשה אבל לעבור על המצות בידים כגון שנשבע לאכול חזיר וכיוצא בו אינו חל כלל ואפילו בכולל ומוטב שיעבור על שב ואל תעשה משיאכל איסור בידים וזה ברור. הריטב"א ז"ל:

דף ה.

[**ע"ב**] **גמ' מדקתני חומר מכלל דנדר הוא והא מותר קתני וכו'**. פירוש מכלל דנדר הוא דמדקתני חומר משמע דנדר חמור הוא לא הוי הא נדר קל הוי והא מותר קתני קפ"ד דאקרבן לא אוכל לך דקתני מותר קאי ומדקתני מותר משמע דלא הוי נדר כלל:

אלא על סוף דשאני ישן וכו'. ובהך שייך למימר חומר משום דשבועה חלה מדאורייתא על דבר שאין בו ממש ויש בו בל יחל הנדר מדרבנן וכדאוקמא רבינא לעיל [דף טו.] וחומר מבנדרים לא צריך ליה למידק דפשיטא ליה דנהי דאין שבועה חלה לבטל מצוה מ"מ לוקה עליה משום שבועת שוא:

אבל מיחל הוא לחפצי שמים. דדברו משמע כשהדבור היה על חפצי עצמו אבל אם יש בשבועתו בטול חפצי שמים מיחל שבועתו:

דכתיב איש וכו'. דמשמע דאפילו יש בנדרו בטול מצות ה' לא יחל:

שבועה נמי דלה'. קאי נמי אשבועה דלה' נדרש לפניו ולאחריו:

הא דאמר הנאת סוכה עלי וכו'. כלומר סברא הוא דלה' לא קאי אשבועה אלא אכי ידור נדר משום דנדר בדין הוא שיחול על דבר מצוה לפי שהוא אוסר על עצמו הנאת סוכה שלשון נדר כך הוא ואין מאכילין את האדם דבר האסור לו אבל לשון שבועה היינו שלא אשב בסוכה ולא כל הימנו להפקיע עצמו ממצות סוכה שהוא מצווה בה:

וכי מצות ליהנות ניתנו. לא אתא רבא לאפלוגי אאוקימתא דאביי שחלק בין נדר לשבועה אלא דקשיא ליה לישנא דתפס הנאת סוכה עלי דהא ודאי אם בלשון הנאה אסר עליו מותר לעשות מצותו ואין כאן בל יחל דהא לא מתהני דמצות לאו ליהנות ניתנו:
אלא אמר רבא וכו'. שחלק נמי בין איסור חפצא לאיסור גברא אלא שלא יזכיר הנאה ולפיכך אסור בסוכה של מצוה ואע"פ שאינו נהנה בה ומכאן למדו בתוספות שהאוסר עליו או על אחרים דבר בקונם ולא הזכיר בו לשון הנאה שהוא אסור בו אפילו בדבר שאין בו הנאה ומיהו כתבו הם דדוקא כשפרט בו לשון פרטי כגון זה שאמר ישיבת סוכה עלי נטילת לולב (א) שאסור לישב וליטול אפילו בלא הנאה כגון שאמר קונם דבר פלוני עלי לטלטולו שאסור לטלטלו או לזרקו בים וכן הסכים הרנב"ר ז"ל אבל אם אמר סתם בדרך כלל (ב) דרך פלוני קונם עלי אין במשמע אלא בדבר שיש בו שום הנאה והרי זה כשופר של עולה (ר"ה כח.) שמותר לתקוע בו משום דמצות לאו ליהנות ניתנו דמסתמא לא אסר הכתוב הקדש אלא בדרך הנאה ועוד קשה כי אמר ישיבת סוכה עלי אמאי אסור הא דבר שאין בו ממש הוא י"ל דהכא במ"ע כגון שאמר קונם סוכה לישיבתה עלי ורבא לא חש בלישנא אלא לתרוצי לשון הנאה ולעולם כדאמר לישנא תריצא עסקינן אלא דלא נחתינן השתא לפרושי הכי וכן הא דתניא [מכילתין דף יב:] הרי עלי יום זה כיום פלוני מיירי בדאמר לישנא תריצא שאמר הרי בשר עלי ביום זה כיום פלוני אלא דלא דק התנא משום דלא נחת להך דינא לאגמורי לישנא דאיסר ובתוספות אמרו שאפי' באומר קונם ישיבת סוכה עלי מהני דלא מיקרי דבר שאין בו ממש אלא כשאינו מזכיר שם החפץ שאוסר עליו כגון שאני ישן שאני מדבר אבל כשמזכיר החפץ הנאסר דבר שיש בו ממש הוא ודאמרינן בעלמא [לקמן דף פה.] באומר יקדשו ידים לעושיהם לאו דוקא באומר אלא נעשה כאומר כיון שהזכיר את הידים וכן הסכים הרנב"ר ז"ל אבל הריטב"א ז"ל כתב הקשו עליהם רבותי והלא בפ"ק [דף יג.] קתני קונם פי מדבר עמך הרי שהזכיר הפה ואפילו הכי קשיא לן ותריצנא באומר יאסר פי לדבוריה כיון שלא הזכיר לשון הנדר אלא המעשה שאין בו ממש מה תועלת יש כשהזכיר החפץ הנאסר לכך פירשו רבותי וכן פי' הרמב"ן ז"ל דבאמר לישנא תריצא מיירי וכדכתיבנא. וצריך את למידע דנדר שאמרו בלשון שבועה ושבועה שאמרה בלשון נדר חיילי כרבי יוסי דירושלמי דגרסי' התם איסר שבועה מבטא שבועה ר' יוסי פתר לה כולה באיסר איסר הרי עלי אסור הרי עלי איסר אסור שבועה הרי זה עלי אסור הרי היא עלי שבועה אסור כלומר דאפילו אמר שבועה בלשון עלי אסור ואף על גב דהתם פליגי עליה ר' יודן ור' מונא נקיטינן לחומרא כר' יוסי דסוגיין בעלמא בגמרין כותיה דלא ממנעי בגמ' דילן

לאדכורי נדר בלשון שבועה כגון הרי עלי שלא לאכול בשר דלא קאמר באיסור חפצא וכן אמרינן יאסרו פירות עולם עלי בשבועה ולהוציא מדברי מקצת המפרשים ז"ל שאומרים דלעולם נדר שאמרו בלשון שבועה ושבועה בלשון נדר לאו כלום הוא אלא ודאי כולן צריכין שאלה לחכם דחייל בהו נדר ושבועה ולא גרעי מידות מיהו כל שאומר לשון נדר כגון שהזכיר קונם אף על פי שבסוף דבריו לשון שבועה דהיינו שלא לאכול בשר דין נדר יש לו ואיסור חפצא עליה הוא וכל שהזכיר לשון שבועה כגון שאמר ככר זה עלי בשבועה הרי זו היא איסור גברא וכל דיני שבועות עליו ונפקא מינה לענין מצוה וכדבשמעתין אבל הריטב"א ז"ל כ' דנדר שאמרו בלשון שבועה או בהפך לאו כלום הוא ואפילו בדבר הרשות מדאורייתא ואפילו למאן דסבר בירושל' שהוא חייב עליהם זהו בדבר הרשות ומדרבנן אבל לא בדבר מצוה:

מה הטבה רשות. כלומר שאינה בביטול מצוה דאם אמר שאוכל ביום הכפורים או חמץ בפסח לא הויא הטבה שהרי גורם רעה לעצמו אף הרעה דלא אוכל שאינה בביטול מצוה כגון שלא אוכל מצה:

חד קרא למפטריה מקרבן. היינו קרא דלהרע או להיטיב דכתיב גבי קרבן שבועת ביטוי וחד כו' היינו קרא דלא יחל דברו:

דף ה:

[**דף יז**] **מתני' יש נדר בתוך נדר ואין שבועה בתוך שבועה וכו'**. פי' מדאמר יש נדר משמע שאין כל הנדרים שוין בדין זה אלא נזירות בלבד והא דלא נקט הדין האחר בנדר גופיה אלא בשבועה משום שדין אחד להם שאין נדר חל על נדר לחייבו שתים כשם שאין שבועה חלה על שבועה וכן בדין דכיון דתרוייהו איסור חפצא וחדא טכסיסא וחדא חומרא אין איסור חל על איסור ולא אמרנו לעיל שחל אלא על השבועות או על האיסורין:

אם אוכל. מפרשי' בגמרא דאם אוכל לאו דוקא דהה"נ אם אמר הריני נזיר הריני נזיר דחייב על כל אחת ואחת אלא איידי דתנא גבי שבועה שלא אוכל תנא נמי גבי נזיר אם אוכל חייב על כל אחת. לומר שחייב לנהוג נזירות על כל קבלה וקבלה וכי אמר הריני נזיר הריני נזיר חייב שתי נזירות ומונה שלשים ומביא קרבן וחוזר ומונה ל' ומביא קרבן ונפקא לן בגמ' מנזיר להזיר ומשום הכי קתני חייב על כל אחת ולא תנא חייב שתים דהוי דומיא דסיפא דאינו חייב אלא אחת וקרי ליה להאי גוונא נדר בתוך נדר לפי שנזירות שניה היא חלה בתוך זמן הראשונה אלא שא"א לו שימנה אותה עד שימנה את הראשונה דאם אותא דלא חיילא בשעת נדרו היאך תחול לאחר מכן והרי אינו נודר

באותו זמן וכיון דלא חיילא השתא לא חיילא נמי בתר זימנא אלא ודאי מהשתא הוא דחיילא משום הכי קתני יש נדר בתוך נדר:

שבועה וכו'. כלומר בשבועות לא משכחת תרי חיובי דמכיון שאמר שבועה שלא אוכל ככר זה הוה ליה מושבע ועומד ולא חיילא עליה שבועה שניה וכן הדין בשאר נדרים מלבד נזירות וכדפרישנא:

[**שם**] **גמ' הריני נזיר אם אוכל הריני נזיר אם אוכל**. כיון דאמר הריני נזיר הוה ליה נזיר ואי אכיל טובא ומתרין ביה מחייב על כל אכילה ואכילה:

איידי דקתני שבועה שלא אוכל תנא נמי הריני נזיר אם אוכל. פירוש כיון דאמר וכו' חדא דאית ביה תרתי קא פריך חדא למה ליה למתלייה לנזירות באכילה דהא מכיון דאמר הריני נזיר הריני נזיר הו"ל נזיר וחייב למנות שתים ותו פריך דאי תלי ליה לנזירות באכילה בהריני נזיר אם אוכל חדא זמנא סגי דהא קי"ל בפרק שבועות שתים בתרא [דף כז:] דמי שנשבע שלא אוכל ככר זה על כל זית וזית שבו נשבע הלכך מי שתלה נזירותו באם אוכל על כל זית וזית שבו תלה נזירותו וכי אכיל טובא כלומר זיתים הרבה ומתרין ביה על כל זית וזית לומר שאם יאכלנו יתחייב עליו נזירות א' על כל אכילה ואכילה והרנב"ר ז"ל יהיב טעמא דלהכי בעינן דליתרו ביה בין כל זית וזית משום דלא עדיפי אכילות הללו להתחייב עלייהו נזירות כשתלאו בהן מלהתחייב עליהן קרבן ומלקות כשנשבע שלא יאכל ככר זו וכשם שלהתחייב קרבן ומלקות בעינן חלוק בין כל זית וזית אי למלקות בהתראות אי לקרבן שתי העלמות הכי נמי כשתלה נזירות בהן בעינן שיהו התראות מחלקות דודאי נהי דאמרינן במי שנשבע שלא יאכל ככר זו על כל זית וזית נשבע אפי' הכי אם לא התרו בו אלא התראה אחת אינו לוקה אלא אחת הכי נמי כי תלה נזירות באכילת ככר צריך שיהו התראות מחלקות בין כל זית וזית שבו דאי לא לא מיקריא אלא אכילה אחת ולא מיחייב עלה אלא חד נזירות ע"כ:

איידי. כלומר אין הכי נמי דבהריני נזיר הריני נזיר סגי ליה ואי נמי תלה נזירות באכילה בחד הריני נזיר אם אוכל סגי ליה וכדאמרת אלא אגב דנקט האי לישנא בשבועה דלא אפשר בלאו הכי נקט כן בנזירות וכתב הריטב"א ז"ל זה ענין חדש וחומר הוא בנזירות ואין למדין ממנו לשאר דברים וכ"ש לדיני ממונות:

[**דף יח**] **פיסקא אין חייב אלא אחת**. אמר רבא אם נשאל על הראשונה שניה חלה עליו מיד וכו'. פירוש אם נשאל לחכם מומחה או לשלשה הדיוטות על השבועה הראשונה נמצא נתבטלה מעיקרה כאילו לא היתה מעולם דחכם עוקר הנדר מעיקרו שניה חלה עליו מיד ודחאיק לה מדקתני אינו חייב אלא א' דמשמע חיובא הוא דליכא בשבועה

שניה אבל איסורא אית בה שתלויה ועומדת אלא שלא מצאה לה מקום לחול מפני הראשונה וכשנעקרה חלה מיד והלכתא כרבא דמתני' דשבועות שתים בתרא [דף כז:] דשבועה שלא אוכל ככר זה מסייעא ליה וכדאיתא התם:

[**שם ע"ב**] **מתני'** **סתם נדרים להחמיר ופירושן להקל כיצד וכו'**. פי' סתם נדרים וכו'. תחלה כלל התנא ב' כללים והדר פריט על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון עד נדר בחרם פרט סתם נדרים להחמיר ואשמעי' רבותא דאפילו היכא שמשמעות הלשון נוטה יותר לקולא כגון הא דבשר מליח ויין נסך דבזמן הזה אין אנו נוהגין בבשר מליח דשלמים וביין נסך של מזבח כגון בבשר מליח דעבודת כוכבים ויין נסך דעבודת כוכבים אפילו הכי סתמא להחמיר ובמעשר ותרומה נמי איכא רבותא דלא חשיבי דבר הנדור אע"ג דתרומה אסורה לזרים וכן מעשר דגן לר"מ וסתמא מסתמי כוותיה ובתרומה ובחרמים רבותא דאיכא דמתיר אפילו סתם היכא שאין מכירין ואף על גב דאסרינן סתם בשר מליח ואין מכירין בשלמים או ביין נסך של מזבח לא קשיא דהתם כיון שפעמים היו תורמין תרומת הלשכה היו מייחדין לה שם ניכר וידוע להם כיון שלא היו רגילין בה ולא משתמע להו בסתמא בשם תרומה אלא תרומת הלשכה קרו לה אבל יין נסך ובשר מליח שם שהיה להם עדיין הוא עליהם ולא היה טועה שיצטרך ליחד להם שם ניכר:

נדר בחרם מפ' פירושן להקל. ואתא לאשמועינן רבותא דאפילו במקום שהלשון מורגל ונוטה יותר לאיסור שאין קורין חרם סתם לחרמו של ים וכן לשאר אפילו הכי נאמן ומשום הכי לא סיים בסיפא נאמן או מותר משום דקאי אפירושן להקל דרישא כדאמרן וכאילו קתני כיצד פירושן להקל נדר בחרם. ופירוש סתם נדרים להחמיר מי שנדר ויש לפרש לשונו להחמיר ולהקל כל שלא פורש אחר מכן למה נתכוון הולכין בסתמא להחמיר ואם פירש לאחר מכן להקל אזלינן ויהיה נאמן:

בשר מליח נקרא כן משום דכתיב (ויקרא ב׳:י״ג) על כל קרבנך תקריב מלח:

מעשר בהמה. דבר הנדור הוא שקורא לעשירי עשירי:

תרומת הלשכה. הם השקלים שהיו מביאין ישראל בכל שנה ושנה לקנות מהן קרבנות צבור:

של גורן. היא תרומה גדולה תרי ממאה ואינו דבר הנדור דבלא קריאת שם מתסרא:

שאין אנשי גליל מכירין. הלכך בידוע שאין קורין תרומה סתם אלא לתרומה גדולה והוי דבר האסור ולפיכך מותרת:

חרמים. הם חרמי גבוה:

וחרמי כהנים. חרמי כהנים דבר האסור וחרמי גבוה דבר הנדור:

נדר בחרם. שאמר ככר זה עלי כחרם:
חרמו של ים. מצודות הדייגים מלשון (חבקוק א׳:ט״ו) יגורהו בחרמו ויאספהו במכמרתו:
עצמי קרבן. שאמר עצמי עליך קרבן:
שהנחתי לי בביתי. כלומר לא היה כונתי אלא לאסור לי עצם אחד שהנחתי לי להיות נודר בו ואמרתי כן (א) שדרך שחוק שיהיה הוא שעל עצמי אמרתי:
ועל כלן. כל אלו הנדרים השנויין בסיפא שהוא נאמן בפירושן להקל אין נשאלין להם כלומר אין צריכין לחכם להתיר לו דאיהו מהימן:
ואם נשאלו. לפני חכם עונשין אותן ובגמרא מקשינן והא אמרת אין נשאלין ומפרש הא בתלמיד חכם נאמן בפירושו ולפיכך אין נשאלין. הא דעונשין בע"ה שאע"פ ששומעין פירושו להקל אין מודיעין לו שיהא נאמן בכך מפני שהם פרוצין בנדרים וסתם ע"ה מדמי מילתא למילתא אלא אומרין לו שצריך היתר. ודוקא בהני דחרמו של ים וחבריו שפירושן רחוק אבל אם אמר בהני דרישא לבשר מליח דעבודת כוכבים ויין דעבודת כוכבים נתכוונתי אפילו בעם הארץ נאמן:
ועונשין. מפרש בגמ' שאם קודם שיתירוהו נהג היתר באותן נדרים שעונשין אותו לנהוג איסור כימים שנהג היתר:
ומחמירין עליהם. מפרשינן בגמרא שלא יפתחו לו בחרטה אלא בפתח והלכתא כרבנן דאמרי דבנדרים הללו אין עונשין אותן ופתחינן להו נמי בחרטה ומיהו בנדרים דאורייתא נהי דאף כי עבר עליהם פותחין לו בחרטה כדקי"ל באידך פרקין [דף כב:] הלכתא פותחין בחרטה מכל מקום כשבא לישאל אין נזקקין לו עד שינהוג איסור. ופי' חרטה שמתחרט מעיקרו על מה שנדר ולא עשה אלא מתוך כעס וזה קל יותר מפתח שפתח הוא שהוא רואה שישיגנו נזק או צער ואילו ראה כן אף בשעת כעסו לא היה נודר ולשון פותחין דקאמרי רבנן לאו דוקא לשון פתח אלא לומר שאין מתירין לו מצד שאין הנדר כלום דודאי אין מגלין לו זה אלא שמתירין לו מצד אחר וקרי ליה מקום אחר משום שאין מתירין לו מטעם מה שפי' שנתכוון להקל אלא ממקום אחר כנדרים דעלמא ומלמדין אותן (ב) לנהוג כן אפילו בנדרים הללו כדתניא לעולם אל תהי רגיל בנדרים שסופך למעול בשבועות דחמירי טפי דכתיב בה לא ינקה:
[**דף כ**] **גמ' אין נשאלין והדר אם נשאלו עונשין אותן וכו'**. פירוש שבא לישאל על נדר זה אחר שעבר עליו עונשין אותו:

דף ו.

ועבר על נזירותו. בלא שאלה אין נזקקין לו ב"ד להתיר נדרו כשיבא אח"כ לישאל על נדרו:

בנזירות מועטת. היינו ל' יום או סתם דסתם נזירות ל' יום:

בנזירות מרובה. כגון שנדר נזירות למאה יום ונהג היתר בכלן או במקצתן אין עונשין אותו לנהוג איסור אלא בכדי שלשים יום וכבר פירשנו במתני' דבנדרים דמתניתין אין עונשין:

בי דינא. דמזדקיק ליה מקמי הכי משמתינן וכתבו כל המפרשים ז"ל בשם התוס' וז"ל מעשה באחד שנדר מכל פירות שבעולם חוץ מדגן ועבר על נדרו ובא לישאל לפני הרב ונזקק לו לאלתר והתירו ולא הזקיקו לנהוג איסור כימים שנהג היתר וטענת הרב ז"ל שאם אתה מעכבו באיסורו אתה מכשילו שהרי נדר בדבר שא"א לו לעמוד עליו ועוד שאם לא יהנה מפירות שבעולם יחלש ויסור כחו מעליו ולא יוכל להתעסק במלאכת שמים לכך נזקק לו מיד אך החמיר עליו שלא להתירו בחרטה אלא בקש למצוא לו פתח של היתר שיאמר אילו ידעתי דבר זה לא הייתי נודר והחמיר עליו בכך מפני שעבר על נדרו והא ודאי למי שלא עבר על נדרו ובא לישאל עליו פותחין לו בחרטה דהכי קי"ל בפרקין דלקמן ע"כ:

סליק פירקא [**שם ע"ב**] **ארבעה נדרים התירו חכמים נדרי זרוזין ונדרי הבאי ונדרי שגגות ונדרי אונסין וכו'**. פירוש התירו חכמים בתר דפריש תנא בפרקין דלעיל נדרים המותרים מחמת גרעון הלשון פריש השתא נדרים המותרין מחמת חסרון הלב שאין לבו שוה לפיו ונקט נדרים וה"ה לשבועות כדבעינן לפרושי לקמן אלא דנקט נדרים שלשונו כולל בין נדרים בין שבועות ומפרש בגמרא שהתירום לגמרי בלא שום שאלה לחכם ואפילו בעם הארץ ומיהו אסור לנהוג בהם וכן אמרו בתוספתא אף נדרים שאמרנו שהם מותרים מנין שלא (א) נודר בהן ע"מ לבטלן ת"ל לא יחל דברו לא יעשה דברו חולין ע"כ ומדרבנן בעלמא הוא וקרא אסמכתא בעלמא והביאה הרמב"ם בפ"ד מהלכות נדרים:

נדרי זרוזין. שלא נדר אלא לזרז חבירו שלא יעמוד בדעתו כדמפרש ואזיל:

נדרי הבאי. נדר שאינו כלום שמיר ושית (ישעיה ה) מתרגם הבאי ובור:

קונם שאני פוחת לך. קונם דמיו עלי אם אני מוכרו לך בפחות מסלע שהוא ד' דינרין אבל אין לפרש קונם מה שאני פוחת שכיון שפוחתו לא יבא לידי קונם והלוקח אומר קונם המקח עלי אם אני מוסיף לקנות ביותר משקל שהוא ב' דינרין ושניהם רוצין בשלשה שהמוכר היה דעתו לשלשה ולא נתכוון בנדרו אלא לזרז הלוקח שלא יעמוד על דעתו

שאמר ב' דינרין ושיסכים לג' וכן הלוקח נתכוון לג' ולא נתכוון אלא לזרז המוכר שיסכים לכך ולא יעמוד על דעתו שאמר ארבעה דינרין ומשום הכי לא חייל הנדר ומשום שדרכן של מוכר ולוקח בכך ואומדנא דמוכח היא חשבינן לה כאילו פירשו ולא הוו דברים שבלב אבל אם אמר בפירוש שבדוקא נדר פשיטא דחייל נדרא ואע"פ שלא גלו דעתם מתחלה שרצונם להסכים לג' ואפ"ה נשבעו זה לשקל וזה לסלע כיון דלבסוף נתרצו לג' דינרין י"מ שזהו אומדנא דמוכח שלא נתכוונו בנדרן אלא לזרז ואמרו בירו' [דפירקין] הדא דתימא בשאין מעמידין אבל מעמידין צריכין היתר חכם כלומר שאם העמידו דבריהם שלא חזרו בהם בעוד שעסוקין באותו ענין באותו מעמד גלו דעתם שנדרו בדוקא ושוב אינם יכולין לפחות או להוסיף במעמד אחר. תו יש גירסא בירושלמי דגרסינן היה זה מעמיד וזה אינו מעמיד כיון שבטל אצל זה בטל אצל זה כלומר הא דקתני ושניהם רוצין לאו דוקא דה"ה אם האחד אינו רוצה לחזור בו והשני רוצה לחזור לרצון חבירו שהוא מותר ויותר נכונה בעיני הגירסא דגרסי היה מעמיד אצל זה ואצל זה אין מעמיד דכיון שבטל אצל זה יבטל אצל זה כלומר היה מוכר חפץ לב' ואמר קונם שאני פוחת לכם מן הסלע יהיה בדעתו לידור לאחד מהם בדוקא ולחברו כדי לזרז כיון שבטל אצל זה יבטל אצל זה וכתב הרנב"ר ז"ל ונראה דבשאין מעמידין ודעתן היה לג' דינרין מוכר יכול ליתנו בפחות מג' ולוקח יכול ליתן בו יותר מג' שכיון שמשמעות הנדר אינו אלא לזרז אע"פ שהסכימו בלבם ג' דינרין דברים שבלב הוו ומיהו אין המיכר רשאי ליתנו בשקל ולא הלוקח רשאי ליתן בו סלע שהרי עיקר משמעות נדרים אינו אלא לכך ע"כ וזה הוא שלא כדרך הגרסא הראשונה שכתבתי. ר' אליעזר בן יעקב וכו'. בגמרא מפרש: [דף כא] **גמ' א"ל ר' אבא בר ממל לר' אמי וכו'**. פירוש מאן תנא ד' נדרים שהתירו חכמים משום דבשער הנדר לא גמר בדעתו לאסור עצמו:

אין אחד מהם נזיר מתני' היא בנזיר פ' בית שמאי [דף לב:] שנים מהלכין בדרך ואחד בא כנגדן ואמר אחד הריני נזיר (ב) שפלוני זה נזיר ואמר אחד הריני נזיר שאין זה נזיר וכו' ותני עלה [דף לד.] ר' יהודה משום ר' טרפון אין אחד מהם נזיר וכו' ואע"ג דהוה לן למימר ממה נפשך אחד מהם נזיר:

שלא ניתנה נזירות וכו'. כלומר לברר הנדר בשעת קבלת הנזירות בלא שום ספק וזה כיון שהוא בתנאי אינו מבורר וה"ה במתני' דידן דנדרים איתקוש לנזירות בריש מכילתין [דף ג.] הילכך מוכר ולוקח שתלו נדרם בתנאה אע"פ שעברו על תנאם לא חייל נדרא (ב) אפילו כרבנן דלא בעו בנזירות הפלאה מודו בד' נדרים הללו דטעמא דמתני' לאו משום דהוי ספק בשעת הנדר אלא דבר ברור הוא שלא נתכוונו אלא לזרז כדמפרש ואזיל:

רצו. דמשמע שנתרצו אח"כ ומתחלה כוונו לאסור והוי אתיא כר' טרפון שכיון שבשעת הנדר לא נאסר שוב לא יאסר:
רוצין קתני. שבשעת הנדר היו רוצין בג' דינרין ולפיכך מותר דמתחלה נתכוונו לשנות דבורם ולא אמרו אלא לזרז:
טפי מסלע. שבקש המוכר טפי מסלע ששאל לו פרוטה יותר מסלע ואמר ליה לוקח פרוטה פחות משקל ונדרו על כך נדר הוי כיון דנחתי כולי האי לדיוקא בדוקא נדרו ולא לזרז א"נ מוכר אמר שלא יפחות מה' דינרין וא"ל לוקח דינר שהוא בציר משקל נדרא הוי כיון דמרחקי כולי האי בדוקא (ד):
מסרב. מפציר:
קונם ביתך. ביתך עלי קונם אם אני נכנס בו:
שלא נתכוון. לכניסה לבד ולשתיית צונן:
והא טיפת צונן וכו'. ואידך הוה מסרב ביה למיכל ונתרחק הרבה ממה שהיה רוצה חברו ואפי' הכי אמרינן דלאו בדוקא נדר הכי נמי לאו דוקא:
גבי צונן. כך הוא לשון בני אדם בשביל אכילה מרובה לומר דבר מועט כגון טיפת צונן:
דאשכחן צדיקים וכו'. גבי אברהם ואקחה פת לחם וכו' הילכך לאו דוקא אבל הכא דילמא דוקא קאמר ולא איפשיטא בעיין ונקטינן לחומרא:
[**דף כב**] **אמר רבא אמר רב נחמן הלכה פותחין בחרטה ונזקקין לאלהי ישראל**. פי' פותחין בחרטה מדאמר פותחין דמשמע דב"ד פותחין לו שמעינן דלא סגי בחרטה גרידתא כלומר שיהיה לבו עליו היום שרוצה בנדרו עד עכשיו שאינו תוהה ממה שנדר אלא שמיום זה ואילך רוצה לעקרו דאם היה כן למה ליה למשאל מידי שהיו שואלין לו לבך עליך או כדו תהית או בעית נדור ורבים כאלה דמייתי בגמ' (הוא) דודאי כיון ששואל היתר פשיטא דמתחרט הוא על נדרו אלא ודאי משום דלא סגי בחרטה דהשתא אלא דוקא בחרטה דמעיקרא שתוהה על הראשונות לומר שלא מתוך ישוב הדעת נדר אלא מרוב כעס ולפיכך הוא מתחרט והוא אומר לא אלא מעיקרא אני מתחרט על מה שנדרתי כלל וכן דעת המפרשים ז"ל בפי' חרטה כדאמרן שהוא גומר בלבו שמתחרט לגמרי מעיקרו והוא מצטער על כך לפי שכעסו גרם לו ועכשיו שעבר כעסו נהפך לבו לדעת אחרת ואילו היה לבו עליו מתחלה לא היה נודר ובכך מתירין לו ומסתברא שצריך ליזהר שיהיה נראה למתיר שחרטתו של נודר יהיה מדעת שלמה לא שיאמר כן מפני פחד ואימה דהא רבא גופיה פליג עם אביי דאמר [דף כב.] פתחינן בסיפא דברייתא דתניא רבי נתן אומר הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו הקריב עליה קרבן ובהך

סיפא פליג עליה רבא ואמר דלא פתחינן ליה לומר כל המקיימו וכו' דאיכא למיחש שמא מתוך חומר העבירה אע"פ שאינו מתחרט מתוך שהוא מתבייש ישקר לומר שהוא מתחרט ופירושא דברייתא שעשה הדמיון לבמה פירש הרנב"ר דכי היכי דרחמנא לא אסר עליה אלא דברים האסורים והוא אוסר על עצמו דברים המותרים וסבור למעבד מצוה ועביד איסור כן בשעת איסור הבמות אין רשאי להקריב אלא בפנים וכשהוא מוסיף ומקריב בחוץ פשע אי נמי משום דנודר מתפיס בקרבן וכיון שאין קרבנו רצוי נמצא כבונה במה ומקריב בחוץ ע"כ:

דף ו:

ונזקקין לכתחלה. שאם נשאל על שבועתו מתירין לו ולא שנא אמר לאלהי ישראל (ולא שנא) ונקיט חפצא בידיה או לא נקיט חפצא דאפי' כי נקיט חפצא נזקקין דלא חמיר מינקט חפצא אלא לענין שבועת הדיינין לאיומי עליה אבל עיקר שבועה בשם או בכנוי הוא:

הדין הוא דינא ומנהגא דרבנן אבל האידנא אמר רבינו האי גאון ז"ל אנן השתא אי עבדינן קרוב לדרב אסי עבדינן דאמר אין חכם מתיר אלא כעין ד' נדרים דמתניתין. כלומר דנהי דארבעה נדרים דמתני' מותרין בלא שאלה דתנא תני התירו מ"מ שאר נדרים שצריכין שאלה אין מתירין אותן בחרטה אפילו דמעיקרא אלא בפתח שהנדר כשהוא ניתר בפתח מוכיח מתוכו שהוא נדר טעות והוי כעין ד' נדרים שהפתח הוא שהנודר אומר שאפילו בתחלה כשנדר אילו היה נותן אל לבו אותו דבר לא היה נודר ונמצא נדרו טעות אבל נדר שהוא ניתר בחרטה אינו מוצא עם עצמו שום ענין שאילו היה נותנו אל לבו מתחלה שלא היה נודר. והחמיר עוד בשבועות ואמר דלא מזדקקינן (ליה) בהו כלל אלא כדמתרמיא מלתא דאית בה תקנתא או מצוה כגון עשיית שלום בין איש לאשתו וכגון שלמא דצבורא דכנישתא וכדומין לזאת מזדקקינן במילי דמוכחן וברירן קרוב לדרב אסי אבל פתחי כי ההוא דר"ש ברבי שהתירו לו נדרו משום דהוו מצערי רבנן למצוא פתח לנדרו ואמרו ליה אדעתא דמצטערין רבנן מי נדרת ואמר להו לא ושריוה וכיוצא בהן לא עבדינן אבל הרב הנשיא אלברגלוני ז"ל כתב בשם מר יהודאי גאון ז"ל שהחמיר עוד בנדרים והשוה אותן לשבועות שלא להתיר אותן אפילו בפתח אלא לדבר מצוה שמתירין אותן בפתח ולא בחרטה וכתב עוד דדוקא בהתרת חכם החמירו אבל בהפרת בעל לא החמירו דבעל מפר ביום שמעו בין בנדרים בין בשבועה ע"כ מדברי הנשיא ז"ל וכתב הריטב"א ז"ל מצינו הגאונים ז"ל שהיו מתרחקים מהיתר נדרים ושבועות ואמרו שלא היו נזקקין אלא

להפר נדרים של צבור או שבין אדם לאשתו משום שלום ביתו וגדר הוא שהיו גודרין לפי דורם דהא חזינן כלהו תנאי ואמוראי שנזקקין ור"ג ירד מעל גבי החמור בדרך להתיר ורתחי רבנן אמאן דנדר על דעת כל דבר וטרחי לאשכוחי ליה פיתחא ואמרו שכל הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו הקריב עליה קרבן הלכך ראוי לנהוג בזה בכל דור ודור לפי מה שהוא לפי ראות החכם שבעיר ושיהיו מעשיו לש"ש עכ"ל:

והיתר נדרים ביחיד מומחה או בג' הדיוטות במקום שאין מומחה. וכדאמרי' בהדיא בבכורות בפרק פסולי המוקדשין [דף לו:] א"ר חייא בר אבין אמר רב עמרם שלשה מתירין את הבכור במקום שאין מומחה שלשה מתירין את הנדר במקום שאין חכם לאפוקי מדר' יהודה דבעי שיהא אחד מהם חכם:

במקום שאין חכם (**חכם**) **כגון מאן אמר ר"נ כגון אנא.** כלומר דגמיר וסביר אע"פ שאינו סמוך דאין סמיכה בבבל והא דאמר במקום שאין חכם דעת הרמב"ן ז"ל שהוא ממילתיה דרבי יהודה וה"ק אחד מהם חכם דהיינו גמיר וסביר במקום שאין חכם דהיינו סמוך הלכך בעינן שהיחיד המתיר שיהיה סמוך דבהא לא פליגי רבנן אדר' יהודה אלא בשלשה הדיוטות דלא בעינן אחד מהם חכם וקי"ל כוותייהו וכן משמע לקמן בסוף פרק נערה המאורסה [דף עח.] דאמרינן מועדי ה' צריכין מומחה פרשת נדרים אין צריכין מומחה והא ראשי המטות כתיב א"ר חסדא ואי תימא רבי יוחנן ליחיד מומחה משמע דיחיד מומחה דהפרת נדרים דומיא דמומחין דמועדי ה' מה התם בעינן סמוך הכא נמי בעינן סמוך אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ו מהל' שבועות דחכם מובהק מתיר את הנדרים דלא בעינן סמוך משמע דמפ' ז"ל דהא דאמר התם במקום שאין חכם לאו סיומא דמילתא דרבי יהודה היא אלא אדרבנן קאי דאמרי ג' מתירין את הנדר במקום שאין חכם ומהדרינן (בכורות דף לז.) כעין אמר מר במקום שאין חכם כגון מאן כלומר [מאן] מתיר ביחידי ואמר ר"נ כגון אנא כלומר דגמיר וסביר ואע"פ שאינו סמוך ומיהו שלשה הדיוטות בעינן נמי לרבנן בדמסברי להו וסברי כשנים לר' יהודה דמוקי לה רבינא התם דמסבר להו וסברי ומסתברא דהא דאמרינן שלשה מתירין במקום שאין מומחה דמשמע הא במקום שיש מומחה אין מתירין משום כבודו הוא דאיתמר ולכתחלה הוא דלא אבל דיעבד אישתרי ליה נדרא:

[**דף כג**] **תנ יא מעשה באדם אחד שהדיר את אשתו מלעלות לרגל וכו' והתירו ר' יוסי.** ולפי דעת הגאון ז"ל שפירש דאף בזו שהיא שלום בין איש לאשתו לא מזדקקינן להתירו משום דאינו ברור לפי שהנדר מוכיח הפך הפתח שכל עיקר הנדר לא היה אלא שאם תעבור על דעתו תאסר בהנאתו מ"מ איכא למידק דאדרבה כיון דאדעתא דהכי לא נדר

מדשרייה רבי יוסי הוי לן למימר שהנדר מותר מאליו כנדרי זרוזין דמתני' דתני תנא התירו לו חכמים שמותר אפילו היה שכוח לו אם כשנדר נדר בדוקא או לא דמסתמא אמרינן דלאו בדוקא נדר וכמו שכתב הריטב"א ז"ל דאפילו לדעת קצת רבותיו שמצריכין לשאול לנידר ארבעה נדרים דמתני' אם נדר בדוקא אם לאו מודים היכא דשכוח לו כדאמרן וכ"ש הכא דפירש דלאו אדעתא דהכי נדר ולאו בדוקא שהוא מותר מאליו וי"ל שאין נדרי זרוזין אלא כשנודר בדבר שאין כוונתו על הדבר ההוא אלא להביאו לדבר אחר אבל הכא כוונת הנדר במה שפי' שלא תעבור על דעתו בדבר ההוא הוא ולא לזרזה בדבר אחר וכי ה"ג לאו נדרי זרוזין מקרו ובמתני' כי ה"ג נמי אם היה מוכר וליקח מעמידין דבריהם חייל נדרייהו וכדאמרן לעיל אלא דפתח דהכא הוא שאילו היה יודע שתעבור על דעתו לא היה מדירה. ומהני נדרי דכתב גאון ז"ל דהאידנא לא שרינן חד מנהון האי דר' ישמעאל ברבי יוסי הוה ליה נדרא למשרא וכו' שם דשמעינן מיניה דין נולד דאין פותחין בו:

קצרא. הוא כובס שיראי:

דהוו מצטערין רבנן. למצוא פתח לנדרו שהיו אומרים לו שמא אדעתא דכך או כך וכך לא נדרת והוא לא היה רוצה לשקר ואמר דאדעתא דהכי והכי נמי נדר וכשראה כל זה הכובס ומצא עילה להכותו והכהו ואז אמר שאילו היה עולה על לבו שיבא אדם להכותו על כך לא היה נודר כלל וזהו פתח והקשו דדבר דשכיח משוי ליה לנדר נדר בטעות אבל נולד שהוא מילתא דלא שכיחא לא משוי ליה טעות שלא היה לו לעלות כך על לבו כדי שיוכל לומר טעיתי שאילו היה עולה כך על לבי לא הייתי נודר ואמרינן דאפילו דבר זה שכיח הוא שאפיקורסין שכיחי לבקש עילה שיוכלו להכות רבנן ומצי לאסוקי אדעתיה דמשום דמצערי רבנן אנדריה הוה משכח עילה ומחי ליה אפיקורא א"נ שכיחי שמפקירין עצמן במעשיהן להכות מאן דמצערי רבנן. ולענין שבועה כבר כתבנו דיש שאלה לשבועה כמו בנדר דלא יחל דברו דדרשינן הא אחרים מוחלין לו אנדר ושבועה דכתיבי בקרא קאי ואע"ג דאשכחן לגאון דאמר מאן דאשתבע בספר תורה או בי' הדברות אין לו הפרה עולמית ליכא למיחש למילתא כלל. כן כתבו כל המפ' ז"ל:

גמ' מאי קאמר. כיון דאמר כל נדר שאני עתיד וכו'. פי' כיון דאמר כל נדר וכו' לא שמע ליה וכו' לפי שכבר יודע מזמן שאין נדר חל עליו שכבר בטלו המזמן ובדין הוא דהוה מצי לשנויי דאמר מדיר בחשאי כדי שלא ישמע המודר אלא דאכתי לא מיתרצא מתני' דכיון דקתני אף הרוצה וכו' משמע דהאי נמי משום נדר זרוזין הוא מותר ולא משום

תנאי שהתנה (א) דאמר ליה כן מאי אפילו ולישנא דקתני שיהא זכור נמי קשה דכיון דבשעת הנדר הוא מתנה פשיטא שזכור הוא:

ומדירו. שא"ל קונם כל מה שתהנה ממני אם לא תבא לאכול עמי:

נדרי זרוזין הם. ולא חייל נדרא בשלא רצה חברו לאכול עמו ולא נאסר המזומן בנכסי המזמן לפי שלא נתכוון לאסור אלא להפציר ולזרז את חברו שיאכל עמו כדאמרינן בנודרין על מקח וממכר והיינו דקתני אף:

דף ז.

והרוצה שלא יתקיימו נדריו דינא אחרינא תני השתא ומתני' חסורי מחסרא ובודאי לא מצינו חסורי מחסרא כיוצא בזה דנאדי תנא מעניינא לענייננא ולא רישא אית לה סיפא ולא סיפא אית לה רישא אלא במתכוון עשה כן דליסתמיה סתומי כדאמרינן בסמוך והרוצה שלא יתקיימו נדריו דנקיט משום שנכלל בתוך הרוצה שיאכל חבירו נקט כן שאין אנו ערבין לעם הארץ לתת להם עצה כיצד יעשו ואולי ינהגו קלות ראש בנדרים ומסתייה דליתני מי שעמד בראש השנה וכו':

יעמוד בר"ה. לאו דוקא וה"ה בזמן אחר אלא כלפי שאמר (א) לא נתקיימו נדריו כל השנה הוצרך לומר שיעמוד בר"ה:

אי זכור וכו'. שאם לא כן למה נודר עכשיו ולא דמי למאי דאמרינן לעיל [דף כג.] לא שמע לי' וכו' דאלמא אין תנאו בטל דאיכא למימר התם שאע"פ שהוא יודע שאין בנדרו ממש הוא נודר כדי לזרז את חברו אבל כאן שהם נדרי עצמו אי לאו דעקריה לתנאיה למה הוא נודר:

שלא יהא זכור. ומשום הכי בטל שכבר התנה שאם ישכח וידור יבטל תנאי זה את נדרו. וא"ת והא תנא שיהא זכור קאמר פי' הריטב"א ז"ל בשם רבו ז"ל דה"ק שיהא זכור ואינו זכור זכור שהתנה ואינו זכור שהוא סבור שהתנה על דברים אחרים כגון שנדר מן היין וסבור בודאי שלא התנה אלא על הפת דכיון דכן אין לתפוס עליו כשלא אמר על דעת הראשונה דליביה אנסיה ואידך דרבא דבסמוך מיירי כגון שלא ידע כלל על מה שהתנה ואף בכגון מה שנודר הוא מסופק דמספק היה לו לומר על דעת הראשונה נדרתי:

רבא אמר. לא פליג רבא עם אביי אלא לומר שאף זה בכלל דברי התנא שאם אינו זכור התנאי או שזכרו דבריו בטלים ובלבד שיהא זכור בפיו או בלבבו בשעת הנדר שיאמר על דעת הראשונה אני נודר:

לא אמר וכו'. וקיימיה לנדריה דכיון שהיה זכור בשעת הנדר שהתנה ולא ידע ממה התנה אם דעתו היה שיתקיים תנאו לא היה לו לידור סתם כי היכי דלא ליעקריה לתנאיה וכן הלכתא ונסתפק הרמב"ם ז"ל אם הדין הזה בנדרים דוקא או אפילו בשבועות וכתב הריטב"א ז"ל נראין הדברים כאותן הגאונים שאומרים שהשבועות והנדרים שוין לדין זה דכיון דכלל ר' אליעזר דין זה עם נדרי זרוזין כשם שזרוזין נוהגים בשבועה כך דין זה נוהג בשבועות וכן דעת רבותיו ז"ל ומיהו כתבו בתוס' שאין זה אלא בשבועות ונדרים של עצמו אבל מי שהשביעו חבירו או הדירו אינו בכלל זה ואין בטול מועיל בו כלום שלדעת חברו הוא נודר ונשבע וכמי שמבטל תנאו לגמרי דהא אסיקנא לקמן [דף כה.] גבי נדרי הבאי דלאו על דעתא דנפשיה משתבע אלא אדעתא דחבריה וכן דעת רבותי והוא האמת ולכך כתבו בתוס' שהחרמות שהקהל היו מחרימין אינן בטלות בתנאי זה. ולענין כל נדרי שנהגו בגליל זה ובהרבה מקומות לומר בלילי יום הכפורים וכתוב בסדר רב עמרם ז"ל אומר ר"ת ז"ל שהוא מן הדרך הזה של שמועתנו ונהגו ביום הכפורים מפני שהוא יום כנופיא יותר ואין לומר מיום הכפורים שעבר עד יום הכפורים הזה שזה היה התרה והיתר אחרים בעי שאין חבוש מתיר עצמו וגם אחרים אין רשאין להתיר בלא חרטה גמירה דמעיקרא בפירוש או פתח אחר אלא כך יש לומר מיום הכפורים הזה עד יום הכפורים הבא עלינו לטובה. וחרמנא ונדרנא לא אמרינן בפתחות האותיות אלא בקמצות והוא עבר בלשון עתיד ומה שנהגו לאומרו ג' פעמים כדרך שנוהגין בהיתר נדרים אינו אלא לקיים הענין שכן דרך התלמוד כמו שאמרו במנחות [דף סה.] מגל זו מגל זו מגל זו גבי קצירת העומר ולשטתו זו קשה הדבר היאך נוהגין כן דהא כמאן דדריש ליה בפירקא הוא או יותר. ויותר נראה לומר לפי המנהג ולשון הנהוג בו והכתוב בסדר רב עמרם ז"ל שאין אומר כן לא בדרך נדרים הקודמין ולא בדרך תנאי לנדרים העתידים אלא שאומרים כן דרך תפלה להב"ה שלא יכשלו ושלא יענשו על הנדרים ועל השבועות שעשו בשנה שעברה ושיהיו שביתין ושביקין לפניו יתברך כאילו לא היו וזה שנהגו לומר בסוף ונסלח לכל עדת בני ישראל וכופלין אותו ג"פ כדרך הוידוי בצבור:

תניא [דף כד.] **יתר על כן א"ר אליעזר בן יעקב האומר לחבירו קונם שאני נהנה לך וכו'**. פי' שאני נהנה משלך שאוסר נכסי המזומן על עצמו והא דאמר יתר על כן משום דקאי אמתני' ולכאורה הוה משמע דהכא לאו זרוזין הוא דהא איכא טעמא דמצית אמרת דנדר גמור הוא דאמר ליה לאו כלבא אנא דמתהנינא מינך ואת לא מתהנית מינאי קמ"ל דזרוזין הוי כיון שזימון מועט הוא וע"כ לא אמרינן האי טעמא דלאו כלבא וכו' אלא על מתנה מרובה כי הא דתנן האומר לחברו קונם שאיני נהנה לך אם אי אתה בא ונוטל

לבניך כור א' של חטים וב' חביות של יין דהוי נדר גמור מטעמא דלאו כלבא אלא א"כ אומר לו הלה כלום אמרת לי אלא מפני שהוא כבודי זה הוא כבודי פי' (ב) נתכוונת אלא לכבדני בעיני הבריות שאדם חשוב כמוך נותן לי מתנה מרובה זהו כבודי יותר שאני מסלסל עצמי שלא לקבל אפי' מתנה כזו ואפי' מחשוב כמותך וכתב הריטב"א ז"ל ומכאן דן הראב"ד ז"ל באחד שנשבע לדור בעיר חמיו עם אשתו ואח"כ לא היה יכול להיות בעיר לפי כבודו ורצה חמיו שישוב לעירו כי זה כבודו יותר ונ"ל שאין צריך שום היתר (קאמר) מדתנן בהא ה"ז יכול להתיר נדרו שלא על פי חכמים והא דא"ל כלום אמרת מיירי שאין המדיר חולק לומר לכבודי דאז היה אסור וכן שאינו מודה לו לומר כן לכבודך אמרתי דאז פשיטא דכשר אלא כי מיירי בהתם והכי איתא בירושלמי (דנדרים פ"ח הל"ז) ואיכא מתניתא אחריתי הכא בגמרא שהמזמן אוסר נכסיו למזומן אם אינו מהנה לו גם הוא המזומן למזמן ולא הוי זרוז אלא נדר גמור משום דאמר ליה לאו מלכא אנא דאנא מהנינא לך ואנת לא מהנית לי כי הא דתנן האומר לחברו קונם שאתה נהנית לי אם אין אתה נותן לבני כור אחד של חטין ושתי חביות של יין שאין זה זרוז אלא נדר גמור מטעמא דאמרנא דלאו מלכא אנא וכו' וחכמים אומרים אף זה יכול להתיר את נדרו שלא על פי חכם אם אומר לו הריני כאילו התקבלתי פירוש דמחילה כפרעון והכי מוכח בגיטין [דף עד:] וכן בדין שהרי אפילו נתנו לו יכול להחזירו לו ואפוכי מטרתא למה לי אלא דהתם גבי גט לצעורה קא מכוין ודעתו היה שתצטער להפיק לה מעות ושתתנם לו ותעביד הפוכי מטרתא ומכאן לנשבע שבועת פרעון שפטור במחילת חברו או באריכות זמן שהוא כמחילה לשעתו ואפי' בשבועת האושטאגי"ש דכיון שהשבועה היתה לכוף (ג) לבו לפרעו כשמאריך לו האושטאגי"ש הרי מוחל לו הכפייה ההיא ואריכות החוב הוא מן הסתם וכל שהאריכו חברו נפטר משבועתו (אלא) א"כ האריך לו בתנאי או אלא אם כלל בשבועתו ראשונה גם זמני האריכות כמו שנוהגין בברצלונה ודעת רבותי שאין אומרים הריני כאילו התקבלתי אלא בנשבע לעשות ולא עשה וטעמא דכיון שאפי' היה מקבל ממנו היה יכול להחזיר לו אף מעכשיו יכול לומר הריני כאילו התקבלתי והחזרתיו דאפוכי מטרתא למה לי אבל בנשבע שלא לעשות ועשה לא מצי למימר הריני כאילו לא עשית שאין אומר בדבר הנעשה שלא נעשה עכ"ל הריטב"א ז"ל והרנב"ר ז"ל כתב איכא מאן דפליג דאפילו בענין זה יכול לומר כן שאותו ענין שנשבע או נדר בתנאי שלא לעשות לא אמרו מתחלה אלא להשלים רצונו שהיה רוצה שלא יעשה ועכשיו כיון שאינו חושש אם יעשה אם לאו כבר נשלם רצונו ע"כ והא דאמרינן דסגי באומר הריני כאילו התקבלתי דוקא בשהבנים סמוכין על שלחנו שהרי להרווחה דידיה

נתכוון כדאי' פרק מי שאחזו [שם] ולפיכך לאו ברשותייהו דבנים למימר הרי אנו כאילו נתקבלנו ואפי' אינן סמוכין עכשיו דאנן בתר שעת הנדר אזלינן אבל אם בשעת הנדר אין הבנים סמוכין על שלחן אביהם להרווחה דידהו דוקא נתכוון והם יכולין לומר הרי אנו כאילו נתקבלנו ולא האב:

פת חמה וכוס של חמין. זה היה להם אכילת קבע:

הקפיד. מסרב ואומר שלא יתארח עמו ולא יאכל עמו:

אף אלו וכו'. ולא נאסר המזמין בנכסי המזומן שלא נתכוון המפציר לאיסור אלא להפציר ולזרז את חברו שיאכל עמו כדאמרינן בנודרין על מקח וממכר:

הלכה כר' אליעזר בן יעקב. אע"ג דפליגי רבנן עליה:

[**דף כד ע"ב**] **מתני' נדרי הבאי אמר קונם וכו'**. פי' הבאי אמרו בתוספות שהוא דבר דלא אפשר וכדאמרינן במס' חולין [דף צ.] דברה תורה לשון הבאי ערים גדולות [ובצורות] בשמים ובגמרא מקשינן הכא גבי נחש כקורת בית הבד ומי ליכא והא ההוא דהוה בשני דשבור מלכא והוצרכו להעמיד אותו בטרוף כלומר מרובע ויש לו חבר בפרק הרואה [דף נט.] מתחזיא כמאן דטריפא מיטרף וכן בבכורות [דף מה.] פרסותיו רחבות כשל אווז ואמר רב פפא עלה לא תימא דטרפא ולא סדיקא ובגמ' מוקמי דהאי טרוף היינו בגבו וגבו מרובע א"א בבריות ובירושלמי [הל"ב] נמי על עולי מצרים תמהו דהא אפשר דעברו שם ופריקו כינן קימי בראיה אחת ומיהו כתב הריטב"א ז"ל בשם רבותיו ז"ל דלאו דוקא א"א דהוא הדין כל הפלגה רבה אע"פ שאפשר והכל טעם אחד הוא שענין ההיתר בנדרים אלו לפי שהכל יודעים שאין מדברים כן בדוקא אלא להפלגה ולא שיהיה דעתו לאסור עליו הפירות כשאמר קונם שאם דעתו לאסרם עליו היה אוסר בלא תנאי זה דתנאי זה ידוע וברור הוא שאינו כן ולא ראה כן ובזה תירץ הריטב"א ז"ל חלוף הנוסחאות שהזכירו כאן עולי מצרים ולא הזכירו גמל פורח ובמס' שבועות [דף כט.] הזכירו ההפך שהתנא רצה כאן לרמז שאין הענין משום שא"א במציאות אלא משום הפלגה וגוזמא ולפיכך לא פי' טרוף (א) ולא בעולי מצרים ראיה אחת שהיה דבר דלא אפשר והרנב"ר ז"ל תירץ בדרך אחרת דהתם בשבועות לא תנא עולי מצרים משום דכה"ג לא לקי משום שבועת שוא דעל צד הגוזמא קושטא קאמר והכא לא חש למתני גמל פורח דדבר דלא שייך ביה גוזמא הא תנא ליה נחש כקורת בית הבד דמיירי שאמר בטרוף ולעולם לא נאמר כן בקושטא על צד הגוזמא והא דנקט הבאי לרבותא דלא תימא נדרי הפלגה מותרין לפי שהוא כנדרי טעות שטעה במראיתו או במחשבתו וסבור שהוא כן אלא אפילו בהפלגה שא"א לטעות בו כהבאי ממש מותרין ומ"מ דבר פשוט הוא כי אין אלו ואלו מותרין אלא

כשראה דבר משונה והוסיף להפליג עליו כדרך בני אדם כגון שראה עם רב או נחש גדול והוא הפליג ביותר אבל אם לא ראה דבר משונה ואפ"ה אמר כן נדריו קיימין שאין אלו נדר. הפלגה אלא דברי שקר כן דעת הריטב"א ודעת רבותיו ז"ל:

דף ז:

[**שם**] **גמ' תנא כשם שנדרי הבאי מותרין כך שבועות הבאי מותרות וכו'**. פי' שבועות הבאי מותרות כלומר הפירות מותרין משום ההוא טעמא דפרישנא במתני' דלאו לאיסור פירות נתכוון ומ"מ לוקה הוא משום שבועת שוא לומר שראה דבר זה והוא שוא וכדתנן בשבועות [דף כט.] איזו היא שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע אבל בנדרי שוא ליכא מלקות:

היכי דמי שבועת הבאי. הוה פשיטא ליה למימר כגון דאמר שבועה שראתי וכו' אלא בדומיא דנדרי הבאי קא בעי:

פירות עולם עלי. האי לישנא לאו דוקא דאיסור חפצא הוא ובשבועה איסור גברא הוא אלא אגב נדרי הבאי קא בעי לא דק בלישנא ולא בא לומר אלא שנשבע שלא יאכל פירות אם לא ראה כך ואע"פ דבשבועת שוא לוקה כדאמרן אפילו הכי מותר בפירות ולא אמרינן דדוקא בנדר דלא לקי משום שוא הוא דאמרינן דלא נתכוון לאיסור פירות אבל בשבועה ודאי לא נתכוון כי היכי דלא לילקי בזה:

שומשמני חזא. נמלים רבים ששים רבוא:

ואסיק להון שמא. כלומר דבשלמא כי לא מסיק להון שם אין המובן מלשונו שאמר כעולי מצרים אלא ממין עולי מצרים שהוא מין אדם ואע"ג דדעתו לנמלים או לדבר אחר דברים שבלב נינהו אלא הא קשיא דדילמא אסיק להון שמא עולי מצרים ושפיר קא משתבע:

לא עביד דמשתבע. בתמיה כלומר אפילו במה שאינו נשמע כלל בלשון בני אדם כגון זה אבל במה שנשמע וסובל הלשון ואפילו באפשר רחוק לא פליגי בהא דסתם נדרים להחמיר [דף יח] ופירושן להקל:

ולא אתכם וכו'. לא כשאתם במחשבתכם שאם בא לומר שאפילו עם דורות הבאים היה כורת ברית הא כתיב בתר הכי את אשר ישנו פה וגו' ואת אשר איננו וגו' הרנב"ר ז"ל:

לא עבודת כוכבים איקרי אלוה. ולפיכך אם לא שהשביעם על דעתו היו יוצאין ידי שבועה אם נתכוונו לה לשם אלוה אבל שומשמני לא מיקרו עולי מצרים בשום מקום וא"ת לימא להו משום שם יו"ד ה"א וא"ו ה"א י"ל שלא רצה להזכירו ברבים דכתיב

זה שמי לעולם לעלם כתיב א"נ הם קוראין לע"ז בשם המיוחד כדדריש בב"ר אז הוחל לקרוא ע"ז בשם ה':

דלא טריחא נקט. ניחא ליה למשה רבינו להשביעין דרך קצרה לומר קבלו עליכם מאי דאמר לכו אלוה ושישביעם על דעתו משיאריך דבריו עמהם ובפ' שבועות בתרא [דף כט.] מסקינן א"כ לימא להו על דעתי ע"ד המקום למה לי כי היכי דלא תהוי הפרה לשבועתייהו ופירשתיה שם בס"ד:

בגמ' מקשה על מתני' דתאני בנדרי הבאי אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד מההוא נחש דהוה בשני דשבור מלכא דרמו ליה תליסר אורוותא דתיבנא ובלע יתהון. ופריק גבו טרוף כלומר שראוהו טרוף בגבו ולא הוה צריך למימר כקורת בית הבד רק אם לא ראיתי נחש שגבו טרוף מיהו מילתא אגב אורחיה קמ"ל שקורת בית הבד גבה טרוף הוא ונפקא מינה למקח וממכר לומר שהמוכר קורת בית הבד לחברו אם גבה טרוף אין ואי לא לא וכבר פירשנוה לעיל טרוף דבירושלמי משמע שהוא מרובע ואמר שראה נחש שגבו מרובע כגב קורת בית הבד שהיא מרובעת:

דף ח.

[**דף כה ע"ב**] **מתני' נדרי שגגות וכו'**. פי' נדרי שגגות תרי גווני קתני חדא דבשעת נדרו היה שוגג כגון קונם אם אכלתי אם שתיתי. וחד שהיה שוגג בשעה שהנדר ראוי לחול ואע"פ שבשעה שיצא מפיו לא היה שוגג וכדקתני שאני אוכל ושאני שותה כלומר דאמר קונם ככר זה עלי אם אני אוכל ואם אני שותה היום ושכח ואכל ושתה דכיון דנדרא באכילה קמייתא חייל וההיא שעתא הוה ליה שוגג כלומר שלא נזכר שיהא תלוי באותה אכילה שום נדר לא חייל נדרא כלל:

אלו ואלו מותרין. משום דנדר שהותר מקצתו הותר כולו כדאיתא בגמ' ומותרין אפילו בלא שאלה קאמר כדאמרינן בריש פרקין [דף כא:] דכולהו ד' נדרים אין צריכין שאלה לחכם וטעמא דמילתא משום דכיון דאילו היה יודע שאביו או אחיו היו עמהן היה מוציאן מן הכלל ה"ז מוטעה בעיקר הנדר שלא היה דעתו מעולם על אביו וכל שיש בעיקר הנדר טעות אין פיו ולבו שוין ובטל מעצמו ומש"ה בקונם אשתי נהנית לי (א) שיאמר בפירוש שגנבה את כיסי דאי לא אע"פ שהיה דעתו בשביל כך מ"מ כיון דלהדיר את אשתו נתכוון ליכא טעות בעיקר הנדר ומיהו אע"פ שלא אמר אם גנבה מותר. הרנב"ר ז"ל:

[**שם**] **גמ' תניא כשם שנדרי שגגות מותרין וכו'**. פי' כשם בשבועות ילפינן מקרא דהאדם בשבועה פרט לאנוס היתר להנך תלמידי רב. וא"כ מאי אמר הכא כשם פשיטא וכתב הריטב"א ז"ל דנקטינן לה לאשמעינן דהוא שרי אפילו לכתחלה ואפילו מדרבנן וכעובדא דתלמידי דרב דאמר ליה רב את לבך אנסך ולא מיחה בו שלא לעשות כן פעם אחרת ואע"ג דהכא קרי ליה שגגות והתם אונס שגגת הלב אונס מיקרי:

היכי דאמי. לאו למימרא דלא משכחינן להו (דומיא דמתני' אלא לרבותא נקט ליה וכאילו אמר עד היכן שבועות שגגות) אלא בכה"ג דאין הכי נמי דמשכחינן להו דומיא דמתני' אלא לרבותא נקט ליה וכאילו אמר עד היכן שבועות שגגות וכדאמרינן בעלמא (קדושין דף כח.) עד היכן גלגול שבועה והוי רבותא דאף על גב דרב כהנא ורב אסי כל חד וחד הוה א"ל לחבריה דטעי ולאו הכין אמר רב סד"א דכיון דלא חש ליה ואישתבע לאו שגגה היא ואסור קמ"ל:

[**שם**] **פיסקא ראה אותן אוכלים תאנים וכו'**. תנן התם פותחין בימים טובים וכו'. פי' הכי התם אע"ג דבמכילתין היא אורחא דתלמודא למימר תנן וגדולה מזו בפ' קמא דפסחים [דף ד:] דאמרינן התם על מה דאיתא בפירקא גופיה:

פותחין וכו'. בנשבע שלא יאכל בשר חדש או שנה מתירין לו מטעם שאומר לו שיש בזה בטול עונג שבת:

נדר שהותר וכו'. לשבתות וימים טובים:

הותר לגמרי. דסבר לה כב"ה דמתני' ומיהו אינו שוה לגמרי דאילו במשנתנו כיון שלא היה יודע שהיו אביו ואמו ביניהם הויא לה נדרי שגגות לגמרי לגבי אביו ואמו וכאילו לא נשבע עליהם כלל משא"כ בזו דיודע היה שיש שבתות וימים טובים בינתים (ב) לא היה סבור שאין בזה איסור ובטול עונג וכיון שכן התרה בעי כשאר נדרים והיינו דקתני פותחין בשבתות וימים טובים ואשמעינן תלמודא דאפילו בנדר שהותר מקצתו על ידי התרת חכם אמרינן נמי הותר כולו מאיליו דהא סוף סוף חכם עוקר אותו מקצת מעיקרו ודעת הרמב"ן ז"ל דדוקא בשהותר ע"י פתחי שגגות כעין הא דרבי עקיבא אבל נדר שלא הותר אלא מטעם חרטה במה שנתחרט ואזיל לבי אסיא והותר הותר אבל במה שלא נתחרט ולא בקש מרפא ליזיל בנפשיה וישאר באיסורו ואע"פ שהתוס' מתירין דאמרי נדר שהותר מקצתו על ידי חכם הותר כולו משום דחכם עוקר הנדר מעיקרו אנן להחמיר אזלינן והרבה מן המפרשים ז"ל האחרונים כן סוברים כמו הרמב"ן ז"ל:

הכל מודים. בית שמאי ובית הלל דפליגי במתני' אם האחרים מותרין כשהותר אביו אם לאו מודים הם שאם כשבא לישאל לפני חכם אמר ליה אילו הייתי יודע בשעה שנדרתי

שאבא ביניכם הייתי אומר כולכם אסורין חוץ מן אבא דכולי עלמא כולן אסורין לפי שגם עכשיו אינו חוזר כלל לגבי אחרים מן הענין ולא מן הלשון שבלשון (ג) בלבם היה אוסר להם כבתחלה אלא שהיה מוציא אביו מן הכלל א"כ אין זה נדר שהותר מקצתו לפי שאביו לא נכנס מעולם במשמעות הנדר אלא בשוגג הילכך לא הותרו הם בהיתר אביו: **הייתי אומר פלוני ופלוני**. שהייתי מקפיד שיהא מובן אבי בלשון האיסור כלל לומר כולכם הרי עכשיו דאיכא שנוי בלשון ונמצא שטעה בענין לגבי אביו וטעה נמי בלשון לגבי אחרים בזה הוא דפליגי ב"ש וב"ה ב"ש כרבנן דלית להו נדר שהותר מקצתו הותר כולו וב"ה כר"ע דאית ליה נדר שהותר מקצתו הותר כולו וכיון שהותר לגבי אביו הותר לגבייהו דאחרים דכי היכי דטעה לגבי דידיה טעה נמי בלשון דידהו אלא שלא טעה בענין האיסור לדידהו וזהו שלא הותר אלא מקצתו דאביו. וכבר פסקנו לעיל דדוקא כה"ג שאינו מעמיד דבריו הראשונים דמו לנדרי טעות ואמרינן הותר מקצתו הותר כולו שהרי אומר לא הייתי נודר אותו נדר כלל שלא היה כולל בלשונו אביו ואחיו ולא שבתות וימים טובים והיה משנה הלשון אבל אסר על עצמו בשר ויין ונשאל לחכם על אחד מהם ונתחרט ממנו לא הדר מגופיה דנדר ומה שנשחל עליו והתירוהו מותר והשאר לא הותר אלא עומד באיסורו כבתחלה כיון שמעמיד דבריו כן. וכתב הרנב"ר בשם הרמב"ן ז"ל שאע"פ שלא היה מעמיד לא אמרינן הותר כולו בחרטה אלא דוקא בפתח שדומה קצת לנדרי טעות וכדאמרן ודאמרינן הותר מקצתו הותר כולו דוקא בשכללם כלם כאחד כגון דאמר כלכם או לזה ולזה ולזה בויי"ו אבל אמר לזה לזה לזה הותר א' מהם הוא מותר וכלן אסורין דכמ"ד קונם לכל אחד דמי וכדמוכח בפרק האיש מקדש [דף מו.] גבי בזו בזו ובפ' שבועת הפקדון [דף לח.] גבי שבועה לא לך לא לך ודוקא בהתרת חכם הוא דאמרינן נדר שהותר מקצתו הותר כולו לפי שחכם עוקר הנדר כדאמרן לעיל אבל בהיתר חרם או נדוי אם החרים או נדה עשרה בני אדם והותר א' מהם הוא מותר וכלן אסורין וכן הדין בהפרת בעל דקי"ל (נזיר דף כב.) בעל מיגז גייז ואם הפר לה מקצת מה שנדרה בדברים שיש בהם עינוי נפש אותו מקצת בלבד הוא מופר ואידך לאו מופר הרנב"ר ז"ל וכן הדין במוחל לחברו מקצת שבועתו דאידך מקצת אינו מחול. הריטב"א ז"ל:

דף ח:

[**דף כו.**] **מתני' נדרי אונסין**. הדירו חבירו שיאכל אצלו וכו'. פי' הדירו שאסר נכסיו עליו אם לא יאכל עמו ומיירי שהמזומן אמר תחלה למזמן לא תזמינני לסעודתך בתמיה והשיב לו המזמן אין כלומר אני מזמינך וא"ל המזומן בנדר שיאסרו עליך אם לא תעשה

כן וקבל המזמן את הנדר וטעמא אמרו לעיל [דף כד.] דא"ל המזומן לאו מלכא (א) את דאנא מהניא לך ואת לא מהנית לי ולפיכך אם לא מטעם אונס היה נדר אבל אם המזמן הדיר למזומן שיאכל אצלו אפילו בלא אונס כלל לא הוי נדר דנדרי זרוזין נינהו וכדתנן בריש פרקין [דף כא.]:

או שחלה בנו. לא זו אף זו קתני לא מיבעיא חלה הוא שהאונס בגופו אלא אפילו בנו שאין האונס בגופו ולא מיבעיא אונס דגוף דחמיר אלא אפילו אונס ממון שהיה יכול לעבור בספינה שלא כמנהג אונס הוי ומותר שלא עלה על דעתו להדירו היכא דאיכא אונס כלל והאדם בשבועה אמר רחמנא. וכתב הריטב"א ז"ל כולה מתניתין בנשבע או נדר לעשות ונאנס ואינו יכול לעשות אבל בנשבע ונדר שלא לעשות אע"פ שנולד לו ענין מחודש שמחייבו לעשות חייב הוא לעמוד בשבועתו ואין אומר שיעשה ויהיה כאילו לא עשה ומיהו אם אנסוהו לעשות פטור דאיהו לא נדר אלא דלא ליעביד מדעתי' ואם אירעו דבר של סכנת נפשות יעשה אפי' לכתחלה שאין לך דבר שיעמוד בפני פקוח נפש ומיהו אי איכא חכם דשרי ליה אזיל לבי אסיא ולא אכיל באיסורא כיון דאיכא היתרא עכ"ל:

[**שם**] **גמ' ההוא גברא דאתפיס זכוותיה בבי דינא וכו'**. פי' דאתפיס זכוותיה מסר לב"ד שטרי זכותו שהיה לו על חברו:

אי לא אתינא. שהיה לו להביא ראיה כנגד בעל דינו וקבעו לו ב"ד זמן ל' יום להביא ראייתו וכך הוא הדין כדתנן במס' סנהדרין [דף לא.] כל ראיות שיש לך הבא מכאן ועד ל' יום וחשבו ב"ד שמא לא שאל זמן (ב) להשמט מהם הוא קנס עצמו והתפיס שטרי זכותו ביד ב"ד ואמר להם אם לא באתי מכאן ועד יום פלוני יהו זכיותי אלו בטלות:

והא אונסא וכו'. וכיון דמשום אונס הוא דלא אתא הרי יכול לטעון טענת אונס:

קטלא שאני. כלומר דדוקא להציל ממיתות ב"ד טוענין טענת אונס ולא לענינים אחרים:

הרי אלו נדרי אונסין. כלומר ומותר הוא בנכסי מדיר ואע"ג דהתם קרא כתיב האדם בשבועה מ"מ זיל בתר טעמא דהתם טעמא מאי משום דלאו אדעתא דהכי נדר ה"נ לאו אדעתא דהכי אתני והלכתא כרבא דיש טענת אונס אפילו בהא דקבל איהו על נפשיה ולא אמרינן דכיון דהוה ליה לאתנויי ולא אתני הוא דאפסיד אנפשיה מיהו לענין גיטין יש לחלק בענין האונס דבאונסא דלא שכיח כלל יש טענת אונס כדמוכח במס' גיטין [דף עג.] בההוא דאכליה אריא ובאונסא דשכיח ולא שכיח כההוא [שם דף ל. ולד.] דפסקיה מברא וחולי או מיתה אין טענת אונס טענה משום דהוה ליה לאתנויי וכ"ש באונס דשכיח דכיון דלא אתני אמרינן דאפילו אונסא קביל עליה:

מכדי אסמכתא היא וכו'. ואע"ג דלא אתא לסוף תלתין אין לנו לומר דליבטלן זכוותיה דלא גמר ואקני דלשון אסמכתא כל שהוא סומך בדעתו להשלים הדבר שהתנה ולא השלים וכדתנן פרק איזהו נשך [דף סה:] הלוהו על השדה ואמר אם לא נתתי לך מכאן ועד ג' שנים הרי היא שלך לא אמר כלום ואע"ג דרב הונא אמר בב"מ [דף סו.] דאסמכתא קניא קים ליה לתלמודא דהדר ביה רב הונא כדהדר ביה ר"נ התם דמניומי אהדריה:

שאני הכא דמתפסן זכוותיה. שכיון שיצאו מרשותו והתפיסן ביד ב"ד גמר ואקני ולא הויא אסמכתא אלא היכא דליכא אלא דבורא בעלמא ולא מסר הדבר לחברו ולא לב"ד כי ההיא דאיזהו נשך דארעא בחזקת מריה קיימא וזה (ג) כדעת הרמב"ם ז"ל ומדמקשינן עליה ממתני' נראה מפורש שלא כדבריו וכן הסכימו כל המפרשים אחרונים ז"ל:

דף ט.

והשליש שטרו. שנתנו ביד שליש שכך נתרצה (א) המלוה אני לא נתתי מותר הפרעון תן לו שטרו לתבוע כל המנה ר' יוסי אומר יתן דסבירא ליה אסמכתא קניא וא"ת נהי דאסמכתא קניא מ"מ היאך יגבה את הכל באותו שטר והלא נמחל שעבודו לגבי אותו מקצת ושטר שנמחל שעבודו אינו חוזר וגובה בו (ב"מ דף יז.) י"ל דה"ק ליה אם לא פרעתי לך המותר. המעות שפרעתי לא יהיו פרעון אלא מתנה ואיגלאי מילתא למפרע דשטר זה לא איפרע ביה ולא מידי:

ר' יהודה אומר לא יתן. דס"ל אסמכתא לא קניא וקי"ל כרבי יהודה ולמדנו שדנין אסמכתא בדבר הנמסר ביד חברו ומחל לו וכן דעת רש"י ז"ל פרק הזהב [דף מח:] גבי הא דתניא הנותן ערבון לחברו ואמר לו אם אני חוזר בי אכפול לך ערבונך (ב) ואם את חוזר בך אמחול לך ערבוני רבי יהודה אומר דיו שיקנה כנגד ערבונו ופרש"י ז"ל לא זה יכפול ולא זה ימחול דאסמכתא היא דאלמא אף במחילה הויא אסמכתא וזה שלא כדעת הרמב"ם ז"ל שכתב אין דין אסמכתא אלא במה שלא נמסר ביד חברו אבל בענין מחילה אין בו דין אסמכתא וכבר הסכימו כלהו רבוותא ז"ל משמעתין דהכא דלא כוותיה:

שאני הכא דאמר ליבטלן. כלומר שהוא מודה על עצמו שאם לא בא לאותו זמן שראיותיו שקר והשטרות מזוייפות הן ואין כאן דין אסמכתא כך העלו רוב המפרשים ז"ל וכתב הריטב"א ז"ל הענין אמת דבכי האי לא שייכא אסמכתא אבל לשון הגמרא אינו הולמו לכך נראה דכיון דאתפיס זכותיה בבי דינא והיא מילתא דשייכי בה בי דינא ועדיין לא היה דינו ברור ואילו דנוהו עכשיו ג"כ היה יוצא מב"ד חייב כל כה"ג כעין דין הוא שקבל

על עצמו והוה ליה כאילו אין כאן שום גוזמא ומילתא יתירתא וכן הורה לי רבינו בשם רבו הרמב"ן ז"ל ע"כ:

והלכתא אסמכתא וכו'. הרבה פירושין נאמרו בה ומה שהסכימו וברורו האחרונים רבוותא ז"ל הוא דבאסמכתא דמיירינן הכא קא אמרינן דשייכי ביה בי דינא וכשקנו מיניה גמר ומקני וכמעשה ב"ד שקבל על עצמו דמי ולפיכך בעינן בית דין חשוב דהיינו יחיד מומחה לרבים וראוי לכוף ולדון ויש לו כח להפקיר ממון ולקנוס הבא לישמט מן הדין והך אסמכתא דהכא משום הכי הוה שהזקיקיהו ב"ד לכך וכדפי' לעיל וה"ה שלשה דלאו מומחין אבל באסמכתא דעלמא דלא שייכא בי דינא לא מהניא קנין אפילו בב"ד חשוב דבמילתא דעביד איהו בהדי חבריה ומקנס נפשיה לא צריכי בי דינא למקנסיה וכיון שכן קנין זה יתר הוא וכנטול דמי וב"ד סמוך לא בעינן שהרי אין הלשון מוכיח כן ועוד דמה ענין ב"ד סמוך אצל הודאות והלואות וכ"כ רבינו האי גאון ז"ל שאין דין קנין ב"ד חשוב באסמכתות דעלמא (ג) וזהו מה שכתב רבינו אלפסי בהלכותיו בפרק גט פשוט [סימן תתקמא] משמיה דגאון ז"ל וכל זה שלא כדברי הרמב"ם ז"ל שכתב בפירוש המשנה שלו בפרק גט פשוט דאין הלכה כרבי יוסי משום דאסמכתא לא קניא אלא בב"ד חשוב ושקנו מידו והוא שלא יהא אנוס וכן פי' דבעינן בית דין סמוך ומיהו נהי דקנין לא מפיק דין אסמכתא דעלמא. מעכשיו הא מפיק ליה כדאי' פרק איזהו נשך [דף סו.] והקשה ר"ת ז"ל מ"ש קנין ממעכשיו הא כל קנין מעכשיו הוא דאי השתא לא קנה גם בתר הכי לא קנה דהא הדר סודרא למריה [מכילתין דף מח:] לפיכך כתב ז"ל דאסמכתא אע"פ שיש בה מעכשיו לא קניא עד דקנו מיניה בב"ד חשוב כדאמרינן הכא שהוא ז"ל סובר כמו הרמב"ם ז"ל דבכולהו אסמכתות קא פסיק הכא תלמודא הלכתא ותירץ ההיא דאיזהו נשך גבי משכן לו בית משכן לו שדה דמשמע התם דבמעכשיו ליכא אסמכתא ולא הודו לו חבריו אלא מעכשיו מפיק הדין אסמכתא אפילו בלא בית דין. וקנין לא מפיק מדין אסמכתא אפילו בב"ד חשוב וקנין דאמרו שהוא מעכשיו היינו במי שמקנה לחברו סתם וקנו מידו לאלתר קנה מעכשיו אבל כי אתני אם לא באתי לא משמע דליקני מעכשיו אלא לבתר ההוא יומא ונמצא שאינו קונה כלל והכא דליבטלן זכוותיה דאמרן דמהני משום דב"ד אלימי לאפקועי ממונא והוי כמעכשיו והרנב"ר ז"ל הקשה אם כן דמשום אפקעתא דב"ד נגע לה קנין למה ליה לפיכך פירש הוא ז"ל דהא דבעי' הכא קנין כדי דלא תימא כיון דאמר ליבטלן זכוותאי כלומר שהוא מודה שאם לא בא ראיותיו בטלות לא צריך קנין משום דהודאה בב"ד היא ולא בעיא קנין דליתא דאילו הודה כן בלא שום תנאי הכי נמי אבל כיון שתלה באם אין כאן הודאה גמורה

הלכך אפילו מעכשיו לא מהני דאפילו תימא כיון דאיכא מעכשיו ליכא אסמכתא אפ"ה במה יקנה הלה שיבטלו זכיותיו הילכך בעי קנין כי היכי דליקני חבריה ואין הכי נמי דאי אמר מעכשיו וקנו מיניה לא בעינן ב"ד חשוב דבקנין קני חבריה ובמעכשיו ליכא למיחש לאסמכתא אלא דכיון דבב"ד עסקינן אשמעינן דינא אחרינא דכל היכאדהוי ב"ד חשוב לא צריך מעכשיו דאנן סהדי דלא מחייך בבי דינא וכמו דאמר בפי' מעכשיו דמי דכיון דב"ד חשוב הוא מאי דאמר ליבטלן כהודאה גמורה משוינן לה ונמצא לפי זה (ד) משאר דיני אסמכתא כלל והוא דבר נכון ועולה כהוגן כן נ"ל עכ"ל וכתב הריטב"א ז"ל (כתב) בדבר של ב"ד לא סגי במעכשיו ובעו קנין בבית דין חשוב למקנסיה על כרחיה ובמאי דקניס אנפשיה ואמר מעכשיו גלי אנפשיה דגמר ומקני מנפשיה וכל היכא דלא אמר מעכשיו ודאי אינו גומר ומקנה ולא מהני קנין ב"ד חשוב דכיון דלא שייכי במילתא למיקנסיה מנפשייהו הרי קנין זה יתר שהוא כנטול וכן עיקר וליכא למינדא מיניה וכן הסכימו רבותי ועל דא אנא סמיך עכ"ל:

והוא דלא אניס. חולי שחלה בנו וכיוצא בו ואע"פ שאינו אונס גמור דהא מדמי' לה למתני' דנדרים לעיל:

וענין אסמכתא כיון דאתא לידן נימא בה מילתא לפי שנראה שיש בענינה ספקות דאמרינן כל דאי לא קני וכל תנאין הכי הוו דמתנאי בני גד ובני ראובן ילפינן להו דכתיב אם יעברו והריטב"א ז"ל עשה כלל בזה וז"ל כבר פירשנו בב"מ גם בבבא בתרא הא דאמור רבנן כל דאי אסמכתא ולא קניא דלאו כללא דוקא הוא דא"כ בטלת כל תנאין שבעולם אלא ודאי אין לנו אסמכתא אלא כשיש בו ג' דברים. האחד שתלה תנאי בשלא לעשות אם לא באתי אם לא נתתי שהיה סבר שיוכל לעשות אבל כשתלה דברו באם אעשה והוא בא ועקר תנאו בידים ועשה אין כאן אסמכתא ופשוט הוא ולא תמצא שנזכרה אסמכתא בכל התלמוד אלא באי לא עבידנא הב' שהתנה על עצמו בדבר שהוא בידו ולא בידו שאילו התנה בדבר שאינו בידו אין כאן מקום אסמכתא דעל מה סמך מפני זה כל תולה בדעת אחרים אין זו אסמכתא וכדאמרינן לה נמי בפרק ד"מ [בתרא דף כד:] גבי מפריחי יונים ומשחקי בקוביא וכן כשהדבר בידו לגמרי ליכא אסמכתא כי סבור הוא לעשות וגמר ומקנה מעכשיו והכי מוכח בבבא מציעא [דף עג:] מההיא דפרקינן התם בידו הכא לאו בידו וכדפירשתי התם. השלישי שהוא מתנה על עצמו דרך קנס למיגזם ולמעבד מילתא יתירתא כדי לרצות לחברו ולאפוקי כל שעשה מעצמו בלא שום דוחק ולפיכך אין במתנה ולא בגיטין צד אסמכתא בכל התלמוד והיינו ההיא דפרק

(ה) יש נוחלין דאם ילדה אשתי זכר יטול מנה וכן קבלתי כלל זה משני רבותי הרא"ה והרשב"א ז"ל והוא כלל יציב וקיים והאי עובדא דהכא כולהו איתנהו ביה עכ"ל:

דף ט:

מתני' נודרין להרגין ולחרמין ולמוכסין וכו'. פי' הרגין לסטים הורגי נפשות. חרמין לסטים שוללין ובוזזין ממון. מוכסין אנסים שנוטלין מכס מעוברי דרכים שלא כדין ולא זו אף זו קתני:

שהן תרומה. דאיסור תרומה חמיר עלייהו ולמדנו מכאן דמתני' מיירי אפי' באנסים ישראלים:

של בית המלך. תולה במלכות לאיימן. ובתוספתא ובירושל' [כאן הל"ד] פי' שאינו תולה בישראל שהוא קרוב למלכות או בעל זרוע לפי שמצויין בעלי זרוע ליפול ואז יבאו האנסין להזיקו משום שהפסידו בשבילו מתחלה כשהיה תקיף אלמא שאין לאדם להציל ממונו כשאפשר שיגיע מזה נזק לחברו אפי' שהוא ספק:

בכל נודרים. בין בקדשי מזבח בין בקדשי בדק הבית משום אונס התירו ואפי' לכתחלה:

חוץ מבשבועה. דחמירא דכתיב בה (שמות כ) לא ינקה:

אף בשבועה. התירו לו להציל ממונו מאנסין אלו ועם כל זה לא התירו לו לנדור או לישבע לשקר ממש חס ושלום ואף ע"פ שעוקר נדרו ושבועתו לומר בלבו אלא שהתירו לאסור על נפשו בנדר או בשבועה פירות וכיוצא בו אם אין כדבריו ועוקר קצת נדרו בלבו לומר היום ועשאוהו כמפרש מטעמא דאמרי' בגמרא. עכ"ל הריטב"א ז"ל:

לא יפתח לו בנדר. אם אינו אומר נדור לי:

במה שהוא מדירו. אפי' אומר לו נדור לי דוקא במה שמדירו הוא דמותר כשמבטלו בלבו אבל במה שהאנס אינו מדירו אלא הוא עצמו מוסיף כדמפרש ואזיל כיצד וכו' אין בזה אונס ולא הותר לו:

ובה"א. הכל התירו שדעתנו מסכמת דלא עביד הכי אלא להציל עצמו ומגזם עליו כדי שיסמוך עליו ואפי' למאן דאמר בעלמא נדר שהותר מקצתו (א) הותר כולו הכל מותר:

[**דף כח.**] **גמ' והא אמר שמואל דינא דמלכותא דינא וכו'**. פירוש והא אמר שמואל קא מתמה היכי שרינן לאיערומי עליה דמוכס מפני שהוא שלו כדין והאמר שמואל דינא הוא והסכימו רוב המפרשים ז"ל דדוקא במלכי אומות העולם ודינא דמלכותא דוקא כלומר חוקי המלך הקבועין במלכות ע"פ הגדולים. אבל דין שההגמון עושה מדעתו אינו דין. ומלכי ישראל אין דנין דין אלא על פי התורה דקי"ל במס' סנהד' [דף כ:] כל

הכתוב בפרשת המלך בספר שמואל מלך אסור בו ולא אמרה תורה אלא ליראם ולבהלם שלא ישאלו להם מלך:

במוכס שאין לו קצבה. י"מ שאינו נוטל דבר ידוע אלא כמה שהוא רוצה ואע"פ שהשלטון העמיד מוכס זה לאו דינא הוא אלא חמסנותא וי"מ שמנהו המלך בלא קצבה אלא שיטול המכס הראוי וזה תובע יותר מן הראוי:

העומד מאליו. שלא מחמת המלך:

פיסקא ואף ע"פ שאינו של בית המלך וכו'. היכי נדר וכו'. פי' היכי נדר באיזה ענין התירו לו לנדור הא ודאי להצלת ממון לא שרינן ליה לנדור בשקר:

פירות עולם. ול"ג כל פירות דא"כ הוי דבר שא"א לקיימו ואינו נדר כלל ולא הוה צריך למימר בלבו היום. עכ"ל הריטב"א ז"ל:

ואף על גב דקי"ל וכו'. פרק האיש מקדש [סוף דף מט:]. ואם אמר לחברו יאסרו פירות עולם עלי לית ליה קצותא ולעולם משמע:

לגבי אונסין. שאני דכיון שהלשון סובל קצת לאותו יום בלבד אנן סהדי שדעתו לעקור מהזמן כל מה דאפשר ליה וכמה דאפשר ליה וכשאומר בלבו היום או שעה או רגע דברים שבלבו ובלב כל אדם הם שהן דברים וא"ת אמאי לא התירו אלא דוקא באונסין ומשום טעמא דמשמעות הלשון דלא משמע יותר לעולם ממשמעות היום תיפוק ליה דאמר לא נתכוונתי אלא לזמן כך דמאי שנא מהא דאמרינן בשבועות [דף כו:] שהנשבע שלא יאכל פת ואמר לא נתכוונתי אלא לפת חטים שהוא מותר בכל פת חוץ מפת חטין יש לומר דהתם נשבע מעצמו על דעתו אבל הכא אחרים משביעין אותו ודעתם על הכלל וגם הוא מתכוון להשמיעם לפי דעתם. הריטב"א בשם רבותיו ז"ל ומיהו הא דאמרינן דאין נשבעין לשקר הוא להצלת ממון אבל להצלת נפש נשבעין אפילו בשקר אם א"א בשום צד בלאו הכי שאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש ואפשר שאף להצלת חברו נמי כשם שמחלל שבת בשבילו:

בגמ' מייתי רב אשי פלוגתא דב"ש וב"ה דב"ש אומר אין שאלה לשבועה וב"ה אומר יש שאלה והלכתא כוותיה שהחכם פותח היתר לשבועה כדפרישנא בפרקין לעיל [דף כב:] גבי ההיא דרב אשי:

[**שם**] **מתני' הרי הנטיעות האלו קרבן וכו'**. פירוש יש לה פדיון כלומר דקדושה חלה עליהן דנטיעות וטלית עד שצריכות פדיון ומקשינן בגמרא היכי נדר כלומר למה תנהוג בהם קדושה הואיל שלא קבע זמן לקציצה וסתמן לקציצה קיימו הא לבסוף כשנקצצות איגלאי מילתא למפרע שלא חלה בהן קדושה ומשנינן דבשקבעו להם זמן איירי וכגון אם

אין נקצצות היום ועבר היום ולא נקצצו ופריך פשיטא ומשני לא צריכא כגון דאיכא זיקא נפישא וטלית נמי כגון דאיכא דליקה ומסיק אדעתיה דלא מיתצלן ומהו דתימא דלא קדישי דהא לא גמר בדעתיה שאילו ידע שניצולו לא היה מקדישן קמ"ל ואיכא דמפרש מתני' דלאו קרבן ממש קאמר דקונמות לא שייך בהו פדיון אלא איסור חפצא ממש ועוד דבגמרא אמרינן דמתני' קדושת דמים ואילו קונמות קדושת הגוף נינהו כדאיתא פרק אע"פ [דף נט:] ועוד דסיפא דהך מתניתין דבסמוך מוקמינן בגמרא לבר פדא דקדושה בכדי לא פקעה אפילו לאחר שנקצצו ואילו מתני' בדין נדר ממש הא כל שקבע לו זמן או שתלאו בדבר והגיע הזמן או שנתקיים התנאי הרי הוא מותר לאלתר בלא שום פדיון ושום הפרה כדאיתא במכלתין בכמה מקומות אלא ע"כ קרבן לאו דוקא אלא הקדש לבדק הבית קאמר וכתבו בשם הרב החסיד ז"ל דאפשר לפרש משנתנו כפשטה בדין קונמות ואיברא דכל קונם שאינו כללי לאוסרו לכל אין לו פדיון כלל וקדושת הגוף הוא וכשעבר זמנו בטל איסורו ופקע מאליו אבל בקונם כולל שאוסרו לכל העולם סוברת משנתנו שדינו כהקדש שהוא קדושת דמים למעילה ולפדיון ולהפקיעה שלא בכדי ורבי מאיר היא דאמר לקמן במכילתין פ' אין בין המודר [דף לה.] קונם ככר זה ואכלה בין הוא בין חברו מעל לכך יש לה פדיון קונם ככר זו עלי ואכלה הוא מעל וחברו לא מעל לפיכך אין לה פדיון והא דאמרינן ביבמות פרק האשה רבה [דף פח.] דלמ"ד יש מעילה בקונמות יש להם פדיון אתיא בקונם כולל ורבי מאיר:

[**שם**] **הרי הנטיעות האלו קרבן עד שיקצצו וכו'**. (ב) פי' בגמרא שם ע"ב ולעולם אמר בר פדא פדאן חוזרות וקדושות וכו'. פירוש ולעולם בתמיה כלומר היאך אפשר שלא יהא להם פדיון לעולם:

חוזרות וקדושות. לאו למימרא שלא יהא להם פדיון כלל כלומר שלא יהא פדיונן נתפס בקדושתן דא"כ מאי חוזרות וקדושות אלא ה"ק אין להם פדיון להוציאן מקדושתן לגמרי אלא כיון דאמר עד שיקצצו הרי הוא כאומר בפירוש הרי הנטיעות האלו קרבן מעתה וקרבן לכשיפדו כל זמן שלא יקצצו ולפיכך כשיוצאות לחולין לאלתר חוזרות וקדושות ופסקו ז"ל דהלכתא כבר פדא ולקמן ן[דף ל.] מדמינן להא הנותן שתי פרוטות לאשה ואמר לה באחת התקדשי לי היום ובאחת התקדשי לי לאחר שאגרשך ה"ה דהוו קדושין ומדמו לה להיא דפרק אע"פ [דף נט.] ואיתא בפרק בתרא דמכלתין [דף פו.] האומר לחברו שדה זו שאני מוכר לך לכשאקחנה ממך תקדוש דקדשה והרמב"ם ז"ל פסקה כן בקידושין דחוזרת היא ומתקדשת וכן הרשב"א ז"ל וטעמא דמילתא דכיון דבידו הוא עכשיו בשדה להקדישה אע"פ שיבא זמן שלא יהא רשות בידו בכך יכול הוא עתה

להקדישה לכשיהא הרשות בידו וכן הדין באומר קרקע זה לעניים עד שאעשה דבר פלוני או עד שאבא ממקום פלוני אם בתוך כך חזר וקנה מהם זכותם הרי הם חוזרים וזוכין באותו קרקע לאלתר דה"ק לעניים יהיה מעתה וכן לאחר שאקנה מהם תחזור להם כל זמן שלא אעשה דבר פלוני או שאבא ממקום פלוני כיון דקיימא לן (קדושין דף כח: וכאן) דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט ומיהו הסכימו המפרשים ז"ל שאין דין זה אלא בהקדש או בקונמות משום חומרא דידהו אבל האומר לחברו שדי נתונה לך מעכשיו עד שאלך לירושלים או עד זמן פלוני אם קנה זכותו זה תוך זמן אין המקבל מתנה חוזר וזוכה בו שלא נתכוון בזמן ההוא אלא לגריעותא שלא יזכה בו אלא עד הזמן ההוא בלבד ולא עוד (אלא) דבמה יחזור הלוקח ויזכה בו באותה שעה שהרי כסף ושטר וחזקה דהשתא לא נעשו [אלא] לקנין זה הראשון וכשחזר בו וקנאו כבר כלתה קנייתן של אלו ולבסוף במה יקנה:

כיון שנקצצו. דסבירא ליה שאין קדושתן נמשכת אלא עד אותו זמן שהקדישן אבל מאותו זמן ואילך פקעי בכדי ולענין הלכה קי"ל כבר פדא דקדושה לא פקעה בכדי אבל בדיני ממונות ודאי זכייה דממונא פקעה בכדי וכדאמרינן (ב"ב דף קלז.) נכסי לך ואחריך לפלוני אין לשני אלא מה ששייר ראשון הא מה ששייר ראשון מיהא אית ליה דפקע זכותיה דראשון בכדי:

מי נפקא בלא גט. בתמיה משמע מלשון זה דקים להו דהכי הלכתא ודאי דלא נפקא בלא גט:

לאחר ל' יום שלמים. והיכי נפיק מקדושת עולה בכדי:

דאמר לדמי. וכגון דהוי בעל מום דאילו תם אפילו אמר לדמי קדוש קדושת הגוף דקי"ל (תמורה דף לג:) דמתפיס תמימים לבדק הבית מידי מזבח לא יצאו:

אם לא אמר מעכשיו וכו'. וקמ"ל תרתי חדא דכי אמר לאחר שלשים יום עולה חאיל ולא תימא כיון דלא קדוש השתא לא קדוש נמי בתר שעתא דליתא אלא לבתר זימנא חאיל מדעם דהוה על האומר לאשה וכו' וקמ"ל נמי דדוקא כשלא אמר מעכשיו שלמים הוא דהוי לאחר ל' יום עולה אבל היכא דאמר מעכשיו שלמים לא הוי לאחר ל' יום עולה דקדושת הגוף לא פקעה בכדי:

פשיטא. דמהני כי התם דהא ודאי אמירה לגבוה כמסירה להדיוט ועדיפא ככסף ולמה ליה לתנא לאשמעינן:

דף י.

דאי הדר ביה. קודם ל' יום וקמ"ל דאפילו הכי הוי עולה:
הניחא למ"ד אינה חוזרת. פלוגתא דר"נ ורב ששת היא בפרק האומר בקדושין [דף נט.]:
הכא שאני דאמירתו לגבוה. הילכך אפילו למ"ד התם חוזרת הכא לא מצי הדר ביה וא"ת ותהוי נמי כמסירה אכתי אמאי לא מצי הדר ביה כיון דלא חייל הקדש עד ל' יום דהא במשוך פרה זו ולא תקנה לך עד ל' יום (כתובות דף פב.) דאי עומדת בחצרו קנה היינו דוקא כשלא חזר בו בינתים אבל חזר בו מצי הדר ביה וי"ל דכי אמרינן השתא כמסירתו להדיוט כקנין ממש (בקנין ממש) דמעכשיו של הדיוט דלא מצי למהדר ביה הוא דאמרינן דאי לאו הכי מאי חדושא הא מעיקרא ידעינן הכי וכתב הריטב"א ז"ל ומכאן סיוע לאשר דן רבינו הלוי ז"ל ששכיב מרע שהקדיש נכסיו אע"ג דאם עמד חוזר שלא הקדיש אלא לאחר מיתה מ"מ אם לא עמד אינו חוזר ולא אמרינן בהא (ב"ב דף קנא.) כל שאילו עמד [חוזר] חוזר במתנתו כדאמרינן להדיוט דשאני הכא דאמירה כמסירה וכדאמרינן הכא דלא מצי הדר ביה והרי הוא כמקדיש מעכשיו אם ימות אבל רבינו הרשב"א ז"ל חולק בזה כיון דסתם מתנת שכיב מרע בעלמא (א) אלא לאחר מיתה ומתקנת חכמים דאילו מדינא אין מתנה ולא הקדש חלה לאחר מיתה ומ"מ מודה הוא ז"ל בתולה זו מחיים דאמר סלע זו הקדש לאחר שלשים יום שאין יכול לחזור בו:
[דף ל] **מתני' הנודר מיורדי הים וכו'**. פירוש מותר ביושבי היבשה דהשתא לאו יורדי הים נינהו דלא נדר אלא מהרגילין לירד ליה:
אסור ביורדי הים. אפי' הם עכשיו ביה שסופן לעלות ליבשה כדמפרש בגמרא:
ולא כאלו ההולכים וכו'. מפרש בגמ' היכי קאי:
מעכו ליפו. שהוא דרך קצרה בים:
שדרכו לפרש. שהולכין דרך רחוקה בים:
גמ' רב פפא ורב אחא בריה דרב איקא חד תני לה על רישא וכו'. פירוש דהלין יושבי יבשה נינהו דמשום ההוא פורתא דהיינו מעכו ליפו שהם קרובים זה לזה לא מקרו יורדי הים ואתיא האי לישנא לקולא:
אסיפא ולחומרא. דאפילו מי שדרכו לפרש לים למרחוק בכלל יושבי יבשה הוא וכן נמי אפילו ההולכים מעכו ליפו בכלל יורדי הים מדלא פריש מידי אריש וכ' הרנב"ר בשם הרשב"א ז"ל דמסתברא שאינו אסור בכל מי שירד פעם אחד מעכו ליפו אלא במי שרגיל לירד שם תדיר א"נ במי שהיה יורד בשעת נדרו אפילו מעכו ליפו ובירושלמי איבעיא להו הנודר מיורדי הים לאחר שלשים יום (וקודם ל' יום) ונעשו יושבי יבשה אי

בתר שעת אמירת נדר אזלינן והשתא יורדי הים נינהו או בתר חלות נדר אזלינן דהוו להו יושבי יבשה ויהיה מותר בהם ותלי לה בפלוגתא דר' ישמעאל ורבי עקיבא דפליגי בפרק בתרא דמכילתין [דף פט] באשה שאמרה הריני נזירה לאחר שאנשא דרבי ישמעאל סבר דבתר חלות הנדר אזלינן ובעל מפר ור"ע סבר דבתר שעת אמירה אזלינן ואין הבעל מפר בקודמין וקי"ל כר"ע הלכך אסור באותם שהם עכשיו יורדי הים אע"פ שבשעת חלות הנדר נעשו יושבי יבשה דבתר השתא אזלינן ובירושלמי נמי איבעיא להו באלו שיורדין לים כדי לטייל אם הם בכלל יורדי הים או לא ולא איפשיטא ולחומרא וכתב הריטב"א ז"ל מסתברא דלא איבעיא להו אלא באותם שהם תדירין בכך לצוד דגים או לכיוצא בו:

[**שם ע"ב**] **מתני' הנודר מרואי החמה וכו'**. פי' אלא למי שהחמה כו' בגמרא מפרש מהיכא משמע הכי:

בקרחים. אע"פ שאין להם שער ובבעלי השיבות אע"פ שראשיהם לבנים:

אלא אנשים. גדולים וטעמא מפרש בגמ':

הילודים. שנולדו כבר בשעת נדרו ונולדים הם שנולדו אחר נדרו:

מן הנולדים ר"מ מתיר וכו'. בגמ' מפרש לה:

בשובתי. ממצווה ועושה קאמר:

אסור בכותים. דקסבר גרי אמת הם:

מאוכלי השום. הוא מעשר שתקנות שתיקן עזרא לאכול שום בלילי השבת שמרבה את הזרע משום עונה כדדרשינן אשר פריו יתן בעתו זה הממש מטתו מע"ש לע"ש וכיון דנפקא מקרא אסור בכותים דהא גרו אמת הם והם נוהגין בהכי:

מעולי ירושלים. לרגל:

ומותר בכותים. אע"פ שמצווין מ"מ אינם עושן והוא ממצווה ועושה קאמר:

גמ' מדלא קאמר מן הרואין וכו'. פי' מן הרואין היה מותר בסומין שאינן רואין אבל השתא דנקט מרואי החמה כוונתו אל כל מי שהחמה רואה אותו ולא בא אלא לאפוקי עוברים ודגים שהללו אין חמה רואה אותן ואפילו אם אמר כן אחר שניצודו מותר דעל מי שדרכה של חמה לראותו נתכוון וכתב הריטב"א ז"ל נראין דברים שזה היה לפי רגילות הלשון שהיו אומרין באותו זמן ובנדרים הלך אחר לשון ב"א באותו מקום ובאותו זמן הא לאו הכי לפי פשט הלשון הכל שוה וכלל זה בידינו דכל שאין בו לשון בני אדם מורגל באותו מקום הולכים אחר לשון תורה וכדין נדרים כן תקנות הצבור בכל מקום וכל שיש בו שתי משמעיות יכולי בני התקנה לפרש אותו אפילו להקל שעל דעתם הסכימו וקבלו עליהם בצבור אבל כשאין יודעין לאיזה דבר נתכוונו או שיש מחלוקת

ביניהם הולכין בו להחמיר עכ"ל מדלא קתני מבעלי שער אלמא אפילו (ב) על כרחין בכלל וכיון דשחורי הראש לגבי קרחין לאו דוקא לבעלי שיבות נמי לאו דוקא ומשום הכי אמרינן דכי קאמר שחורי הראש לאותם שאדם מתאר אותם בשחורי הראש ולא במגולי הראש ונקראין שחורי הראש לפי שרובן של אנשים ראשן שחור אבל נשים כיון דלעולם מכסי במכוסי הראש אדם מתאר אותם וקטנים כיון דלעולם מגלי במגולי הראש אדם מתאר אותן לשון הרנב"ר ז"ל והריטב"א ז"ל כתב שזה ג"כ לפי הלשון שהיו רגילין לקרוא (ג) במי התנא אבל בשאר מקומות משמעות הלשון למעט קרחים ובעלי שיבות וגם במקום שנהגו בו כלשון המשנה אם פירש שלא נתכוון אלא למשמעות הלשון הרי הוא נאמן ואפילו להקל עכ"ל:

[**שם**] **פיסקא ר"מ מתיר אף בילודים וכו'**. אלא מן מאי אסר. פירוש אלא מן מאי אסור אי שרי בנולדים ובילודים:

למימרא וכו' אלא מעתה וכו'. מדמקשינן לר' מאיר מקרא דנולדים אינו לשון להבא ולא מקשינן מקרא דהילודים לאו לשעבר משמע כדכתיב (שמות א':כ"ב) כל הבן הילוד ש"מ דרב פפא קרי במתני' הילודים כמו שכתבתי במתני' אבל למסקנא דמתרץ דבקרא משמע הכי ומשמע הכי ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם ולא אחר לשון המקרא הילודים מצינן למיקרי בחיר"ק דמקרא משמע נמי לשעבר כדכתיב (יהושע ה':ה') כל העם הילודים במדבר אלא דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם ולפי זה נהי דבהנודר מן הנולדים אסור בילודים ידעינן הדין דהכל אסור לרבנן דהלכתא כוותייהו ואין לו היתר אלא בדגים ועופות שהם מטילין ביצים ולא שייך למימר בהו לא לשון נולדים ולא לשון ילודים דהא לא מיתצרו במעי אמן מ"מ בנודר מן הילודים מותר בנולדים דמודו תרוייהו ר' מאיר ורבנן דלא ידעינן דינא דהיתרא מאן הוא אם ההיתר לעתידים להולד או לאותם שנולדו כבר. ותימה על כל המפרשים ז"ל שפירשו במתניתין הילודים לשעבר ונולדים בעתידין להולד ומאן פלג להו ושמא כיון דרב פפא היה מפרש כן בלשון הילודים גם אנו נפרש כן וכ"ש שיש הכרח בפירוש זה דסברא הוא שנודר מאותן שכבר נולדו ולא לדור שעתידין להוליד ולהניח אותן שכבר נולדו ואע"פ דר' מאיר בנולדים מפ' עתידין להוולד ולא אותן שכבר נולדו היינו משום דלשון בני אדם ידוע לו שהוא כן ולפי המסקנא לכלהו מצינן למימר כן בלשון הילודים דבלשון בני אדם משמע לשעבר כנ"ל ותימה היכי פליגי ר' מאיר ורבנן בנולדים בהכי דר' מאיר אומר דבלשון בני אדם לא הוי כלשון תורה דמשמע הכי ומשמע הכי אלא בלשון בני אדם עתידין להולד דוקא הוא ורבנן אומרים דלשון בני אדם בזה כלשון תורה בין עתידין להולד בין נולדו ומאי פלוגתא היא זו נחזי אנן היכי

משתעי אינשי תירץ הריטב"א ז"ל דאיכא מיעוטא דמשתעי כלשון תורה וזה נדר סתם ושכח מאי הוה דעתיה ר"מ סבר הלך אחר לשון בני אדם ולא חיישינן בהא למעוטא ורבנן סברי אדרבה כיון דלשון תורה היא חיישינן בהא למעוטא:

ועדיין לא נולד. דהאי קרא בימי רחבעם כתיב:

[**דף לא.**] **פיסקא משובתי שבת מאי שובתי שבת וכו'**. פי' אפי' נכרים כלומר הו"ל למתני אסור במקיימי השבת כדי שיהו בכלל כל הנכרים השובתים:

מצווה ועושה. כלומר שאין בכלל דבריו אלא מצווין ועושין:

בתרתין קדמייתא. דהיינו שביתת שבת ואכילת שום ישראל וכותים מצוויין ועושין:

מתני' קונם שאני נהנה לבני נח וכו'. פי' שאני נהנה כלומר קרבן יהא לי מה שאני נהנה מבני נח:

מותר בישראל. דאע"ג דישראל נמי בני נח נינהי מכיון דאיתקדש אברהם איקרו על שמיה ולא על שם נח ומסתברא דאפי' הגרים אינן בכלל זרע אברהם אבל ישנן בכלל בני אברהם דהא קי"ל כרבי יהודה דאמר שהגרים אומרים בתפלה אלהי אבותינו. ובתוספתא אמרו שנודר מן הכהנים מותר בלוים מן הלוים מותר בכהנים פירוש דאע"ג דבכמה מקומות (יבמות דף פו.) נקראו הכהנים לוים אין לשון בני אדם כן וכן אמרו שם מזה הטעם שהנודר מן הבנים מותר בבני בנים ואף על גב דבלשון תורה בני בנים הרי הם כבנים דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם ומיהו יש בכלל זרע אפי' בני בנים עד סוף כל הדורות כזרע אברהם וזרע ישראל. עכ"ל הריטב"א ז"ל:

ומותר באומות העולם. דאפילו בני ישמעאל ועשו לא מיקרו זרע אברהם כדמפרש בגמרא כי ביצחק יקרא לך זרע ולא כל יצחק:

לוקח ביותר. כדי שלא יהנה מהם במה שהוא לוקח אם היה שוה בשוה:

ומוכר בפחות. כדי שלא יהנה מהם אם היה מוכר שוה בשוה. ובגמ' פריך רישא לסיפא דברישא משמע דשוה בשוה הוי הנאת לוקח ובסיפא משמע דהוי הנאת מוכר וכי אמרינן דביתר ופחות שרי דוקא כשאסר על עצמו שלא יהנה מישראל דבכי ה"ג לא מתהני מינייהו אבל אם אסר על עצמו נכסיהם אפילו לוקח שוה מנה במאתים אסור ליהנות ממקחו שנדרו כבר חל על נכסיהם:

דף י:

תוספתא המודר הנאה מבני עירו ובא א' וישב ל' יום מותר בו (מאי) מיושבי עירו ובא אחד וישב שם שלשים יום אסור בו ע"כ ואיתא להא בפ"ק דב"ב ושם מוכיח שאם ישב

שם י"ב חדש או שקנה שם בית דירה הרי הוא מבני העיר לענין זה והנודר מאנשי העיר או מקהל פלוני דינו כנודר מבני העיר כדמוכח התם בהדיא:

נהנים לי. משלי:

לוקח בפחות וכו'. כדי שלא יהנו ממנו:

אם שומעין לו בכך. אבל בלא"ה לית ליה תקנתא ואפילו בנכסים שקנה לאחר נדרו דאע"ג דקי"ל [לקמן דף מז.] דאין אדם אוסר דבר שלא בא לעולם על חברו ה"מ כשאוסר הפירות דבר שלא בא לעולם כפירות דקל או פירות שעתיד לקנות א"נ באומר נכסי עליך שאינו אסור אלא באותן נכסים שהיו לו באותה שעה א"נ בחלופיהן אבל באוסר הנאתו על חברו כיון דאיסורא בהנאה דידיה תליא ואיהו הא איתיה בעולם נמצא שאם ימכור למודרים נכסים שקנה לאחר מכן שוה בשוה הרי הוא מהנה אותן הלכך אסור. הרנב"ר ז"ל:

יהנה לאומות. כתב הרא"ה ז"ל דהא קמ"ל דלא תימא כיון דהכי נדר א"א לו לעמוד בנדרו וה"ל כי ההיא דאמרינן לעיל בפרק ואלו מותרין [דף טו.] שבועה שלא אישן ג' ימים היו מכין אותו ויישן לאלתר והכי נמי נימא דיהנה לאלתר דדבר שא"א לעמוד בו הוא קמ"ל דלא כיון דאיכא תקנתא באומות ע"כ וכתב הריטב"א ז"ל מיהו אם אמר שאני נהנה לבריות והם לי הרי האומות בכלל ונדר שא"א לקיימו הוא שאינו נדר אא"כ נתן קצבה בדבר בענין שיהא אפשר לעמוד בו:

[**שם גמרא**] **אמר שמואל הלוקח כלי מן התגר לבקרו**. פי' לבקרו לבדקו שאם אין בו מום יקחנו ונאנס בידו וכו' מוקמינן לה התם בפ' הספינה [דף פח.] בדקיצי דמיה הלכך סמכא דעתיה דלוקח דאם רצה ללקחה הרשות בידו וכיון שכן חייב באונסין דבמקח כל הנאה ללוקח הוא ולא למוכר והו"ל כשואל דמשום דכל הנאה שלו חייב באונסין ונהי דהכא לא חש לפרושי דהא דשמואל דוקא בדקיצי דמי סמיך ליה אסוגיין דפרק הספינה כי היכי דהתם נמי לא חש לאוקמא ודוקא בזבינא חריפא כדמוקמינן לה בסמוך משום דההיא סוגיא דהתם אסוגיא דהכא נמי סמכא אפילו שוה בשוה דהא אמרת דבמקח ליכא הנאת מוכר:

מתני' בזבינא מציעאה. כלומר דאיכא הנאת מוכר ולוקח ומש"ה כשאסר הנאת ישראל עליו לוקח ביותר ומוכר בפחות כי היכי דלא ליתהני וכשאסר הנאתו על ישראל לוקח בפחות ומוכר ביותר כי היכי דלא ליתהני אינהו דבזבינא מציעא כי מזבן ליה שוה בשוה תרוייהו איתנהו:

זבינא חריפא. מקח שיש לו קופצין והנאת לוקח הוא ואין למוכר שום הנאה במכירתו דהא כל אימת דבעי מזבן ליה הלכך דיינינן ליה כשואל דכל הנאה שלו אבל בזבינא מציעא אינו אלא שומר שכר ולפיכך היה פטור באונסין וחייב בגניבה ואבידה ובזבינא דרמי על אפיה כלומר שמוטל לפניו ואינו מוצא מי שיקח אותו כל הנאה של מוכר היא כשמוכר שוה בשוה הלכך לא הוי לוקח אלא כשומר חנם שפטור בכל חוץ מפשיעה וה"מ כשנמכר שוה בשוה כדאמרן אבל כי נמכר ביותר אפילו זבינא חריפא הנאת מוכר ולא לוקח וכי נמכר בפחות אפי' זבינא דרמי על אפיה הנאת לוקח ולא מוכר:

לשגר לבית חמיו. סבלונות לארוסתו:

לפי טובת הנאה. לפי מה שנהניתי במה שיחזיקו לי טובה כשהם רואין שאני מחזר לשגר להם כלים:

ונאנסו בהליכה חייב. דהואיל וקצץ דמיהן ומשכן לשם לקיחה כל הנאה שלו והיינו סייעתא דשמואל:

בחזרה פטור. מן האונסין שהרי אינן לקוחין לו וחייב בגניבה ואבידה:

מפני שהוא כנושא שכר. הואיל ונהנה שנתפאר בהם בבית חמיו ובפרק האומנין [דף פא.] אסיקנא מהך ברייתא שכל שואל לאחר שכלו ימי שאלתו נעשה ש"ש:

ספסירא. סרסור דרכן של סרסורין היה ליקח בהמה בדמים קצובין והיו מתנין עם הבעלים שאם לא ימצאו לוקחין שיחזירוה להם כדמוכח עלה דהא בפרק האומנין:

חזרה דספסירא וכו' כהליכה. דמשגר לבית חמיו דמי דה"נ בחזרה אי משכח לזבוניה מזבן לה:

[**שם ע"ב**] **מתני' קונם שאני נהנה לערלים וכו'**. פי' לערלים משל ערלים:

מותר בערלי ישראל. דישראל אפילו הערלים שבהם כגון שמתו אחיו מחמת מילה אין נקראין ערלים:

ואסור בנמולי עובדי כוכבים. דאע"ג דנמולו נקראין ערלים (שלא נצטוו במצות מילה) כדמפרש ואזיל ואומר והיה הפלשתי כלומר דאי מקרא קמא איכא לדחויי דכי קאמר כל הגוים ערלים ערלי לב קאמר והיינו דקאמר סיפיה דקרא דכל בית ישראל ערלי לב כמותם משום הכי אמר והיה הפלשתי הערל הזה דקא קרי ליה דוד ערל אע"ג דלא ידע אי נולד כשהוא מהול וכי תימא נולד כשהוא מהול לא שכיח ואומר פן תעלוזנה וא"א לעם גדול שלא יהיו בהם כמה אנשים שנולדו כשהם מולים ואפילו הכי אמר בנות הערלים:

הנה דם הברית וכו' על כל הדברים. רמז להם משה בשעת מתן תורה דם ברית מילה הוא שקול כנגד כל הדברים האלה שהם תרי"ג מצות ואע"ג דהאי דם לאו דם מילה הוא

אלא קרבן מכל מקום כיון דבתורה כולה כתיב ברית ובמילה נמי כתיב נמצאת שקולה כנגד כל המצות:

סליק פירקא [דף לב ע"ב] **מתני' אין בין המודר הנאה מחבירו**. פירוש (אין בין המודר) אין מודר הנאה סתם דמשמע כל הנאות חמור ממודר מאכל אלא דריסת הרגל שהמודר הנאה אסור לו ליכנס בתוך שלו ואפילו באתרא דליכא היזק ראיה דלא קפדי אינשי. והמודר מאכל מותר:

וכלים שאין וכו'. שמותר להשאילם למודר מאכל ולא למודר הנאה ודוקא בשאין משכירין כיוצא בהן כדאיתא בגמרא:

נפה וכברה. דכל הני הוו הנאה שמביאה לידי מאכל ואע"ג דגורם נינהו וכ"ש קדרה שמבשלין בה ושלחן וקערות שקרובין למאכל:

אבל משאילו וכו'. בגמ' מפרש למאי אצטריך:

מקום שמשכירין וכו' אסור. אפילו במודר מאכל דכיון שדרך האחרים להשכירן לכיוצא במלאכה זו שהשאילה לו הוה ליה הנאה המביאה לידי מאכל שבדמי השכירות שמחל לו יקח מאכל ואנן הנאה המביאה לידי מאכל תני כדאיתא בגמ' וה"ה שאסור לתת לו במתנה שום דבר דהנאה המביאה לידי מאכל הוא וכתב הריטב"א ז"ל וכ"ש אם דרכו להשכיר לכיוצא בזה שמשאיל אע"פ שהוא מקום שאין אחרים משכירין שהיא אסור ומיהו אם למלאכה זו אין משכירין כלל אפילו היו משכירין למלאכה אחרת מותר דהא לא מהני ליה:

[**שם**] **גמרא מאן תנא אמר רב אדא בר אהבה ר' אליעזר היא וכו'**. פירוש מאן תנא דריסת הרגל אסורה במודר הנאה סתם ואע"ג דלא קפדי בה אינשי:

אפילו ויתור. דבר שדרכו של אדם לוותר אצל חברו ואין המודר מחשב להתנות חבירו בכך אסור במודר הנאה סתם דמ"מ הרי נהנה ומשום הכי אסור בדריסת הרגל אע"ג דלא קפדי אינשי בין בחצר בין בבקעה וכתבו המפרשים האחרונים ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל דהלכתא כר' אליעזר כיון דסתם לן תנא כותיה ועוד דסוגיין דהשותפין דמכילתין כרבי אליעזר אתיא וכן כתב הרנב"ר בשם הרב ז"ל וכתב עוד אבל ר"ח ז"ל כתב בפרק חזקת הבתים גבי אלו דברים שאין להם חזקה [דף נז:] דלית הלכתא כרבי אליעזר וכן דעת רבינו תם ע"כ והא דמשמע הכא דבדריסת הרגל שרי לרבנן דפליגי עליה דרבי אליעזר משום דלא קפדי בה אינשי ואילו בפרק חזקת הבתים אמרינן [שם] הכא בחצר של שותפין עסקינן דאהעמדה כדי לא קפדי אלמא דוקא שותפין הוא דלא קפדי ז"ל הא אינשי דעלמא קפדי וכיון שכן ליתסר אפילו לרבנן ותירצו בשם הרמב"ן ז"ל דהתם

מיירי להתעכב ולישב בחצר דומיא דהעמדת בהמה דתנן התם אבל הכא בדריסת הרגל בעלמא עסקינן דהיינו לעבור דרך חצרו ולא להתעכב שם ובכה"ג אפילו אינשי דעלמא דלאו שותפין לא קפדי ומשום הכי שרי לרבנן:

[דף לג] **פיסקא לא ישאילנו נפה וכו' והא מן מאכל נדר אמר ריש לקיש וכו'**. פירוש והא מן מאכל נדר ונפה וכברה לאו מאכל נינהו:

אימא שלא ילעוס. דהנאת מאכל לא משמע אלא שלא יהנה מגוף המאכל עצמו ואכתי אמאי איתסר בנפה וכברה:

הנאה המביאה וכו'. נמצינו למדין דכל שלא נדר אלא ממאכל אסור באכילה בלבד ומותר בשאר הנאות כגון ללעוס חטין על גבי מכתו. ואם אמר הנאת מאכלך עלי אסור אפילו ללעוס ומותר בכל כלים אע"פ שעושין בהן אוכל נפש ואם אמר הנאה המביאה לידי מאכל אסור אפילו בכלים שעושין בהן אוכל נפש אבל הנאה שלא יהא בה צורך אוכל מותרת כדריסת הרגל ואפילו קפנדריא אבל הרנב"ר ז"ל כתב דנראה לו דהנאה המביאה לידי מאכל הוא הואיל שמביא אליו המאכל:

צנא. סל:

אבל להשאיל לו סוס להקריב עצמו למאכל וטבעת שהיו נוהגין כן ואלמלא הטבעת לא היה אוכל שם וכן מפסק ומיזל דרך חצרו לבית המשתה כדי שיהיה שם (א) מהנה מהו. מי אמרינן לאו הנאה המביאה לידי מאכל הוא דשאני התם שעושה מעשה במאכל עצמו בהקרבת המאכל אליו ובעיא דרב פפא לא איפשיטא הילכך נקטינן בה לחומרא ואסור קירוב גופו אל המאכל כקירוב המאכל אליו:

דף יא.

[שם] **מתני' המודר הנאה מחברו שוקל לו את שקלו וכו'**. פי' שוקל המדיר לו למודר את שקלו כלומר אותו מחצית השקל שחייב לתת כל איש מישראל כל שנה ושנה באחד באדר לתרומת הלשכה הוא יכול לתת אותו בשבילו דמוקמינן לה בגמ' כגון שזה המודר שלח שקלו ואבד דהשתא אע"ג דהאי שקל ליה מדידיה לית ליה למודר הנאה מיניה שאף אם לא שקל עליו לא הפסיד כלום שהרי יש לו חלק בתרומת הלשכה וכדתנן תורמין על האבוד ועל הגבוי ועל העתיד לגבות:

ופורע לו חובו. מפרש בגמ':

ומחזיר לו את אבדתו. של מודר משום דכי מתהני מממון דנפשי' הוא דמתהני ואי משו' דטרח נפשיה (דחבריה) בחזרתו מצוה דנפשיה עבד ולא מהני אלא לעצמו אבל במידי דלאו מצוה אסור הוא לעשות לו שום שליחות:

(א) **משום שנוטלין עליה שכר**. דהיינו אם היה מחזיר בטל מן הסלע דכי כה"ג מחייב בעל אבדה ליתן לו שכר משום דאבדה שלו קודמת:

תפול הנאה להקדש. אם אין מחזיר רוצה לקבל השכר יתננו מודר להקדש שאילו היה מוחל לו מדיר נמצא מהנהו וכולה מתני' מפרשינן לקמן:

[**שם**] **גמרא שוקל לו וכו' אלמא אברוחי ארי בעלמא הוא ושרי וכו**'. פי' אלמא אברוחי ארי בעלמא הוא כיון דשרינן במודר הנאה לפרוע לו חובו ולא חשבינן ליה מהני מכלל דפורע חובו של חברו שמסלק בעל חובו מעליו דמי כמבריח ארי (כמבריח) מנכסי חברו שחברו פטור לפרוע לו שכר טרחו או מה שהוציא בו שאילו היה חייב לפרוע לו הא ודאי חשיב מהני גמור וכאילו נותן לו מתנה גמורה וא"כ מאן תנא חנן היא ומשמע דחנן אפילו בחוב גמור קאמר שדוחקו לפרוע דהא שוקל את שקלו מאן מצי מחיל גביה ואפילו הכי שוקל ומעתה מ"ד בירושלמי לטעמא דחנן משום דיכול למימר מפייסא הוינא ליה ומחיל לי אפילו משכוני שבידו לישנא בעלמא נקט אלא טעמא דמילתא דכיון שלא נתן לו כלום אלא שגרם לו להיות פטור משעבודו ומעצמו עשאה אין עליו חיוב של כלום וכדאמרינן הכא בגמרא דהאי אברוחי ארי בעלמא הוא כי הרואה ארי שהיה מוכן לבא לעדרו של חברו ואפי' הוא רעב מאד והבריחו פטור חברו ממנו ואינו דומה לאבדה שנוטלין עליה שכר דהתם כבר יצאת האבדה חוץ מרשותו של זה והוא מחזירה לו משא"כ בזו דאפילו לפ"מ דאמרינן בע"ח קונה משכון ברשותיה דלוה קאים ודידיה חשיב כל היכא דאיתיה אבל מחזיר אבדה דומה למבריח ארי שהיה כבר אוכל בהמת חברו שהוא חייב לשלם לו שכרו וזה ברור. הריטב"א ז"ל:

ופרנס את אשתו. כל המפרשים הראשונים ורוב האחרונים סברי במפרנס סתם שעמד מאליו לפרנסה ובכה"ג פטור דנימא מתנה הוא דיהיב ליה או כפורע חובו של חבירו אבל לותה בפירוש ואכלה חייב לשלם כלומר שבעל חוב גובה ממנה והיא גובה מבעלה כדפרש"י ז"ל פרק שני דייני גזירות [דף קז:] אבל הרשב"א ז"ל כתב דכל מפרנס סתם היינו הלואה והא דפטר חנן מיירי שאמר בפירוש שהוא מפרנסה במקום בעלה דומיא דפורע חובו של חברו דאמרינן הכא דודאי צריך לומר דבשביל חברו עושה כדי שלא יחשוב זה כי הוא נותן לו מתנה ויתבע חובו מחברו אבל כל הנותן מזונות וכיוצא בו לחברו סתם ע"מ להשתלם הוא ומביא ראיה לדבריו מיורד לתוך שדה חברו ונטעה שלא

ברשות (ב"מ דף קא.) דחייב בעל השדה לשלם ולא כל הימנו לומר במתנה נתת לי וכן מיתומים שסמכו אצל בעל הבית והוציא עליהם סתם שגובה מהם כשיגדילו וכן מדגרסינן בירוש' בפ' איזהו נשך [הל"א] חד בר נש אושאיל לחבריה דינרין אשריתיה גו ביתיה א"ל הב לי דינראי א"ל הב לי אגר ביתי אתא עובדא קמי רבא בר ביזנא ומריקו ליה מאי דהוה חמי למשרייה והכא ודאי כשהעמידו סתם בתוך ביתו מיירי ולא כשהעמידו בפי' בשכר דא"כ לא הוה אמר ליה אידך הב לי דינרי דהא פרע ליה שכירותו כמו שהתנה עמו וכן נמי ליכא למימר דמשום רבית קאמר דא"כ הו"ל למימר נכה לי אגר ביתי אלמא המשרה חברו בתוך ביתו סתם לאו למתנה איכוין אלא לשכירות וכיון שכן המפרנס אשת חברו סתם חוזר וגובה ממנו אלו דבריו ז"ל ופליגי בהו הריטב"א והרנב"ר ז"ל. הריטב"א ז"ל אמר דשאני יורד לתוך שדה חברו שלא התנה משום דמימר אמר כי מתרצה במאי דעבידנא אתבע ליה טרחאי אבל זן ומפרנס אם איתא דעת פרעון עבד הו"ל לאתנויי וההיא דיתומים תקנתא הוא דעבוד רבנן ליתומים לפי שאין לו עם מי להתנות ולב ב"ד מתנה בשבילם וההיא דירושלמי שניא היא שהוא חייב לו הלכך ודאי ע"מ להשתלם הוה שאין אדם מניח לפרוע חובו לתת לו מתנה ואפילו במקום היתרא וכ"ש במקום שהוא קרוב לאבק רבית. והרנב"ר ז"ל אמר דאפילו כך דראיות הללו מוכחי דמהנה את חברו סתם לאו לשם מתנה איכוין אפ"ה המפרנס אשת חברו סתם לחנן (ב) מעותיו על קרן הצבי משום דנהי דלאו בתורת מתנה קא עביד מיהו סתמא אדעתא דבעל נחית ולאו אדעתא דידה שכבר הוא יודע שאין לאשה זו נכסים שיהא נפרע מהן אלא מבעלה ולא מסיק אדעתיה נמי לומר שתתחייב היא בהם כדי שתוכל לגבות מבעלה ולהגבות דלאו כולהו אינשי דינא גמירי אלא סתמא אדעתא דבעל נחית:

יפה אמר חנן. וכבר איפסיקא הלכתא כוויתה דחנן כמו שכתבתי שלהי כתובות [דף קט]:

[**שם ע"ב**] **פיסקא ומחזיר לו אבדתו פליגי בה ר' אמי ור' אסי וכו'**. פי' אלא בשנכסי בעל וכו' כה"ג הוא דשרי למחזיר שיחזירנה לבעל האבדה אבל בעל האבידה אינו אסור בנכסים של מחזיר ולפיכך אם מחזיר לו אבדתו אין לו לחוש לבעל האבדה אם יקבל אותה אין לך לחוש אלא על המחזיר שנכסי בעל אבדה אסורין עליו ותאמר שהוא נהנה מנכסיו לפי שבשעה שהוא עוסק במצות חזרת אבדה פטור לתת ריפתא לעניא או פרוטה דהעוסק במצוה פטור מן המצוה והא דרב יוסף בבבא מציעא פרק אלו מציאות אמר רב יוסף שומר אבדה כשומר שכר הוי. להא ליכא למיחש דפרוטה זו דרב יוסף לא שכיחא דלתרמי ליה עניא בההיא שעתא והוא לא מפטר מלמיתב צדקה לעני אלא בעודו מתעסק

באבדה בלחוד וכדכתיבנא בבבא מציעא וא"ת הלא שוקל את שקלו מיירי בנאסר וכן פורע את חובו של מודר הנאה ממנו דפורע ואיך נאמר דמחזיר המודר אבדתו של מדיר די"ל מתני' לצדדין קתני שוקל לו את שקלו ופורע לו את חובו מדיר למודר ומחזיר לו את אבדתו מודר למדיר ומשום דבעי תנא למתני כולהו גווני דשרו בין מדיר ומודר תנא הכי: **אבל נכסי וכו'**. לא מהדר ועדיף טפי מפורע לו את חובו דהא קא ממטי ליה בידיה ואי לאו דקא מהדר ליה אפשר דפסדא מיניה לגמרי:

מדעם דנפשיה בשלו נהנה באבדתו שהחזירו לו משלו הוא נהנה כי אע"פ שהיתה טועה בדרך ונפקא קצת מרשותו לא יצאה מחזקתו ומדין ממונו ואי משום מאי דטרח האי במאי דאהדרה לנפשיה עביד משום מצוה דיליה ושליחא ואגירא דרחמנא הוא והרי הוא כאילו פרעו אחד מן השוק כדי שיחזיר לזה שהוא מותר:

בשלמא למ"ד אף בשנכסי מחזיר וכו'. כלומר דמודר מחזיר למדיר דפרוטה דרב יוסף לא שכיח וכן מדיר מחזיר למודר דכי מהדר ליה מדעם דנפשיה מהדר ליה. היינו דמתרץ סיפא דקתני מקום שנוטלין עליה שכר מפני שבעל מן הסלע תפול הנאה להקדש משום דאיכא לתרוצי מתני' להיכא דבעל אבדה אסור בנכסי מחזיר הלכך אי מחזיר יקר רוח ולא בעי (ג) מקיל השכר הרי שבעל אבדה שהוא מודר לא ישהנו לאותו שכר אצלו דהא הוה מתהני מיניה ולפיכך תפול הנאה להקדש אלא למ"ד בשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבדה לא מהדר משום דקא מהני ליה כשמחזיר לו דבר דאפשר דהוה מפסיד ליה לגמרי וא"כ מתני' דמחזיר לו אבדתו בשנכסי בעל אבדה אסורין על המחזיר אבל אין נכסי מחזיר אסורין על בעל אבדה היכי מתרץ מתני' דקא תני מקום שנוטלין עליה שכר תפול הנאה להקדש אי מחזיר גברא יקרנא הוא למה לי דתפול הנאה להקדש יעכבנו בעל אבדה לעצמו שהרי לא נאסרו נכסי מחזיר עליו וליכא למימר דבעל אבדה גברא יקרנא ורצה ליתן שכר דלא שייך יוקרא לקבל אבדתו חנם ועוד כתב הרנב"ר ז"ל דמחזיר יכול לקבל ולא מתהני מבעל אבדה דאותו שכר דהיינו שבטל מלאכתו מן הסלע כבר היה מצוי בידו וכיון שכן אמאי תפול הנאה להקדש הא מצי בעל אבדה למיתביה למחזיר ואסיקנא בקשיא ופסקו כל המפרשים ז"ל כמו שפסק הרמב"ן ז"ל דהלכתא כהך לישנא שהוא לישנא בתרא דגמ' וכהאי לישנא קי"ל דבין בשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבדה בין בשנכסי בעל אבדה אסורין על מחזיר מהדר דהא מ"ד דבנכסי מחזיר אסורין על בעל אבדה לא מהדר איתותב והך דאמרינן דבכל גוונא מהדר איתמרא בתרתי לישני הלכך כוותיה נקטינן:

[דף לד ע"ב] **בעא מיניה ר' חייא בר אבין מרבא ככרי עליך ונתנה לו וכו'**. פי' ככרי עליך האומר לחברו קונם ככרי עליך וה"ה אם אמר לו נכסי עליך ונתנו לו במתנה למודר עצמו מהו דבשלמא אם נתנו לאחר או מכרו פשיטא שהיה מותר לזה כדתנן לקמן [דף מו.] קונם ביתך שאיני נכנס וכו' כיון דלא אמר ככר זה עליך דאם אמר זה היה אסור אפילו מכרו כדלקמן אבל כשנתנה למודר עצמו קא מיבעיא ליה מהו ככרי אמר ליה כי איתיה ברשותיה אסור דככרי בעוד שהככר שלו משמע אבל לאחר שנתנה כיון דלא הויא שלו מותר בה או דלמא עליך וכו' וה"ק ליה זו שהיא עכשיו ככרי תהא אסורה עליך לעולם כל היכא דאתי ממדיר למודר ופשיטא ליה דאילו הדירו הנאה מהככר שהיה אסור כל היכא שיתננו לו דבשעת מתנה הרי הוא נהנה ממנו אבל הכא דאמר ככרי איכא למימר דשרי כי יהיב ליה משום דבשעה שנהנה מן הככר אינה של מדיר:

אמר ליה וכו' עליך לאפוקי מאי. כלומר ודאי אע"ג דיהביה ניהליה במתנה אסור דאי לא לאיזה ענין אסרה עליו ומאי נפקא ליה מאיסורו הרי בעוד שהככר שלו וברשותו אין צריך לאסרו עליו שהרי יכול למנעו ממנו:

דאי גנבה מגנב. בתמיה ליכא למימר דמשום הכי אסרו עליו משום דאי מגנבה מיניה תתסר עליה דליכא דמסיק אדעתיה הכי אלא ודאי להכי אסרה כדי שלא יפציר בו שיתננה לו וכיון שכן על כרחין אפילו לאחר מתנה אסרה עליו:

דאי אזמניה עליה. לעולם אימא לך דאי יהיב ליה במתנה שריא ליה הכי קאמר ליה עליך לאסרו עליך אם יזמיננו לאכול אצלו שחשש שלא יסרהב בו המודר שיאכל עמו ולפיכך קפץ ואסרה עליו דזה משמעות ככרי דאז ככרו הוא שהמזמין לחברו מפתו יאכל אבל כשהוא נותן לו במתנה לעשות בו כרצונו ההיא שעתא לאו ככרו הוא ושרי:

דף יא:

[דף לה ע"א] **איתיביה אמר לו השאילני פרתך א"ל קונם פרה וכו'**. פירוש איתיביה לרבא דאמר דאי יהביה במתנה אסור מהא (א) דמיא אמר לו השאילני פרתך שהיתה מונחת לפניהם וסבור שהיא פנויה:

קונם פרה שאני קנוי. קונם עליך פרתי זו אם אני קניתי אלא פרה זו כלומר שאינה פנויה כדאמרת והלה אסר לו כל נכסיו אסם אינו כדבריו ג"כ וכן הענין בקרדום:

בחייו אסור. אם נמצא שהיתה לו פרה אחרת או קרדום אחר:

מת או שנתנו לו במתנה. קס"ד שהמדיר הוא שנתנו למודר ומשום דקאמר (ב) שאיני קנוי שהוא דומיא דככרי וכי מת או נתן לו מותר דלאו פרתו ולאו קרדומו הוא וקשיא לרבא דאסר:

שנתנו לו ע"י אחר. שנתנו מדיר לאינש דעלמא ואח"כ נתנו זה למודר דהשתא לאו ככרו דמדיר הוא כי שקיל ליה מודר וע"י אחר ליכא מאן דפליג:

דיקא נמי. דקתני שניתנו לו כלומר שכך היתה קבלה בידם לקרות ניתנו בחיר"ק אע"פ שאין בכתיבה שום הפרש והלכתא כדפשיט רבא וכדדייק רב אשי לאוקמי מילתיה דרבא דכל היכא דיהיב ליה מדיר למודר אסור וכתבו המפרשים ז"ל בשם הרשב"א ז"ל דה"ה אם לקחו מודר ממנו דאסור דמתנה ולקיחה חד טעמא הוא ובגמ' [דף לה.] בעי אם יש מעילה בקונמות כמו שהוא בהקדש והאוסר עליו דבר בקונם ואח"כ שגג ונהנה ממנו אם מיחייב אשם מעילה כנהנה מן הקדשים כיון דעשאו כקרבן ואסיקנא דיש מעילה דהכי פשיט ליה רב נחמן לרבא ממתני' ובפרק שבועות שתים בתרא [דף כב:] מוקי לה בלישנא דרבנן למימר דהכי הלכתא וקי"ל נמי דקונם כללי יש לו פדיון כהקדש אבל פרטי שלא אסרו אכולי עלמא אין לו כח לתפוס פדיון וכתב הרנב"ר ז"ל ומסתפקא לי מאן דמעל בקונמות אי משתרי ליה ההוא קונס לבתר דמעיל ביה כהקדש שיוצא לחולין ע"י מעילה:

ירושלמי נדר מן הככר מהו לחמם בו את ידיו ולא איפשיטא:

[**שם ע"ב**] **פיסקא ותורם את תרומותיו ואת מעשרותיו לדעתו וכו'**. פירוש ותורם המדיר מעשרותיו של מודר ומפרש בגמרא באומר כל הרוצה יתרום שלא יחד לזה להיות שלוחו ובהאי גוונא מהני לגבי תרומה דבגלוי הדעת בלחוד דניחא ליה סגי ולא חשיב מהנה כיון דלא משוי ליה אידך שליח בהדיא ומיהא דוקא באומר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום וכדאמרן אבל אם אמר כל השומע קולי יתרום שליחות מעליא הוא ואסור במודר הנאה דהא אמרינן פרק המדיר [דף ע:] דבאומר כל השומע קולי יזון שליחותיה קא עביד ומפקינן לה מדתנן בפרק התקבל [דף סו.] דגבי גט מהני אי אמר כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי ואם אמר כל התורם אינו מפסיד אפשר דאפילו לגבי תרומה לא מהני כלל דבפרק המדיר [שם] מוכח דהאומר כל הזן אינו מפסיד והלך אחר וזן דאינו חייב לשלם דלא שוייה שליח כלל אבל האי לישנא דאמרן כל הרוצה יתרום הוא לישנא דמהני לתרומה דבעינן דעת דאתם דכתיב גבי תרומה דרשינן אתם לדעתכם והיינו לדעתכם וכשמפריש מפירותיו של חבירו הויא תרומה ואין ספק שטובת הנאה ליתנה לכהן שירצה של מודר שהוא בעל הפירות אבל התורם משלו על (ג) שאין לו

טובת הנאה שלו של תורם כיון שפירות התרומה שלו ולא אמרינן אי לאו כריא דההוא לא הוו פירי דהדין תרומה הילכך אם יתן לו ישראל דבר מועט כדי שיתן אותה תרומה לבן בתו כהן אותה טובת הנאה שלו אבל כהן אסור למיתב ליה מידי לישראל כדי שיתן לו תרומותיו דאפילו כהן המסייע בבית הגרנות (בכורות דף כו:) קרינן ליה שחתם ברית הלוי והכי אסיקנא בגמרא:

ומקריב. אם המדיר כהן:

קיני. לפי שכל אלו מביאין שתי תורים קראן קן וקי"ל דכהני שלוחי דשמיא נינהו:

מי איכא מידי. פ"ק (ד) אמר רב הונא בריה דרב יהושע מסתברא דהני כהני שלוחי דרחמנא נינהו דאי סלקא דעתך שלוחי דידן נינהו מי איכא מידי דאנן לא מצינן למעבד ואינהו מצי עבדי. הלכך לאו שליחותיה קא עביד:

ומלמדו מדרש. דרשות של פסוקים:

והלכות. הלכות למשה מסיני והמשניות נקראות הלכות:

והגדות. דברי סופרים שיש להם סמך מן המקראות מפני שאינן נוטלין שכר בלמודן מותר ואף על גב דמהנה ליה בלימוד משום דאיהו במצוה דידיה קא עביד והיינו טעמא דמחזיר אבדתו ומבקרו כשהוא חולה אע"ג דמהנהו:

ולא ילמדנו מקרא. כ"ד ספרים ומפרש טעמא בגמרא מפני שמותר ליטול ממנה שכר:

אבל מלמד הוא את בניו מקרא וזן וכו' ואע"פ שהוא חייב במזונותיהן. דמאי הנאה קא מטי לגופא דמודר:

ולא יזון את בהמתו וכו'. מפני שמוסיף בבשרה ויהיה הנאה למודר בכך אם ירצה לאכלה או למכרה:

[**שם**] **גמ' איבעיא להו הלין כהני שלוחי דידן הן וכו'**. פירוש הני כהני שלוחי וכו' כתב הריטב"א ז"ל דהכי פירושא ודאי פשיטא לן דשלוחי דרחמנא וכדאיתא פרק קמא דקדושין [דף כג:] אלא דקמיבעיא לן אי הוו שלוחי דידן נמי ונפקא מינה למודר הנאה דאי שלוחי דידן נמי נינהו הא ודאי אסור והתם בקדושין הכי קאמר מסתברא דלא הוו שלוחי דידן לגמרי דאי סלקא דעתך וכו' (במתני'):

הא מהני ליה דקא עביד שליחותיה ואפילו למעבד מילתא דלא עביד למשקל עליה שכר אסור דכל היכא דעביד שליחותיה מהנה ליה. שלוחי דשמיא שרי דלא מהנה ליה כיון דמצוה דידיה דרמיא רחמנא עליה קא עביד:

שפגלו. שחשבו באחת מד' עבודות לאכול כזית מהקרבן חוץ לזמנו חייבין לשלם דמי הקרבן לבעלים:

שוגגין פטורין מלשלם. ותני עלה אלא שפגולן פגול וחייב האוכלו אפילו בזמנו כרת:
אי אמרת בשלמא וכו'. להכי הוי פגול שהקרבן הוא בידם כאילו היה שלהם:
אמאי פגולן פגול. כתב הריטב"א ז"ל וז"ל דאע"ג דאדם אוסר דבר שאינו שלו כל היכא דעביד מעשה ולא מצי למימר לתקוני שדרתיך והכא נמי הא איכא מעשה דד' עבודות שפיגל בהם התם הוא במידי דלא בעי שליחותיה אבל הכא אי איתא דבעי שליחות הא ודאי אין במעשיו כלום ולא חשיבא עבודתו עבודה ליאסר בפגול והרי הוא כנוחר או זורק ומקבל דם בעלמא וזה ברור וכן פי' רבינו נר"ו עכ"ל:
וכתב הרנב"ר ז"ל דמשוגג הוא דקא קשיא ליה דבשלמא במזיד נהי דשלוחי דידן נינהו פגולן פגול דכיון שמפגל במזיד אינו עושה שליחות אלא אדעתא דנפשיה קא עביד וקי"ל בפ"ב דחולין [דף מ.] דאדם אוסר דבר שאינו שלו על ידי מעשה:
לא יחשב. כלומר מהא לא שמעת דלעולם אימא לך דשלוחי דידן נמי נינהו ואי אמרת אמאי פגולן פגול משום דמחשבת פגול תלייה רחמנא במקריב דכתיב המקריב אותו לא יחשב ודרשינן בפ"ב דזבחים [דף כט.] קרי ביה לא יחשב מכל מקום כלומר בין ברשות בעלים בין שלא ברשות בעלים:
[**דף לו ע"ב**] **פיסקא מלמדו מדרש הלכות וכו'**. מקרא מאי טעמא לא משום דקא מהנה ליה מדרש נמי וכו'. פי' משום דקא מהנה ליה הנאה נכרת יותר מתירם ומחזיר אבדה:
מדרש נמי קא מהנה ליה כו'. על המקרא שרי. משום הכי פסיק ותני מלמדו מדרש וכולהו אינך משום דאסור למשקל אגרא ובמאי מהני ליה בלימוד. מלמד במצוה דנפשיה קא עסיק אבל מקרא שמותר למשקל מיניה אגרא קא מהני ליה כשמלמדו בחנם ומחיל ליה השכר ודמי לצדקה דאע"ג שהיא מצוה דנפשיה אסור ליה למדיר ליתן לו צדקה למודר וטעמא דמילתא דכל היכא דיהיב ליה ממון או מחיל ליה מהני ליה גם בזמן שהוא לאחר עשיית המצוה משא"כ בהנאת הלמוד ובחזרת אבדה ובקור חולים דעיקר ההנאה הוא בשעת המצוה בלבד. ומיהו מידי דלאו מצוה אע"ג דלא עביד מדיר אלא לנפשיה ולא מתהני מודר אלא בשעה שנהנה המדיר לנפשיה ואיכא למימר דלנפשיה הוא דקא מכוין אפילו הכי כיון דלא מידי דמצוה הוא אסור והיינו דתנן לקמן [דף מא:] לא יישן עמו במטה בימות הגשמים ואינו רוחץ עמו באמבטי קטנה כדלקמן [שם] והכי קי"ל דעל המדרש לא שרי למשקל אגרא והיינו דוקא שכר למוד. אבל שכר בטלה שרי למשקל פרנסתן אפילו דרך כבוד כדחזינן מלמדי (כתובות דף קו.) הלכות שחיטה וקמיצה שנוטלין שכרן מתרומת הלשכה והכי איתא בירושלמי [פירקין הלכה ג] דגרסינן התם יכול אף מקרא ותרגום כן תלמוד לומר חוקים ומשפטים אתם מלמדין

בחנם ואין אתם מלמדין בחנם מקרא ותרגום וכן חיימי מתניא נסבין אגריהון אמר רבי יודן בר ישמעאל שכר בטלן הן נוטלין:

מה אני בחנם כדכתיב כאשר צוני ללמד בחנם:

שכר שמור. דמסתמא לומדי מקרא דהיינו כ"ד ספרים קטנים הם וצריכין שמור ונהי דשכר למוד אסור שכר שמור מותר:

שכר פסוק טעמים. שמלמדין להם הטעמים דלאו מדאורייתא נינהו הלכך לא הוו בכלל חקים ומשפטים:

ואיכא בין רב לר' יוחנן ללמד מקרא לגדול דלא בעי שמור דלר' יוחנן דטעמא לאו משום שמור אלא משום פסוק טעמים שרי ליטול שכר מן הגדול מן המקרא והלכתא כוותיה דקי"ל רב ורבי יוחנן הלכה כר' יוחנן וכן כתב הרמב"ם ז"ל פרק ששי מהלכות נדרים נמצא לפי זה שאם גדול זה מודר הנאה אסור למדיר ללמדו מקרא בחנם משום דקא מהני ליה במחילת השכר:

בתחלה בשבת. מה שלא קראו לעולם:

אלא שונין. חוזרין מה שקראו ראשונה זהו בראשון לומר אפילו היא חזרה ראשונה:

בשלמא וכו'. לפי דטעמא הוא משום פסוק טעמים אין קורין בתחלה בשבת דס"ד השתא דטעמא דאין קורין משום שכר שבת שהוא אסור ועיקר השכר הוא על קריאה ראשונה שטרחה מרובה ואחזרה לא שקלי אגרא ולפום הכי איכא לפלוגי בין פעם ראשונה לפעם שניה אבל לענין שמור מה לי פעם ראשונה מה לי פעם שניה כך איכא שמור בשניה כמו בראשונה ואמאי מותר טפי:

וליטעמיך וכו'. מי אסור שכר השבת:

הבלעה היא. שמבליע שכר יום השבת בכלל שאר הימים ושריא:

[דף לה.] **פיסקא וזן את אשתו ואת בניו וכו'**. פי' הך מתני' אתיא אליבא דכולי עלמא דאפילו מאן דפליג בפורע חובו של חברו בהא מודה אע"ג שהיה הוא חייב להעלות להם מזונותן ועכשיו מתהני שא"צ להעלותן וטעמא דהתם מיירי שנותן בפירוש מחמת פרעון החוב של חברו אבל הכא מיירי שנותן המתנה להם מחמת עצמם ולא מחמת חוב המזונות שיש להם על הבעל ואע"ג שנמשך לבעל הנאה אינו אלא כגורם ושרי ור"א שהיה מתיר להאכיל בהמה טמאה מפני שנפשה וגופה לשמים ויש בה צורך מצוה לפרנסה משום צער בעלי חיים ולא מתהני מינה כיון דלא קיימא לאכילה קשה וכי לא מתהני ליה והלא אילו לא זנה היתה מתה או נכחשת ונראה שלא נחלקו אלא במזונות יתרים וה"ק מתני' זן את אשתו ואת בניו ואפילו מזונות גמורים ולא יזון בהמתו סתם

ואפילו מזונות יתרים מטעמא דמפטמא כדמשמע בגמרא ור"א פליג בטמאה ובמזונות יתרים דסבר דכשמפנקה לא עבדא שפיר:

דף יב.

[**שם ע"ב**] **גמ' א"ר יצחק בר חנניא אמר רב הונא המודר הנאה מחברו מותר להשיא לו את בתו וכו'**. פי' הרי מוסר לו שפחה דקס"ד דבבתו קטנה או נערה עסקינן:
אלא בשנכסי חתן וכו'. וקמ"ל שאע"פ שנכסיו אסורין עליו מותר להשיא לו בתו אע"פ שיתחייב לזונה אחר כן ונמצא מהנהו:
גדולה מזו אמרו. כלומר אם הוא יכול לזון את בתו בעודה ברשותו של אב שחייב במזונותיה כ"ש שיכול לזון אותה אחר שנשאה דהא אשתו היא ואם תאמר ומאי גדולה מזו והלא חתן זה פוטרו מפרנסת הבת שהיה צריך למיתב לה מידי כי היכי דליקפצו עלה אינשי ונסבי לה תירץ הריטב"א בשם הרשב"א ז"ל שאין חיוב פרנסת הבת לכופו בב"ד כמו במזונות אשתו ובניו הקטנים שכופין אותו בב"ד וכדאמרינן התם (כתובות דף סח:) האומר אל יתפרנסו בנותיו מנכסיו שומעין לו:
בבתו בוגרת דכיון שבגרה שוב אין לאביה רשות בה וקמ"ל דאע"ג דאינה נשאת לו אלא בדבור האב שרי הואיל והיא בוגרת:
ומדעתה. לאו לאשמעינן השתא דין דנשואין דבעינן דעתה אתא דהא פשיטא אלא נקט הכי דבעינן שיהא השליחות מצדה ולא מצדו של חתן שאם עשאו החתן שליח לדבר עמה על עסקי נשואיו הא עביד ליה שליחותיה ואסור במודר הנאה ואע"ג דאיכא מצוה בנשואין אלו אסור כדאמרן בתרומה וכל שכן הכא שמהנהו להכין לו שפחה לשמשו:
[**שם**] **א"ר יעקב בר אידי המדיר בנו וכו'**. פי' המדיר בנו האב הדירו (אלא) שלא יהנה אביו ממנו כדי שלא יתבטל בנו מתלמוד תורה:
מותר הבן למלאות לאביו חבית של מים משל אב ולהדליק לו נרו. דמסתמא ממילי זוטרי כי הני דליכא בהו בטול תלמוד תורה לא אדריה והכי מוכח האי פירושא בתוספתא דבכורות דתניא התם מעשה באחד שהרצה את בנו לתלמוד תורה והדירו מלעשות מלאכה והתיר לו יוסי ברבי למלאות לו חבית של מים ולהדליק לו את הנר:
ירושלמי במסכת בכורים [בסוף] תני המדיר בנו לתלמוד תורה מותר למלאות לו חבית של מים ולהדליק לו את הנר רבי יעקב בר אידי בשם ר' יוחנן אף לוקח לו חפצים מן השוק מה פליגין כאן באיש כאן באשה אם היה אדם מסוים עשו אותו כאשה. כלומר

דאשה ואדם מסוים אין דרכן ליקח חפצים מן השוק ואנן סהדי דאדעתא דהכי לא אדריה אבל איש שאינו מסוים כיון שדרכו לילך בשוק אפילו בהכי אדריה:

כוס של שלום. כוס של אבל. הוא כוס של יין שתקנו (כתובות דף ח:) לנחמו כדכתיב ויין למרי נפש. כוס של מרחץ. הוא של מים חמין ואפשר לומר דכיון דלא אתי אלא באקראי והנאה מועטת אפשר דלא אדריה אדעתא דהכי ולפיכך שרי אלא שהרבה מן המפרשים ז"ל הסכימו לפי' הרא"ה ז"ל שפירש שלא התירו אלא המעשה של שמוש שהוא טורח מועט אבל כוס יין עצמו משל מודר הוא אלא שהתירו לשמשו ולהשקותו דבהנאה מועטת כזו ושהיא דרך מקרה לא אסיק אדעתיה ושרי וכן מצאו בחבור הרמב"ם ז"ל:

פיסקא לא יזון את בהמתו וכו'. תנא יהושע איש עוזא אומר זן את עבדיו ואת שפחותיו הכנענים וכו'. פירוש הכנענים וכל שכן העברים:

למנחרותא. לצורך עבדות הם ולא לפטום הלכך אותן מזונות יתרים לא מהני להו לענין עבודתם ולא מידי:

לפטימא. הילכך מהני ליה ברבוי הבשר בין לאכילה בין למכירה:

[**שם**] **מתני' המודר הנאה מחברו נכנס לבקרו עומד וכו'**. פי' עומד כלומר שיעמוד על רגליו בשעת בקיר:

ולא יושב. טעמא מפרש בגמ':

רפואת נפשות רפואת גופו. ואפילו בשאפשר לו על ידי אחרים:

רפוי ממון בהמתו. הואיל ואפשר ע"י אחרים מיהו אם א"א ע"י אחרים מותר לרפא מידי דהוה אהשבת אבדה כדפריש בגמ':

אמבטי. כמין כלי גדול שרוחצין בתוכו ואם היא גדולה אם שניהם רוחצין בה אין המים עולין לזה בשביל חברו ולפיכך מותר. אבל באמבטי קטנה מתוך שיושבין זה אצל זה מביאין המים איש לחברו ומעלה אותן עליו ונמצא מהנהו:

ר' יהודה אומר בימות החמה. מילתא דת"ק מפרש. אבל לא בימות הגשמים מפני שהוא מהנהו:

ומסב על המטה. אפילו בימות הגשמים ולא גזרינן אטו שכיבה:

ואוכל עמו. ולא גזרינן שמא יתן לו:

תמחוי. קערה אחת שאוכלים בה שני בני אדם יחד ואם האחד ממעט באכילה מרבה ומהני לחברו:

תמחוי החוזר. ממלאין קערה גדולה מאד שיש בה לאכול ולשבוע ולהותיר ומשימין אותה לפני האורחים ולוקחין ממנה ואח"כ חוזרין אותה עם המותר לפני הבעל הבית ובכי הא לא מתהני האחד מחברו:

מן האבוס. הפועלים מתוך שהם עמלנין אוכלין הרבה ואובסין אותן כבהמות שנותנין לפניהם קערה גדולה ומשום הכי נקרא אבוס ואם הא' אוכל מעט מהני לחברו:
באומן. שורות הכרם נקראות אומניות ולא יעשה עמו דכשהוא חופר לפניו הקרקע מהני לחברו דקא מרפי ליה לארעא ואפילו הא' עושה ברחוק מחברו גזר רבי מאיר וחכמים לא גזרו רחוק אטו קרוב:
[דף ל"ט.] **גמ' במאי עסקינן אי בנכסי מבקר אסורין על החולה אפילו יושב וכו'**. פי' אפילו יושב דכיון שאין נכסי חולה אסורין על המבקר אמאי לא ישב עליו בכליו של חולה דאע"ג דחולה מתהני מבקור המבקר לא איכפת לן דמבקר במצוה דנפשיה קא עסיק והנאה ממילא קא אתיא:
אפילו עומד וכו'. שהרי נהנה בדריסת הרגל ומשום מצוה לית ליה לאיתהנויי מאיסורא שהרי הנדרים [דף טז.] חלין על דבר מצוה שאם אסר עליו לולב אסור ליטול לולב של מצוה:
שנוטלין שכר. לא משום הנאת מצות הבקור נגעו בה אלא במקום שנוטלין שכר מן החולה בשהוא מבקרו מיושב איירי וזה המבקר לא רצה ליטול ממנו שכר דודאי אסור שהרי מהנה את החולה באותו שכר שמניח לו:
מאי פסקא. וכי לא אפשר שיש מקום שיתנו שכר על העמידה ואמאי פסק והתיר העמידה:
הא קמ"ל. דבמקום שנוטלין שכר על הבקור אין רשאי ליטול שכר על העמידה דמצוה גרידא היא ואסור לאדם ליטול שכר על עשיית מצוה. אבל בבקור דישיבה מותר לקבל שכר מפני שאינו חייב במצות בקור אלא לבקרו ולצאת אבל לישב שם אצלו לא וכשאינו נוטל שכר נמצא מהנהו:
ואי בעית אימא. דאפילו במקום שאין נוטלין שכר בישיבה דמותר בישיבה קתני מתני' דאסור משום גזרה שמא ישהה בישיבה יותר מכדי הצורך ובכה"ג בכולהו דוכתי לית בהו למעבד הכי בלא אגרא וכבר מצינו לקמן [דף מב:] דגזר ר"ש בן אליקים בכי הא שמא ישהה וליכא למגזר בעמידה שמא ישהה יותר מדאי כי התם שאין דרך לשהות בעמידה בענין בקור יותר משעור ומיהו לקמן בהא דר"ש בן אליקים בשדה היא כדלקמן ואיכא למיחש:
מאי שנא הוא ומאי שנא בנו. אי שניהם מודרין תרוייהו שוין ומותר לבקרם מעומד ואי אין בנו מודר ממנו א"כ אדרבה בבנו שרי טפי. ברייתא מתוקמי בשנכסי חולה אסורין על המבקר ואפילו הכי חלה הוא נכנס לבקרו דמסתמא מחיותי' לא אדריה ואפי' מישיבה

לא אדריה ולפיכך שרי אפילו בישיבה דישיבה נמי דמבקר חיותיה היא ומסתמא לא אדריה להכי אבל חלה בנו שואלו וכו' שאינו מותר ליכנס לביתו דאפשר דאפילו מן חיותיה דבריה אדריה ומן הסתם אין לנו להתירו ולפיכך מדתנינו שמבקרו עומד אבל לא יושב הוצרך שמואל לאוקמי מתני בגוונא אחריתי דהיינו בשנכסי מבקר אסורין דאי בנכסי חולה אסורין אפילו יושב מותר דחיותיה הוא ולהכי לא אדריה וכדאמרן. ומיהו היכא שהמבקר אסר על עצמו נכסיו של חולה לא יכנס לביתו כלל וכן הא דאמרינן דכשאדריה חולה מן חיותיה הוא דלא אדריה ומותר לבקרו אפילו בישיבה מיהו למצוה אחרת דלאו חיותיה אסור ליכנס לביתו של מדיר אפילו לתפלה או לבית המשתה ובריתא מילה ושאר מצות דנדרים חלין [דף טז.] על דבר מצוה. וכבר אמרנו לעיל דהנאה דמתירינן כי הכא משום דבמצוה דנפשי' קא עסיק היינו הנאה דממילא אבל הנאה דבידים כגון לתת לו כשאין לו מה יאכל אסור אם לא על יד אמצעי וכדתנן לקמן [דף מח.] ע"י חנוני או נותן על גבי הסלע:

דף יב:

תוספתא המודר הנאה מחברו ומת מביא לו ארון ותכריכין חלילין ומקוננות שאין הנאה למתים ומעידו עדות ממון ועדות נפשות:

תנא בקור חולים אין לו שעור וכו'. פי' בגמ' [דף לט.] מפרש רמז לבקור חולים מן התורה מקרא דכתיב גבי קרח אם כמות כל האדם ימותון אלה ופקודת כל האדם יפקד עליהם שבני אדם מבקרין אותם כדרך שעושין לכל אדם אלמא שדרך לבקר החולים מן התורה נפקא לן:

באיש חלה כדאיתא במס' שבת [דף ל.] מקמי באישא:

כבדו ורבצו. כבוד הבית הוא להעביר הזוהמא מעל פני הקרקע ורבוץ שמרבצין אותו אח"כ במים:

לא יסעוד. לא יבקר כדמתרגם ופקדת כל האדם יפקד וסעדא:

קצירא. חולה:

דלא ליסח. שלא יסיח דעתו המבקר מלהתפלל עליו:

תלת שעי קמייתא רויחא דעתיה. דכל חולה מיקל חליו בשחר וסבור שנתרפא ואין צריך להתפלל עליו ובערב הוא ההפך שמכביד חליו ומתיאש ממנו מלבקש רחמים עליו:

זן את החולה. שהרי פעמים עומד הרבה בלא אכילה ושתיה:

לא ישב לא על גבי מטה ולא על גבי ספסל. איכא מאן דאמר דוקא בשהחולה שוכב ע"ג קרקע שנמצא מבקר גבוה ממקום שכינה:

אמר רבין אמר רב מטרא במערבא סהדא רבה פרת וכו'. פי' הך שמעתא לענין טבילה מיירי ואייתי לה הכא אגב הני שמעתיה דרב. ובמס' מקואות [פ"א מ"ז] ששנינו שהמעין מטהר בכל שהוא ומטהר אף בזוחלין והמקוה במ' סאה ודוקא באשבורן. פי' כנוס מים במקום אחד וקי"ל שכל הנהרות יש להן דין מעין וכל הימי' ומימי (א) נהרים דינן כמקוה שאין מטהרין אלא באשבורן כדכתיב ולמקוה המים קרא ימים ונהר פרת היה בא מארץ ישראל ונמשך לבבל וקאמר רב כי כשהנהר פרת מתרבה בבבל והוא גדול הוא עדות גמורה שירדו גשמים בארץ ישראל וחוששין שגודל הנהר הזה מהגשמים שירדו הוא שנקראין נוטפין וכיון שרבו נוטפין על הזוחלין אין מטהרין אלא באשבורן וכל הנהרות כך דינן משום דכל הנהרות מפרת אתו כדאיתא התם (בכורות דף נה.) הנודר ממי פרת אסור בכל מימות שבעולם ואפי' עינותא דמידליין כלומר העיינות שבהרי הגבוהי' סולמי דפרת נינהו ודינייהו כפרת וזהו דוקא כשהנהר גדול אבל בלאו הכי אין חוששין למידי דספק ספיקא הוא שמא לא ירדו ואם תמצי לומר ירדו שמא לא רבו הנוטפין על הזוחלין:

ופליגא דשמואל דאמר נהרא מכיפיה מתברך. כלומר שאין תולין רבויו בגשמים אלא שנתברך ממקורו וממעיינו תרגום סלע כיפא וכן לחוף הים על כיף ימא ומדברי רת"ם ז"ל נראה דשמואל אפילו בזמן שירדו גשמים קאמר ומשום ההיא דאמרינן בתענית [דף כה:] אין לך כל טפח וטפח מלמעלה שאין תהום עולה לקראתו טפחיים מלמטה ולפי דבריו אלו יהא מותר לטבול בנהרות לעולם בזוחלין ואפילו בזמן הגשמים שהנהר מתרבה:

ופליגא דשמואל אדשמואל דאמר אין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת בימי תשרי בלבד משמע דאפילו בימות הקיץ אינו מטהר בזוחלין ואע"פ שהוא הולך כדרכו דחושש דאלמלא שיש הפשרת שלגים למעלה היה מתמעט ממה שהוא אלא בתשרי שכבר עברו כל הפשרת שלגים ולפ"ז הא דשמואל פליגא אפילו אדרב אלא דניחא ליה למימר ופליגא דידיה אדידיה אי נמי דנקטיה הכי משום חד טעמא דבעינן לפרושי לקמן דעת הרמב"ן ז"ל:

אבוה דשמואל עביד להו לבנתיה מקואות ביומי ניסן. כלומר אפילו עד יומי ניסן משום דחייש להורדת גשמים או הפשרת שלגים ולאפוקי שאר ימות הקיץ כשהנהרות הולכין כדרכן שהוא מתיר לטבול שם והיינו כמימרא דרב דלא חייש אלא כשרואה ריבוי הנהר והכי איתא במס' נדה:

ועביד להו מפצי ביומי תשרי. אי משום צניעות להקיפן מבחוץ לפי שהנהר מועט באותו זמן ובהתרחקו משפתו נראית הטובלות בו לאותם שדרין על שפת הנהר. אי דעביד להו לתת על שפת הנהר מפני הטיט הנדבק בין אצבעות רגליהן שהוא חוצץ וכדאיתא במס' נדה [ריש דף סז.] ואיכא למידק אשמעתין דהא לכ"ע כל (ב) שדרכו נוטפין ודאי על הזוחלין אין הנהר מטהר אלא באשבורן ואלו אנן (ג) במס' מקואות [פרק ה] מעין שהוא מושך כנדל וריבה עליו להמשיכו הרי הוא כמות שהיה ומשמע דמילתא פסיקתא קתני וריבה עליו ואפילו כשהיו מים שנתן שם רובא אלמא אמרינן ראשון ראשון בטל והרמב"ם ז"ל (ד) אשמעתין דהא כשריבה אותם בעיקר המעין ובמקום קביעותיה אבל כשנתרבה בנהר במקום המשכתו נפסל ברבוי. וכתב הריטב"א ז"ל ולא נתברר לנו טעם יפה לחלוק זה. ויותר נראין דברי הראב"ד ז"ל שכתב דההיא בשרבה עליו להמשיכו וקמו כמו נד למעלה ללכת במקומן הראשון. והא דהכא בשנתרבה המשכתו ונתרחב מן הצדדין שאין טובלין במקום שנתרבה אלא באשבורן וטעם דבריו משום דשורת הדין כל הנוטפים היורדין בנהר מתבטלין ראשון ראשון והוה ליה כמקוה שיש בו מ' סאה דשוב אינו נפסל בשום מים שאובין שנותנין שם ואפילו למלאות ולתת בכתף מותר אבל כשהוא נמשך ומתרחב נראה אותו מקום כאילו הוא מי גשמים בלבד וזה שאמרו שם בסוף המשנה היה עומד וריבה עליו והמשיכו שוה למעין לטהר בכל שהוא ושוה למקוה לטהר באשבורן כלומר דבמקומן הראשון מטהרין בזוחלין ובמקום הרחבתו אינו מטהר אלא באשבורן ועוד הביא ראיה מן התוספתא שאמרו מעין שהיו מימיו מועטין וריבה עליו והרחיבו מטהר באשבורן ואינו מטהר בזוחלין אלא עד המקום שהיה הולך בתחלתו ע"כ. ולענין פלוגתא דרב ושמואל ואבוה פסקו הגאונים הלכה כרב חדא דהלכתא כותיה באיסורי כי פליג עם שמואל ועוד דאבוה דשמואל קאי כותיה ועוד דשמואל גופיה פליגא דידיה אדידיה ואית לן למיחש לבתרייתא דהוי לחומרא במאי דאסכימו עמיה רב ואבוה וכשנהר גדול חוששין לו שלא לטבול אלא באשבורן במקום הרחבתו כדברי הראב"ד ז"ל. אבל ר"ת ז"ל פסק כשמואל קמייתא משום דבפרק בתרא דבכורות איכא ברייתא דמסייעא ליה דקתני התם [דף כה:] גבי נהר פרת א"ר מאיר יובל שמו שנאמר ועל יובל ישלח שרשיו ולמה נקרא שמו פרת שמימיו פרים ורבים דחכמים אומרים פרת שמו שמימיו פרין ורבין מסייעא ליה לשמואל דאמר נהרא מכיפיה מתברך וכיון דמתניתא מסייע ליה עבדינן כותיה ואע"ג דפליג רב עליה ומותר לטבול בנהרות ואפי' בימות הגשמים דלעולם מכיפיה מתברך. והרמב"ן ז"ל הכריע כדברי הגאונים ז"ל דכיון דחזינן לרב ולאבוה דשמואל דחייש למעשה וגם שמואל עצמו חושש ומחמיר יותר

לא דחינן הני מימרי דאמוראי דאיתמר לענין איסורא והלכה משום חדא מימרא דאגדתא דהא שמואל גופיה לא סמיך עלה למעשה ומאי דאמרינן ופליגא דשמואל אדשמואל לאו דפליג דידיה אדידיה למעשה אלא לומר דפליגא דשמואל דאמר לענין איסורא לקמייתא דאמר דרך הגדה בעלמא והויא כההיא דאמרינן במס' שבת [דף נד.] השתא דאמר שמואל אסור ותנא דבי שמואל מותר שמואל הלכה למעשה אתא לאשמעינן וכן עיקר וליכא למינדע מינה לשון הריטב"א ז"ל אשר בירר מתלתא מהדורי כהוגן וכשורה ומפרשים אחרים ראיתי האריכו בדעות השמועה וזו הדרך היותר יפה והיותר קצר וישר:

דף יג.

[**דף מא**:] **פיסקא ומרפאהו רפואת נפשות וכו'**. רפואת נפשות גופו רפואת ממין בהמתו אמר רב (א) טוביה אמר רב אבל אומר לו שם פלוני רע לה סם פלוני יפה לה. פירוש גופו דמותר לרפאותו בידיו ממש ולא סגי כשיאמר לו סם פלוני רע לו וסם פלוני יפה לו כי אולי יתרפא יותר על ידו ומשמע מן הירושלמי דאפילו יש לו אחר שירפאנו מותר הוא לרפאותו רפואת גופו שלא מכל אדם אדם זוכה להתרפאות. ומיהו כיון שנכסי רופא אסורין על החולה צריך שיהיה הסם של חולה [אף] דמשום מצוה הותר למיתן ליה מיד ליד משלו כדאמרי' [דף מח.] גבי המודר הנאה מחברו ואין לו מה יאכל כיון שאין שם סכנה ופקוח נפש ועוד דאפילו איכא כיון דאפשר בהיתרא אמאי ספי ליה באיסורא אבל היכא דאיכא פקוח נפש ואי אפשר לו ע"י אחר מותר לרפאותו בידו בהם שלו שאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש וכשם שמתרפא באיסורי הנאה חוץ מעבודת כוכבים והיינו דוקא כשהרופא אסר נכסיו לחולה אבל היכא שהחולה אסר נכסי הרופא עליו אפילו בלא פקוח נפש וסכנה מותר להרפא בסם של רופא דמחיותיה לא אדריה מסתמא וכדאמרן לעיל:

רפואת ממון בהמתו. שאסור לו לרפאות בהמתו ואפי' בחנם ולאו משום דליכא מצוה דהשבת אבידה היא בודאי אלא משום דמסתמא בהמתו אפשר לו שיאמר סם פלוני יפה לה וא"כ השתא לאו השבת אבידה הוא כל היכא דאפשר בהכי ומיהו היכא דלא אפשר בהכי כגון שאחזה דם וכיוצא בחולי זה שא"א לשהות מרפא אותה בעצמו ואינו חושש דאין לך השבת אבדה גדולה מזו ואיהו מצוה דגופיה עביד ואידך כי מיתהני ממילא הוא דמיתהני ודוקא בהימני מודר דמדין השבת אבדה אין לו להוציא משלו כלום ושלך קודם לאבדת כל אדם:

תניא לא ירחץ עמו באמבטי וכו' גדולה בימות הגשמים. פי' אף בימות הגשמים וכ"ש בימות החמה. דליכא הנאה בתרי דניימי בהדי הדדי. ור"י פליג בתרוייהו אדר' מאיר דגזר באמבטי גדולה אטו קטנה ובמטה גדולה אטו קטנה בימות הגשמים ור' יהודה לא גזר גדולה אטו קטנה ולא גזרינן ימות החמה אטו ימות הגשמים במטה קטנה (ב) ומאי משמע דרבי יהודה דאמר במתני' בימות החמה אבל לא בימות הגשמים פרושי קא מפרש מאי דקתני ברישא וישן עמו במטה וכולה מתניתין כר' יהודה אתי דאי לא תימא הכי הא דקתני סתמא וישן עמו במטה מני לא ר"מ ולא רבי יהודה אלא ע"כ כדאמרן והלכתא כרבי יהודה:

פיסקא לא יעשה (ג) **באומן דברי ר"מ וכו' בקרוב לא פליגין דאסור כי פליגין ברחוק וכו'**. פי' אומן דרך עובדי אדמה לחפור שורות שורות כל אחד בורר שורה לעצמו והוא הנקרא אומן בלשון משנה ודוגמתו בב"מ בהשוכר את הפועלים [דף צא:] מאומן לאומן וקמ"ל הכא שלא יחפור המודר בקרוב לשורתו של מדיר לפי שהוא נהנה בכך דהאיך קא מרפי ליה לארעא קמיה וקי"ל כרבנן דלא גזרינן רחוק אטו קרוב הלכך יכולין לעשות מלאכה ביחד בין בשכירות בין בקבלנות כל זמן שאין אחד מהם עושה במלאכה אלא חלקו הראוי לו בלבד:

ואסורים להשתתף בסחורה ואפילו מחצה במחצה שא"א לו בלא הנאה שהריוח מתרבה ברבוי העסק כדמוכח פרק המקבל [ריש דף קה.]:

מתני' המודר הנאה מחברו לפני שביעית לא ירד וכו'. פירוש לא ירד לתוך שדהו של מדיר דמודר אסור אפילו בדריסת הרגל כדתנן לעיל [דף לב:]:

ואינו אוכל מן הנוטות. מן הפירות הנוטות על הדרך סמוך לשדה:

ובשביעית לא ירד לתוך שדהו. ואם בשביעית נדר לא ילך ובגמ' מפרש לה:

דף יג:

נדר ממנו מאכל. רישא מיירי במדיר הנאה סתם ולפיכך אסור אפי' דריסת רגל אבל הכא בסיפא ממאכל לחודיה הוא דאדריה ולפיכך הותרה לו דריסת הרגל:

ובשביעית יורד ואוכל. דהפקירא נינהו ולאו של מדיר. גמ' רב ושמואל דאמרי תרוייהו וכו'. פירוש רב ושמואל קפ"ד דבפירושא דמתני' פליגי ושביעית דקתני מתני' אוכל מן הנוטות מילתא באפי נפשה היא כשנדר ממש בשביעית ומטעמא דאמר במתניתין דרחמנא אפקריה לפירות שביעית הילכך לאו דיליה נינהו למסרינהו אבל כשאסרם לפני שביעית אסורין למודר אע"פ שהגיע שביעית דסברי דאדם אוסר דבר שברשותו

אפילו לכשיצא מרשותו ולרבי יוחנן וריש לקיש ובשביעית דקתני מתני' ארישא קאי לאסר קודם שביעית ואפ"ה כיון שהגיע שביעית ואין הפירות שלו אוכל מן הנוטות דסברי אין אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו דלכשיצא מרשותו הו"ל כאוסר פירות חברו על חברו:

ופריך על מה דהוה ס"ד מי איכא למ"ד וכו'. א"כ לפלוג בנכסי אלו דהוה רבותא טפי דאפילו כשאמר אלו לא מצי אסר לאחר שיצאו מרשותו וכ"ש כשאמר נכסי בלחוד דהא ודאי כשיצא מרשותו לאו נכסיו נינהו. ועוד דברייתא מפורשת היא דאדם אוסר דבר שברשותו לאחר שיצא מרשותו:

מת יירשנו. דלאו מיניה הוא לאחר שמת והוא שאתה נהנה לי קאמר והשתא לאו שלו הוא:

בחייו ובמותו וכו'. אלמא אסור להו לאחר מיתה ולא הוי כאוסר פירות חברו על חברו. ואע"ג דבגמ' דחי ואמר שאני הכא שפירש ואמר בחייו ובמותו מ"מ עדיין קושיא ראשונה במקומה עומדת כדאמרן לפלוג בנכסי אלו:

אלא כי אמרי רבי יוחנן וכו'. כלומר לעולם לכ"ע אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו ואפילו מן הסתם. אלא לא פליגי ר' יוחנן ור"ל עם רב ושמואל והא דרב ושמואל נקטי במילתייהו נכסי אלו לאשמעינן דלא אזלינן בתר לשון נכסי דהוה משמע דלכשיצאו מרשותו דלאו נכסיו נינהו לא מצי למסרינהו אלא בתר לשון אלו אזלינן והנה אוסר אותם אף לאחר שיצאו מרשותו ואף ר' יוחנן ור"ל (א) האיך דוקיא אתו לאשמעינן ולפיכך נקטי לשון נכסי לחוד לומר שאז לא מצי אסר לכשיצא מרשותו כיון דלא אמר אלו וזה שמענו ממתני' דהכא דאזלינן בתר אלו או בתר זה דאל"כ לא שמעינן מידי ממתניתין דהכא דהא תנן לקמן קונם לביתך שאיני נכנס וכו' מכרו לאחר מותר אמר ביתך זה מכרו לאחר אסור ואע"ג דאי מההיא הוה אמינא דוקא אמר האוסר לעצמו דמה לו אם הבית מאדון זה או מאחר איהו מגופיה דבית קא אסר נפשיה אבל היכא שהמדיר אמר כן הוה אמינא דאם לא פירש לאחר שיצאו מרשותו נהי דאמר אלו או זה לא משמע אלא כי הם ברשותו דמה איכפת ליה אם נהנה במה שאין לו חלק ונחלה. מ"מ מדלא נקטי כולהו הני אמוראי מילתייהו בחד לישנא בלשון נכסי אלו שמעינן דפשיטא להו דמצי למימר בהאי לישנא ומסתמא אף לאחר שיצאו מרשותו דלא אתו לחדושי אלא דלא אזלינן בתר לשון נכסי דמשמע בעודן שלו אלא בתר לשון אלו או זה דמשמע אפילו כי אינן שלו ובודאי דבלשון זה או אלו כשם שיש בו להחמיר להיות נאסר על המודר אף לאחר שיצא מרשותו של מדיר כך יש בו להקל שאם נפל וחזר ובנאו שהוא מותר

בו ואע"פ שלא יצא מרשותו וכן אמרו בירושלמי לקמן על מתני' דקונם ביתך. ביתך זה משום מה אתה תופסו משום ביתך או משום זה ואסיקנא משום זה ואמר נפל (ב) ובית הוא לית ליה נשמעיניה מן הדא האומר תנו בית חתנות זה לבנו או בית אלמנות זה לבתו ונפל אין היורשין חייבין לבנותו. הריטב"א ז"ל:

ארעא נמי רחמנא אפקרה. כלומר ללקיטת הפירות ולמה לא ירד. בעומדין על הגבולין וכל שאפשר ללקטן מבחוץ לא אפקרה רחמנא לארעא בשביעית:

גזרה שמא ישהה בעמידה. ומש"ה אפילו ללקוט אילנות שבאמצע השדה לא ירד ולאו מדינא אלא משום גזרה דכיון דלא הפקירה רחמנא אלא לצורך (ג) לקנות פירות כי שהה שם טפי עבר על האיסור ולעיל [דף לט.] דשרינן לבקר בעמידה ולא גזרינן שמא ישהה אלא בישיבה כתב הרנב"ר ז"ל דכיון דדרך מבקר לישב ואתה מצריכו לעמוד אית ליה היכרא ולא ישהה בעמידה אבל הכא מאי היכרא אית ליה הרי אין דרך ללקוט אלא בעמידה וכיון דלית ביה היכרא שייך למגזר שמא ישהה:

[ע"ב] **מתני' המודר הנאה מחבירו לא ישאילנו וכו'**. פי' לא ישאילנו מודר למדיר:

ולא ישאל ממנו. ממדיר. שאלה מידי דהדרה בעיניה הלואה מידי דלא הדרה בעיניה:

קונם שדי עלי אם אני חורש בה לעולם. אם היא פנויה כוונתו לאסור עליו הנאת פרה בדרך שהיה דרכו להשתמש בה לפיכך אם היה דרכו לחרוש הוא בעצמו אסור לחרוש בידיו וכל אדם מותרין לחרוש לו באותה פרה שלא נתכוין לאסור בה עבדיו או אחרים:

ואם אין דרכו לחרוש. כלומר הוא בעצמו אלא ע"י אחרים:

הוא וכל אדם אסורין לחרוש. באותה פרה שהכוונה היתה שלא יהנה בחרישתה וכלל גדול הוא זה לנודרין ולנשבעין שהנודר או הנשבע שלא יעשה דבר פלוני אין במשמע אלא שהוא לא יעשנו אבל אחרים עושין לו ואם הנודר הוא בענין שאין דרכו לעשות אותו דבר אם מפני שאינו בקי בו או שאינו לפי כבודו כוונתו היתה שלא תעשה לו אותה מלאכה לא (ד) עליו ולא ע"י אחרים:

גמ' בשלמא לא ילוה וכו'. פי' דקא מתהני מודר ממדיר:

גזרה. גזרינן שמא ילוה המודר למדיר דשמא ילוה המדיר נמי למודר וקא מתהני ואסור ואע"ג דתנן לעיל בפ"ד נדרים [דף לא.] שאיני נהנה לישראל לוקח ביותר ומוכר בפחות ולא גזרינן כשנדר שלא יהנה משל ישראל שלא יקח וימכור בהכי גזרה אטו כשנדר שלא יהיו ישראל נהנין ממנו או דנגזור זיבונא חריפא שלא ימכרנה המודר אטו זיבונא דרמי על אפיה כבר כתב הרמב"ם ז"ל דהתם כיון דמכולהו ישראל נדר לא מחמרינן ליה דאי גזרינן ומצרכינן ליה ליהנות לאומות טריחא ליה מילתא אבל כאן שאיני אסור אלא

בהנאת חברו בלבד מצי למיקם עלה וגזרינן ולא תקשי לן נמי מהא דלקמן פרק השותפין [דף מז:] הריני עליך חרם המודר אסור ומשמע אבל מדיר מותר ולא גזרינן דהתם בהנאה גמורה כאכילת פירות וכיוצא בה מיירי שהוא ידוע לכל וליכא למגזר והכא דוקא בהני דתנא מתני' דלא משמע להו לאינשי דליתסרו במודר הנאה. כן תירץ הראב"ד ז"ל:

מתני' המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל הולך אצל חנוני הרגיל אצלו וכו'. פי' הרגיל אצלו רבותא אשמעינן דאע"ג דרגיל אצלו ומקיפו תדיר לא אמרינן שליחותיה קעביד וכ"ש שאם לא אמר לאדם מיוחד אלא דאמר כל הזן אינו מפסיד דשרי כדאיתא פרק המדיר [דף ע:]:

ובא ונוטל מזה. אם רצה קאמר ולומר דאע"ג דלבסוף נוטל מזה ודעתייהו בהכי לאו שליחותיה קעביד דלא הוי שליחות אלא באומר כל השומע קולי יזון כדאיתא בהמדיר [שם] אבל ליכא למימר דכי קתני ובא ונוטל מזה מדינא קאמר דאי מיחייב לשלומי אלמא שליחותיה הוה עביד ומהני ליה ואסור:

היה ביתו לבנות. לא זו אף זו קתני ברישא אשמעינן דלצורך מזונות שרי וסיפא קמ"ל דאפילו לצורך בנין ביתו התירו:

נותן לאחר משום מתנה דלבתר הכי לא מתהני מיניה אלא ממקבל מתנה:

והלה נוטל ואוכל. דלאו מדידיה מתהני אלא מהפקירא ומדאמר ואם אין עמהם אחר מוכח לישנא דאפילו לרבנן כל היכא דאפשר באחר הכי עדיף טפי:

ר' יוסי אומר. אסיפא דהפקר בלחוד פליג ובגמ' מפרש טעמיה ומיהו לית הלכתא כוותיה אלא כסתמא דרישא:

גמ' מ"ט דר' יוסי אמר רבא היינו טעמא דר' יוסי גזירה משום מתנת בית חורון. פירוש משום מתנת בית חורון מדינא ודאי אפילו לר' יוסי שרי דמכי אפקריה אלא כדי שיזכה מודר אי שרינן ליה אתי למישרי אפילו היכא דאמר בפירוש וכמעשה דבית חורון (בדף מח.) ור' יוסי סבירא ליה דגזרינן. ואם נדרו קודם להפקרו אסור כי ההיא דבית חורון אבל אם הפקרו קודם לנדרו אפילו לר"י שרי ולא גזרינן ורבנן סברי דאפילו נדרו קודם להפקרו לא גזרינן ושרי והלכתא כרבנן דר' יוסי יחידאה הוא ולענין הפקר פליגי הכא רבי יוחנן ור' יהושע ב"ל דרבי יוחנן סבר הפקר בפני שנים לא הוי הפקר וריב"ל אמר דבר תורה אפילו באחד הוי הפקר ומה טעם אמרו בשלשה כדי שיהא אחד זוכה ושנים מעידין והסכימו המפרשים האחרונים ז"ל דהלכה כר' יהושע ב"ל דקשיש הוא מר' יוחנן הלכך קי"ל דמדאורייתא הפקר ביחיד הפקר ומדרבנן בעינן ג' וזמנין דאוקמא אדינא דאורייתא וכדאמרינן בפ"ק דשבת [דף יח:] בנר ומנורה וגיגית לב"ש דאפקורי (ה) להו

בין השמשות וכן במ"ש גבי נדרים מפני שעת הדחק וכן בעובדא דר' ישמעאל בר' יוסי בפרק אלו מציאות [דף ל:] הריטב"א ז"ל וכתב הרנב"ר ז"ל מדאמרינן מה טעם אמרו בשלשה כדי שיהא אחד זוכה ושנים מעידים הילכך מדברי סופרים אינו הפקר עד שיפקיר בפני שלשה וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכות נדרים:

בפרק בתרא [דף פח.] תנן חתן המודר הנאה מחמיו והוא רוצה לתת לבתו מעות ואם (שמא) נותנו לה חושש שיזכה בהן הבעל דמה שקנתה אשה קנה בעלה אומר לה הרי המעות הללו נתונין לך במתנה ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהן וכיון שאמר הכי אפילו (א) אמר לה מה שתרצי עשי נסתלק מהן הבעל ולא קנה אותן בעל וכן אפילו לא אמר לה ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהן אלא שאמר לה ע"מ שתעשי בהן דבר פלוני כלומר שיחד לה מה שאת נושאת ונותנת לפיך או דבר פלוני אף בזו לא קנה יתהון בעל דקי"ל בהא כרבנן דפליגי עליה דר"מ דבעי שתי לשונות ע"מ שאין לבעליך [רשות בהן אלא שתעשי] בהן דבר פלוני ולא קי"ל כוותיה אלא כרבנן ואליבא דשמואל דבאחד מן הלשונות הללו נסתלק מהן הבעל וכן הדין בעבד אם נתנו לו במתנה ואמרו ע"מ שאין לרבך רשות בו או על מנת שתצא בו לחירות לא קנה יתהון (ב) בעל וכן העלו המפרשים ז"ל:

דף יד.

סליק פירקא [דף מה ע"ב] השותפין שנדרו הנאה זה מזה וכו'. פי' אסורין ליכנס כניסה גרידתא בלי תשמיש אחר כפשטיה דלישנא ור' אליעזר היא דאמר [לעיל דף לב:] אפילו ויתור דריסת הרגל אסור במודר הנאה להחצר המשותף ביניהם דאימא לחלק חברו הוא נכנס שהרי לא נחלק עדיין. ר' אליעזר בן יעקב וכו'. אע"ג דדריסת הרגל אסור במודר הנאה הכא אמרינן דכל א' לחלק עצמו הוא נכנס דיש ברירה כדאמרי' בגמ':

אסורין להעמיד ריחים וכו'. אפי' לרבי אליעזר בן יעקב דלא דמי לכניסה גרידתא דנימא זה עושה בתוך שלו שהרי דברים כאלו יכולין השותפין לעכב כל אחד לחברו מדינא וכי שתיק ומחיל מהני ליה:

היה אחד מהם וכו'. ולא חברו מודר הנאה ממנו והא אתאן לת"ק משום דבכה"ג שהאחד לבדו מודר הנאה כופין בית דין את האוסר על עצמו נכסי חברו דע"י שהוא רואה שותפו נכנס מתקנא בו ויכנס גם הוא ונמצא נהנה משל חברו א"נ אתא לר' אליעזר בן יעקב להעמדת תנור דאסרינן בשותפין ואף על גב דבשניהם מודרין אין כופין לשום א' מהם למכור חלקו משום שגם חברו אינו מעמיד לא יעשה גם הוא אבל בשחברו מותר מקנא

ביה ויבא לומר אעשה כן גם אני דלא מצית אמרת אמאי יכשל להעמיד יעכב עליו. לא היא דכיון שחברו לא גרם לו האיסור ושותפין כה"ג לא קפדי זילא ביה מילתא לעכובי. הריטב"א והרנב"ר ז"ל:

היה א' מן השוק וכו' לא יכנס. כלל לחלק המשותף ולרבנן פשיטא דלא עדיף איש נכרי משותף שאסור אלא להודיעך כחו דר' אליעזר בן יעקב אתא דלא מיבעיא שותף דשרי אלא אפילו איניש דעלמא שרי דבחצר שאין בה כדי חלוקה מוקמינן לה בגמ' דאית ליה לר' אליעזר בן יעקב ברירה ויכול לומר לו המודר לתוך של חברו אני נכנס וכ' הריטב"א ז"ל נראין דברי מורי הרשב"א נר"ו דדוקא כשנכנס לצורך החבר השותף שרי שכשם שהוא זוכה בחלקו זוכה לכל מה שהוא בא לצרכו אבל אם נכנס שלא לצורך השותף כלל נהי דלא בעי שותף לעכבו מיהו אינו יכול להרשות לאחרים ליכנס שם ויכול המדיר לעכב על המודר שאם הקנו זה את זה את החצר לדריסת רגליהם ולכל מי שצריך להם לא הקנו אותה לכל העולם וכן דעת הרנב"ר ז"ל:

[דף מו.] **גמ' איבעיא להו בנדרו פליגי וכו'**. פירוש בנדרו פליגי בנדרו מעצמן איש הנאת חברו הוא דאסרי להו רבנן משום קנסא על שגרם איסורא לנפשיה אבל מדינא שרי דיש ברירה אליבא דכולהו והיינו ברירה דהכא שנאמר שכל אחד ואחד לתוך שלו נכנס דבשעת קנייה זכו בה להיות קנויה לכל אחד בפני עצמו כדי שישתמש בה כאילו כל החצר שלו ועל דעת כן נשתתפו מתחלה. ור' אליעזר לא קניס דכי אנוסין דמו שכל אחד אנוס במה שאסר לו חברו ולא קנסינן להו ושרו כל אחד ליכנס כרבי אליעזר בן יעקב דדינא הכי כדאמרן:

או דילמא אפי' בהדירו וכו'. ובדין ברירה וכסברא דרבינא דפרק שור שנגח את הפרה [דף נא:] דרבנן סברי אין ברירה ור"א סבר יש ברירה:

ת"ש וכו' מודר. במתניתין וסתם מודר מחברו משמע שחברו אסר הנאתו לזה. ופליגי רבנן ואמרי לא יכנס אע"פ שהוא אנוס:

תני נדור. דנודר מפי עצמו נמי מודר קרי ליה ומשום קנסא הוא דמיתסר:

היינו דכופין. לפי שהוא גרם על עצמו וכדי שלא יכשל כדפרישית במתני' ומשום קנסא שהביא מכשול לפניו ולא מצי למידחי מאי נודר מדיר דאין סברא שנכוף אותו למכור נכסיו מפני שאסרן על חברו דכל אדם יכול לעשות חפצו בשלו. זהו דרך גמרא דילן אבל הירושלמי [הלכה א] פליג ואמר לאו על הדא איתמרא אלא על הדא כופין את הנודר למכור את חלקו באומר הנייתי עליך לא בדא ע"כ. משמע להו שאין לקנוס אלא את המדיר לחבירו שהזיד להרחיק את חברו מעליו ואנן אגמרא דילן סמכינן ותמהו

המפרשים ז"ל על הרמב"ם ז"ל שסמך על הירושלמי וכתבו עליו ז"ל לא נתן עינו על שמועתנו וכבר השיג עליו הראב"ד ז"ל עכ"ל ומיהו משמע דבגמ' דילן מודו שאם הוא רגיל להדיר לחברו שכופין (שחברו) אותו למכור והכי תניא בתוספתא היה אחד מהם רגיל להדיר הנאה על חלקו כופין את הרגיל למכור את חלקו ומפרש בירושלמי דבתרי זמני מקרי רגיל דאמרינן התם עבדת לן קמייתא ועבדא עלך תניינא ועבדא עלך מכאן ואילך או מכור חלקך או שרי נדרך ובעיין לא איפשיטא ולא איכפת לן דהא קי"ל כר' אליעזר בן יעקב דאית ליה ברירה כדאמר רבינא פרק שור שנגח את הפרה [דף נא:] ובהדירו פליגי וזה נכנס לתוך שלו וזה נכנס לתוך שלו ובחצר שאין בה כדי חלוקה כדמסקינן הכא:

דף יד:

מחלוקת כשיש בה כדי חלוקה. שיש בחצר שיעור ד"א לזה וד"א לזה בההוא הוא דאסרי רבנן כיון דישבו דין חלוקה וחברו יכול לעכב עליו שלא יכנס בכל מקום שירצה בחצר שיאמר לו בא ונחלוק לא אמרינן הכא יש ברירה שעל דעת כן נשתתפו תחלה שישתמש בה כל אחד כאילו כל החצר שלו. ואפילו בהא שרי ר' אליעזר ואמר דיש ברירה כשקנו אותה על דעת כן קנאוה שכל עוד שלא יחלקו אותה יהא כל גוף החצר קנוי לתשמיש כל א' מהם אבל אין בה כדי חלוקה מודו רבנן דמותר דיש ברירה כדפירשנו:

והרי בית הכנסת דכמי שאין בו דין חלוקה היא. דא"א ליחלק כיון שהיא של רבים דדבר של אותה העיר פרשינן לקמן שהוא בית הכנסת ותנן שניהם אסורין המודרין הנאה ומני מתני' לא רבנן ולא ר' אליעזר בן יעקב אבל (א) פליגי כשאין בה דין חלוקה אתי שפיר דרבנן היא:

אלא מחלוקת בשאין בה דין חלוקה. בהא הוא דשרי ר' אליעזר משום דיש ברירה וכדעייל בדנפשיה עייל וכדאמרן ומתניתין דביהכ"נ דתנן שניהם אסורין רבנן היא:

אבל יש בה דין חלוקה אפילו רבי אליעזר בן יעקב מודה. דאסור דאין ברירה וכדפירשנו הואיל שחברו יכול לעכב עליו א"א לומר שמתחלה קנאוה כולה כל אחד לתשמישו דשמא האחד יכוף את חברו לחלוק ופסיקנא הלכתא כראב"י וכתב הריטב"א ז"ל דעת מורי הרשב"א נר"ו דכיון שאסורין אין להם לחלוק דהא כיון דמודרין זה מזה אסורין ליקח זה מזה כדאי' בפרקין דלעיל [דף לא.] וקיי"ל (ב"ק דף ט.) דהאחין שחלקו לקוחות הן וכי היכי דיש הנאה בשאר מקח הוא הדין ודאי שיש להם הנאה בחלוקה זו שמוכר כל אחד חלקו להשתמש בו כרצונו ואני תלמידו הייתי דן דמותרין לחלוק ואע"ג דמתהני

אין זה נהנה משל חבירו כלום כי מדין שיתוף שלו זכה כבר בחלוקה וכאילו מקחו קודם לנדרו ויכול לומר שלי אני נוטל וכמדומה לי שכן היה דעת מורי הרא"ה ז"ל עכ"ל וכ' הרנב"ר ז"ל הרשב"א ז"ל כתב דאפילו חלקו אחר הנדר אסורין ליכנס ולא אמרינן הוברר (ב) הרבה למפרע שזה חלקו המגיעו משעה ראשונה והוא לא נאסר אלא בחלק חבירו דאי הכי הויא לה הך ברירה כשאר ברירות דעלמא וקי"ל (ביצה דף לח.) בדאורייתא אין ברירה וכי תימא מ"מ הא קי"ל כשמואל דאמר (ב"ק דף ט.) האחין שחלקו לקוחות הן והרי זה כאילו לקחה ממנו ליתא דאפי' לקחה ממנו אסורה כדאמרינן לעיל [דף לד.] גבי ככרי עליך דאע"ג דיהיב לה במתנה אסור ומכירה הרי היא כמתנה כדתנן בקונם ביתך וכו' [דף מו.] מכרו לאחר מותר הא מכרו לו אסור זהו דעת הרשב"א ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ' ז' מהל' נדרים היו שניהם שותפין בחצר דאם יש בה דין חלוקה הרי אלו אסורין ליכנס לה עד שיחלקו ויכנס כל אחד ואחד בחלקו אלמא סבירא ליה ז"ל דלאחר חלוקה שרי ונראה לי בטעמו ז"ל דאע"ג דקי"ל דבדאורייתא אין ברירה אפי' הכי הכא אנן סהדי שעל דעת כן נשתתפו שלא יוכל אחד מהם לאסרה על חברו בענין שתהא נאסרת עליו לאחר חלוקה דאי הכי אסר עליה נכסי דידיה ואינו בדין עכ"ל ז"ל והקשה ר"ת ז"ל דהכא פסקינן כראב"י דיש ברירה בנדרים שהם דאורייתא ואילו ר' אושעיא פסק הלכה פרק בתרא דביצה [דף לח.] דבדאורייתא אין ברירה ובדרבנן יש ברירה. ואפילו תימא דליתא לדר' אושעיא על כרחין קי"ל בעלמא דבדאורייתא אין ברירה מדקי"ל האחין שחלקו לקוחות הן (ב"ב דף ז: ודף סה.) ואין להם דרך זה על זה והיינו משום דאין ברירה וכדאי' בהדיא בריש פרק כל הגט [דף כה.] ונאמרו הרבה תירוצין והתירוץ שהסכימו האחרונים ז"ל הוא שכתב הריטב"א ז"ל וז"ל הנכון בזה כמו שתירץ רבינו הרמב"ן ז"ל וכן הרב יונה קרובו בשם הרב שלמה מן ההר ז"ל דלא שייכא הא בברירה דעלמא דהתם הוא בדבר הסתום בתחלתו שא"א להתברר כלל והוא מתברר בסופו לגמרי כענין חלוקת יורשים וכההיא דכתב גט לא זו שתצא בפתח תחלה אבל זו שבכאן ענין אחר הוא שאנו אומרים שכבר נתברר להם הדבר מתחלתו ועל דעת כן נשתתפו בדבר שאין בו דין חלוקה שיהא כל אחד משתמש בו מדין זכותו תמיד במה שצריך להשתמש עראי וכאילו הוא קנוי לו באותה שעה ותדע שהרי פעמים שמשתמש בכולו ואין זה ברירה דעלמא וכי נאמר (הדבר) שהוברר הדבר שהוא שלו ועוד כשפעמים משתמש כאן ופעמים כאן היאך נעשה כל (ג) הבריות הללו למפרע אלא ודאי ברירה זו מדין קנין הוא ולא דמו אותה בתלמוד מעולם לברירה דעלמא וזה דבר מבואר בלי שום ספק בעולם ולזה הסכימו רבותי עכ"ל והרנב"ר ז"ל בא ליישב לפירוש זה לשון ברירה ואין ברירה דאמרינן עלה

דהא בפרק שור שנגח [דף נא:] שהרי לא משתמע מהא שיהא טעמו דר"א משום ברירה כלל אלא מפני שאתה אומר שמשעה ראשונה כל החצר קנוי לכל אחד מהם אלא הכי קאמרינן ששותפין הללו בשעה שלקחו החצר על דעת כן לקחוה שבשעה שישתמש בה א' מהם תהא כולה שלו לתשמישו ולפי שמשעה ראשונה אין אנו יודעין באיזה יום ובאיזו שעה ישתמש בו כל אחד מהם אנו צריכין לברירה לומר שעכשיו שהאחד מהם משתמש בה הוברר למפרע שמשעה ראשונה קנה אותה כולה לתשמיש זה וכשחברו ישתמש בה למחר נאמר גם כן דאיגלאי מילתא דמשעה ראשונה קנאה כולה לשעה זו והאריך ז"ל בזה בפירושיו:

[**שם**] **מתני' המודר הנאה מחבירו וכו'**. פי' מושכרי שהשכירן המדיר לאחרים וה"נ בית ושדה שהשכירם כבר קודם הנדר:

תפיסת יד. ששייר לעצמו איזה דבר ובגמ' מפרש מה יהיה השיור:

אסור. המודר ליהנות מהם דנכסי מדיר הם ואם לא שייר בהם לעצמו כלום מותר דלאו דידיה נינהו דעכשיו לא חייל הנדר (ד) אך בדבר שיצא מתחת ידו מקודם לכן אבל אם לאחר הנדר השכירן כיון דבשעת הנדר חייל איסורא עלייהו לא פקע משום שכירות או משום משכונא והיינו דלקמן [דף מו.] בסוף לא קתני אלא או שמת או שמכרן לאחר ולא תני השכירן דהוי רבותא טפי וטעמא דמילתא דאע"ג דשכירות קניא ומשכנתא (ב"מ דף פח.) שכונה גביה מ"מ עדיין שם בעלים עליה וכיון שנקראת על שמו לא פקע איסורא שחל כבר משום קנין שכירות או משכונא וכן הדין אם הדיר נכסיו על השוכר עצמו ויש לו תפיסת יד במה ששכר אסור על השוכר ולפיכך כייל ותני לה סתמא ולא חילק בין אם השוכר עצמו מודר הנאה ממנו או אחרים הרשב"א ז"ל ועוד היה דן מכאן הרב ז"ל שהמשכיר לחבירו בית בחצרו בלא תפיסת יד ואחר נכסיו עליו שאסור ליכנס לבית השכור דרך החצר שהרי יש למשכיר תפיסת יד בחצר ויכול לאסרו עליו ובדין זה היה מגמגם להלכה הריטב"א ז"ל וכתב אבל למעשה ראוי לחוש לדברי הרשב"א רבינו ז"ל:

גמ' כמה תפיסת יד אמר רב נחמן למחצה לשליש וכו'. פירוש למחצה לשליש וכו' שיש לו חלק ממה שמרויחין:

אבל בביצים מותר. דרכן היה (ה) שבכל המרחץ משתכר בביצים בתוספת על שכירות המרחץ וזה מיירי שאין לו חלק בשכירות דכיון שאין לו מגוף המרחץ לא הוי תפיסת יד ושרי:

דמקבל כטסקא. שאינו נוטל חלק ידוע בריוח המרחץ אלא שנותן לו שוכר דבר קצוב לשנה בין עושה בין אינו עושה וכל כה"ג כל זמן דיהיב טסקא אסתלק ליה בעל מרחץ

ממרחצו ויכול החוכר הזה להורישו לבניו ושרי דלית ליה תפיסת יד לבעל המרחץ ודקדקו המפרשים ז"ל וכי לית ליה תפיסת יד מאי הוי כל היכא דגוף הקרקע של משכיר יכול לאסור אותו על השוכר כדאמרינן בערכין פ' האומר משקלי עלי [דף כא.] המשכיר בית לחברו והקדישו הדר בו מעלה שכר להקדש ופריך היכי דייר ביה הא מעל דמשמע מהתם מפורש שיכול לאסרה על השוכר וי"ל לדעת מאן דסבר דאפילו הקדש בדק הבית מפקיע מידי שעבוד ה"מ בהקדש שהוא ענין כללי לכל אדם אבל קונם פרטי כמתני' דמדור לחברו דוקא אלמוה רבנן לשעבודיה ולא מפקע ליה אבל הרנב"ר הוכיח ממתני' דראב"י (נדרים דף נה.) גבי שותפין שנדרו הנאה זה מזה דזה נכנס לתוך שלו וזה נכנס לתוך שלו משום שיש לכל א' קנין גוף בחצר לתשמישו ולא נקרא זה שעבוד כדי דנימא קונמות מפקיעין מידי שעבוד שאין נקרא קנין שעבוד מה שהוא עומד כן לעולם בעל כרחו של חברו (מפקע) דאי הוי שעבוד מפקע ליה קונם הלכך משכיר יכול לאסור ביתו על השוכר אלא דמתני' בשעה שמשתמש ביה כל אחד הוא שלו קנין גוף גמור כדפירשנו לעיל וראיה דלרבנן דלית להו ברירה משום האי קונם פרטי אסרו ליכנס אלא שאין נראה דעת ר"ת ז"ל כן בפורוש דמתני' לפי שהוא ז"ל הורה דקונם פרטי לא מפקיע מידי שעבוד והוא לדעת ר"ת ז"ל דסבר דהקדש בדק הבית מפקיע מידי שעבוד אבל לדעת רש"י ז"ל דהקדש מזבח הוא דמפקיע דוקא וראיה דהקדש בדק הבית לא מפקיע דאמרינן פרק אע"פ [דף נט:] ובסוף מכילתין [דף פו.] שדה זו שמשכנתי לך לעשר שנים לכשאפדנה ממך תקדוש דקדשה דמשמע התם דדוקא לכשאפדנה אבל קודם לכן לא. צריך לתרץ הא דערכין כדפירש בירושלמי שעדיין לא העלה השוכר שכרו למשכיר וכדמשמע נמי לשון מעלה שכר להקדש נמצא שיד הקדש כיד משכיר שיש לו זכות עדיין בה לקבל שכרו ולפיכך מצי אסר אבל מתניתין בשהקדים שכרו שוכר למשכיר ובזה הוי כאילו נסתלק ליה משכיר לגמרי ולא מצי אסר וההיא דמשכנתא דעשר שנים כהעלה שכרו דמי אפי' משכנתא בנכייתא וכ"ש משכנתא דסורא וא"ת לרש"י דקדשי בדק הבית לא מפקיע מידי שעבוד התם בערכין [דף כא.] היכי מצי מקדיש לה הא אע"ג דלא הקדים השוכר שכרו מ"מ כיון דדר ביה השוכר נראה דמשעבדא ליה לפיכך נראה דטעמא משום דהתם בית סתם השכיר לו כדקתני נפל חייב להעמיד לו בית אלמא כל כה"ג לאו שעבודא משעבד לשוכר ולא הפקעה היא אבל אם אמר ליה בית זה דיניה דאם נפל אזדא וההיא ביתא משעבדא ליה וצ"ע אי מצי מקדיש לה אע"ג שלא הקדים שכרו ואחרים תירצו דההיא דערכין לא קשיא למתני' כלל משום דמוקמינן לה דמקבל

בטסקא והנה אותו גוף הקרקע של מחזיק הוא לעולם ולא הוי שעבוד גרידא כשכירות כההיא דערכין:

דף טו.

[דף מו.] **מתני' האומר לחברו קונם לביתך שאני נכנס**. פי' קונם יהא לי ביתך אם אני נכנס בו וקונם יהא לי שדך אם אני לוקחו מותר. דביתך אמר והשתא לאו ביתיה הוא וה"ה אם נתנן לאחר דמותר אלא דנקט מכרן לרבותא למידק מיניה לאחר מותר אבל מכרן לנודר עצמו אסור כדאסיקנא לעיל [דף לד:] במתנה דככרי עליך ונתנו לו אסור וה"ה מכרו דמה לי מכרו מה לי נתנו אי משום שזכה בקנייתו קודם שיכנס בבית והרי נמצא דבתוך שלו נכנס וכן הדין בככר שזכה קודם שיאכלנו ומשל עצמו אוכל כך הוא במתנה שהרי לא נאסר הנאתו שלא יטלנו ממש וא"כ כבר זכה בו קודם שיאכלנו ואעפ"כ נתנו לו אסור:

לבית זה אסור. דכיון דאמר זה שוויה עלויה חתיכה דאיסורא וממי שיהיה משמע הלכך אפילו מכרו לאחר אסיר וכבר פירשנו לעיל דבלשון זה יש בו נמי קולא כמו שמצינו חומרא שאפילו ברשות אחר איסורו עליו כן מצינו בו קולא דאם נפל וחזר ובנאו אפי' במקומו מותר דלאו זה הוא דבית אחר הוא דכיון דנפל אזדא וכן מוכח בירושלמי [הלכה ג] וכשאמר ביתך ולא אמר זה מצינו בו ג"כ חומרא דאם נפל וחזר ובנאו ואפילו במקום אחר אסור דכל שהוא ביתך קאמר ומוכח שם בירושלמי דכי אמר ביתך ואמר זה דייקינן הלשון שאמר זה ולשון ביתך לא מעלה ולא מוריד אע"פ שמשמעות ביתך אינו כמשמעות זה:

[דף מז.] **גמ' בעי אבימי קונם לבית זה שאתה נכנס וכו'**. פי' קונם וכו' שאוסר נכסיו על חברו ונהי דפשיט ליה דכשאמר בית זה לעולם משמע מכל מקום קא מיבעיא ליה אפילו בעי למעבד הכי ושיאמר בפי' שאוסרה עליו לעולם ואפילו לאחר שיצאו מרשותו אי מצי עביד כיון דהשתא נכסי ברשותיה נינהו:

או לא. כיון דלאחר מכן נפקי מרשותיה והוו להו כנכסי חברו על חברו. דבשלמא מתני' שאוסרים על עצמו מצי אסר אנפשיה לעולם בין שיהיו של זה או של אחר וכיון שאמר בית זה כבר אסרו עליו לעולם אבל על חברו מהו ומייתי רבא ראיה דמצי אסר מהא דהאומר לבני דכשפירש דבריו לאוסרם אפילו לשיצאו מרשותו ואינם שלו דלאחר מיתה לא יירשני וה"ה כשאמר בית זה דכמפרש לעולם דמי כמשמעות דמתני' וכן היא מסקנא דפרקין דלעיל ואע"ג דלעיל [דף מב:] אמרו שאני התם דאמר בחייו ובמותו אבל לגבי

מדיר כשאמר בית זה לא. דרך דחוי הוא ולא סמכינן עליה וכתב הריטב"א ז"ל ומיהו נראה בירושלמי ריש פרק הגוזל [הל"ח] דדוקא שאוסרו מעכשיו ולכשיצא מרשותו אבל לא באוסרו לאחר מותו או לכשיצא מרשותו בלבד עכ"ל:

בחייו ובמותי. סיפא דמתני' דפרק הגוזל [דף קט.] כיצד יעשה נותן לבניו או לאחיו ואם אין לו לוה ובעלי חובות באים ונפרעין מהם והסכימו המפרשים ז"ל לפי' הרמב"ם ז"ל שאמר כי הבן הנאסר הוא שיתן לבניו של עצמו או לאחיו או לוה והיינו רבותא דאילו שיתנם המדיר פשיטא ומיהא לשון נותן כלשון ולא נתן סיחון את ישראל (במדבר כ"א:כ"ג) כלומר שמניחם או מראה להם שיטלום אם ירצו וכזוכין מן ההפקר דאילו לתת להם במתנה ממש הא קא מתהני ואסור ועוד דא"כ היכי קתני לא יירשנו הרי הוא יורשו אלא ודאי כדאמרן וכלשון הרב ז"ל שאומר להם אלו הנכסים שאסר לי אבא כלומר שמגלה להם שאינו נותנן בתורת מתנה ושמענו שהאוסר נכסיו על בנו ומת זוכה הבן ברשותו ומשמע דבעלי חובות נפרעין מהן ובעל כרחו ב"ד מגבין להם אלא שהוא אסור ליהנות בהם ולפרעם מדעת ואסור לשום אדם ליטול מהם שלא מדעתו אבל כשמוחל להם שלא כדרך מתנה מותר ובגמרא הכא [דף מז.] בעו חליפי איסורי הנאה אי אסירי למי שהחליפן או מכרן מקנסא דרבנן ואין ספק דהך בעיא ליתא באיסורי ע"ז ושביעית והקדש שהרי הם תופסין דמיהם אבל בשאר איסורי הנאה כערלה וקונמות ופשיטא דאסור להחליפן דאם לא כן מצינו שהוא מותר בהנאתן אלא בדיעבד קא מיבעיא לן וכדאמרן דנהי דתנן לקמן [דף נז.] האומר קונם פירות אלו עלי אסור בחלופיהן ובגדוליהן מיהא לא ידעינן אי דין דרבנן הוא שיהו תליפין כגדולין ממש ואסורין אפילו לא אסרם בפי' או אם מיירי כגון שאסרם עליו בפי' או שאמר שהיה דעתו גם עליהן לאסרן עליו שאילו כן לעצמו יכול לאסרם אבל אם אמר קונם פירות אלו על פלוני אין אדם אוסר על חברו דבר שלא בא לעולם וחליפין לא באו לעולם ובעיין לאוסר נכסיו לחברו היא ובעי למפשט מהאוסר נכסיו לאשתו שהיא לוה ובעלי חוב באין ונפרעין מן הבעל לכ"ע וע"י ב"ד בעל כרחו דמדעתו לא שרי ליה אליבא דמאן דאמר ומדאוכלת ממה שלותה שהם חליפי נכסי בעלה ש"מ דשרי והא אע"ג דלוה לכתחלה ובעיין הוא דיעבד אי קנסינן ליה ופשטינן שפיר משום דכיון דבשעת שלום אין בעלי חובות נוטלין כלום ולכי שקלי כבר זכתה בהן ופרעון דאתי לבתר הכי כחליפין דיעבד ושמעינן דחליפי אסורי הנאה מותרין למי שהחליפן ודחינן בדיעבד הוא דשרי כלומר דלעולם ליכא בחליפין אלו לכתחלה ולא חשיבי חליפין גמורין שאינה מחליפתן עכשיו דבעל חוב מכאן ולהבא הוא גובה ולא עוד אלא שגובה ע"י ב"ד גם בעל כרחיה ולא עשתה אלא גרמת חליפין ומי יימר דאתו

וגבו דילמא מפייס להו ומחלי ובהאי ודאי לא קנסי רבנן למי שהחליפן אבל בדבר שיש בו לכתחלה שהוא מחליפן לגמרי לעולם אימא לך דקנסינן ליה ואם החליף אסור. הדר בעינן למפשט מהמקדש בערלה דאע"פ שאינה מקודשת דאין כאן שוה פרוטה דאיסורי הנאה נינהו מיהו מכרן וקדש בדמיהן מקודשת ויהי שהאשה מותרת בהם דלאחרים חליפי אסורי הנאה מותרין אפילו מדרבנן דהא לר' יהודה דחמץ שעבר עליו הפסח (א) מותר בהנאה מן התורה חמצן של עוברי עבירה לאחר הפסח מותר (חולין דף ד:) מפני שהן מחליפין שלא אסרו חכמים אלא לאותן שמכרו והחליפו מכל מקום אמאי היא מקודשת גמורה לבעל שהוא המחליף דכיון שמותר בה הרי נהנה מחליפי ערלה ואע"ג דהני חליפי חליפין הוו הוה ס"ד דכי היכי דבשום מקום לא חלקו בין חליפין לחליפי חליפין דמטעם קנסא עשאום כעבודת כוכבים שהיא תופסת דמיה ודמי דמיה ה"ה לא מחלקינן הכא ודחינן דהכא דיעבד דוקא הוא דמותר ומטעם חליפי חליפין אבל לכתחלה אסור לקדש בהן אבל חליפין גרידי אפילו דיעבד נימא דאסורין וכתבו בתוס' בשם רבינו שמשון ז"ל דדוקא בקנין אשה זו התירו חליפי חליפת משום דלא חשיבא להו הנאה ממש כי אולי הוא קונה אדון לעצמו אבל אם לקח בהם כלי או דבר אחר אפשר דאסור בו מדרבנן מדין חליפין שלא חלקו בין חליפין לחליפי חליפין וכתב עליו הריטב"א ז"ל מלישנא דגמרא לא משמע הכי דלא דחינן אשה שאני וגם לא הודו קצת רבותי ואעפ"כ למעשה ראוי לחוש לזקן ז"ל עכ"ל ובעיין לא איפשיטא וכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהלכות נדרים הרי גדוליהן וחלופיהן ספק לפיכך חברו אסור בגדולי פירות אלו וחלופיהן וכתב הריטב"א ז"ל יש פוסקין דפסקו בעיא דילן לחומרא משום דדחינן לה בלשון דילמא וכן נראה בעיני אבל רבינו הרשב"א נר"ו אומר דבעיין לא איפשיטא וכיון דבדרבנן היא נקיטינן לקולא ככל תיקו דרבנן עכ"ל והרנב"ר ז"ל כתב מסתברא דלקולא נקיטינן משום דספיקא דרבנן הוא ואפי' עבר והחליפן חלופיהן מותרין אלא שהביא ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ה מהלכות וכו':

[**שם ע"ב**] **מתני' הריני עליך חרם המודר אסור ובו'**. פי' הריני עליך שתהא הנאתי נאסרת עליך כחרם של בדק הבית ובגליל מיירי דסתם חרמים לבדק הבית:

הרי אתה עלי. שאוסר עליו שלא יהנה משל חברו ושמעינן תרתי חדא דחרם כקרבן ואדם אוסר כן ועוד דלשון הריני לא משמע גופו דוקא אלא נכסיו נמי משמע:

בדבר של עולי בבל. שהפקירום עולי בבל לכל ישראל כדברים אלו שמפרש ואזיל:

באר שבאמצע הדרך לצורך עולי רגלים ואע"פ שיש בהם חלק לנודרים לא מקרו נכסים דידהו הואיל ויש לכל ישראל חלק בהם אלא הרי הן כאילו הן של הקדש:

של אותה העיר. שהם דרין בה לפי שאין גופן קנוי אלא לישראל של אותה העיר תדע שאם ימכרו אותה בז' טובי העיר במעמד אנשי העיר מכורין ואע"פ שקודם המכירה כל ישראל רשאין ליכנס בהן ולהשתמש בהן ונמצא שאנשי העיר כשותפין שאוסרין זה על זה. ומפרש ואזיל דברים אלו שהם תיבה שנותנין עליה ספר תורה והספרים ורחבה שעושין בה שורות לאבל והך מתני' דאסר דברים של אותה העיר רבנן היא דאילו ר"א בן יעקב הא אמר במתני' דריש פרקין [דף מה] שהשותפין שנדרו הנאה זה מזה בדבר שאין בו דין חלוקה זה נכנס בתוך שלו וזה נכנס בתוך שלו ודברים אלו דברים שאין בהן דין חלוקה הם וכבר אפסיקא הלכתא כראב"י [בדף מו:] וכל המפרשים תמהו על הרמב"ם ז"ל שפסק בפ"ז דהלכות נדרים כראב"י ופסקה נמי למתני' ומחו לה אמוחא וכבר השיגו הרמב"ן ז"ל בהלכותיו היכי מזכי שטרא לבי תרי ואפשר שהרמב"ם ז"ל כוון למה שכתבו הגאונים בפנים אע"ג דלא קי"ל כוותייהו במאי דשייך לטעמא דראב"י מ"מ במאי דלא הוה פליגי עליה דהיינו שיש לו זכות לשותף בחלקו קיימא לן כוותייהו ונפקא מינה למה שכתבו הגאונים ז"ל כנ"ל:

והכותב חלקו לנשיא. הקשו בגמ' אמאי מתסר אמר רב ששת הכי קתני ומה תקנתן של אלו שלא יהיו אסורין בדברים אלו יכתבו חלקם לנשיא כדתנן מכרן מותר:

א"צ לזכות. שמיד שכתב לו שטר מתנה קנה ואע"פ שלא זכה בשבילו משום דיפה כחו של נשיא:

אלא בהווה. שאין אדם סומך להקנות לאדם אחר דמסתפי שמא יאסרנו עליו:

גמ' תניא ר' יהודה אומר אנשי גליל קנתרנין הן והיו נודרין הנאה זה מזה עמדו אבותיהם וכתבו חלקיהן לנשיא. פי' קנתרנין כעסנין וכתבו חלקיהן לנשיא שלהן שלא יהיו אסורין בדברים של אותה העיר ומעתה הבנים אינן יכולין לאסור זה על זה וכתב הריטב"א ז"ל ואפילו שהדברים האלו לא עשאום הם שהקדמונים מהם עשאום אפ"ה יכולים הללו לזכותם ולהפקיעם על הבאים אחריהם כי אע"פ שהמקדיש הקדישם לכל הדורות אין זה אלא דור אחר דור וכן דעת רבינו הרא"ה ז"ל ומכאן כתבו הגאונים ז"ל שאדם יכול לעשות אגב למטלטלין מדברים שהם לרבים כגון מקומות של בית הכנסת ע"כ:

[**דף מח**] **מתני' המודר הנאה מחברו ואין לו מה יאכל וכו'**. (פי' ואין לו מה יאכל) הך מתני' תנן בפרקא דלעיל [דף מג.] ולא נשנית כאן אלא בשביל דבר שנתחדש בה שאם הוכיח סופו על תחלתו הערמה הוי ואסור וכמעשה דבית חורון וכבר הקשו בגמ' מעשה

לסתור חסורי מחסרא והכי קתני ואם הוכיח סופו על תחלתו אסור ומעשה נמי בבית חורון וכו':

והוה משיא את בנו. הבן שהיו נכסיו מודרין לאביו:

כל מתנה שאינה. כלומר דנהי דמתנה ע"מ להחזיר הויא מתנה אע"ג דאם הקדישה אינה מקודשת וכדאמרינן בפ' יש נוחלין [דף קלז:] דע"מ שתחזירהו לי הקדישו אינו קדוש דמידי דחזי לי קאמר שאני התם דמ"מ לשעתא מתנה היא אבל מתנה זו דבית חורון אפי' לשעתא אינה שלא נתכוין להקנותה לו כלל אלא שתקרא על שמוכרי שיהא אביו מותר בה והיינו לישנא דמתני' דקתני כל מתנה שאינה שאם הקדישה וכו' ולא קתני כל מתנה שאם הקדישה אינה מקודשת וכו' משום דתנא הכי קאמר כל מתנה שאינה כלום כזו שהיא בהערמה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה והכי איתא בירושלמי ר' ירמיה בעי וכי אין אדם נותן מתנה לחברו על מנת שלא יקדישנה כיני מתניתא כל מתנה שהיא בהערמה שאינה שאם הקדישה תהא מקודשת אינה מתנה:

[**שם**] **גמ' אמר רבא לא תימא טעמא דאמר ליה ואינן לפניו הוא דאסור וכו'**. פי' הוא דאסור לפי שכבר פירש שאינו ניתן לו כלום אלא שיהא אמצעי בלבד בינו לבין אביו ולפיכך לא הויא מתנה אבל אמר לו יבא אבא ויאכל מותר דההוא תנאה הוא כמתנה בע"מ שהיא מתנה גמורה וכי מתהני משל מקבל מתנה הוא נהנה דההוא תנאה הוא ומדעתך הוא דקאמר ליה כלומר שיהא זוכה מדעתך ומכחך ולא מכחי אלא אפילו אמר כן אסור:

דף טו:

מ"ט סעודתו וכו'. הפי' הנכון הסכימו עליו ז"ל הוא שלא נתנה לו במתנה גמורה שאין דרך העולם שיהא טורח בסעודה ואחר שפתו אפויה וטבחו טבוח ויינו מזוג והכל מתוקן לסעודה לשמחת בנו יתן הכל לאחר אלא ודאי לא נתכוון זה אלא שתהא נקראת על שם המקבל כדי שתהא מותרת לאביו שהיה נדור הנאה ממנו לא שתהא שלו לעשות ממנה שום דבר אחר ולא דמי להא דתנן לעיל נותן לאחר לשום מתנה והלה מותר בה דהתם לא טרח בשום דבר אלא שנתן לחברו מן המעות או מן הככר שבידו וליכא מדעם דמוכח דלא גמר ואקני ואע"פ שנתכוון בזה להנות את המודר מה בכך מכל מקום איהו גמר ואקני לאותו אחר ואילו הכא אנן סהדי דלא גמרי ואקני הואיל ואחר כמה טריחות שטרח נתנה לו מיהא כתב הרשב"א ז"ל דדוקא כשאמר כן בשעת המתנה אבל לאחר מכן לא כיון דבשעת מתנה לא אמר מודי אבל הרמב"ם ז"ל כתב ואפילו אמר לו כן

לאחר המתנה והריטב"א ז"ל נתן טעם לדבריו משום דהוכיח סופו על תחלתו שלא גמר ליתן מתחלה ואומדנא דמוכח הוא דמחמת סעודתו הוא וכאילו פי' דמי והיינו דאמרינן בעלמא (גיטין דף סו. וחולין דף לט:) ואם הוכיח סופו על תחלתו אסור ודוקא בבא ואומר לו כן דרך תנאי וקפידא אבל בבא ואמר לו דרך פיוס הא ודאי אין כאן הוכחה לאיסורא אדרבה הוכיח סופו על תחלתו שגמר בלב שלם ואפילו היה בטוח בתחלה שיקבל פיוסו ובזה אין לתמוה על דבריו ז"ל כמו שתמה עליו רבינו נר"ו ואע"ג דמאי דקתני מתני' ואינם לפניך בשעת המתנה משמע אנן הכי אמרינן דמתני' לאו דוקא אלא דמעשה שהיה כך היה אבל כשאמרו חכמים כל מתנה (א) שאם הקדישה דעתם לכלול בזה אפי' באומר ויבא אבא ושיאמר כן לאחר המתנה כנ"ל עכ"ל וכיון דאסיקנא דהוי תנאי גמור ומהני אם לא מטעם סעודתו מוכחת שמענו שהאומר לחברו שדי נתונה לך ואתה תעשה לי או לפלוני כך וכך כיון שיש לו הנאה או לאחרים מכח תנאו תנאי גמור הוי והא דאמרינן פ"ב די"ט [דף כ.] בההוא דאמר להו הבו ד' מאה זוזי לפלניא ולנסוב ברתאי ארבע מאות זוזי שקיל ברתיה אי בעי נסיב אי בעי לא נסיב דמשמע שאין לשון ויעשה כך וכך לשון תנאי הא תירצה הריטב"א בשם רבו הרא"ה ז"ל דשאני התם שאין ההנאה אלא למקבל המתנה וכאילו נותן לו שתי מתנות עד דלימא איפכא לינסוב ברתאי והבו ליה דמשמע הבו ליה בנדוניא אע"פ שכתב הרשב"א ז"ל הפך הדין מזה והביא ראיה מהא דפ"ב דיום טוב:

[**שם ע"ב**] **ההוא גברא דהוה ליה ברא דהוה שמיט כיפי דכיתנא וכו'**. פי' דהוה שמיט כיפי היה גונב אגודות של פשתן:

אמרו ליה וכו' מה תהא עליו. למה לא יקנה אותם ואם תאמר ואפילו אסרם עליה אפ"ה בניו יזכו בהם דהא תנן (ב"ק דף קט.) נותן לבניו או לאחיו וכדפירשנו לעיל י"ל דמעשה כך היה שהיו לו להההוא גברא שני בנים חד דמעלי וחד דשמיט כיפי והכירו באב שהיה דעתו לתת כל נכסיו לבריה דמעלי ומש"ה אמרו ליה אי הוי בר ברך צורבא מרבנן למה לא יזכה בנכסים ואהדר להו שפיר קאמריתו ליקני הדין פלגא ואי הוי (ב) בריה צורבא מרבנן ליקנייה (ג) בריה להההוא פלגא ואי לא ליהוו כולהו להך ברא דמעלי ואע"ג שהבן המודר מזכה לבנו כיון שאין לו קנין בהם כלל לא מיתהני גופו כלל ולא יאסר עליו ומיהא יותר מחוור מלשון הגמ' שצוה לאחר שהיה שם שיתנוה לבן בנו אי הוי צורבא מרבנן ויש למדין מכאן דאדם יכול להקנות למי שלא בא לעולם בענין זה שיתן למי שהוא בעולם ע"מ להקנות לאותו שירצה כשיבא לעולם והדין אמת דבענין זה מותר

דהא אין בזו הקנאה אבל מכאן אין ראיה דהכא כבר היה בר בריה לעולם מדאמרינן לכי הוי בר בריה צורבא מרבנן:

קני ע"מ להקנות. לאו דאמר הכי בהדיא אלא שאנו דנין דבריו שכן הוא משמעותם ואומדנא דמוכח הוא דלא עבד מתנה לזה כלל אלא קני ע"מ להקנות הוא ובדרך תנאי גמור ולא דמי למתנה ע"מ להחזיר שהיא נמי קני על מנת להקנות דהתם זוכה בה לשעתו ומשתמש ממנה אבל הכא לא זכי ליה כלל:

וכל קני ע"מ להקנות. אמר כל לאיתויי דאפי' עבד כה"ג מרצונו ולא ע"י פיוס אחרים שיפייסוהו על בר בריה אפ"ה לא קנה וא"ת ומאי שנא מזכייה שאדם מזכה לחברו על ידי אחר אע"פ שהאחר אינו זוכה כלל י"ל דהתם הוא שהנותן הוא דמזכה עכשיו ושלוח זה כידו אבל כאן לא מזכה לבר בריה מידי עכשיו אלא שמקנהו ליה בצואתו שאם שמא יהיה צורבא מרבנן בר בריה שיזכהו בנכסים אלו ואם הוא לא קנה כלל היאך מקנה. ורב נחמן אמר וכו' דהא סודרא נהי דמודה רב נחמן במקנה לאחר ל' יום (כתובות דף פו:) דלא קנה בעומדת באגם כיון דהשתא לא קני והכא נמי לא קני עד דהוי צורבא מרבנן מ"מ אמר דקנה הכא משום דכיון דלא אמר בהדיא דלא ליקני עד דהוי צורבא מרבנן ואמר סתמא כמאן דאמר מעכשיו ולכי הוי דמי ולפיכך מדמי ליה לקנין סודר דכי יהיב קונה סודריה למקנה אינו מזכהו בו לשום דבר אלא שיהא לו בו קנין בכדי שיקנה לו קרקע שלו וחשבינן ליה קנין ואע"ג דמקנה ליה בקנין מהשתא היינו הך וכדאמרן ורב אשי דחי ליה דכיון שלא רצה להקנות אלא כי היכי דלקנייה לבר בריה מסתמא לא נתכוון שיקנה עד אותה שעה וההיא שעתא כלתה לו קנייתו בין שהקנהו בקנין או בחזקה דהא הדר סודרא למריה מה שאין כן בקנין סודר דקני ע"מ להקנות מן השתא מקמי דמהדר סודרא דסתם קנין מעכשיו הוא ועוד דשמא לא הוי ע"מ להקנות גרידא אלא דאית ביה קנין דאי בעי לעכובי בידו הסודר שהקנהו אפשר דמצי עביד ואע"ג דרב אשי ודאי הוה מודה בעלמא דסתם קנין וחזקה כמעכשיו שאני הכא דכיון דבריה רשיעא אנן סהדי דלא בעי לזכוייה כלום עד דהוי בר בריה ראוי לזכות. וכתב הרשב"א ז"ל דהא דאמרינן דלא קני היינו דוקא בקנין ומשיכה וחזקה שאינן מתקיימין אבל בקנין שטר שהשטר קיים ועומד לכי הוי בר בריה צורבא מרבנן קני דהא המקדש את האשה בשטר ואמר לה הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום מקודשת אם לא נאבד השטר ולא נתקרע וכן לענין גט כדאיתא התם (גיטין דף עד.) ולשון הרנב"ר ז"ל ולי נראה דהכא אפילו בשטרא לא מהני דהאי גברא מצוה מחמת מיתה הוה ואי בשעתיה לא קני לאחר מיתה לא קני דאין שטר לאחר מיתה והיינו דקא פליג רב אשי סתמא:

והא מתנת בית חורון דקני ע"מ להקנות הוא. ומעכשיו (ד) מהני ליה ע"מ להקנות ואפ"ה לא קנה דאי קנה ליהוי מודר מותר בו ואי משום דלאו דעתיה למיתן ליה ולא מידי אלא שיהא אמצעי כדי שיבא אבא ויאכל ה"נ הכי הוא דלא יהיב מידי להאיך אלא שיהיה אמצעי לאקנוייה לבר בריה:

זמנין אמר ליה משום דסעודתו מוכחת עליו. שיש שם הוכחה גמורה שרוצה דליתהני אבוה מידו ולא מאיניש אחרינא נמצא דלא מקנה ליה ולא מידי אפילו להקנותו אבל הכא אדרבה ניחא ליה להאי גברא דליתהני בר בריה ואי לא מקני ליה ע"מ שיהא לו כח להקנות לכי הוי צורבא מרבנן אם כן לא היה זוכה בהם בר בריה אי מיית האי גברא ביני ביני דלא הוי זה צורבא מרבנן:

זימנין אמר ליה ר' אלעזר היא. ההיא דבית חורון והחמיר במודר הנאה כמו שמחמיר בויתור שאסור בדריסת הרגל המודר אע"ג דלדיני ממונות שריא דריסת הרגל דלית בה משום גזל ה"נ לענין ממון קני על מנת להקנות כי הך גוונא דמתנת בית חורון קנה וכתב הריטב"א ז"ל דהאי לישנא מוכח דאפילו במודר הנאה דוקא משום דאיכא סעודה מוכחת אבל בנותן מתנה דעלמא ע"מ לתת למודר הרי המודר מותר בה שהרי אינו זוכה אלא מכח האחרון:

מאי לאו לאיתויי הא מילתא דכיפי. דאפילו לענין דינא קני ע"מ להקנות לא קנה:

(ה) **לישנא בתרא דרבא**. דאפילו יבא אבא ויאכל אסור משוס דסעודתו מוכחת עליו. ולענין הלכה בדין חליפי סודר הלכתא כרב נחמן דאי תפיס ליה לא מתפיס דהא רב אשי בלשון דילמא הוא דקאמר ומאן לימא לן והא איתיה רב נחמן דאמר לן ועוד דרב אשי גופיה ס"ל כרב נחמן פ"ק דקדושין [דף ו:] גבי מתנה ע"מ להחזיר דלא קני באשה גזירה שמא יאמרו אשה נקנית בחליפין ואס"ד דאי תפיס מיתפיס מאי גזירה אין לך כסף גדול מזה ואמאי אין אשה נקנית בחליפין אלא ודאי רב אשי גופיה הכי ס"ל והכא דרך דחייה בעלמא הוא דדחי ליה לרב נחמן ומיהו לענין קני ע"מ להקנות משמע דלא קי"ל כרב נחמן דבהא רב אשי פליג עליה לגמרי משום טעמא דסודרא קני ע"מ להקנות מן השתא הוא אבל הכא הדר סודרא למריה אלא שהרמב"ם ז"ל פסק בשתיהן כר"נ משמע דס"ל ז"ל דכיון דפירכא קמייתא דרב אשי דרך דחייה היא כדכתיבנא כל מאי דקאמר ליה לדחויי מיכוין ולאו לאיפלוגי עליה וכן כתבו מן המפרשים ז"ל:

סליק פירקא [דף מט.] **הנודר מן המבושל מותר בצלי ובשלוק וכו'**. פירש הנודר דאמר קונה מבושל עלי מותר בצלי דבנדרים הלך אחר לשון ב"א ולא מיקרי אינשי מבושל אלא למה שנתבשל בקדרה כל צרכו לאפוקי צלי ושלוק ולפיכך מותר בצלי ושלוק וכ"ש

במעשה קדרה עבה דהשתא הנודר מן התבשיל שהוא אסור בצלי ובשלוק כדאיתא בסמוך מותר במעשה קדרה עבה הנודר מן המבושל שמותר בצלי ובשלוק לא כ"ש והכי איתא בירושלמי [ה"א]. קונם תבשיל כו' במעשה קדרה. כגון כרוב ושאר מיני תבשיל שאדם מלפת בו את הפת דאמרינן בגמ' דהאי תנא כל מידי דמתאכלא ביה ריפתא תבשיל קרי ליה:

ומותר בעבה. כגין דייסא דאכלי ליה בלא פת ואע"פ שאמר שאני טועם ולהך רבותא נקטיה:

ביצת טרמיטא. מפרש בגמ' דשלקי לה במיא חמימי אלפא זימני ואלפא במיא קרירי עד דמזוטרא כדבלע ליה ולא מתאכיל בה ריפתא ומשמע דדוקא בה הוא דשרי אבל כל שלא נתבשלה כל כך אסורה דהא מיתאכלא ריפתא בהדה והכי איתא בירושלמי:

דף טז.

ובדלעת הרמוצה.. מפרש בגמ' דמין דלעת הוא:

גמ' תניא ר' יאשיה אוסר. פירוש ר' יאשיה אוסר [בצלי] דנודר מן המבושל אסור בצלי:

שאין ראיה. שהצלי יהא בכלל מבושל:

דכתיב ויבשלו (את) הפסח. ופסח צלי הוא ומיהו לאו ראיה גמורה היא כדמסקינן דבנדרים הלך אחר לשון ב"א:

והא קרא. דמשמע דטעמא משום לשון תורה הוא:

אסמכתא בעלמא. לא מייתי ליה לילפותא אלא לסיועי לישנא דאתריה:

[**שם**] **פיסקא קונם תבשיל וכו'**. והא מתבשיל נדר וכו'. פירוש והא [נדר] מתבשיל ומאי שנא עבה דשרית טפי מרכה:

כל מידי. אבל מעשה קדרה עבה כיון דלא מתאכלא ביה ריפתא לא מיקרי תבשיל:

והתניא. בניחותא:

חטריות. דלועין עגולין כמין חטוטרות:

רכות. קטנות:

[**שם**] **מתני' הנודר ממעשה קדרה אינו אסור אלא במעשה רתחתא וכו'**. פירוש רתחתא מפרש בירושלמי [הל"ב] איזהו מעשה רתחתא כגון חלקא טרגיס וטסני סלת ואורז זריד וערסן והם מיני מאכלים שנעשין מה' המינין ונקראין רתחתא על שם שצריך להרתיח ולבשל הרבה:

אינו אסור אלא מן (א) המבושל של ירק. דהכבוש משמע הידוע וסתמא (ב) דידן הוא:

אסור בכל הכבושין. דכיון שהזכירו בלא ידיעה כל כבוש במשמע ודקתני שאני טועם לאו משום דאי לא אמר שאני טועם לא מתסר דודאי כיון דאמר כבוש מיתסר בכלהו אלא לרבותא נקטיה שאפילו אמר שאני טועם אם אמר כבוש אין ואי לא לא וכולה מתני' בכה"ג מפרשה כשאמר הצלי השלוק המליח בה"א הידיעה וכשלא אמר בה"א משמע כל מליח וכל צלוי ואית דמפרשי שאין הדבר תלוי בהא אלא סיפא דקתני אסור בכל הכבושין משום דקאמר שאני טועם הוא וזה טעם כולה מתני':

ירושלמי [הלכה ג'] הוון בעי מימר מלוח לעולם הא לשעה לא אמר רבי יודן מן מה דתנינן הרי עלי כבשר מלוח וכיין נסך הדא אמרה מלוח לשעה מלוח הוא. פי' מדמסיימינן בההיא מתניתין אם בשל שלמים נדר אסור ובודאי מליח דקרבן מליח לשעה הוא:

[**דף נא.**] **גמ' תניא הנודר מן היורד לקדרה אסור ביורד לאלפס וכו'**. פירוש אסור ביורד לאלפס דרכם היה לבשל תחלה בקדרה ואחר כך נותנין אותו לאלפס:

מן הנעשה בקדרה. שגמרה עשייתו בקדרה מותר בנעשה באלפס שהרי באלפס נגמרה עשייתו:

[**שם ע"ב**] **גמ' א"ל רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי וכו'**. פירוש היכי משמע מי משמע הדל"ת כמו ה"א הידיעה ולפי פי' האחרון דמתני' שהוא משום שאני טועם הכי מספקא ליה אי (ג) כבוש בלא ב' טועם היכי משמע וסלקא בתיקו דלשון תיבעי כמו תיקו ולחומרא אזלינן:

[**שם**] **מתני' דג דגים שאני טועם אסור בהם בין גדולים בין קטנים וכו'**. פי' דג דגים וכו' בין גדולים בין קטנים דדג משמע גדול משום דנמכר בפני עצמו ודגים משתמעי קטנים לפי שאין נמכרים אלא ביחד:

טרית טרופה. דג גדול חתוך חתיכות ומולחין אותן דדג דגים שלמים משמע ולא טרופים וכ"ש שמותר בציר של דגים שהוא שומן היוצא מן קרבי דגים מעורבין וכ"ש שמותר במורייס שהוא שמנו של דג בלבד וזו ואין צריך לומר זו קתני:

צחנה. דגים קטנים מלוחים הרבה ויש מהם טרופין אלא שרובן שלמים וקתני דכיון שיש מהם טרופין אסור בטרית טרופה ומיהו בציר ובמורייס מותר לפי שאין בהם חתיכות של דג אלא השומן:

ד ומותר בציר ובמורייס איצטריכא ליה למיתני דסד"א כיון דנדר מטרית שהיא טרופה דק דק יאסר אף בציר ובמורייס קמ"ל דמ"מ לגופן של דגים נתכוין:

טרופה לשון שבירה כדמתרגם (בראשית ח) טרף בפיה תביר מחית בפומה:

[**שם**] **גמ' תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר דג שאני טועם וכו'**. פי' דג משמע גדול שנמכר בפני עצמו. ובירושלמי מפרש דכל דג שהוא פחות מליטרא קטן מיקרי וכתבו המפרשים ז"ל מיהו הכל לפי המקומות:

דג דגה. דלא תימא מהדר הוא דקא הדר ביה דמעיקרא דבעא מיסר נפשיה בגדולים אמר דג ולבסוף הדר ביה ואמר דגה קמ"ל דלא אמרינן הכי אלא מכולהו אסר נפשיה:

[**שם**] **מתני' הנודר מן החלב מותר בקום ורבי יוסי אוסר וכו'**. פירוש קום מים היוצאין מהחלב וקורין לו סי"ר ר' יוסי אוסר דבכלל חלב הוא כדאיתא בגמרא:

מן הקום מותר בחלב. אמרינן בגמ' דפליג רבי יוסי נמי בהא:

בין מלוחה בין תפילה. דלא תימא מפני שרוב הגבינות מלוחות הן סתמא מלוחה משמע קמ"ל דלא:

[**דף נב:**] **גמ' ורמינהו מן עדשים אסור באשישים ור' יוסי מתיר וכו'**. פי' אשישים אמרינן בירושלמי דאינון טלופחין דמגבלן ומטגנן בדבש ואסור לרבנן ניחא דמ"מ עדשים נינהו אבל קום אינו חלב ולפיכך שרו ליה במתני' אבל לר' יוסי דמתיר מקשינן דאי בהא שהם עדשים משום דמעגנן סבר דאשישים מיקריין כ"ש קום שהוא דבר אחר לגמרי דהוה ליה למשרי (ה) קומא דחלבא וכיון ששם אביו עליו אסור אבל אשישים כיון שנשתנו ואין שם עדשים עליהם שרו ולרבנן שרו משום דבאתרייהו אית לקום שם בפני עצמו וא"ת לר' יוסי תינח נודר מן החלב שאסור בקום אבל נודר מן הקום אמאי אסור בחלב הא לא קרו ליה חלבא דקומא י"ל כיון דקרו לקומא קומא דחלבא הוו להו חלב וקום דבר אחד (ו) וכיון דרבנן לא פליגי עליה דר' יוסי כיון דקרו קומא דחלבא הואיל ונקרא על שם אביו כ"ש שהנודר מן היין שאסור ביין מבושל מ"ט חמרא מבשלא קרו ליה ואכתי שמו עליו והכי איתא בירושלמי ומיהו צריך לפרש טעמא דרבנן לקמן גבי דבש תמרים דאמרי הנודר מן התמרים מותר בדבש תמרים ואפשר לומר שדבש תמרים אינו נקרא על שם אביו אלא (צריך) לברר באיזה דבש קאמר אבל קומא דחלבא שם האב עיקר דקום סתמא נמי ברור הוא דקומא דחלבא הוא שאין דבר אחר נקרא קום אלא של חלב ואין קורין אותו קומא דחלבא אלא לומר שדינו כחלב:

דף טז:

[**שם**.] **מתני' הנודר מן הבשר מותר ברוטב ובקיפה וכו'**. פי' רוטב המים שנותנין בקדרה לבשל הבשר:

קיפה. היינו דק דק של בשר שיורד לשולי קדרה ומותר בהן משום דלאו בשר נינהו:

ביצים שנתבשלו. מפני הרוטב שנתערב בהם ולסיועי לר' יוסי מייתי הך עובדא:
אמרו לו. בעלי מחלוקתו של ר' יוסי כן הדבר כמו שאתה מעיד אבל אין זו ראיה שלא אסר ר' טרפון אלא בזמן שאמר בשר זה עלי דכיון שאמר זה שווייה אנפשיה חתיכה דאיסורא ואסור ביוצא ממנו:
שהנודר מן הדבר. כלומר דאמר דבר זה ונתערב באחר:
אם יש בו בנותן טעם. אם יש במין הנאסר כדי ליתן טעם בשל היתר וכגון דליכא ששים בשל היתר הרי זה אסור וקשיא להו לרבוותא ז"ל היכי אמרינן הכא דאם יש בו בנותן טעם אסור דמשמע הא אין בו בנותן טעם מותר והא נדרים דבר שיש לו מתירין הוא כדאמרינן לקמן בפרק הנודר מן הירק [דף נט.] משום דמצוה לאתשולי עלייהו מדר' נתן וקי"ל דכל שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל וי"ל דכי אמרינן אפילו באלף לא בטיל ה"מ מין במינו אבל הכא כי קתני ונתערב באחר שאינו מינו קאמר דומיא דביצים שנתבשלו עמו וכל שאינו מינו אפילו בדבר שיש לו מתירין בנותן טעם והיינו דתנן במס' חלה [פ"ג מ"י] הנוטל שאור מעיסת חטין ונתן לתוך עיסת האורז אם יש בה טעם דגן חייבת ואם לאו פטורה א"כ למה אמרו הטבל אוסר בכל שהוא במינו ושלא במינו בנותן טעם וטבל דבר שיש לו מתירין הוא ואפילו הכי קתני דשלא במינו בנותן טעם והכי נמי איתא בהדיא בירושלמי [בפירקין הל"ד] דגרסינן תמן זה הכלל היה ר"ש אומר משום רבי יהושע כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל ומעשר שני והקדש וחדש לא נתנו חכמים שיעור אלא מין במינו במשהו ושלא במינו בנותן טעם וכל שאין לו מתירין כגון תרומה וכו' מין במינו ושלא במינו בנותן טעם הלין נדרים מה את עביד לון כדבר שיש לו מתירין או כדבר שאין לו מתירין מסתברא מעבדינן כדבר שיש לו מתירין דתנינן תמן שהזקן עוקר את הנדר מעיקרו ודא מתניתא עבדא לון כדבר שאין לו מתירין דתנינן שהנודר בדבר ונתערב באחר אם יש בו בנותן טעם אסור תפתר במין בשאינו מינו וה"ז מפורש כמו שכתבנו ולפיכך הקשו על הרב אלפסי ז"ל שכתב בהלכותיו בפרק גיד הנשה [סי' תתכג] בענין פת שאפאה עם הצלי בתנור דמאי דאמרינן שאסור לאכלה בכותח אע"ג דקי"ל דריחא לאו מילתא היא היינו טעמא משום דהוי דבר שיש לו מתירין דהא מצי למיכלה בהדי בשרא ומשום הכי אפילו באלף לא בטיל אלו דבריו ז"ל אלמא דסבירא ליה ז"ל דאפילו שלא במינו לא בטיל ואי אפשר כמו שכתבנו בראיות ברורות ואמרו שאפשר שסמך לו הרב ז"ל על אותה שאמרו בפרק משילין [דף לז.] גבי האשה ששאלה מים ומלח לעיסתה הרי היא כרגלי שתיהן ופרכינן ואמאי ליבטיל מים ומלח לגבי עיסה ופרקה רב אשי משום דהוי ליה דבר שיש לו מתירין דאפי' באלף לא בטיל והא מים

ומלח לגבי עיסה מין בשאינו מינו הוא ואפילו הכי יהיב טעמא משום דהוה ליה דבר שיש לו מתירין אלמא אפי' שלא במינו לא בטיל ואי מהא לא איריא דשאני מים ומלח כיון דעיסה לא מתעבדא אלא בהו כמין במינו דמי ותדע דאמרינן בריש שמעתא דהתם כי מקשינן [דף לח.] וליבטול מים ומלח לגבי עיסה אמר להו ר' אבא הרי שנתערב קב חטין שלו בעשרת קבין של חברו יאכל הלה וחדי ואחיכו עליה וא"ר אושעיא דשפיר עבוד דאחיכו עליה מאי שנא חטים בשעורים דלא קאמר להו דהוה ליה מין שנא במינו ובטל חטים בחטים נמי לר' יהודה הוא דלא בטיל הא לרבנן בטיל מדקאמר ר' אושעיא הכי ולא קאמר הא מים ומלח לגבי עיסה חטים ושעורים היא ש"מ לחטים בחטים איכא לדמוייה לפי שא"א לעיסה בלא מים ומלח אלו דברי הראשונים ז"ל וה"ר נסים בר' ראובן ז"ל העמיק ופלפל ודלה מים מבארות עמוקות לישב דברי רבינו אלפסי ז"ל דכי תנן הכא דדבר שיש לו מתירין בשאינו מינו בטל ה"מ כל שאסור עכשיו ועתיד להיות ניתר לאחר זמן כנדרים משום דקמיבעיא לי' כיון דלרבנן בכולהו איסורי מין במינו בטל כשאינו מינו מה ראו חכמים לחלק בדבר שיש לו מתירין בין מינו לשאינו מינו ומאיזה טעם וכך נראה לי בטעמו של דבר דחזינא לרבנן ולר' יהודה דאיפלגו במין במינו אי בטיל או לא ואמרינן בפרק הקומץ רבה [דף כב.] דשניהם מקרא אחד דרשו דכתיב ולקח מדם הפר ומדם השעיר שאע"פ שדמו של פר מרובה משל שעיר קרי ליה דם השעיר אלמא לא בטיל וקסבר רבי יהודה דהיינו טעמא משום דמין במינו לא בטיל לפי שכל דבר שדומה לחברו אינו מחלישו ומבטלו אלא מעמידו ומחזקו ומשום הכי סבירא ליה לר' יהודה בכולהו איסורי דמין במינו לא בטיל ורבנן לא משמע להו הכי דמ"מ מין במינו דאיסור והיתר אינם דומין זה לזה כיון דחד אסור וחד שרי שאין ראוי לילך אחר דמיונם בעצם אלא אחר חלוקן באיסור והיתר אלא היינו טעמא דדם הפר אינו מבטל את דם השעיר משום דכיון דשניהם עולין (א) כמו שכשרין לזריקה אין מבטלין זה את זה דכי היכי דרבי יהודה אזיל אחר דמיון העצם אזלי רבנן אחר דמיון ההיתר ולפיכך כל שחלוקין באיסור והיתר ואפי' מין במינו בטיל דהוה ליה מין בשאינו מינו ומשום הכי אמרינן דבדבר שיש לו מתירין נטו רבנן משום חומרא דרבי יהודה דכיון שאין דבר זה חלוק מן ההיתר לגמרי באיסור והיתר שהרי אף הוא סופו להיות ניתר כמוהו אמרינן שאינו בטל במינו דאי הכי הוו דמו טובא חדא שהם שוין במין ועוד שאינן חלוקין לגמרי באיסור והיתר ומשום הכי לא בטיל אלא בשאינו מינו כדי שאותו חלוק שיש בין מינו לשאינו מינו ישלים אותו שיווי שניתוסף כאן משום דבר שיש לו מתירין לפי שהחלוק שבין המינים סבת הביטול והשווי נותן שלא יהיו בטלין הילכך כל שהוא אסור עכשיו ואינו

חסר מאיסורו אלא שעתיד להיות ניתר לאחר זמן אותו חסרון של איסור כיון שהוא מועט ראוי הוא שישלימנו אותו חלוק שיש בין מינו לשאינו מינו אבל כשיש לו עכשיו היתר כי ההיא דפ' משילין [דף לז] שאף מים ומלח מותרין עכשיו במקום שרגלי שתיהן שוין בה הרי נתקרב הרבה היתר של עיסה למים ומלח שאף עכשיו שניהם מותרין וכיון שהיתרן קרוב א"א לחלוק שיש בין מין לשאינו מינו שישלימנו דהא תלמוד לרבנן חילוק דהיתר ואיסור עדיף להו מחילוק דמינו ושאינו מינו דבהא הוא דפליגי עליה דרבי יהודה הלכך דבר שהוא ניתר עכשיו כמים ומלח [ראוי] יותר שלא יתבטל לגבי עיסה אע"ג דהוי מין בשאינו מינו ממה שראוי שלא יתבטל דבר שהוא אסור עכשיו ועתיד להיות ניתר לאחר זמן לגבי מין במינו ומשום הכי נהי דמסקינן הכא דדבר שיש לו מתירין בשאינו מינו בטל מפני שהוא אסור עכשיו אסיק רב אשי התם דמים ומלח שהם ניתרין עכשיו אינן בטלין לגבי עיסה אע"פ שהוא מין בשאינו מינו ומאי דאמרינן התם בריש שמעתא [דף לח:] [מ"ש] מחטים בחטים וחטים בשעורים (ב) הוו בעלמא נינהו דלא סלקא דהא אחיכו עליה כדאיתא התם ולמסקנא לא סמך עלייהו רב אשי כלל אלא אסיקנא דכיון דהוי דבר שיש לו מתירין שאף עכשיו יש לו (ג) שעות אפילו בשאינו מינו לא בטיל ופת שאפאה עם הצלי בתנור להא דמיא שאף עכשיו יש לה היתר לאכלה שלא בכותח הלכך בדין הוא דאפילו בשאינו מינו לא בטיל ועוד דאפילו לא בעית למידק כולי האי זיל בתר טעמא הרי אתה רואה שכל שהוא מוסיף היתר החמירו בביטולו שמפני שעתיד להיות ניתר אמרו שלא יתבטל במינו וכיון שכן כל שהוא מוסיף עוד היתר שאף עכשיו יש לו שעת הכושר ראוי להחמיר בבטולו שלא יתבטל אפילו בשאינו מינו ומשום הכי לא קשיא מסקנא דהכא דמסקינן דדבר שיש לו מתירין בטל בשאינו מינו אמסקנא דפרק משילין דאסיק רב אשי דאפילו בשאינו מינו לא בטיל ולא צריכינן לתרוצי ולדחוקי כלל וההיא דפת שאפאה עם הצלי בתנור להיא דפרק משילין דמיא ולא עוד אלא דעדיפא מינה משום דאיכא למימר דכי מצית לאחמורי אדבר שיש לו מתירין במינו לא מחמרינן עליה בשאינו מינו אבל בההיא דפת שאפאה עם הצלי בתנור דליכא לאחמורי עליה במינו דלא שייך כלל אי לא מחמרינן עליה בשאינו מינו נמצא שלא החמיר בו כלל ועלו דברי הרב אלפסי ז"ל נכוחין בטעמן כן נראה לי. עוד ראיתי שהקשו עליו מדאמרינן בסוף פרק הערל [דף פא:] גבי חתיכה של חטאת טהורה שנתערבה במאה חתיכות של חולין לא תעלה וקא יהיב רב אשי טעמא התם משום דהו"ל דשיל"מ וכל דשיל"מ אפילו באלף לא בטיל ואסיקנא התם דהא דר"א בדותא היא למאן אי לכהן מישרא שרי אי לישראל לעולם אסור אלא דר"א בדותא היא אלמא

לא מיקרי דשיל"מ במסקנא אלא מאי דאסור האידנא ולבתר זימנא שרי אבל האי פיתא אי בהדי בישרא לעולם שרי ואי בכותחא לעולם אסור ולא מיקרי דשיל"מ [כמסקנא] דהתם ומיתחזי לי דהא דפרכי' עליה מהא ודאי בדותא היא דהתם הכי קאמרינן דכיון דלישראל לעולם אסור למה נחמיר אצל ישראל מפני היתרו של כהן אינו בדין אבל פת שאפאה עם הצלי בתנור כיון שיש לו ולכל אדם היתר בה עכשיו ראוי להחמיר בבטולה ודבר פשוט הוא. עכ"ל הרנב"ר ז"ל:

[**שם**] **מתני' הנודר מן היין מותר בתבשיל שיש בו טעם יין וכו'**. פי' מותר בתבשיל שאין במשמעו של נודר מן היין אלא כשהוא בעינו:

שאני טועם. כיון דאמר שאני טועם אסור אפילו על ידי תערובת דכיון שיש בו טעם יין הרי טועמו בו ויש לדון לפום מסקנא דאם אמר שאני טועם אפילו לא אמר זה אסור בנותן טעם דאסר יין שהיה בתבשיל קודם הנדר אלא שמלשון ונפל לא משמע אלא שנפל לאחר הנדר:

קונם זיתים וכו'. בגמרא מפרש איסורא דיוצא מהן אי הוי משום אלו או משום שאני טועם:

[**שם ע"כ**] **גמ' בעי רמי בר חמא שאני אוכל ושאני טועם דוקא**. פירוש (בעי רמי) ודאי פשיטא ליה לרמי דאלו דוקא ואפילו לא אמר שאני טועם אסור ביוצא מהם וכדתנן בזמן שאמר בשר זה אלא קא מיבעיא שאני אוכל שאני טועם אי דוקא הוא ומתניתין דנקטינהו לתרתי הני לישני או או קתני או (ד) דוקא הוא והא קא משמע לן דאע"ג שאמר שאני אוכל שאני טועם אם אמר אלו אין ואי לא לא:

ומותר בטרית וכו'. אלמא שאני טועם לאו דוקא שהרי אינו אוסר ציר שהוא יוצא מהן:

ודחה רבא וכבר יצא מהן. כלומר לעולם שאני טועם נמי דוקא ואי יצא לאחר מכן אין הכי נמי דאסור וכי תנן דשרי בשכבר יצא מהן קודם נדרו. ולא אפשיטא הילכך באלו אסור ביוצא מהם ובחלופיהן וביגדוליהן וה"ה לאוסר עצמו פירות של פלוני או של מקום פלוני דכאלו דמי ואם אכל היוצא מהן לוקה ובאומר שאני טועם שאני אוכל רבים הסכימו לדעת הרמב"ם ז"ל שהלשון בעצמו מוכיח שאוסר כל אכילה וטעימה הבאה מהם ול"ש נדר ול"ש שבועה היוצא מהן אסור הוא מספיקא ולא לקי מיהו כתבו ז"ל דבחלופיהן וגידוליהן מותר דהא לא אסרן אלא לאכילה ולטעמא לא להנאה:

דף יז.

[**דף נג**] **מתני' הנודר מן התמרים מותר בדבש תמרים מסתוניות וכו'**. פירוש סתוניות הם ענבים שאינם מתבשלין עד הסתיו ועושין ממנו חומץ דמתמרים גופייהו אסר ולא בדבש וכן מן הסתוניות גופייהו אסר ולא חומץ:

שם תולדתו. כגון שנקרא דבש תמרים וכן חומץ סתוניות כיון ששם האב עליו אסור בשניהם:

וחכמים מתירין. בגמ' פריך היינו ת"ק ומשמע דת"ק פליג עם ר' יהודה דאפילו בששם תולדתו קרויה עליו מותר ותימה דלעיל [דף נב:] אמרינן אליבא דכ"ע דהיכא דקרו ליה קומא דחלבא אסור בשניהם ומה לי דבש תמרים ומה לי קומא דחלבא (א) משום שלא יטעו באחר אלא משום שדעת הבריות להשוותו לחלב אבל דבש וחומץ מינים אחרים יש ומה שקורא אותן בשם אביהן לאו שיהיו שוין בדין אלא להבדיל שלא יטעו בין מין זה למינים אחרים:

[**שם**] **גמ' חכמים היינו ת"ק**. פי' היינו ת"ק דאיהו נמי סבירא ליה דהנודר בתמרים מותר בדבש שלהם:

כל שאין דרכו ליאכל. כגון סתוניות שאין אוכלין אותן והיוצא מהם שהוא החומץ אוכלין אותו ות"ק לית ליה דרשב"א כלל דאילו בתמרים לא אסר אלא הגוף שנדר בלבד ור' שמעון בן אלעזר אסר שניהם וכן בשאין דרכו ליאכל דלת"ק אם אסר עליו הסתוניות אינו אוסר יוצא מהן אלא הסתוניות בלבד ור' שמעון בן אלעזר אמר איפכא שחומץ היוצא מהם בלבד הוא דאסר ולא הסתוניות וחכמים אית להו דרשב"א בסתוניות ופליגי עם ר"י בן בתירא דאמר אסור אף ביוצא ממנו דמשמע איסורו בסתוניות עצמו ואף ביוצא מהן ובאו והתירו הסתוניות שאין הכוונה לאסור אלא היוצא מהן נמצא דפליגי עליה נמי דת"ק והלכתא כת"ק דלא אסר אלא הגוף שנדר בין דרכו ליאכל בין אין דרכו ליאכל:

[**שם**] **מתני' הנודר מן היין מותר ביין תפוחים וכו'**. פירוש הכרישין מן כרתי. וקפלוטות מין כרישין אלא דסתמא אין קפלוטות נקראין בכרישין ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם וכן טעמא דכולה מתניתין דסתם יין לא הוי אלא של ענבים וכן סתם שמן אינו אלא של זיתים וסתם דבש הוא של דבורים וסתם חומץ לאו של סתוניות הוא ולפיכך מותר ביינות אלו ושמנים אלו:

[**שם**] **גמ' תניא הנודר מן השמן בארץ ישראל וכו'**. פי' ואסור בשמן זית דסתם שמן של ארץ ישראל הוא שמן זית ובבבל אסור בשמן שומשמין דבבבל עיקר שמן של שומשמין הוא:

ספק איסורא לחומרא. וחיישינן למיעוטא ודילמא להשמן המצוי שם נתכוון מיהו אי פריש ואמר לא נדרתי אלא בשמן זית נאמן כדתנן [דף כ.] לא נדרתי אלא בחרמו של ים וכן לענין דיני ממונות דהא קיימא לן (ב"ב דף צב:) אין הולכין בממון אחר הרוב:

[**שם ע"ב**] **מתני' מן הגריסין אסור במקפה וכו'**. פי' אסור במקפה בתבשיל גריסין דלא תימא דלא נדר אלא מן הגריסין כשהן חיין ודוקא שיהא רוב המקפה של גריסין כדאיתא בירושלמי [הלכה ט]. ור' יוסי מתיר במקפה. דסבר דלא אסר אלא גריסין חיין:

מן המקפה. אין בלשון תבשיל גריסין חיין ולפיכך מותר בגריסין חיין:

אסור בשום. לפי שבתבשיל גריסין משימין שומין ולפיכך אסור בשומין אע"פ שלא שם אותם במקפה דהוה ליה כאילו נדר ממה שעושין מקפה:

ור' יוסי מתיר. כיון שאינן במקפה שלא נתכוון אלא למקפה ובמה שבתוכה:

מן השום מותר במקפה. ואפילו בשומין שבמקפה דכיון דלא אמר מקפה לא אסר אנפשיה אלא שומים דעלמא דאע"פ דאסור בשומין דעלמא מותר בשומין שבמקפה מידי דהוה לנודר מן היין שמותר בתבשיל שיש בו טעם יין:

אסור באשישים. פי' נזיד עדשים כדאיתא בירושלמי [הלכה י] טלופחין ומגבלן בדבש ומטגנן אמר ליה אינון אשישים שאמרו חכמים ואמרינן התם דלר' יוסי דמתיר הנודר מן היין מותר בקונדיטון ש"מ דלרבנן אסור בקונדיטון וכן כתבו ז"ל:

דף יז:

בין קמח בין פת. דמדאמר תרוייהו אסור בכולן כדפרישנא לעיל גבי דג דגים דחטה לחודה לא משמע אלא פת אפויה של חטה. וחטין לא משמע אלא לכוס את החטין וכן הטעם בגריס גריסין דאסר בין חיין בין מבושלין:

ר' יהודה אומר. לא בא ר' יהודה לחלוק אלא לפרש:

[**שם**] **גמ' תניא רשב"ג אומר חטה שאני טועם אסור לאפות וכו'**. טועם אסור לכוס ומותר לבשל. גריס גריסין שאני טועם אסור בין לבשל בין לכוס. פי' אסור לאפות לאו דוקא אלא כלומר אסור בפת אפויה של חטין. וכן מותר לאפות בפת אפויה של חטה קאמר:

אסור לבשל. בתבשיל של גריס קאמר וכן מותר לבשל:

גריס גריסין וכו'. והכי קי"ל דר"י ורשב"א [אתו] לפרושי מתני':

סליק פירקא [**דף נד.**] **הנודר מן הירק מותר בדלועין ור' עקיבא אוסר**. פי' מותר בדלועין דלאו ירק הן אלא פרי ור"ע אוסר ואסיק אביי בגמ' דדוקא לענין איסורא דספיקא לחומרא אבל אינו לוקה:

אמרו לו וכו' והוא אומר וכו'. ואם ירק הן היה לו להביא בלאו המלכה ולמה לו לאימלוכי אלא ודאי משמע דלאו מין אחד נינהו עם ירק:

כן הדבר. כלומר משם ראיה להיפך דמין ירק הם מדאצטריך לאימלוכי בהו ולא הוה ממליך ודאי בקטניות משמע דטעמא משום דמין ירק נינהו ומיהו כיון שהדלועין מין פרי אין ר' עקיבא אוסר בהן מטעמא דמימליך עליה שליחא עד דאיכא נמי לישנא יתירא קצת דאמר ירק המתבשל בקדרה עלי וכדאיתא בגמ':

גרסינן בירושלמי [**הלכה א**] **אף למדת הדין כן**. כלומר לענין ממון ירקה של גנה מכור לך והיו שם דלועין על דעתיה דר' עקיבא מכורין על דעתייהו דרבנן אינן מכורין (א) אבל בהפקר כן אף בהקדש כן ע"כ. פי' דבמכירה והפקר והקדש כך הולכין אחר לשון בני אדם וכתב הריטב"א ז"ל ולפום גמ' דילן אינן מכורין אלא באומר ירק המתבשל בקדרה (ב) אפי' מוכר לך וההיא נמי בשתפס בהם לוקח הא לאו הכי כיון דלר"ע אינו לוקה וספיקא משוי ליה המוציא מחבירו עליו הראיה עכ"ל:

ואסור בפול המצרי לח וכו'. הא דברי הכל היא ואפילו רבנן מודו וטעמא דמילתא דכיון דעיקר פול המצרי הוא לאוכלו כשהוא יבש ועושין ממנו גורן כשאוכלין אותו לח אין אוכלין אותו אלא בענין ירק מה שאין כן בדלועין:

גרסינן בירושלמי [שם] הנודר מן הירק מהו שיהא מותר ביבש נשמעיניה מן הדא אסור בפול המצרי לח ומותר ביבש לא אמרו אלא פול המצרי דבר שעושין ממנו גורן הא דבר שאין לו גורן אסור ואפילו יבש ע"כ. עוד שם על מחלוקת דר' עקיבא ורבנן בדלועין מה פליגין בדלעת המצרי אבל בדלעת יונית כ"ע מודו שהיא כירק רבי קריספא בשם רבי יוחנן הלין קוריא וקרובתא דנן אכלין דלעת יונית אינון ע"כ וכתב הריטב"א ז"ל ולפי הירושלמי הזה אפילו הנודר מן הירק סתם אסור בדלועין שלנו שמא הן דלעת יונית ושמא הן מאותן מינין שאמר ר' קריספא בשם ר' יוחנן שהם דלעת יונית ואולי כי דלעת המצרית היתה מרה וקשה ודלעת יונית מתוקה וכן הדלועין שלנו מתוקין וכיון דאיסורא דאורייתא הוא חוששין לזה אלא שאין לוקין עליו עכ"ל:

גמ' והא מן ירק וכו'. פי' לרבי עקיבא פריך דכיון שהדלועין פרי צריך טעם נכון לאסור:

ירק המתבשל בקדרה. ומדלא קאמר ירקי קדרה עלי דהוה ממעט ירק שאינו ראוי לקדרה כגון צנון וכיוצא בו. א"נ ירק הנאכל בקדרה אלא מאי מתבשל בקדרה דקאמר משמע ודאי דהוי לישנא יתירא לר' עקיבא לרבות דלועין ואמרינן במאי קמיפלגי דכיון (ג) מין יין הן אין סברא לומר דמשום האי לישנא יתירא מעיילינן בלישנא מה שאינו מינו כלל ולהכי אמרינן דפליגי נמי במידי דמימליך עליה שליח ולפום סוגיא דגמ' הכי

מסקינן שהנודר מירק סתם אין במשמע אלא כל שהעלה שלו נאכל כגון צנון וחזרת ודכוותייהו בין שנאכלין חיין בין שנאכלין מבושלין אמר ירק קדרה עלי אין דלועין וקשואין ואבטיחין ולא צנון (ד) ושומר בכלל אלא ירק הנאכל בקדרה כגון כרוב ותרדין וחזרת וחציר ובצלים דאע"ג דנאכלין ג"כ חיין ה"ק ירק שנאכל ג"כ בקדרה עלי. אמר ירק המתבשל בקדרה עלי נתרבו אף הדלועין לרבי עקיבא דהלכתא כוותיה:

לענין מלקות. כלומר דלאו דקים ליה לר' עקיבא הכי כי היכי דלילקי משום בל יחל אי אכל מינייהו אלא מספק הוא דקאמר הואיל וממליך עליה שליח ולענין איסור הוא דמחמרינן אבל מלקא מספק לא לקי וכתב הריטב"א ז"ל וז"ל דעת רבותי י"א כדברי האומרים שלא אמר אביי אלא על משנתנו דוקא לפי שהדלועין הם פרי אבל לענין מה שאמר לקמן בגמרא [דף נד:] שהנודר מן הבשר אסור בכבד ובני מעים מלקא נמי לקי והיינו דאייתו לה הכא להא דאביי ולא אייתו לה גבי ההיא דלקמן וטעמא דמילתא לפי שהקרבים יותר הם נכללין בלשון בשר ותדע דהתם אוסר בנודר מן הבשר ולא בעי לישנא יתירא כמו בנודר מן הירק והיינו מטעמא דאמרן שהוא קרוב לבשר וכיון דאימליך עליה שליח הוי מיניה לגמרי וכן עיקר ע"כ:

[**שם ע"ב**] **מאן תנא דפליג עליה דרבי עקיבא רבן שמעון בן גמליאל היא דתניא וכו'.** פי' ובלב ובעופות דכל הני שם בשר עליהם דהא ממליך שליחא עלייהו:

ומותר בדגים וחגבים דלא מימליך עלייהו שליחא. וכדאוקימנא בסמוך כגון שהקיז דם דלא אכיל דגים דבלאו הכי ודאי לר' עקיבא אסור הוא בדגים דשפיר ממליך עלייהו כדמפרש ואזיל:

ואין צ"ל בשר דגים וחגבים. דסבירא ליה לרשב"ג דאע"ג דממליך עלייהו שליחא מותר בהם וטעמא כדמפרש ואזיל:

קרביים לאו בשרא ואוכליהן לאו אינש. כלומר לאו בשרא לגבי נדרים ואוכליהן ביומא דהקזה לאו אינש:

דגים נמי וכו'. ומדלא פרכינן מחגבים נמי משמע דקים לן דחגבים אינן בכלל בשר כלל וכ"כ הרמב"ם ז"ל ותמהו המפרשים על הרב ז"ל שכתב שבכל מקום הנודר מן הבשר אסור בבשר עוף וקרביים וגבי דגים כתב כל דבר שדרך השליח לימלך עליו הרי הוא בכלל המין ומשמועתינו לא משמע הכי שלא חלקו לר' עקיבא בין קרביים ועופות ודגים דבכולהו בעי דממליך עלייהו שליחא וכל מקום דלא ממליך עלייהו שליחא אף קרביים ועופות מותרין דאי לא כי פרכינן מדגים נימא דמתניתא בסתם מקום שאין השליח נמלך עליהם וכן דקדק עליו הרשב"א ז"ל וכמו שכתבו בשמו הריטב"א והרנב"ר ז"ל:

כגון שהקיז דם. זה הנודר דקשין לו הדגים ומסתמא לא נדר עליהם שאין אנשי דעת נצרכין לנדור ממה שאין ראוי להם הלכך בהקיז דם וכבין ליה עיניה אע"פ שאסור בעופות מותר בדגים ומיהו הקיז דם וכיבין ליה עיניה אינן שוין דכשהקיז דם לא שרי בדגים אלא דוקא באוסר בשר על עצמו ליום ההקזה בלבד דכה"ג אין דגים בכלל משום דבלאו הכי לאו אכול מינייהו ההוא יומא אבל אי אסר עליו בשר ח' הימים או יותר דגים בכלל דלשאר ימים טובים לא מזיק ליה אבל בדכיבין ליה עיניה שאינו יודע מתי יתרפא אפילו באוסר לשלשים יום אין דגים בכלל ובזה הסכימו מן המפרשים ז"ל לדעת הרשב"א ז"ל והריטב"א ז"ל כתב נראין דברים דאפילו בהקיז דם נמי בתר שעת נדרו אזלינן ואפילו נדר לזמן מרובה הוא מותר בדגים דהא מתניתא בסתמא מיירי ואפילו בנודר לעולם עכ"ל והרנב"ר ז"ל כתב דלא שרי בדגים אלא אי נדר יומי דמוכחי לפום מאי דכיבי ליה עיניה דבלאו נדרא לא אכיל מינייהו. ומסתברא דבשר מליח אפילו ביומא דהקזה אסור דנהי דאין מקיזין על בשר מליח כיון שבשר ממש היא ולא צריך שליחא לאימלוכי עליה מיתסר ביה דיומא דהקזה לאו הוכחה מעליא הוא לגבי בשר ממש דאי לא תימא הכי הא דקתני מותר בבשר דגים ליתני נמי ובבשר מליח דהוי רבותא טפי אלא ודאי כדאמרן:

ולענין חגבים בכל דוכתא שרו דלא ממליך עלייהו כלל מדאמרינן דגים נמי עביד שליחא דממליך עלייהו ולא אמרינן דגים וחגבים וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק ט' מהלכות נדרים עכ"ל הרנב"ר ז"ל ופסקו רבוותא ז"ל הלכתא כרבי עקיבא דהא ת"ק דפליג עליה רשב"ג הוא דהוא יחידאה וקי"ל הלכה כרבי עקיבא מחברו ועוד דבפרק כל הבשר סתם לן תנא כותיה וכיון דלא ידעינן אי הוי מחלוקת ואח"כ סתם או סתם ואח"כ מחלוקת נקטינן לחומרא דאיסורא מדאורייתא היא וכן פסקו הרמב"ם והרמב"ן ז"ל וכתב הריטב"א ז"ל כן פסקו רבותי:

הדין איניש דסכר. שהקיז ויש כיוצא בו הרבה בתלמוד:

ע"י שליקא. כשהן שלוקין הרבה לא מזקי ליה והא דאמרינן שנחלש ופורח הלב היינו בצלי:

נו"ן סמ"ך עי"ן. סימן היה עושה מאותיות של אלפ"א בית"א:

בסוף אוכלא. סוף החולי:

[[**דף נה.**] **מתני' הנודר מן הדגן אסור בפול המצרי יבש וכו'**. פי' אסור בפול המצרי דסבר ר' מאיר דכל שעושין ממנו גורן איקרי דגן ופול המצרי יבש נמי עושין ממנו גורן והנודר ללשון בני אדם נתכוון:

אינו אסור וכו'. דסברי דנודר ללשון תורה נתכוון ודגן בלשון תורה אינו אלא מחמשת המינין:

אבל הנודר מן הדגן אסור בכל שעושין ממנו גורן ומותר וכו'. שאין עושין מהם גורן:

דף יח.

[**שם**] **גמ' אמר ר' יוחנן הכל מודים וכו'**. וא"ת דהא ממתניתין שמעינן לה וי"ל דאצטריך דלא נימא דר' מאיר משוה תבואה לדגן והא דאמר במתניתין גבי תבואה דאינו אסור וכו' לדבריהם דרבנן הוא דקאמר הכי לדבריכם נהי דבתבואה אינו אסור וכו' אודו לי (א) הרבנן כל דמדגן משמע קמ"ל הכל מודים דאפילו ר"מ מודה בתבואה:

פקיד. צוה בשעת מיתה:

מן עללתא וכו'. מעללתא דמקום פלוני וליפות כחו דמקבל מתנה שלא ידחוהו אצל שאר נכסים הוא דקאמר הכי מיהו ריעותא נמי איכא דאם שטפם נהר לא היה גובה משאר נכסים דמשום הכי דייקינן במשמעות הלשון וכן כתב ר"ח ז"ל בפרק התקבל [דף סו.] גבי מחמרא ליפות את כחו:

היכי מיקריא. אם נדון אותה בלשון תבואה דמתרגם עללתא ולא יגבה אלא מחמשת המינין או נדון עללתא מלשון אכילת פירות כמו שקורין בלע"ז אישפלי"ט והיה רבא מסופק אם יש בזה שכר בתים (ב) ופירות אי הוה חשיב קרנא או פירא בלשון בני אדם:

ולא איפשט בעיין וכל תיקו דממונא חומרא לתובע וקולא לנתבע. ולא גבי מקבל מתנה שהוא התובע משכר בתים וספינות דדילמא לאו בכלל עללתא הם. ולענין נדרים אם נדר מעללתא אסור בכל דבר שאפשר להשמיע בל' עללתא הן תבואה הן שאר נכסים שאדם מביא בבית ממאי דעייל בביתא:

[**שם ע"ב**] **תניא הנודר מפירות השנה אסור בכל פירות השנה עד תשרי בין של אילן בין של פירות הארץ**. וכתב הרנב"ר ז"ל מיהו דוקא כשלא אסרן עליו אלא זמן שהוא יכול לעמוד בו אבל לעולם לא הוי נדרא כלל שא"א לו לקיימו:

ומותר בגדיים. וה"ה בכל בעלי חיים:

אסור בכל פירות הארץ. בין דאדמה בין דאילן:

ומותר בכמהין ופטריות. דמאוירא קא רבו כדאי' בגמ' ומפני שאין יניקתן מן הארץ מברך עליהן שהכל:

גידולי קרקע וכו'. דכמהין ופטריות על יסוד הקרקע קא גדלי:

הנודר מן התבלין אסור בחיין ומותר במבושלין. ואם אמר הרי הן על פי הרי הן עלי אסור בהם בין חיין בין מבושלין ונקטינן התם דבמקום שאוכלין פת של כל דבר כגון

של אורז ודוחן ומיני קטניות אין קרוי פת סתם אלא מה' המינין ובמקום שאין אוכלין פת אלא מה' המינין אין קרוי פת סתם אלא של חטין ושל שעורין דבהני רגילי אינשי:
תנן בפרק בכל מערבין [דף ל.] הנודר מן המזון מותר במים ובמלח והוינן בה מים ומלח הוא דלא איקרו מזון הא כל מילי איקרו מזון לימא תהוי תיובתא דרב ושמואל דאמרי תרוייהו אין מברכין בורא מיני מזונות אלא על חמשת המינין בלבד אמר רב הונא באומר כל הזן עלי דכה"ג אסור בכל דבר חוץ ממים ומלח אבל הנודר מהמזון אינו אסור אלא מה' המינין:
[שם] מתני' הנודר מן הכסות מותר בשק וביריעה ובחמילה אמר קונם צמר עולה עלי מותר להתכסות בגיזי צמר פשתן עולה עלי מותר להתכסות באניצי פשתן וכו' ר' יהודה אומר הכל וכו'. פי' י"מ שמותר בבגדים קשין (אלא) שאין בכלל כסות אלא מלבושין שדרך בני אדם ללבשן לאפוקי הני בגדים גסים. יריעה היא יריעת עזים של שוכני אהלים. חמילה בגדים שמשימים הסבלים על כתפיהם שלא יזוקם המשא. ואחרים פירשו לחומרא דהא דאמרינן מותר בשק ובאחריני להוליכן על כתפיהן הוא דקאמר דאין דרך בני אדם להוליכן כך בתורת מלבוש אבל ודאי אם עשה בגדים מאלו המינין הגסין אסור דכסות מיקרי ולזה שומעין שהוא להחמיר:
קונם צמר וכו'. אע"ג שלא הזכיר בגד מ"מ לא נתכוון אלא לבגד ארוג ומשום הכי מותר לכסות בגיזי צמר או באניצי פשתן ומותר לכסות רבותא קאמר אפילו לכסות וכ"ש לטעון על כתפו ואם אמר בגד צמר מותר לטעון ואסור ללבוש:
הכל לפי הנודר. דזמנין דגיזי צמר אסורין לטעון ומותר לכסות ולא פליג ר' יהודה את"ק אלא לאוסופי קא אתי וה"ק ודאי מן הסתם לבגד איכוין כדקאמרת אבל אם היה טעון והזיע מכובד המשא ומחום הצמר והפשתן והיה ריחו קשה עליו כלומר או שהיה ריחו קשה וכו' שהצמר והפשתים ריחן קשה:
ואסור להפשיל. שלא נדר אלא שלא לטעון אף על פי שכשמפשילו לאחוריו אין ריחו וחומו קרוב אליו כ"כ:
[**שם**] **גמ' תניא הנודר מן הכסות וכו'**. פי' בפונדא אזור חלול. בפסיקיא חגור רחב וחוטים תלויין בראשו וקושרים בהן ובלע"ז בלשוננו פישיאה:
אנפליא כמין מנעל של בגד וכן מכנסים וכובע כל הני מיקרו כסות:
כתונתא דצלא. כתנת של עור שלובשין העבדין בשעת מלאכתן:

בסגוס עבה. הוא בגד של צמר שלובשין אותו הישמעאלים וקורין אותו אלברנוס ויוצאין בבגדים אלו בשבת ולא אמרינן משא הוא ואע"ג דאמרינן במתני' דלא מיקרו כסות. כסות ודאי לא מיקרו מיהו דרך הוא לצאת בהם בשעת הגשמים:

בהוה. שדרך הרועים לצאת בהם וכיון דלחד הוו תכשיט לכ"ע הוו תכשיט ומיהו לענין נודר לא הוי בכלל כסות:

[**שם**] **פיסקא רבי יהודה אומר וכו' תניא כיצד אמר ר' יהודה הכל לפי הנודר וכו'**. פי' והיצר שהיה צר על גופו המלבוש והא דנקט צמר לאו דוקא דה"ה פשתן אלא חדא מינייהו נקט:

ומותר לטעון. דכיון דעל ידי שהיצר נדר לא נדר אלא מן הלבישה:

טעון פשתן. חבילות של פשתן על כתפו:

מותר ללבוש. דכיון דע"י שמשא הפשתן מכביד עליו נדר לא נדר אלא לטעון ולא ללבוש וכבר כתבנו במשנתנו דרבי יהודה לאו לאיפלוגי את"ק קא אתי הילכך הלכתא כותיה ועוד דסתם לן תנא כרבי יהודה בהרבה משניות דלקמן [דף סג:] גבי היו מסרבין בו לשאת בת אחותו וכו' וכן גבי היה מסרב בחברו שיאכל אצלו וכדאיתא בירושלמי דהני רבי יהודה נינהו דאמר הכל לפי הנודר:

דף יח:

[**דף נו.**] **מתני' הנודר מן הבית מותר בעלייה**. פירוש דלר"מ עלייה ליתא בכלל בית ורבנן סבירא להו דעלייה בכלל בית:

מותר בבית. אפילו לרבנן אתיא דנהי דעלייה בכלל בית מיהו בית אינו בכלל עלייה:

גמ' כמאן אזלא הא דאמר רב הונא בר חייא וכו'. פי' מראהו עלייה המוכר אומר לו אם ירצה זאת מכרתי לך אע"ג דגריעא:

לימא ר' מאיר היא. דאמר דעלייה אינה בכלל בית ודוקא משום דאמר בית בביתי הוא דמראהו עליה הא אי אמר ליה בית סתם לא הוי עלייה בכלל דלרבנן אע"ג דלא אמר בית בביתי אלא בית אני מוכר לך מראהו עלייה דהא לדידהו עלייה בכלל בית:

מעולה שבנכסיו. לעולם אימא לך דעלייה בכלל בית דרבנן דהא דאיצטריך למימר בית בביתי היינו לענין שיכול לכוף את המוכר לברור לו המעולה שבבתיו דהכי משמע לישנא דבית בביתי המשובח ואילו לא אמר אלא בית סתם הוה יהיב ליה עלייה שהיא גרועה ומיהא בשלהי מס' מנחות [דף קח:] דהתם עיקרא דהך סוגיא לא מסיק הכי אלא מקשה עלה דהא דאמרינן מאי עלייה מעולה וכו'. מיתיבי בית בביתי אני מוכר לך נפל

מראהו נפול עבד בעבדי אני מוכר לך מת מראהו מת. ומשני שאני לוקח דיד בעל השטר על התחתונה. ואמרינן השתא דאתית להכי עלייה נמי דגריעא קאמר דיד בעל השטר התחתונה שמעינן דמסקנא דהתם עלייה ממש דגריעא היא ונמצא דלפום דיוקא דהכא לא אצטריך לרב הונא בית בביתי אלא לר"מ משמע דהויא הלכתא כר"מ ושהנודר מן הבית מותר בעלייה דלר"מ עלייה ליתא בכלל בית אלא שהסכימו המפרשים האחרונים ז"ל עם הרמב"ן ז"ל דלעולם הא דרב הונא לרבנן אזלא ובית בביתי דנקט לרבותא הוא לומר דאע"ג דהאי לישנא לענין הקדש משמע המעולה שבנכסיו כדאמרינן [שם במנחות] שור בשורי הקדש הגדול הקדש אפ"ה גבי לוקח מראהו עלייה דגריעא דיד בעל השטר על התחתונה וכ"ש אם לא אמר אלא בית סתם דמראהו (א) דקי"ל כרבנן דרבים נינהו ועלייה בכלל בית וכן פסק הרמב"ם ז"ל. עלה בידינו שהנודר מן הבית אסור אף בעלייה כרבנן מיהו היכא דאיכא בית שאין בה ד' אמות מותר הוא ליכנס בה שאינו נקרא בית וכדאמרינן בפ"ק דסוכה [דף ג.] לענין מעקה ומזוזה ושאר דברים. ובירושלמי דמס' מעשרות [פרק ג' הל"ג] הביאוה ואמרו שם שכן הדין לענין נודר שהוא מותר בו. ושמעינן משמעתין דמאן דמקנה לחבריה שיעורא בארעיה אע"ג דלא סיים קנה דהא בית בביתי ועבד בעבדי קנה לוקח מכי אקני ליה בכסף ובשטר ובחליפין וכי נפל או מת מראהו נפול או מת אלמא זבינייהו זביני וכן תנן בב"ב [דף קז:] גבי חצי שדי אני מוכר לך משמע וכו' עוד מדאמרינן התם [סג.] תנו חלק לפלוני בנכסי וכו' ובפרק בתרא דכתובות [דף קט:] ההוא דאמר להו דקלא לברת וכו' אע"ג שאין כן דעת הרב יוסף הלוי בן מיגש ז"ל דאמר כל שלא סיים לא קנה כבר דחו המפרשים ז"ל ראיותיו והחזקה שבראיותיו הא דאמרי אקנינהו ניהליה אגב אסיפא דביתיה משמע דאי לאו משום דסיים לו ד' אמות בפירוש לא קנה והקשו לו ז"ל מהא דחצי שדה שכתב הרב ז"ל כיון דסגי כיון דסיים לו השדה אע"ג דלא סיים החצי דא"כ מ"ש דאע"ג דסיים לו בית הוא צריך לסיומינהו לד' אמות כדאמרן אגב אסיפא דביתיה אלא ודאי אגב אסיפא לאו דוקא:

[**שם ע"ב**] **מתני' הנודר מן העיר וכו'**. פירוש לתחומה תוך אלפים אמה הסמוכים לעיר שהם תחום שבת:

בעיבורה. תוך שבעים אמה ושירים סמוך לעיר הוא נדון מן העיר ומשם ואילך מודדין אלפים אמה דתחום שבת:

האיגוף. מסתימת הדלת לפנים מלשון יגיפו הדלתות בספר עזרא (נחמיה ז) אבל מהגפת הדלת ולחוץ מותר לעמוד אע"פ שהוא תחת המשקוף ובגמרא מקשינן מקרא דכתיב ויצא הכהן אל פתח הבית ואמרינן אי אל פתח הבית יכול יעמוד (אע"פ שהוא) תחת

המשקוף ויסגיר ת"ל מן הבית עד שיצא מן הבית כולו ומשני דהתם שאני דכתיב מן הבית דכיון דכתב רחמנא מן הבית יתירא לרבויי יציאה אחרת אתא והיינו שיצא מכל מה שתחת המשקוף אבל אי לא כתיב אלא פתח הבית הוה שרי ליה לעמוד תחת המשקוף ומסגיר וכתב הרנב"ר ז"ל מכאן לאותן שנשבעין לעמוד באושטאגי"ש בבית אחד דמן האגף ולפנים מותרין מן האגף ולחוץ אסורין:

[דף נז] **מתני' קונם פירות אלו וכו'**. פירוש מדקאמר אלו שוינהו אנפשיה כהקדש וה"ה כל שמסיים פירות ידועין שלא אסר עליו כל המין כגון פירותיו של פלוני או של מקום פלוני וכיוצא בזה דכיון שעדיין הוא מותר בשאר המין מאי דאסר עליה שוייה עליה כהקדש לומר שלא יהנה ממנו וכן פירשו ז"ל בשם הרשב"א ז"ל שפירש כן בשם החסיד הרב יונה ז"ל (לשם) הלכך לאו לאכילה בלבד אסרן אלא אפילו בהנאה ואסור להחליפן מן התורה ואם בדיעבד החליפן הוא או אחרים מדעתו אסורין מדרבנן שלא מדעתו מותרין והא דקאמר לפי וע"פ לרבותא נקט דלא תימא שלא אסרן אלא לפיו קמ"ל מאי לפי דקאמר לעצמי:

ואסור בגדוליהן. אפי' במה שנטעו אחרים ואפי' בדבר שזרעו כלה והיינו דפסיק ותני אסור בגדוליהן ולא מפליג כמדפליג בסיפא:

דף יט.

שאיני אוכל וכו' מותר בחלופיהן וכו'. ואפי' באומר אלו דהא פריש שלא אסר [אלא] אכילתן וטעימתן וחלופיהן וגדוליהן לאו עצמו נינהו והרי לא אכל מהם ולא טעם מהם תדע דמעשה ידי אשתו אלו הם שהוא ענין פרטי ומסויים ומותר בחלופיהן וגדוליהן:

בדבר שזרעו כלה. כגון זרע קישואין ודלועין וכיוצא בהם משום דהני אחריני נינהו:

אבל בדבר שאין זרעו כלה כגון הבצלים והשומין אפילו גדולי גדולין אסורין. בין ברישא בין בסיפא דהנך נמי קמאי גופייהו נינהו אלא שנתוספו. וכתבו מן הפרשנים ז"ל דבזרען כלה דסיפא דמותרין הגדולין מותר לזדען לכתחלה כדי שיהא מותר בגדוליהן אע"פ שאסור להחליפן דהאי בידי אדם והאי בידי שמים:

מעשה ידיך. לאו דוקא דהא דבר שאין בו ממש הוא אלא אמר יקדשו ידיך עלי למעשיהן או למה שאני אוכל ושאני טועם בסיפא א"נ מעשה ידי אשתו לאחר שתעשה דבר שיש בו ממש הוא א"נ אפילו אמר מעשה ידיך דוקא [לעיל דף טו.] ואסור בבל יחל מדרבנן:

אסור בחלופיהן. הפת שאופה הקמח שטוחנת הצמר שהיא טווה כולן אסורין לו הן וחלופיהן שהרי אסר הנאתן עליו וכתבו בשם הרב החסיד ר' יונה ז"ל דכיון שאין האיסור

בא עליו במה שארגה אשתו או עשתה מפני גופו של דבר אלא מפני שהוא אסור ליהנות ממעשיה א"כ כל שמכרו הדבר ההוא יכול הוא ליהנות מן השאר וכעין מה שאמרו (ע"ז דף מט:) בבגד שארגו בכרכר של ערלה או של עבודת כוכבים לר' אליעזר יוליך הנאה לים המלח ואפי' מאן דלא שרי בההיא מודה בהא שהוא מותר ליהנות מן השאר שהרי אינו נהנה ממעשה אשתו וזה ברור ע"כ:

שאיני אוכל אמר קונם עלי מעשה ידיך (א) שאני טועם מותר בחלופיהן ובגדוליהן שהרי לא אסרן להנאה אלא לאכילה וטעימה ואע"פ שאמר מעשה ידיך שהוא ענין פרטי ומסויים והוי כאילו דפירשנו לעיל דהא לישנא למשרי אמרה ובלבד בדבר שזרעו כלה שאז אינו טועם ממנו כלל אבל בדבר שאין זרעו כלה הא טועם מגוף מעשה ידיה:

ואפילו גדולי גדולין. כגון שזרעה בצלים אפילו נתלשו כמה פעמים אסורים שיש בהן מן העיקר:

אבל חליפיהן מותרין. אע"ג שאין זרעו כלה דלענין חליפין כיון שלא אסרן אלא באכילה וטעימה מה לי זרעו כלה או אין זרעו כלה:

ואסיקנא בפירקין דלעיל לענין קונם שהוא אסור הנאה שאם אסר שום מידי לחבריה מותר בחילופיהן דדבר שלא בא לעולם נינהו. מיהא מאן דאסר מידי לנפשיה אסור גם בחליפיו דכי היכי דאדם אוסר לעצמו מה שאינו שלו אוסר נמי דבר שלא בא לעולם:

שאת עושה איני אוכל עד הפסח. מדלא קאמר בסיפא מה שאת עושה עד הפסח איני אוכל דהא משמע איני אוכל לעולם אלא תלה איני אוכל עד הפסח אלמא שאינו אוסר לעצמו שלא לאכול ושלא להתכסות אלא עד הפסח אבל מן הפסח ואילך מותר לאכול ולהתכסות ממה שעשתה קודם הפסח וממה שתעשה אבל סיפא שתלה מעשה ידיה לעד הפסח ולאיני אוכל ואיני מתכסה לא תלאו בזמן משמע שאוסר עליו מה שתעשה עד הפסח שיהיה אסור עליו לעולם ומיהו מה שתעשה לאחר הפסח פשיטא דמותר דהא לא אסרו עליו כלל:

שאת נהנית לי עד הפסח וכו'. הוא עומד סמוך לפסח וקיצר האיסור והאריך התנאי שאמר אם הולכת עד חג הסכות:

הלכה לפני הפסח. הרי הלכה שם קודם החג ועברה על התנאי לפיכך אסורה היא לו עד הפסח אבל מותרת (ב) עד הפסח:

לאחר הפסח. הרי מ"מ הא הלכה קודם החג ואם (שמא) נהנית ממנו למפרע קודם הפסח עבר בבל יחל דברו הבעל לדעת הרמב"ם ז"ל שכתב שהאוסר על חברו הוא שחייב

בלאו ולא הנאסר ולדעת המפרשים האחרונים ז"ל היא שעשתה האיסור חולין שעברה בבל יחל והאוסר עבר בלפני עור לא תתן מכשול:

עד החג. אם הולכת עד הפסח הרי עברה האיסור. ופי' אסורה בהנאתו אם אחר שהלכה שם קודם הפסח נהנית ממנו בין קודם הפסח בין לאחר הפסח הרי זה לוקה משום בל יחל דברו. ואף אם לא הלכה עדיין אסורה בהנאתו מספק שמא תלך קודם הפסח והאי איסורא מדרבנן משום חששא בעלמא. ומותרת לילך לאחר הפסח מילתא דפשיטא היא דהא ליכא שום איסורא אלא אגב דנקט ברישא תרי בבי בהלכה לבית אביה נקט בסיפא נמי הכי. ובפרק אלו מותרין לעיל [דף טו.] כתבנו קצת מזה:

סליק פירקא [**דף ס.**] **קונם יין שאני טועם היום אינו וכו'**. פי' היום היה עומד בבקר או בחצי היום אפי' היה עומד סמוך לחשכה ואמר קונם יין שאני טועם היום אינו אסור אלא עד שתחשך דהיום משמע תשלום היום הזה דהיינו עד צאת הכוכבים בינונים שהוא לילה ברור כדאיתא בפ"ב דשבת [דף לה:] (ג) אוכל בין השמשות אסור דספיקא הוא ובכל דאורייתא נותנין אותו לחומרא:

שבת זו. היה עומד בתוך ימי השבוע שימי השבוע נקראין שבת ואמר קונם יין שאני טועם שבת זו אסור בכל השבת וגם ביום השבת לפי שהשבת היא נחשבת עם ימי החול ולא אמרינן כיון שהוא קדש לא מחשב בכלל ימי החול. אבל אין לפרש שבת זו כגון שעומד ביום השבת (ד) או שאמר שבת זו אסור בכל השבוע הבאה וגם ביום השבת עצמו ואע"פ שהוא מן השבוע שעברה לפי שמן הדין אינו אסור אלא ביום שעומד בו בלבד וכדאמרינן (ר"ה דף יב:) באומר שנה זו שאפילו עמד בכ"ט באלול כיון שהגיע תשרי עלתה לו שנה ואע"פ שאילו אמר לשנה היה מונה י"ב חדש מיום ליום וכדתניא בהדיא פ"ק דראש השנה [שם] ופרישנא טעמא התם משום דלצעורי נפשיה קביל עליה והא אצטער:

חדש זה. וכן היה עומד בתוך החדש ואמר חדש זה אסור (כיון) כל החדש אבל ר"ח הבא אחריו מותר כי הוא נדון להבא ומוקים לה בגמ' דאפילו אם ראש החדש (ה) בימים מותר ביום ראש חדש הראשון ואע"ג דקי"ל דיום ראשון של ר"ח שעבר הוא ויום שלשים הוא מ"מ ריש ירחא קרו ליה ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם:

דף יט:

אסור בכל השנה. עד סוף כ"ט יום באלול שהוא תשלום השנה ויום ראשון של ר"ה מותר דריש שתא קרו ליה. ומיהו כן הדין אם היה עומד ביו"ט ראשון של ר"ה ואמר קונם

יין שאני טועם שנה זו אסור בכל השנה וביום ר"ה שעמד בו וכן הדין אם אמר חדש זה והיה עומד ביום החדש הראשון היה אסור בכל החדש ובראש החדש שעומד בו:
שבוע זה אסור בכל השבוע. אם היה עומד בתוך שני השבוע ואמר קונם יין שאני טועם שבוע זה אסור בכל השבוע ושנה שביעית עצמה נדון כשני השבוע שעברו לאיסורא. ואם היה עומד בשנה השביעית ואמר שבוע זה נראה להחמיר ולאסור כל שני השבוע הבאין והשנה ההיא שעומד בה ולא דמי לשבת זו שיום השבת אין לו שם אחר אבל שנה שביעית עיקר שמא שביעית הוא ואין דרך הכתוב לקרא לה שבוע כנזכר לעיל:
יום אחד שבת אחת וכו' אסור מיום ליום. ביום אחד אסור כ"ד שעות מעת לעת. ובאומר שבת אחת אסור שבעה ימים שלמים הם וליליותיהם והיום הולך אחר הלילה. ובחדש אחד נאסר שלשים יום כימי חדש מלא כיון שנדר סתם [לעיל דף יח:] דסתם נדרים להחמיר ועוד דרובא מלאים נינהו וכן כתב הרמב"ם ז"ל והריטב"א בשם רבותיו ז"ל. ובשנה אחת אסור שנים עשר חדש כימי שנה פשוטה דרוב שנים פשוטות נינהו ובתר רובא אזלינן בזה ואע"פ שהוא להקל שאין זה הולך אחר רגילות לשון בני אדם דניחוש למיעוטא אלא אחר משמעות שנה וכולהו קרו שנה לי"ב חדש שהיא פשוטה והכי תניא בהדיא בפ"ק דר"ה [דף יב:] המודר הנאה מחברו לשנה מונה י"ב חדש מיום ליום. וההיא על כרחין באומר שנה אחת דאי באומר שנה פלונית הכי הוא נידון כפי מה שהיא השנה בין מלאה בין חסרה ואסור מראש השנה ועד ר"ה והיכי קתני מונה י"ב חדש אלא ודאי כדאמרן. והא דתנן בפרק השוכר [דף קב.] המשכיר בית לחברו לשנה ונתעברה השנה נתעברה לשוכר התם לשנה גרסינן כלומר לשנה הבאה שהוא כאומר שנה פלונית ואע"פ שלענין בתי ערי חומה חדש העיבור בכלל השנה שאני התם דכתיב תמימה להביא חדש העיבור בכלל ומעתה אפילו היה עומד בר"ה והיא שנה מעוברת ואמר שנה אחת אינו אסור בחדש העיבור כי הוא שנה אחת אסר עליו ולא אמרו אסור בה ובעיבורה אלא באומר שנה זו או השנה שמשמעותו כן והוי יודע שכל שאמר יום אחד או חדש אחד או שנה אחת או שבוע אחד שלא סיים אותם אין הנדר מעצמו חל על שנה ידוע עד שיסיים אותה אחר כן אלא שמדין בל תאחר חייב להתחיל מיד לנהוג מנהג נדרו ואם לאו כל יום ויום עובר בבל תאחר אבל אין עליו בל יחל דברו דאינו עובר בבל יחל עד שיסיים ויאמר מעתה אני מקבל עלי זמן הנדר ומאותו היום ליכא בל תאחר ואיכא בל יחל וזה שאמרו בפ"ק דר"ה [דף יב:] מונה י"ב חדש מיום ליום וכל שאמר שנה אחת אע"פ שהשנה שסיים אחרי כן לנהוג בה נדרו היא שנה מעוברת אינו אסור בה אלא י"ב חדש כנדרו הראשון וזה ברור ולעולם כל שאמר חדש או שנה או שבוע

חייב לנהוג אותם רצופין וכדקתני מונה י"ב חדש מיום ליום. כל זה כתב הריטב"א ז"ל והוא מיסוד שני רבותיו הרא"ה והרשב"א ז"ל וליכא למינדא מינה:

[**שם**] **גמ' א"ר ירמיה בר אבא לכשתחשך צריך שאלה לחכם מ"ט וכו'**. פירוש הא דאמרינן במתני' אינו אסור אלא עד שתחשך דמשמע דמשתחשך מותר מיהו מדרבנן צריך שאלה שיתיר חכם את נדרו דאי שרית ליה בלא שאלה אתי למשרי נמי כי נדר יום אחד שאסור כל מעת לעת ויהיה סבור שמותר משתחשך דלא משמע ליה לחלק מידי בין יום אחד להיום:

כמאן אזלא. ודאי תנא דינא קתני ובדורות הראשונים אבל בדורות האחרונים גזרו שיהא שאלה לחכם ולאו משום גזרה בלחוד נחמיר אלא משום דלאו שפיר עבד וכר' נתן מחמרינן עליה כיון דשייך למגזר כלל הילכך בשאר נדרים דליכא למגזר כלל אין צריך שאלה וכ"ש אם נדר של מצוה הוא כגון ללמוד ולקיים מצוה שאין צריך שאלה דהא לית בה משום דרבי נתן ולפי זה דברי ר' ירמיה הלכה הם וכן פסק הרמב"ם ז"ל אבל אין נראה כן דעת הרמב"ן ז"ל בתשלום הלכות ולפי הפסק של ר' ירמיה צריך טעם למה שנהגו עכשיו בתענית יחיד דלא הוי אלא מצפרא עד פניא ואפילו הכי לכשתחשך שרינן ליה בלא שאלה ולא גזרינן אטו קבל עליו להתענות יום אחד אלא טעמא משום שהמקבל עליו להתענות יום אחד אין מחייבין אותו שיתענה כ"ד שעות דודאי לתענית שאמרו חכמים נתכוון דהיינו מקודם שיעלה עמוד השחר עד שתחשך אין לך למגזר אלא אטו שאר נדרים שיהיה נודר יום אחד גם בזה אין לחוש כיון שדינו של תענית חלוק משאר נדרים דאילו בשאר נדרים שנדר יום אחד אסר עליו מעת לעת מה שאין כן בנודר תענית שאין דינו אלא עד שתחשך וכדאמרן:

[**שם ע"ב**] **פיסקא וראש החדש להבא פשיטא וכו'**. פי' פשיטא דאי קאי בתוך חדש זה ואמר קונם חדש זה שאינו אסור אלא בימי אותו חדש בלבד ויום ראש החדש הבא נידון להיתרא שאינו חדש זה:

אלא בחדש (**א**) **חדש**. כלומר דחדש הנכנס הוא חדש חסר מכ"ט יום וחדש שנדר היה מלא מל' יום ועושין בחדש חסר הבא שני ימים ראש חדש והראשון למלאת שלשים לחדש שעבר וסד"א ליתסר ביה דחשבינן ליה מחדש שעבר קמ"ל הא קרו ליה אינשי ריש ירחא ומשום הכי אע"פ שהוא מכלל חדש ראשון כיון דריש ירחא קרו ליה מותר בו דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם וכתב הריטב"א ז"ל וז"ל כתב רבינו נר"ו מדמדמינן בסוף פרקין שטרות לנדריה לענין אדר סתם משמע דכן הדין לענין שטרות הילכך כשראש חדש הוא שני ימים אע"פ שיום הראשון הוא שלהי חדש חסר שעבר כשכותבין

שטרות כותבין ומונין ליום ראשון (ואם מנו ליום ראשון) ואם מנו ליום החדש השני ה"ז מוקדם ופסול שאם הוא שלישי לחשבון יום שני ימנו הדיינין לחשבון יום ראשון ויטרפו מן הלקוחות מיום המוקדם וכשהוא כותב ביום החדש הראשון כותב בחדש פלוני ואין כותבו על שם חדש שעבר ואם עשה כן ה"ז מוקדם ופסול שהשטר נעשה בחדש השני ויאמרו שקודם לכן נעשה שאין יום ראשון של חדש שני נקרא על שם החדש שעבר בלשון בני אדם וביום החדש השני כותב ביום שני ומחרתו יום שלישי ואם יכתוב יום שני יפסל משום מוקדם הלכך צריך ליזהר בכך וכשכותבין ביום ראש החדש הראשון כותבין ביום פלוני שהוא ראש חדש ואם ביום החדש השני היה מעשה כותבין כן בפירוש או כותבין סתם בשני ימים לחדש אבל בגיטין צריך לכתוב כשהוא ביום ראשון ביום שלשים לחדש תשרי שהוא ראש חדש מרחשון כדי להחמיר וכן כתבו בתוס' ע"כ דברי רבינו נר"ו אבל בכל הגליל נוהגין למנות לשטרות מיום ראש החדש הב' ואפשר לדון שלא יהא השטר פסול משום מוקדם שגם כל בתי דינין שלנו כשיוצא שטר בפניהם אינם מונים אלא מיום שני ואין לנו לחוש שמא יוציאנו עליו בגליל אחר שהן מונין מן הראשון ויטרוף לקוחות מנכסים שקנה שם שלא כדין דהא מילתא דלא שכיחא היא ואם אין אנו אומרים כן ליקרען כמה שטרות וכיון שדין שטרות כדין נדרים אף בשטרות אין לנו אלא כפי מקומן ושעתן וכעין שאמרו לענין נדרים וכל שיוצא בו שום שטר שלא במקום כתיבתו אין לו לדיין לדון לו בזה עד שידע מנהג מקומם כיון שהדבר ידוע כי מנהגות חלוקות יש כנ"ל עכ"ל:

[**שם**] **איבעיא להו אמר קונם יין שאני טועם יום מאי וכו'**. דיניה כהיום דלישתרי לכשתחשך או כיום אחד דליתסר מעת לעת וכיון דבעיין לא איפשיטא נקיטינן לחומרא דיום כיום א' דיניה ואסור מעת לעת:

מתני' עד הפסח וכו'. פי' דלשון בני אדם משמע עד ולא עד בכלל ולפיכך אינו אסור אלא שיגיע:

עד שיהא וכו'. משמע עד שיהא כולו ולפיכך אסור עד שיצא:

עד פני. הוא מחלוקת דרבי מאיר ורבי יוסי דרבי מאיר סבר דלא מחית איניש נפשיה לספיקא דכיון דכל יומא דפסחא פנים ליומא דבתריה ודאי פנים ראשונים של פסח קאמר ומותר בליל ט"ו כאילו אמר עד הפסח דאי לא הוה ליה לפרושי פנים אמצעים או אחרונים ורבי יוסי אסר בכלן דסבר מחית אינש נפשיה לספיקא והאי פסקא כהלכתא תליא באשלי רברבי דאילו ממתני' דהכא כיון דקי"ל בעלמא דר' מאיר ור' יוסי הלכה כר' יוסי פסקינן כותיה ואסור עד שיצא אבל בגמ' רמי מקדושין פרק האומר דתנן מי

שיש לו שתי כתי בנות משתי נשים ואמר קדשתי את בתי גדולה ואיני יודע אם גדולה שבגדולות או גדולה שבקטנות וכו' כולן אסורות דברי ר"מ חוץ מן הקטנה שבקטנות דאיכא לספוקי בגדולה שבכת שניה אלמא סבר מחית אינש נפשיה לספיקא. ורבי יוסי אמר כולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות דלא מחית אינש נפשיה לספיקא וכי קאמר גדולה אמרינן דודאי גדולה שבגדולות קאמר אלמא איפכא אית להו ותירץ בגמ' מוחלפת השיטה כלומר אין הכי נמי דאיפכא סברי דר"י סבר לא מחית אינש נפשיה לספיקא אלא כאן החליפו שיטתן וראיה לדבר דהכי תניא בברייתא בפי' זה הכלל כל שזמנו קבוע ואומר עד פני ר"מ אומר עד שיצא ור' יוסי אומר עד שיגיע הרי מפורש דר' יוסי סבר דלא מחית אינש נפשיה לספיקא ואינו אסור אלא עד שיגיע (ב) דכיון דהיאך סוגיא בדוכתא בנדרים אע"ג דאיכא סוגיא התם בקדושין דמשמע מינה דמתני' כדקיימא קיימא סוגיא דהכא עיקר ועוד דאיכא ברייתא דמסייע לה זהו דעת הרמב"ם ז"ל אבל הרמב"ן ז"ל פסק כסוגיא דהתם דאמר [דף סה.] לעולם לא תיפוך ומתני' לא במעייל נפשיה לספיקא פליגא אלא בלישנא בעלמא דר"מ סבר עד פני עד קמי פסחא משמע ור' יוסי סבר עד דמתפני פסחא משמע ולפום ההיא סוגיא מתניתין כדקיימא קיימא ושפיר עדיפא לאוקמי מתניתין מלאפוכי הילכך לר' יוסי אסור עד שיצא והכי הלכתא:

[[**דף סא ע"ב**] **מתני' עד הקציר עד הבציר וכו'**. פי' המסיק זמן לקיטת זיתים אין אסור אלא עד שיגיע ואפילו אמר עד שיהא הקציר וכדקתני טעמא זה הכלל כל שזמנו קבוע כלומר שיש להמשכתו זמן קבוע כגון פסח שקבעה לו תורה ז' ימים א' הוא דאמרינן דכי אמר עד שיהא אסור עד שיצא דכיון דידע זמן המשך איסורו אוסר עצמו בו וכל שאין זמנו קבוע כגון קציר ובציר שאין להם זמן קבוע דזמנין מבוכרין זמנין מאוחרין אפילו אמר עד שיהא אינו אסור אלא עד שיגיע שאין אדם אוסר עצמו בזמן שאין לו קצבה:

ירושלמי קבע זמן למשתה בנו ואמר קונם יין שאני טועם עד שיהא משתה בני כמי שזמנו קבוע או מאחר שיכול לדחותו לאחר זמן כמי שאין זמנו קבוע ולא איפשיטא ולחומרא וי"א שאם נשבעו על הדבר כדבר שזמנו קבוע הוא דמסתמא לא מאחר ליה כיון שהקפידו כ"כ בדבר ואע"פ שאפשר להעביר המועד מדעת שניהם וצ"ע:

מתני' עד הקיץ וכו'. בין שאמר קונם עד הקיץ או עד שיהא אינו אסור אלא עד שיגיע דהא אין לו זמן קבוע ואימתי זמנו משיכניסו התאנים בכלכלות ולא משעה שאדם לוקט בכורי תאנים:

שיקפלו המקצועות. מקצועות נקראים הסכינים המיוחדים לחתוך תאנים שעושין מהן עיגולין ואף העגולין עצמו נקראין כן על שמן וקרא קרי לסכינין מקצועות דכתיב (ישעיה מד) יעשהו במקצועות וכשמסלקין אותן סכינין הוא גמר מלאכה של אותה חתיכה:

אבל לא קציר שעורים. דשעורים הוא בכורים לחטים:

הכל לפי נדרו לפי מקום הנדר שממהר כמו בבקעה או מאחר כמו בהר ואם נדר בהר אע"פ שהלך אחר הנדר לבקעה והגיע קציר חטים כיון שעדיין לא הגיע קציר של הר אסור עד שיגיע קציר של הר וכדאיתא בגמ' דבתר מקום שעת הנדר אזלינן ולא בתר שמגיע זמו הנדר וזה כלל גדול בנדרים ומהא אפשר למידק דהא דבעינן קציר חטיר ולא סגי בקציר שעורים היינו לפי מקום הנדר דרובן חטין קא אכלי ואין דעתן לקצור שעורים אבל במקומות שרובן אכלי שעורים קציר סתמא לחם של שעורים הוא:

[**שם**] **גמ' תנא כלכלה שאמרו וכו'**. פי' כלכלה של תאנים דלשון קיץ אמר ודוקא תאנים משמע דקיץ לשון קציצה ותאנים הם פירות שנקצצין ביד ממקום חבורן דאילו ענבים לא מקצצן ביד אלא בכלי וההיא חתיכה מיקריא:

כלכלה. סל:

פיסקא עד שיקפלו רוב המקצועות וכו'. פי' סכינין או מחצלאות שנופלין עליהם התאנים ולשון יקפלו שיסלקו כמו (שבת דף קיג.) מקפלים את הכלים:

מותרות ופטורות וכו'. משום דלא קפדי בעלים מעתה על התאנים הנשארות ואפקורי מפקרי להו ולפיכך פטורות מן המעשר דקי"ל הפקר פטור מן המעשר:

דף כ.

[**דף סב.**] **אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כל המשתמש בכתרה וכו'**. פי' ונעשו חולין שפקעה קדושתן:

וסוף הכבוד לבוא. דכתיב דרכיה וכו' עץ חיים היא וכו':

ועבדך ירא וכו'. דאפשר דאליהו לא הוה ידע ליה:

תיגראי. התירו תגר שלי כלומר פסקו לי דיני תחלה:

כהנים היו. לא היו כהנים אלא שהיו חכמים והיה דינם ככהנים:

לפתוח ראשון. בקריאת התורה שקורא ראשון:

ולברך ראשון. ברכת המזון שהוא קודם לכל אדם:

וליטול מנה יפה ראשון. אם בא לחלוק דבר עם ישראל עושה ישראל ממנו ב' חלקים שוין וכהן בורר איזו מהם שירצה וכ' הריטב"א ז"ל ובכולן ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ כדאי' בהוריות [דף יג.]:

כרגא. מס:
מנת המלך. המעשר מכל הסחורות:
כסף גלגלתא. דבר קצוב לכל אחד ואחד:
זו ארנונא. סעודת המלך כשהולך ממקום למקום בלשון יון ארנונא היא סעודה. ל"א שותפות שיש לו למלך בבהמות דארנונא לשון שותפות מדכתיב (במדבר כ"א:י"ג) כי ארנון גבול מואב בין מואב ובין האמורי:
עבדא דנורא. עבד לאיש שהוא כומר לעובדי האש שעבדיו פטורין מכרגא ולא הוי כמודה בע"ז דמוכח מילתא דצורבא מרבנן לבו לשמים כדכתיב (דברים ד) ה' אלהיך אש אוכלה הוא ושלא אמר הכי אלא לאיפטורי מכרגא:
אבא. יער:
זבניה לבי נורא. מכרו לעובדי האש שמציתין את האור בבית ע"ז שלהם:
רוב עצים וכו'. ואינו מוכרו לעבד עבודת כוכבים דהא איכא למיתלי בהיתרא וכל היכא דאיכא למיתלי תלינן אבל היכא דבעו לה לעבודת כוכבים ממש אסור לבנות לה שום דבר ואע"פ שאינו אלא לצורך משמשי עבודת כוכבים בעלמא וכתבו בתוס' כי מכאן נלמוד שאסור להלוות לעובדי כוכבים מעות לצורך בנין עבודת כוכבים או לצורך נוייה ומשמשיה משום ולפני עור לא תתן מכשול אבל בסתם מותר להלוות מעות ואפילו לכומרי עובדת כוכבים דסתם מעות לצרכם בעו להו:
[**שם ע"ב**] **מתני' עד הגשמים עד שיהו גשמים וכו'**. פי' עד הגשמים עד שיהו בין שאמר הכי או הכי:
רביעה שניה. שלשה זמנים הם של גשמים וכל זמן קרוי רביעה על שם שהגשמים רובצים על הארן וקתני דמתסר עד שתרד רביעה שניה משום דסתמא שניה משמע שאינה מקדמת כ"כ כרביעה ראשונה ולא מאחרת כ"כ כרביעה שלישית מיהו לא בעינן עד שתעבור אפילו אמר עד שיהו משום שאין זמנו קבוע:
עד שיגיע. ואע"פ שלא ירדה עדיין דסבירא ליה דכיון דאין לירידתה זמן קבוע שלפעמים מאחרת לירד אמרינן דבזמן ירידתה תלה נדרו ולא בירידתה ממש. כך פירש הרנב"ר ז"ל:
ניסן כולו. דעד אותו זמן רגילין גשמים לירד:
גמ' א"ר זירא מחלוקת דאמר עד הגשמים וכו'. פי' מחלוקת דרשב"ג ותנא קמא אי בעינן שתרד ממש או עד שיהא זמנה דוקא דאמר עד הגשמים אבל אמר עד הגשם אפילו ת"ק מודה דעד זמן גשמים קאמר ולא מיתסר אלא עד שתגיע רביעה ראשונה ואע"פ שלא ירדו גשמים דגשם כל דהו משמע דהיינו זמן רביעה ראשונה אבל כשאמר גשמים

סברי דכיון דרבוי גשמים קאמר אסרינן ליה [עד] רביעה שניה לת"ק עד שירדו ולרשב"ג אע"פ (עד) שלא ירדו ונראה דהלכתא כרשב"ג כיון שאין זמנן קבוע שלפעמים מאחרין הגשמים ולא מחית נפשיה ועד שיגיע זמן קאמר ובעד שפסקו גשמים רבי מאיר ורבי יהודה הלכה כר' יהודה:

[דף סג.] **מתני' קונם יין שאני טועם השנה וכו'**. פי' אסור בה ועיבורה כתב הרנב"ר ז"ל דעיקר רבותיה דתנא דאפילו נודר מתחלת השנה כיון דאמר השנה לא אמרינן שנה אחת קאמר שהיא י"ב חודש אלא אסור בה ובעיבורה דהיינו י"ג חדש פי' דוקא באומר השנה (א) א"כ שנה זו אבל באומר שנה אחת סתם אין חדש העיבור בכלל אע"פ שאותה שנה שנדר בה מעוברת והוסיף עוד הרשב"א ז"ל דאפילו באומר שנה אחת מיום זה אין חדש העיבור בכלל והביא ראיה מדתנן בערכין פרק המוכר שדהו [דף לא.] המוכר בית בערי חומה אינו מונה אלא משעה שמכרה לו (ב) שנה עד מלאת לו שנה (תמימה) כשהוא אומר תמימה להביא חדש העיבור והאי מוכר בית בבתי ערי חומה כאומר שנה אחת מיום זה הוא דמשעת מכירה הוא מונה ואפ"ה טעמא דרבי רחמנא תמימה הא לאו הכי מונה שנים עשר חדש ולא חדש העיבור וכתב עוד ז"ל דלפי זה הא דתנן בפרק השואל [דף קב.] המשכיר בית לחברו לשנה ונתעברה השנה נתעברה לשוכר באומר שנה זו או השנה הוא שיש לו לשוכר חדש העיבור מיהו לא משכחת לה שיהו לו י"ג חדש אלא בעומד בראש השנה אבל בעומד באמצעה לא דאי אמר השנה או שנה זו אין לו אלא עד ראש השנה ואי דאמר שנה אחת מיום זה אינו מונה אלא י"ב חדש מיום ליום ע"כ וכתב עליו הרנב"ר ז"ל שאין זה מחוור בעיניו דודאי עיקר חדושיה דתנא לומר דבשנה מעוברת יש לו לשוכר י"ג חדש ואם איתא דלא משכחת לה אלא בעומד בראש השנה כל כה"ג הוה ליה לתנא לפרושי ולא למסתם ולמפסק דיניה דנתעברה לשוכר ולא משכחת לה אלא באורחא רחיקתא לפיכך נראה בעיניו ז"ל דנודר ושוכר כל שקדם נדר ושכירות לחדש העיבור ואמר שנה אחת מיום זה מונין י"ג חדש ואתיא מתני' דפרק השואל כפשטה והא דערכין לאו ראיה היא כלל שאילו היה תנאי בין מוכר ללוקח בשנה מעוברת לומר אם לא תגאל מיום זה לשנה אחת יהא חלוט אין הכי נמי דלהביא חדש העיבור לא היה צריך ריבויא אבל הכא אין מוכר ולוקח מתנין כלל אלא תורה היא שפסקה להם זמן בכל השנים שאם לא יגאל עד שנה יהא נחלט הלכך אי לאו רבויא הוה אמינא דתורה זמן אחד פסקה לכל הלוקחין דהיינו י"ב חדש דהוי שנה ברוב שנים דהלך אחר רוב שנים שאין להם עיבור עכ"ל ומי שנדר מחברו לשנה אותה שנה עצמה הוא מונה מיום נדרו י"ב חדש ואין לומר שנה אחת קביל עליה ויהא תלוי ברצונו אם

תהא שנה זו או שניה או שלישית וכן משמע פרק ארבעה ראשי שנים [דף יב:] באחד בתשרי ראש השנה לנדרים למאי הלכתא לכדתניא המודר הנאה מחברו לשנה מונה י"ב חדש מיום ליום. ומיום ליום הכי משמע וכבר כתבנו לעיל דאם אמר לשנה זו ואפילו לא עמד אלא בכ"ט באלול עלתה לו שנה ואפילו למ"ד יום אחד בשנה אינו חשוב שנה הכא לצעורי נפשיה קביל עליה והא איצטער:

עד ראש חדש אדר וכו'. משום דאדר סתמא ראשון משמע בין להקל בין להחמיר בין דאמר ראש אדר או סוף אדר או אדר סתם והכי אסיקנא בגמ':

[**שם**] **גמ' תניא אדר ראשון**. פי' כותב אדר ראשון אם קנו ממנו באדר ראשון כותב בפי' בשטר אדר ראשון דאילו כתב אדר סתם שני משמע ולפיכך אם קנו באדר שני כותב סתם כלומר די בכך דשני משמע:

ר' יהודה אומר וכו'. דסבירא ליה דאדר סתם הוא אדר ראשון ופסקו רבוותא ז"ל דכיון דקי"ל דר' מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה נקיטינן דסתמא דאדר ראשון משמע הלכך מי שעומד באדר שני וכותב אדר סתם השטר מוקדם ופסול דסתם אדר ראשון משמע הלכך צריך הוא שיכתוב בחדש אדר שני ובאדר ראשון די שיכתוב אדד סתם בין בגיטין בין בשטרות וכן הנשבע לחברו שיפרענו לאדר אדר ראשון משמע דלענין איסור ושבועה ושטרות הדין שוה דאדר סתמא ראשון משמע:

[**שם ע"ב**] **מתני' ר' יהודה אומר קונה יין שאיני טועם וכו'**. פירוש שלא נתכוון זה וכו' לשתות יין דהיינו עד ליל הפסח דאזלינן בתר אומדנא שלא נתכוון ליאסר בלילי הפסח ביין אע"פ שלפי לשון נדרו משמע דאסור דהא אמר עד שיהא:

לאכול בשר. דהיינו ערב יום הכפורים כדתנן פ' אותו ואת בנו [דף פג.] ר"י הגלילי אומר אף ערב יום הכפורים בגליל. והא עדיפא מקמייתא שהרי אינו מגיע איסורו עד הצוס וכי קתני עד ליל הצום לאו דוקא שהרי אוכל הוא מבערב אלא עד סעודה של לילי הצום קאמר:

שדרך בני אדם לאכול שום וכו'. דהיינו בע"ש מתקנת עזרא ולענין הלכה כתבו בשם הרמב"ן ז"ל דלית הלכתא לא כאבא ולא כברא דהוא ר' יוסי ברבי יהודה דרבנן פליגי עלייהו דעד כאן לא סתים לן תנא לא נתכוון זה אלא במילתא דמוכח כדקתני סיפא בהיו מסרבין א"נ כי הא דתנן טען והזיע דמודו בה רבנן משום דאומדנא דמוכח הוא וכדפרישנא בדוכתא ומכי מודו ליה רבנן לר' יהודה בהני אתו איהו ובריה ואוסיפו הכי דאע"ג דמשמע עד שיצא תלו להקל. איהו משום מצות ד' כוסות ובריה משום תקנת עזרא ואפשר דאפילו אבא פליג עם בריה ומיהו רבנן ודאי לית להו כמר ולא כמר ולא

משתמיט תנא וסתם בחמירתא אלא בקילתא דהיינו אומדנא דמוכח והבו דלא לוסיף עלה ועוד דתנן לעיל [דף ס.] עד הפסח אסור עד שיגיע עד שיהא אסור עד שיצא ומדלא הדר ותני קונם שאני אוכל שאני הולך עד הפסח וקתני סתם ש"מ סיפא בתר רישא גרירא דקתני קונם יין אלמא קונם יין שאני טועם עד שיהא הפסח לרבנן עד שיצא הוא הלכך הלכתא כוותייהו ואע"פ שהרא"ה ז"ל מראה פנים למפסק הלכתא כאבא וברא כיון דקתני להו גבי הלכתא פסיקתא אין הלכה כתלמיד במקום רבו ולהקל:

דף כ:

ירושלמי אמר קונם יין שאיני טועם בחג אסור ביו"ט אחרון. כלומר של שמיני חג עצרת:
זהו כבודי. וכיון דאומד מוכיח הוא שרי:
רבי מאיר אומר אסור עד שיתן. וה"נ דפליג אקמייתא דאסור עד שיטול והכי איתא בירושלמי [הל"ו] וכבר פירשנוה בפ' ד' נדרים [דף כד.]:
לשאת את בת אחותו. משום דמצוה היא כדאמרינן בפ' הבא על יבמתו הנושא את בת אחותו עליו הכתוב אומר אז תקרא וה' יענה:
שלא נתכוון זה אלא לשם אכילה ושתיה. ולא שיהא אסור בכניסת הבית וטעימת טיפת צונן:
תוס' (פי') היה מסרב בחברו שיאכל אצלו במשתה ואמר קונם ביתך שאני נכנס תוך המשתה אסור אחר המשתה מותר כלומר שלא נתכוון בנדרו אלא לאותו משתה שהיה מסרב בו עליו:
סליק פירקא [דף סז.] **רבי אליעזר אומר פותחין לו לאדם בכבוד אביו ואמו וכו'**. פירוש פותחין לו וכו' שאומרים אילו היית יודע שמבזין אביך ואמך על שאתה קל בנדרים וכדאמרינן (סנהדרין דף נב.) דקרו לרשיעא בר צדיקא רשיעא בר רשיעא כלום היית נודר ואם אמר אילו הייתי יודע שכן לא הייתי נודר מתירין לו. ור' אליעזר אתא לאשמעינן דהיכא דלא מצינו ליה חרטה כראוי פותחין בפתח זה:
וחכמים אוסרין. וטעמא כדמפרש ר' צדוק דא"כ אף בכבוד המקום היו פותחין ואינו דא"כ אין נדרים כדמפרשינן בגמ' שיכזב לומר שאילו היה יודע לא היה נודר בכבוד המקום משום שלא יחשדוהו בעז פנים אע"פ שאפשר שלא היה בלבו כך בשעת הנדר והכי איתא בירושל' דלכבוד רבו אינו מעמיד לעצמו לומר האמת כדי שלא יהא עז פנים דמורא רבך כמורא שמים ומדלא אמרו חכמים אין פותחין אלא לשון אוסרין משמע דאפילו דיעבד לא הוי פתחא:

בדבר שבינו לבין אביו. כגון שאסרם בהנאתו שפותחין לו בכבודם כדאיתא בגמ' דבהא ודאי לא משקר דכיון דאחצפה אחצפה שמתחלה העיז פניו לאסרם בהנאתו אין ספק שיעיז ג"כ לומר האמת ואם איתא שדעתו היה בשעת הנדר לומר כנגד כבודם לא ישקר ודעת הריטב"א ז"ל דלגבי רבו היכא שנדר בדברים שבינו לבין רבו פותחין לו נמי לכבודו דלא משקר דגבי כבוד המקום דוקא הוא דאמרינן בירושל' דמשקר ולקמן [דף סה.] נמי תנן דיש מצוה כגון לא תשנא את אחיך שפותחין לו שלא ישקר אי נדר אפי' אדעתא דהכי לומר האמת דלא חמירא להו לאנשי כולי האי:

[**שם**] **גמ' מאי אין נדרים אמר אביי א"כ אין נדרים ניתרין יפה**. פירוש אין נדרים ניתרין יפה כדפירשנו במתניתין שיכזב משום בשת דהוה ליה חציפות למימר קמן אדעתא דהכי נמי נדר:

אין נדרים נשאלין. דכיון דבפתח זה ניתרין אפילו יושבי קרנות יתירו אותם וכתיב ראשי המטות דבעינן מומחין או ג' הדיוטות דמסברי להו וסברי:

[**שם**] **מתני' ועוד א"ר אליעזר פותחין בנולד**. פירוש ועוד קולא אחרת ואע"ג דאפסקוה רבנן למילתיה דר' אליעזר ליכא למידק מאי ועוד דנהי דבפרק פסין [דף כג.] דייק תלמודא הכי הכא משום כחא דהיתרא אמר ועוד:

פותחין לו בנולד. בדבר שלא היה בעולם בשעת הנדר:

וחכמים אוסרין. שאין פותחין אלא בדבר שכבר היה בשעת הנדר אלא דאגב כעסו לא אסקיה אדעתיה ויכול לומר אילו נתתי אל לבי שהיה דבר זה לא הייתי נודר דהוה ליה כעין טעות אבל בדבר שנולד לגמרי אחר הנדר ליכא האי טעמא דאילו הייתי יודע שהוא כן שהרי לא היה כן ובגמרא משמע דלא נחלקו אלא בנולד דשכיח ולא שכיח כעין מיתה שהוא כן כדמוכח גבי אונס בגיטין בשמעתא קמייתא דכתובות [דף ב:] אבל בנולד שהוא מצוי אפילו חכמים מודים שפותחין בו ולפיכך מודים שפותחין בעניות כדאיתא בגמ' מדכתיב כי מתו כל האנשים שירדו מנכסיהם ואמרו בירושלמי ועניות לאו נולד הוא ופרקינן העניות מצויה. ותהות. לאו נולד הוא התהות מצויה אמר המחבר נ"ל שהוא לשון חרטה מלשון תוהה על הראשונות ע"כ:

ונעשה סופר. וצריך לו תמיד:

או שהיה משיא את בנו. ורגילים לאכול בסעודת הנשואין:

ר' אליעזר מתיר. משום דנקט בבי טובא הדר ותנא בכולהו רבי אליעזר מתיר וחכמים אוסרין. איכא דקשיא ליה מעובדא דכלבא שבוע (כתובות דף סב:) דאדרה לברתיה משום דאינסיבא לר' עקיבא והתיר ר' עקיבא נדרו דאמר ליה אילו היה חתנך צורבא

מרבנן מי נדרת וא"ל רבי אפי' פרק אחד ואפילו משנה אחת ואמאי שרייה נעשה סופר הוה ליה נולד תירץ הריטב"א ז"ל שלא אמרו כן אלא במי שלא היה מתעסק בלמוד תורה ואח"כ נעשה סופר אבל היה משתדל בדבר כבר הרי אמרו (מגילה דף ו:) יגעתי ולא מצאתי אל תאמין ור"ע באותה שעה צנוע ומעלי ומשתדל בתורה הוה כדאמרינן התם ולכך שלחתו לבי רבנן:

לבית זה. דוקא נקט זה דאילו אמר ביתך לא היו חכמים אוסרין דכיון שמכרו זה מותר הוא בו והקדש בית הכנסת כמכר כדאמרינן בעלמא (ב"ק דף עו. ודף עט.) מה לי מכרו לגבוה מה לי מכרו להדיוט:

[**שם ע"ב**] **גמ' מ"ט דר' אליעזר אמר רב חסדא וכו'**. פי' כי מתו כל האנשים הראהו הקב"ה למשה כי בפתח זה ימצא היתר לנדרו במדין שנשבע ליתרו לשבת עמו דכתיב ויואל משה לשבת את האיש ולשון אלה הוא דכתיב ויואל שאול את העם אמר לו הקב"ה אלולי ידעת שימותו בקרוב מי היית נודר א"ל לאו ושרייה אע"ג דמיתה נולד הוא:

דף כא.

ויש שואלין ולמה ליה למשה כולי האי דהא ליתרו חמיו נדר וכבר אמר לו לך לשלום והוה ליה כאומר כלום נתכוונת אלא מפני כבודי זהו כבודי י"ל דמשה לא לרצון יתרו בלבד נדר אלא אף לרצון עצמו מפני בריחתו ממצרים והיינו דכתיב ויואל משה ולא כתיב וישבע מפני שמשמש גם בלשון רצון כתרגום ולכך צריך רשות יתרו וצריך נמי התרת חכם:

שירדו מנכסיהם ועני חשוב כמת. דאותן המבקשין את נפשו היו דתן ואבירם ובאותו הפרק עדיין לא מתו שהרי במחלוקתו של קרח היו ופסקו ז"ל דהלכתא כרבנן דאין פותחין בנולד ור' אליעזר נמי הדר ביה:

[**דף סה.**] **תניא המודר הנאה מחברו אין מתירין לו אלא בפניו וכו'**. פירוש איכא מאן דאמר דוקא כשהנדר לצורך חברו כנדר שנדר משה ליתרו לישב עמו ולהנאתו וכשבועת צדקיהו לנ"נ שהיתה לתועלתו שלא יבזוהו לזה אין מתירין לו אלא בפניו דשמא יתבייש ממנו ולא יהא נשאל עליו וכן ודאי אין מתירין לו אלא מדעתו וכ"כ רבינו תם ז"ל מיהו היכא שהתירוהו שלא מדעתו בדיעבד משמע דשרי נדריה מדאמרינן פרק השולח [דף לה:] גבי נודרת ליתומים וליחוש דלמא אזלא לבי חכם ושרי לה ואי דיעבד נמי לא מהני כי אזלא גבי חכם מאי הוי דהא נדר אלמנה להנאת יתומים הוא וכן משמע מהכא שהתירו לצדקיהו ועל סמך זה גלה הדבר. וכ"ת כיון דלכתחלה לא מצי למשרי אמאי

שרו ליה דשאני צדקיהו שהיה מלך מצוה היה להם לקיים דברו. כן דעת התוספות וכן דעת הריטב"א ז"ל ודחה מה שהשיב עליהם הראב"ד ז"ל שהוא ז"ל סובר דאפילו דיעבד אינו מותר והיכא שהנדר לא הוי להנאתו של חבירו מתירין אותו אפילו בעל כרחו של חברו ומ"מ צריך שיודיעוהו שהותר נדרו כדי שלא יחשדוהו בעובר על נדרו ויש שמחמירין להצריכו גם לזה שיהיה בפניו של חברו כיון שנדר בפניו כדי שיתבייש ממנו ולא יאמר בסבת שאלתו דברים שאינן:

בפרק השולח פסקינן הלכתא כרב פפא דצריך לפרט את הנדר. ומיהו מוכח התם דדוקא לכתחלה הוא דאין החכם מתירו עד שיפרוט לו הנודר נדרו אבל בדיעבד שהתירו בלא פרט הרי זה מותר והתם אפליגו אשלי רברבי נדר שהודר על דעת רבים שאין לו הפרה אי אמרינן שנדר לדבר מצוה דוקא או אפילו לדבר הרשות דרש"י ז"ל והראב"ד ז"ל כתבו דלדבר הרשות מותר והרבה מן האחרונים ז"ל החמירו ואמרו דאף לדבר הרשות אין לו הפרה וצריך לפרש מהו על דעת רבים והוא פלוגתא ביני רבוותא ז"ל דדעת רש"י ז"ל ודעת רבינו האי גאון ז"ל דלא מיקרי על דעת רבים אלא כשהודר ברבים דהיינו שלשה ואמר להו דעל דעתם הוא נודר או נשבע שהוא מצרף דעתם לאותו נדר ודומיא הא דאמרינן (שבועות דף לט.) הוי יודע שלא על דעתך אנו משביעין אלא על דעתנו ועל דעת ב"ד אבל מי שאינו נודר או נשבע ברבים ואמר הריני נשבע או נודר ע"ד רבים יש לו הפרה דאין זה דעת רבים ואין זה דעת הרמב"ם ז"ל שהוא כתב שהאומר על דעת רבים אני נשבע אע"פ שלא נדר ברבים אין לו הפרה וכן נראה דעת רבינו אלפסי ז"ל שלא כתב בפרק השולח הא דאמרינן התם (גיטין דף מו.) גבי נדר שהודר ברבים (היה לו לכתוב) וכמה רבים רב נחמן אמר שלשה ר' יצחק אמר עשרה ואם איכא דדעת הרב דעל דעת רבים אינו אלא כשהודר ברבים היה לו לכתוב כמה רבים אלא ש"מ דהודר ברבים לא איכפת לן דאם אמר על דעת רבים אע"ג דלא הודר ברבים אין לו הפרה ואם לא אמר על דעת רבים אע"ג דהודר ברבים יש לו הפרה כדאיתא התם ועל דעת רבים דאמרן דאין לו הפרה הסכימו מפרשים אחרונים ז"ל דהיינו כשההיתר הוא לדבר הרשות אבל אם ההפרה לדבר מצוה יש לו הפרה לפי שקיום המצוה חשוב יותר מחשיבות הרבים וגם הם נסמכין בכך ושלא כדעת ר"ת ז"ל שכתב דדוקא דומיא דההוא מיקרי דרדקי שהנדר מתחלה היה אדעתא שהיו סבורין דמשכחין דדייק כוותיה ואי לא משתכח כותיה הו"ל כעין נדר על תנאי והביא עוד ראיות וכבר דחו אותן בתוס' ואף על פי שנראה דעת ר"ח ז"ל כוותיה דגריס התם כי ההוא דמקרי דרדקי:

דף כא:

[**שם**] **מתני' רבי מאיר אומר יש דברים שהן כנולד ואינן כנולד וכו'**. פי' לפי שהוא כתולה נדרו בדבר דכיון דאמר שאביה רע משמע כל זמן שאביה רע (א) לפי כשמת או עשה תשובה שרי דכי בטל דבר בטל נדרא וכן משמע בירושלמי דאמר בפי' מפני שהוא תולה נדרו בדבר כאומר קונם שאני נהנה לאיש פלוני כל זמן שהוא לובש שחורים לבש לבנים מותר ר' זעירא בש"ר (ב) יוחאי אף הוא אינו צריך היתר חכם ע"כ והוא כדפרישנא דכשבטל דבר בטל הנדר:

[**שם ע"ב**] **מתני' ועוד אמר ר"מ פותחין לו מן הכתוב בתורה וכו'**. פי' פותחין למי שהדיר הנאת נכסיו לחברו ואומר לו אילו הייתי יודע וכו' ואפילו דאסיקנא בפרק ארבעה נדרים [דף כב.] דלא פתחינן ביש בוטה כמדקרות ולא בדשמואל דאמר כל הנודר אף על פי שמקיימו נקרא רשע ובדרבי נתן דאמר כל הנודר כאילו בנה במה שאני התם דהוו איומים גדולים ואי אפי' אדעתא דהכי נדר יתבייש לומר כן נמצא שאין נדריו ניתרין יפה אבל הני דמני תנא הכא לא חמירי לאינשי כולי האי וכולה מתניתין מבוארת:

[**שם**] **גמ' אמר ליה רב חנא בר רב קטינא לרבא ולימא כל וכו'**. פי' ולימא כל דמעני היכי קתני דפותחין לו מטעם זה שאין אתה יכול לפרנסו בפתח שאינו אמת דאלמא מיחייב בהכי והרי אנו מטעין אותו שהרי אם היה חכם היה יכול לומר לנו וכי כל דמעני מוטל הוא עלי לפרנסו לבדי מאי דמטי לי לפי חלק המגיע לי אפרנסנו שרשאי הוא בכך כיון שנותן לגבאי שהרי הרשות ביד הגבאי לתתו לכל מי שירצה והוה ליה כי הא דתנן [דף מג. ודף מח.] נותן לאחר לשם מתנה והלה מותר בו:

אין נופל ליד גבאי תחלה. אלא שואל מקרוביו ומתפרנס בצנעא וההיא שעתא קא עבר אקרא דוחי אחיך עמך (ויקרא כה):

[**שם**] **פיסקא וחייבו ליתן לה וכו'**. שמעת מינה מטלטלי וכו'. פי' מטלטלי משתעבדי מדחייבו ליתן כל הד' מאות ואנן קי"ל (כתובות דף פא:) דמטלטלי לא משתעבדי לכתובה ואפילו מחיים דבעל ומקולי כתובה הוא כדאיתא בקדושין [דף סה:] בשמעתא דחבילה וטעמא משום דכתובה אין זמנה ידוע ושמא לא תגבה לעולם וכשהיא גובה אינה גובה אלא ע"י מיתה וגרושין הלכך לא סמכה דעתה אלא על הקרקע. אבל חוב דעלמא אע"ג דמטלטלי דיתמי לב"ח לא משתעבדי (פסחים דף לא.) מ"מ מיניה דב"ח אפילו מגלימא דעל כתפיה ושטר מטלטלי הוא. ואמר לו ר"ע דמיחייב לזבוניה לפרוע כתובתה:

אפילו אתה מוכר ואוכל. היא תגבה כל הקרקעות אפילו לא ישאר לך דבר אלא שתצטרך למכור שער ראשך לאכול:

אין מסדרין לבעל חוב. פלוגתא היא בפרק המקבל [דף קיג:] איכא מ"ד מניחין לו מטה ומפץ וכלי אומנותו ומזון י"ב חדש ואיכא מ"ד אין מסדרין ובעי אי שמעי' לה מהכא הלכתא דאין מסדרין דמדקתני שימכור שער ראשו לאכול אלמא אין מסדרין:

לומר שאין מקרעין. כלומר אין הכי נמי מסדרין מיהו ה"ק ליה אם אתה עושה לפנים משורת הדין ואינך רוצה בסדור לא תחשוב להפטר דלעולם אין קורעין כתובתה כדי שאם תשיג ידך נכסים לאחר מכן תחזור ותגבה דנהי דתנן בערכין [דף ז:] נתן סלע והעשיר אין לו עליו כלום וסדור מערכין גמרינן ליה ה"מ לענין סדור אבל לענין השג יד לא:

[דף סו] **מתני' פותחין בימים טובים כו'**. פי' אם נדר להתענות כל ימות השנה או שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין כל ימות השנה ואמרו לו אילו היית יודע ששבתות וימים טובים ביניהם שהם ימי עונג ושמחה היית נודר אם אמר אילו הייתי יודע לא הייתי נודר סתם אלא הייתי מוציא שבתות וימים טובים מתירים לו:

נדר שהותר מקצתו. כי היכי דבטיל נדריה לגבי שבתות וימים טובים בטל נמי לגבי שאר הימים ולפינן לה בירושלמי (נדרים ריש פ"א הל"א) מדכתיב כל היוצא מפיו יעשה דמשמע דוקא בשכולו קיים:

הותר אחד. כדאיתא לעיל פרק ארבעה נדרים [דף כה:] שאמר אילו הייתי יודע שאבא ביניהם לא הייתי נודר אלא הייתי אומר פלונו ופלוני אסורים ואבא מותר כשם שאביו מותר מותרין כולם:

הותר הראשון. אוקימנא התם כגון שתלאן זה בזה דאמר קונם לזה ולזה כזה לפיכך הותר הראשון הותרו כולם שהרי תלה איסורו של שני בראשון ושל שלישי בשני אבל כשהותר האחרון לא הותר הראשון לפי שהאחרונים תלויין בשל מעלה מהם ואין הראשונים תלויין בשל מטה מהם:

לזה קרבן. כל חד וחד הוי נדר באפי נפשיה ולפיכך אין שום אחד מהם מותר בהיתר חבירו שהרי לכל אחד אמר קונם בפני עצמו. והעלו המפרשים ז"ל כי הך סתמא דעד שהזכיר קרבן לכל אחד ואחד לא הוי פרטא לחייב על כל אחד בין בווי"ן דאמר ולזה ולזה בין בלא ווי"ן דאמר לזה לזה וכדר' שמעון דאמר גבי שבועה דלא לך ולא לך ולא לך שבועה אינו חייב אלא חטאת אחת עד שיאמר שבועה לא לך שבועה לא לך ואע"ג דרבי יהודה פליג עליה וקיימא לן דר"ש ור' יהודה הלכה כר' יהודה שאני הכא דסתם

לן תנא כוותיה פרק האיש מקדש [דף מו.] דאמר התקדשי לי בזו התקדשי לי בזו אם יש באחת מהם שוה פרוטה מקודשת דכיון שהזכיר קדושין על כל אחת פרטא הוי. אמר בזו ובזו אם יש בכולן שוה פרוטה מקודשת דהשתא כללא הוי ומצטרפות. וצריך לעיין פסקא דהכא דאמרינן שהיה חל הנדר בשבתות וימים טובים ולפיכך צריך פתח כדתנן פותחין עם מאי דפסקינן פרק מאימתי מזכירין [דף יב.] דתניא (ג) להם כל אינש דאיתא עלוהי מן קדמת דנא יפר ואיתמר גבי ימים הכתובים במגילת תענית שאסורים בהספד ובתענית לומר דכל אינש שיש עליו קבלת תענית מקודם שגזרו חכמים אותן ימים יאסר באכילה ושתיה כדאמרינן התם תדחה גזרתנו מפני נדרו שקדם ואם גזרתנו קודמת לנדרו תדחה נדרו מפני גזרתנו ואסור לו להתענות באותן ימים טובים אלמא שאינו חל הנדר אפילו על אותן י"ט דרבנן. ופריקו רבוותא ז"ל דלא דמי כלל דהכא הוא נדר ממש דאיסור חפצא דאמר קונם עלי כל מאכל כל ימות השנה ונדרים חלין על דבר מצוה כדבר הרשות הלכך לא שנא שבתות וימים טובים ול"ש ימים טובים דמגילת תענית בכולהו אסור ליה למיכל והתם לאו נדר ממש אלא קבלת תענית שקבל עליו להתענות כל ימות השנה והמקבל עליו להתענות אינו אלא כמקבל עליו לעשות מצוה שאין בקבלתו איסור חפצא ולא חמירא כנדרים ממש ולפיכך אמרינן לוה אדם תעניתו ופורע וכדמשמע מדפליג התם שמואל ואמר שאינו חייב לפרוע וכי נדר הוא דלא סגיא דלא משלם כלומר צערא הוא דקביל עליה אי מצי מצער נפשיה ואי לא מצי לא מצער נפשיה וטעמא דלוה אדם תעניתו ופורע דמיא להא דאמרינן במי שאמר סלע זה לצדקה עד שלא בא ליד גבאי מותר לשנותה כלומר ללוותה לעצמו וישלם אחרת שאין המצוה מיוחדת דוקא באותו סלע אלא שמשבאת ליד גבאי אסור לשנותה כלומר ללוותה על דרך הפי' הנכון משום דילמא אתי עני ותבע ליה ואם אינה בידו לשלם אותה איכא צערא דעני ולענין תענית נמי אמרי ליה רבנן לרב יהושע בריה דרב אידי כי אמר להו בתעניתא קא יתיבנא (שבת דף יא.) לוזיף מר וליפרע לומר שאף לדבר הרשות יכול לשנותו ליום אחר ולפיכך אמרו שאם נדרו קודם לגזרתנו תדחה גזרתנו מפני נדרו לפי שהוא צריך לקיים המצוה שקבל עליו להתענות ואין גזרת חכמים (א) שבהא אח"כ מבטלת נדרו שהיה מוקדם אבל כשגזרתנו קודמת לנדרו אין כאן מצוה לקיים את נדרו בימים שהתענית אסור בהם ובירושלמי [נדרים פרק ח הלכה א] משמע הכי בטעמא דרבוותא ז"ל דאמרינן התם נדר להתענות ונמצאו ימים טובים ושבתות לוקה ואינו צריך היתר חכם נדר להתענות ונמצאו י"ט של מגיל' רבי חזקיה ורבי יודן תרוייהון אמרין רבי ירמיה בשם רבי חייא בר אבא חד אמר מתענה ואינו משלים וחרנא אמר לוקה ואינו

צריך היתר חכם ע"כ הרי שאמרו דבין בשבתות בין בימים טובים של מגילת תענית אינו צריך היתר חכם אלא דהיה לוקה מכת מרדות אלמא דקבלת תענית אינו נדר ולפיכך אינו אלא מדרבנן משום דעבר על קבלתו ואינו צריך היתר חכם:

דף כב.

[**שם**] **מתני' קונם יין שאני טועם וכו'**. פירוש הותר במיושן בלא פתח כלל וכן הדין בכופרי כיון דלא נתכוון מעולם למיושן ולכופרי:

בצל גדול. ובגמ' מפרש דלא צריך למימר יפה דכל היכא דלא הוי רע סגי שהרי לא תלה נדרו אלא מפני שהיה רע אלא דלרבותא נקט הכי:

[**שם**] **מתני' פותחין לאדם בכבוד עצמו ובכבוד בניו וכו'**. פי' בכבוד עצמו וכו' אם נדר לגרש את אשתו פותחין לו ואומר אילו היית וכו':

ומה ראתה אמן. כלומר לא לחנם גרשה בעלה שמא על דבר מגונה גרשה ויש לחוש שמא יאמרו כאמה בתה ולא חיישינן שמא ישקר מתוך הבושת:

וייפוה. קשטוה בבגדים ובמאכל ומשתה ומיהו לית הלכתא כרבי ישמעאל אלא כת"ק דאמר לא מפני שהיא כעורה ונעשית נאה דבכה"ג לא שרי דנולד הוא אלא דוקא כשהיתה נאה מתחלה שהיה הנדר טעות ומעשה דקאמר כבר מקשה בגמ' מעשה לסתור ואמר חסורי מחסרא והכי קתני ר' ישמעאל אומר אפילו כעורה ונמצאת נאה:

סליק פירקא [דף סז.] **נערה המאורסה וכו'**. פי' שנתקדשה ונערה דנקט למעוטי בוגרת דלהכי אתא קרא דבנעוריה בית אביה ולא למעוטי קטנה דלעולם קטנה שהיא מופלאת נדריה נדרים:

דף כב:

אביה ובעלה וכו'. בגמ' [דף סז.] מפיק לה מדכתיב הניא אביה וסמיך ליה אם היו תהיה לאיש והויה קדושין משמע:

ואין צ"ל אם קיים אחד מהם. דאמר לה קיים ליכי דתו לא מצי מפר אידך ובגמרא פריך למה ליה למיתני:

[**שם**] **גמ' היינו רישא אביה ובעלה מפירין נדריה וכו'**. פי' או אביה או בעלה:

קמ"ל דלא סגי הפרה דחד בלא אידך:

וחזר המקיים ונשאל וכו'. בו ביום נשאל על הקמתו בפני חכם שיתיר לו ההקם דקי"ל [דף סט.] נשאלין על ההקם:

הא עקריה. הרי עקר הקמתו על ידי השאלה וכשיחזור ויפר חלקו יהא מותר הנדר שהרי חברו כבר הפר לה קודם לכן:

קמ"ל דעד דמפירין שניהם בבת אחת. כלומר שלא תהא הקמה בין הפרתו של זה להפרתו של מקיים דאם היתה הקמה בינתים הפרה הראשונה אינה כלום וצריך שיפר גם הראשון עם זה שמפר עכשיו משום דהפרת הראשון פרחה לה מיד שהקים האחר וכאילו אינה דמי הלכך צריך שיחזור להפר גם הראשון עם זה השני והכל ביום שמוע וכה"ג גם כי הפר האחד בבקר וחברו בערב מופר כיון שהוא ביום שמוע ולא הפסיק הקמה ביניהם ושניהם בבת אחת לאו דוקא:

[**שם**] **פיסקא אביה ובעלה מפירין נדריה מנא לן אמר רבא וכו'**. פירוש ונערה המאורסה דאביה וכו'. ואם היו תהיה אי משום דהויה קדושין משמע אי משום דכיון דלנשואה איכא קרא אחרינא דהיינו אם בית אישה נדרה כדמפרש לקמיה על כרחין קאי בארוסה דתרי קראי בנשואה למה לי וכיון דבארוסה מתוקם ע"כ אית לן למימר דוי"ו דואם היו תהיה מוסיף על ענין ראשון דלעיל מיניה כתיב וה' יסלח לה כי הניא אביה אותה לומר שאביה ובעלה מפירין נדריה דאי לא אמרינן וי"ו מוסיף על ענין ראשון וארוס לחודיה מפר קרא דנשואה למה לי השתא בארוסין מפר לחודיה בנשואין מיבעיא:

דבי רבי ישמעאל וכו'. דמשמע ליה דבנערה המאורסה איירי מדכתיב בההוא קרא בנעוריה בית אביה ומדסמך אב לבתו בהדי איש לאשתו משמע דאב ובעל מפירין נדריה:

כאידך דרבה. דאמר לקמן [דף ע.] מקיש קודמי הויה שניה לקודמי הויה ראשונה וכדמפרש לקמן:

דברים שבינו לבינה. דנדרי עינוי נפש בהדיא כתיבי כל נדר וכל שבועת אסר לענות נפש ובין איש לאשתו אצטריך לדברים שבינו לבינה ולקמן באידך פרקין מפרש מאי נינהו וכי היכי דבעל אינו מפר בנדרי אשתו אלא נדרים שיש בהם עינוי נפש ודברים שבינו לבינה הכי נמי אב אינו מפר בנדרי בתו אלא אלו בלבד והכי איתא בספרי אין לי אלא בעל שאין מפר אלא נדרים שיש בהם עינוי נפש ודברים שבינו לבינה האב מניין הרי אתה וכו' לא זכיתי לדון ת"ל אלה החקים וכו' בין איש לאשתו בין אב לבתו על כרחך אתה מקיש את האב לבעל מה הבעל אינו מפר אלא וכו' אף האב נמי וגרסינן נמי בירושלמי [ריש פרק יא] כל נדר וכל שבועת אסר וכו' אין לי אלא נדרים שיש בהן עינוי נפש דברים שבינו לבינה מנין בין איש לאשתו עד כדון בעל. באב מניין מה הבעל אינו מפר אלא וכו' אף האב אינו מפר אלא וכו' וזה שלא כדברי הרמב"ם ז"ל שכתב שהאב מפר כל נדרי בתו:

[דף ע.] **מתני' מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל וכו'**. פי' לא נתרוקנה שאין הבעל יכול להפר:

שהבעל מפר בבגר. בגמ' מפרש:

גמ' לא נתרוקנה. מאי טעמא דאמר רבא בנעוריה בית אביה וכו'. פי' בנעוריה בית אביה משמע אע"ג דליתיה לאב אכתי איתא בית אביה ואם היו תהיה שתי הויות במשמע ולעיל מיניה כתיב הפרת האב מקיש קודם הויה ראשונה שהיא קודם ארוסין שהזמן הוא לגמרי ברשות האב אף הזמן דאחר ארוסין שהוא זמן שבין ארוס לארוס דהיינו קודם הויה שניה יהיה נמי לגמרי ברשות האב ואב מפר לחודיה:

בנדרים שלא נראו לארוס. שלא הספיק הארוס לשמעם דומיא דקודם הויה ראשונה שלא נראו כיון שלא היה לה עדיין ארוס אבל בנדרים שנראו לארוס ששמע אותם קודם שמת אין האב יורש זכותו אלא צריכין היתר חכם:

מבנעוריה בית אביה נפקא. שהרי היא ממש כקודם הויה ראשונה כיון שלא יצאת עדיין מרשות האב וגם הארוס לא שמעם ובודאי כי איצטריך קרא דואם היו לאשמעינן דאפילו נראו לארוס נתרוקנה רשות לאב:

[**שם ע"ב**] **פיסקא בזה יפה כחו וכו'**. שהבעל מפר בבגר וכגון שקדשה כשהיא בוגרת אבל קדשה כשהיא נערה ובגרה לא. פי' כשקדשה כשהיא בוגרת כיון שאין עליה רשות אב דבנעוריה אמר רחמנא והארוס חייב במזונותיה כדאיתא פרק אע"פ [דף נג: ע"ש] הילכך יפר אבל כשקדשה כשהיא נערה ובגרה אין סברא שהבגרות עם שמוציאה מרשות אב שיורש אותו זכות לארוס שהרי מיתה נמי מוציאה מרשות אב ואפילו הכי לא נתרוקנה אותו זכות לארוס וכדאמרן בנערה המאורסה והכי נמי לא שנא:

תניא לעיל (**דף סח.**) **אימתי אמרו מת הבעל נתרוקנה רשות לאב וכו'**. פי' או ששמע ושתק ומת בו ביום (כלומר) פשע בהפרה. אבל אם שמע וקיים. פי' בו ביום ששמע שאמר לה קיים ליכי ושתק ביום שמוע שהוא זמן הפרה ומת ביום שלאחריו וכו' דכיון שקיים לה הבעל את נדרה אין ביד האב להפר מעתה זו היא ששנינו מת האב לא נתרוקנה וכו' לכאורה קשיא לשון הך גירסא שכיון שכבר הפר האב קודם שמת מה ענין לומר טעמא דלא נתרוקנה רשות לבעל והלא הרשות שהיה לו לאב עליה כבר נעשה בחייו שהרי הפר לה ויותר היה לומר טעמא דאין הבעל מפר אלא בשותפות שאע"פ שלא נשאר לפני הבעל אלא חלקו אינו יכול להפר אפילו חלקו אלא בשותפות אלא שנוכל לישב ולומר דלפי שאין כח לבעל להפר אפילו חלקו אלא בהדי אב אשתכח דאיכא רשותא לאב על חלקו של בעל ואמר דלא מיבעיא אם לא הפר האב כלל כשמת

שאין הבעל יכול להפר חלקו דאפילו רשותא ההוא דאית ליה לאב בחלקו של בעל לא נתרוקנה לו לבעל ולרבותא נקט הכי וכן קשיא הך בבא דמת הבעל נתרוקנה וכו' דלכאורה לא שייך למימר נתרוקנה רשותו לאב אלא כשלא הפר הבעל אבל זו שכבר הפר לה הבעל רשותו כבר נעשה בחייו ולא נשאר לפני האב כי אם רשות עצמו בלבד ובהא ודאי לב"ה דאמרי בעל מיקלש קלישׁ כלומר שע"י הפרתו מחליש כח איסור כל הנדר אבל לא נסתלק כל האיסור משלם אפילו מחציו של נדר עד שיבא האב לא קשיא דמכיון שהאב לא הפר בחיי הבעל הפרת הבעל אזלא להו כאילו לא נעשית דמי וצריך הכל להפר ושפיר שייך למימר נתרוקנה רשות אותה הפרה לאב ומיהו לב"ש דאמרי מיגז גייז כלומר דכשהפר בעל חצי הנדר לגמרי חתכו ואין צריך סיוע אחר בחצי זה א"כ קשיא דמה נשאר לבעל על נדר זה הואיל והפר בחייו כדי שיירשנו עכשיו האב וי"ל דלב"ש נמי כיון דאב לא מצי מפר אפילו חלקו אלא בשותפותיה דבעל א"כ ההוא רשותא דאית ליה לבעל על חלקו של אב האב יורש אותו דיפה כח האב מכח הבעל ואין הכי נמי דהוה מצי למינקט שמע בעלה ולא הפר לה ולומר דאפילו רשותו של בעל בכל חלקו נתרוקנה לו לאב אלא דהוה פשיטא מלתא דכיון דנתרוקנה רשותו לאב הרי הוא כאילו הבעל כאן ומפר בשותפותיה אבל בשכבר הפר חלקו ואין לו עליה רשות שיירש הוה אמינא דלא מצי אב להפר שהרי אינו מפר אלא בשותפות קמ"ל דאפילו בהא איכא למימר נתרוקנה וכדאמרן ומיהו בשלא נתארסה לאחר איירינן דאילו נתארסה לקמן מפורש וכן בבבא שלישית קשה דגרסינן שמע בעלה והפר לה וכו' שאין הבעל מפר אלא בשותפות לפי שכיון שהבעל הפר לה כבר וחלק האב הוא שלא הופר היה לו לומר זו היא ששנינו מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל ואין ספק שעיקר הגירסא היא שמע בעלה ולא הפר לה וכן העידו מן המפרשים ז"ל שכן הגירסא בספר ספרדי ישן ולפיכך אמר שאין הבעל יכול להפר כיון שמת שותפו שאין הבעל מפר אלא בשותפות דאב:

ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת. כל הנך בבי דאמרי ולא הספיק לשמוע עד שמת ה"ה אם הספיק לשמוע ולא הספיק להפר עד שמת הואיל ומת ביום שמוע אלא לא נקט הכי משום דלא שכיח כולי האי דמסתמא כשדעתו להפר מיד ששומע מפר אבל שלא לשמוע קודם שמת מצוי הוא כגון שלא היה בעיר:

במאי קא מיפלגי. והא ליכא מאן דפליג דמת הבעל נתרוקנה רשות לאב:

מיגז גייז. כלומר דוקא בשהפר האב ביום שמעו ועכשיו לאחר שמיעתו מת הבעל פליגי דב"ש סברי דחוזר האב ומפר חלקו של בעל משום דשנים המפירין כל אחד חותך ומבטל

חצי הנדר נמצא שהאב חתך חלקו שהוא הנדר ביום שמעו ואחר זמן כשמת הבעל קודם שמיעה נתרוקנה לו זכותו של בעל והרי מפר אותו:

דף כג.

מיקלש קליש. ב"ה סברי שאין האחד חותך חצי הנדר לגמרי אלא מחליש כח כל האיסור בלבד וכיון שכח הבעל בכל הנדר והאב לא בטלו ביום שמעו איך יבטלנו לאחר יום שמעו וכתבו ז"ל דהלכתא כר' נתן ואליבא דב"ה והיכא דשמע ארוס לאחר זמן אע"ג דמיקלש קליש כיון שהאב הפר חלקו דקלשיה הבעל גומר בטולו ביום שמעו דרחמנא ביום שמוע דנפשיה קאמר ולא ביום שמוע דחבריה ודוקא כשמת הבעל הוא דאמרי ב"ה שאינו יכול האב להפר אבל אי איתיה מפר:

[[דף עא.] **מתני' נדרה והיא ארוסה ונתגרשה בו ביום וכו'**. פירוש אביה ובעלה האחרון וכו' דכל היכא דבשעת הפרה היא ארוסה לא אמרינן מת הבעל נתרוקנה רשות לאב ונתארסה דקאמרינן דיעבד דוקא הוא דאילו לכתחלה אסור לה להתארס (יבמות דף מא.) עד ג' חדשים לראשון אבל אם עברה ונתארסה לא מפקינן לה כדאיתא התם ביבמות [דף לו:]:

שלא יצתה וכו'. שלא נשאת בינתים דכיון שנשאת שוב אין לאביה רשות בה ואינו מפר כלום:

[**שם**] **פיסקא תניא נערה המאורסה אביה ובעלה מפירים וכו'**. פירוש בו ביום אע"ג דבעל לא שמע בעינן ביום שמעו כאילו שמע דכיון דנתרוקנה רשותו לאב ולא הפר בו ביום קיימיה לנדריה:

אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה. אותו נדר שכבר הפר לה אביה שנדרה בפני ארוס ראשון דאילו לא נתארסה הפרת אביה סגיא לה דנתרוקנה לו רשות הבעל וחוזר האב ומפר חלקו של בעל דאע"ג דהפר לה כשמת מתבטלת ההיא הפרה וחוזר האב ומפר חלק הבעל עם חלק עצמו ואע"ג דנתארסה לאחר ארוס אחרון לא עביד בהא מידי:

הן הן דברי ב"ש. דסבירא להו דאפי' בנדרים (א) שנדחו לארוס ראשון כלומר ששמען אמרינן נתרוקנה רשות לאב אבל ב"ה אומרים אין יכול להפר בלא סיוע ארוס אחרון וטעמיה דב"ש דאפילו בנדרים שנראו לארוס ראשון נתרוקנה רשות לאב ולא לארוס אחרון משום דמיגז גייז וכבר הפר חלקו לגמרי ולא הניח לארוס אחרון כלום ומיהו לאב שיש לו להפר עדיין חלקו נתרוקנה רשותו דהא בטלה הפרתו ואע"פ שנתארסה לאחר יכול האב להפר חלק של עצמו וחוזר ומפר חלק של בעל. ב"ה סברי דמיקלש קליש

ולא נתבטל הנדר כלל שאין שום חלק ממנו מותר ויש שם ארוס אין האב מפר אלא בשותפות וכשם שנתרוקנה רשות לאב כך נתרוקנה לארוס אחרון הלכך שניהם מפירין כאחד הכל:

[**שם ע"ב**] **איבעיא להו גרושין כשתיקה דמיין או כהקמה וכו'**. פירוש למאי נפקא מינה דהא כיון שגרשה אפילו הוו כשתיקה לא מצי מפר לה. ולא איפשיטא ולחומרא הילכך לא מצי מפר לה כן פסקו הרמב"ם והרמב"ן ז"ל:

ובעי תו בגמ' האומר קיים (ב) כי היום אי הוי כאילו אמר ומופר ליכי למחר ואם אמר מופר ליכי למחר מהו מי אמרי' הא קיימיה לנדריה היום או אם אמר קיים ליכי שעה אי הוי כאילו אמר ומופר ליכי לאחר שעה או אפילו אמר לה מופר ליכי לאחר שעה בפירוש מהו ומספקינן לומר דכיון שקיימו קיימו ולא מהני תו הפרה מהא דתניא הריני נזירה ושמע בעלה ואמר ואני אין יכול להפר ולא אמרינן לשעה קיימה לאחר שעה ליפר לה ואע"ג דדחינן לה דטעמא דהכא משום דקא סבר כל ואני כמ"ד ליכי לעולם דמי מכל מקום כיון דלא איפשיטא אזלי' לחומרא:

א"ר יוחנן נשאלין על ההקם וכו'. לעיל (דף סט.) פירשתי אם קיים הנדר יכול לישאל בו ביום לחכם שיתיר לו ויוכל לחזור ולהפר בו ביום אבל אם עבר היום פשיטא דלא מצי מפר דלא גרע משתיקה:

ונשאל על הקמה ראשונה. מי אמרינן כיון דבעידנא דאפיק הקמה שניה מפומיה לא חיילא תו לא חיילא או דילמא השתא כיון דאיתשיל משכחת הקמה בתרא רווחא וחיילא:

אם נשאל וכו'. לעיל פרק ואלו מותרין [דף יח.] אמר רבא אמתניתין דשבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכל ה"נ כי מיתשיל אהקמה קמייתא שניה חלה עליו:

[**דף עב:**] **מתני' דרך תלמידי חכמים עד שלא וכו'**. פירוש בתו נערה המאורסה:

הרי הן מופרין. שהרי משתנשא אין לאביה רשות בה וכן הבעל לפי שאין הבעל מפר בקודמין וקמ"ל תנא דשתי הפרות אלו מצטרפות ומותר:

[**שם**] **גמ' בעי רמי בר חמא בעל מהו שיפר וכו'**. פי' בלא שמיעה כגון שאמר כל נדר שנדרה אשתי יהא מופר וה"ה לארוס:

דף כג:

רט לאשת חרש לאו בר משמע הוא. לפיכך אין הבעל החרש יכול להפר אבל איניש דעלמא דבר משמע הוא שמיעה לא מעכבא ביה (א) וכדר' שלהי מנחות [דף קג:] דקאמר

התם אין מביאין ששים ואחד עשרונים בכלי אחד וקאמר טעמא משום דאין נבללין יפה ופריך והא תנן אם לא בלל כשר ומשני א"ר זירא כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו והמפרשים ז"ל פסקו הכי דלא מעכבא שמיעה לאיניש שהוא בר שמיעה וה"ה לאב דמפר בלא שמיעה ועלה דהא בעי תלמודא למפשטא מהא דהאומר לאפוטרופוס כל נדרים שתדור אשתי מכאן ועד שאבא ממקום פלוני הפר לה יכול יהו מופרין ת"ל אישה יקימנו ואישה יפרנו דברי ר' יאשיה א"ל ר' (ב) נתן מצינו בכל התורה כולה שלוחו של אדם כמותו והא שמיע ליה והקשו ז"ל ומאי קושיא דהא איהו ה"ק ליה שיפר לאחר ששמע וכיון ששלוחו כמותו שמיעתו דשליח כשמיעתו דבעל והויא לה הפרה דלבתר שמיעה וכתב הריטב"א ז"ל בתוס' תרצו בשם הקונטרס דאם איתא דשמיעה מעכבא הא ודאי אין שליח לשמיעה לדברי הכל ונכון הוא עכ"ל:

[דף עג.] **איבעיא להו מהו שיפר לשתי נשיו בבת אחת וכו'**. פירוש אותה דוקא יניא אותה:

שלבה גס. פעמים שחברתה טהורה והיא טמאה וכשתראה חברתה אומרת טהורה אני מגיס דעתה ולא תרצה להודות וימחק שם שנכתב בקדושה:

לא מן השם. לא מפני טעם זה אמרו דאין משקין שתי סוטות כאחת אלא משום שנאמר והשקה במפיק ה"א דהוה ליה כאילו כתב והשקה אותה ודרשינן אותה לבדה ונראה מן התוספתא דמכילתין בפ"ו דאם אמר לחמש נשיו מופר כולן מופרין אלמא מפר אדם לנשיו בבת אחת אבל הרמב"ן ז"ל כתב דבפ"ק דסוטה [דף ח.] מוכח דדרשינן אותה לבדה וכן בפ' טרף בקלפי [סוף דף מב:] וכיון דבגמרין נקטינן הכי אמרינן דמאי דתני בתוספתא משבשתא היא ולא מיתניא בי ר' חייא ור' אושעיא וכן דעת הרנב"ר וכתב ז"ל דכי היכי דאינו מפר לשתי נשיו בבת אחת הכי נמי אינו מקיים לשתיהן כאחת:

[**שם ע"ב**] **מתני' הבוגרת ששהתה וכו'**. פירוש מקשי' בגמ' בוגרת (ג) כל יום סגיא ותירץ תרתי קתני בוגרת וששהתה יב"ח וכו' דששהתה קאי לנערה שנתנו לה זמן משתבעה הבעל י"ב חדש לצורך תכשיטיה והגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ולאלמנה נתנו זמן ל' יום כמו לבוגרת והיינו דתנן הכא הואיל ובעלה חייב במזונותיה יפר כלומר שיכול להפר הארוס לבד ואע"פ שלא נכנסה לחופה ובגמ' אמר (ד) רבי דטעמיה דרבי אליעזר דאמר יפר מטעם שבעלה חייב במזונותיה הוא כדרב פנחס דאמר כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת ורבנן נמי אית להו דרב פנחס דהא במסכת נדה [דף מו:] ובכמה דוכתי מייתי לה אלא דרבנן דפליגי עליה דר' אליעזר סברי שאע"פ שיש לו בה קדושין והוא זן אותה אינה נודרת על דעתו עד שתכנס לחופה ובאותה שעה נודרת על דעתו ואע"פ

שאינו זנה והלכתא כוותייהו ועל דעת בעלה דאמרן לאו דוקא על דעת דמשום דנדר אינש על דעת חברו אינו יכול להתירו אלא פירושו על רצון בעלה שאם לא ירצה לא יהיה נדר וכן הדין נמי שמתנה בפי' ואומר הריני נודר אם חברי רוצה שאם לא ירצה לא יהיה נדר וכתב הרנב"ר ז"ל דמצי חבריה למשרי ליה ואינו צריך לשון מיוחד אלא כל היכא דאמר אי איפשי סגי אע"ג דבהפרה צריך שיפר לה בעל באותו לשון שקצבה לו תורה:

שומרת יבם. לפי שממתנת להנשא ליבם נקראת שומרת מלשון (בראשית ל"ז:י"א) ואביו שמר את הדבר ואם נדרה פליגי הני תנאי אם יכול היבם (אחד) להפר נדרה דר' אליעזר סבר דאפילו נפלה לפני שני יבמין דינה כארוסה ומיירי כגון שא' מן היבמין עשה בה מאמר ורבי יהושע סבר דדוקא כשנפלה לפני יבם א' אבל לא כשנפלה לפני שנים אלא א"כ הפרו לה שניהם ור' עקיבא סבר דאפילו לא נפלה אלא לפני יבם אחד אינו יכול להפר לפי שאינה זקוקה להיות אשתו אלא שהיא בלאו אם תנשא לשוק והכי קא פרישו בגמ' שאין היבמה גמורה לאישה כשם שהארוסה גמורה לאישה דאילו ארוסה בסקילה וזו אינה אלא בלאו והלכתא כר"ע דיבם אינו יכול להפר:

[**דף עה.**] **מתני' האומר לאשתו כל נדרים שתדורי מכאן עד וכו'**. פי' לא אמר כלום שאין (דבר) מקיים דבר שלא בא לעולם דאנן לא אשכחן הקמה אלא בנדרים שחלו כבר דחמירי אבל בנדרים דלא חלו עדיין דלא אלימי מאן לימא לן:

את שבא לכלל הקם. נדרים שחלו:

לא בא לכלל הקם. נדרים שלא חלו לא באו לכלל (ה) הקם כיון דהקישן הכתוב:

גמ' תניא האומר לאפוטרופוס כל נדרים שתדור וכו' (**לעיל דף עב**:). פי' ת"ל אישה וכו' אישה אישה תרי זימני מיעוטא הוא דהוה מצי למימר אישה יקימנו ויפרנו אלא למעוטי אתא ולומר דוקא אישה ולא שליח ואפילו בנדרים שנדרה כבר נמי לפי זה לא מצי שליח להפר דטעמא דר' יאשיה בכלהו נדרים קאי והכי קיימא לן כר' יאשיה דבשל תורה הלך אחר המחמיר והא דאמר לשון עתיד נדרים שתדור משום ר' אליעזר נקט לה דאמר מצי מפר והכי משמע התם במס' נזירות דאמרינן התם א"ר יוחנן האומר לחברו לך וקדש לי אשה סתם אסור בכל הנשים שבעולם חזקה שליח עושה שליחותו ואמר רבא עלה שאם היו קרובותיה של זו נשואות בשעת שליחות הרי הוא מותר בזו דליכא למיחש שמא קדש אחת מקרובותיה ואע"פ שהם עכשיו גרושות או אלמנות דמילתא דאיהו לא מצי עביד בשעת שליחות לא מצי משוי עלה שליח לכי חזיין ליה ואותבינן

עלה מהא דאפוטרופוס דמצי משוי שליח לנדרים העתידים אע"ג דאיהו לא מצי מפר ומפרקינן דהא מתני' ר' אליעזר:

[[**דף עו.**] **מתני' הפרת נדריה כל היום וכו'**. פי' אותו יום ששמע אביה ובעלה:

להקל ולהחמיר. כלומר פעמים שזמנו מרובה פעמים שזמנו מועט:

נדרה בלילי שבת. ה"ה בתול והאי דנקט שבת מילתא אגב אורחיה קמ"ל דמפירין נדרים בשבת ואע"פ שאינן לצורך השבת וכדדייקינן בגמ':

מפר בליל שבת וביום השבת. היינו להקל:

עם חשכה. שנדרה בשבת סמוך לחשכה:

מפר עד וכו'. והיינו להחמיר וכיון דמפר בזמן מועט זה הא אי אפשר לומר דלצורך השבת דוקא הוא דמפר אלא אפילו שלא לצורך השבת הוא דמפר שאם עכשיו לא הפר שוב אינו יכול להפר כשיצטרך אליו:

[**שם**] **תניא הפרת נדרים כל היום וכו'**. פירוש מעת לעת לעולם יש לו כ"ד שעות משעת שמיעה:

אין הלכה כאותו הזוג. אלא יום שמוע ותו לא והכי קי"ל דהפרת נדרים כל היום כסתמא דמתני':

תנן מפירין נדרים בשבת וכו'. התם בפרק מי שהחשיך [קנז.]:

מפירין. בעל לאשתו:

נשאלין. לחכם:

לצורך השבת. לכבוד השבת. ומשום דבעי' ג' הדיוטות להתיר נדרים מה שאין כן בהפרה מחזי כדינא:

דף כד.

איבעיא להו. אם הדין כך בהפרה כמו בשאלה ושלא יוכל להפר בשבת אלא מה שהוא דוקא לצורך השבת:

למ"ד כל היום וכו'. דכיון שהזמן עובר הקילו להפר שלא לצורך מה שאין כן בשאלה דאפשר בחול:

למ"ד מעת לעת. כיון דאפשר בחול לא שרי אלא לצורך השבת ולענין הלכה לדידן דקי"ל דהפרת נדרים כל היום ותו לא מפירין נדרים בשבת אפילו שלא לצורך השבת וכבר איפסיקא הלכתא שלהי שבת [דף קנז.]:

והיכא דנדרה שלא בפני בעלה ושמע בעלה והפר לה והיא לא ידעה שהפר לה הפרתו הפרה. וכן אם נדרה בנזיר והיא לא ידעה שהפר לה בעלה ושותה יין ומטמא' למתים:

רבי יהודה אומר תספוג מכת מרדו'. מדרבנן והלכתא כותיה. ונשאלין לנדרים שהם לצורך השבת:

[**דף עז:**] **תניא לא יאמר אדם לאשתו בשבת מופר ליכי וכו**'. פי' לא יאמר אדם וכו'. דכיון דאפשר לשנויי משנינן:

שיבטל בלבו. שיגמור בלבו כמה שאומר כדי שיהיה הנדר בטל כי אחר שאמר לה טלי אכלי ועם זה מבטל בלבו שאומר בלבו שיהיה הנדר בטל עדיף טפי מהיכא שהוציא מפיו לשון גרוע דהיינו אי אפשי שתדורי אין כאן נדר דלעיל וכן לב"ה דהלכתא כוותייהו אפילו בחול סגי בהכי ואין צריך להוציא בשפתיו והא דאמרינן לעיל מופר ליכי כדרך שאומר לה בחול לאו למימרא דבחול צריך למימר הכי אלא כדרך שהוא רגיל לומר לה בחול קאמר ולענין עבדים מסקינן בנזירות דנדרים ושבועות לאסור על עצמו אכילה ושתיה ושאר דברים שיש בהם עינוי נפש אינן חלין עליו בעודו תחת אדוניו לפי שהוא משועבד לו למלאכה וזה היה ממעט למלאכתו ומרע למריה וקרא כתיב לענין שבועות ונדרים להרע או להיטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות כלומר שיש עליו רשות להרע לעצמו יצא להרע לאחרים שאין הרשות בידו הילכך הוא עצמו אוכל ושותה ועושה מלאכה כבתחלה דהרי אין הרב יכול להפר ולא לכוף שאע"פ שמפר נדרי אשתו אינו מפר נדרי עבדו ואם יצא לחירות משלים את נדרו של ענוי נפש שלא היה מקיים תחת רבו וכדתנן שאם נדר בנזירות שחל עליו מן התורה דכתיב ואמרת אליהם לרבות את העבדים והפר לעבדו ויצא לחירות משלים נזירותו:

אמר המחבר אחר שאין שבועה חלה בעת שאדם משועבד לאחר למלאכה אין סברא לחלק בין שעבוד עבד לשעבוד שכיר דאם מפני שהשכיר יכול לשלם לו בזמן שלא יהיה שכירו בלא רשות המשכיר אינו רשאי דשמא עתה צריכה לו זאת המלאכה ואינו רוצה בתשלומין ועוד שאם אתה אומר כן גם העבד לאחר שיצא מאדוניו כי היכי דמשלים את נדרו היה יכול להשלים מה שהרע לו במלאכתו אלא נראה ודאי שאינו רשאי לעשות כן וגם בעבד חל עליו נדר דאורייתא הילכך נראה הדין שאם היא מלאכה שבשביל התענית יתמעט ממנה לא חלה עליו בכל משך זמן השכירות ולפיכך מלמדים שממעטין ממלאכת שמים כדאמר ריש לקיש (בתענית דף יא:) אין תלמידי חכמים רשאין לישב בתענית מפני שממעטין במלאכת שמים אם הם שכירים ללמוד אחרים לא חלה בזמן השכירות כדאמרינן הכא יצא להרע לאחרים כ"נ לע"ד עכ"ל המחבר:

[**שם**] **אמר רבי יוחנן חכם שאמר בלשון בעל ובעל שאמר וכו**'. פי' לשון בעל הוא הפרה כדכתיב בקרא אם הפר יפר ולשון חכם הוא היתר מותר לך או מחול לך כדכתיב לא יחל

דברו לא יעשה דברו חולין ודרשינן אבל אחרים מוחלין לו שעושין אותו חולין ובחולין מותר שייך למימר בהו ובירושלמי משמע דחכם נמי מצי אמר אין כאן נדר אין כאן שבועה דגרסינן התם [פירקין הל"ח] הבעל אומר מותר לך והזקן אומר אין כאן נדר אין כאן שבועה:

זה הדבר. מיעוטא הוא דמשמע דוקא הדבר כמו שמפורש בפרשה וכתבו המפרשים ז"ל שהאשה שנדרה ואיתפיס בעל ואמר ואני תו לא מצי מפר דכיון דדעתיה דניחא ליה בנדרא כמאן דקיימיה לגמרי דמי והיכא דחברתה היא דאתפיסה דאמרה ואני ואתא אב או בעל והפר לה היא שריא וחברתה אסירא משום דאב מיגז גייז וה"ה בעל א"כ מכאן ולהבא הוא מבוטל אבל מה שהיה קודם ההפרה נשאר קיים אבל אם חכם התיר לנדרה גם חברתה מותרת דחכם מעקר עקר ליה לנדרה מעיקרו והרי הוא מבוטל גם למתפיס דאם אין נדר אין התפסה:

אמר המחבר. והא דאמרינן שאין בעל מתיר פירושו ברור שאינו מפר בלשון חכם מדין הפרה אבל אם הוא מתיר נדרו לאשתו בדין חכם בהא לא איירי כלל וכבר אמרו במשנת נגעים [סוף פ"ב] כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו כל הנדרים אדם מתיר חוץ מנדרי עצמו ר' יהודה אומר אף לא נדרי אשתו שבינה לבין אחרים ופסק הרמב"ן ז"ל הלכה כר' יהודה וסוגיין דפ"ק [דף ח:] דמשמע דרבינא הוה שרי נדרא לדביתהו אי לאו משום כבודו דרב אשי מצית לאוקמה שהיה מצטרף עם הדיוטות אבל לא לבדו וההיא דנגעים מיירי ביחיד:

אמרו בתוספתא הנודר מן העיר ונשאל לחכם שבעיר אינו חושש שמא נשאל על פי עצמו. הנודר מישראל ונשאל לחכם שבישראל אינו חושש שמא נשאל על פי עצמו ע"כ וכתב רבינו שמשון ז"ל דהא דקי"ל שאין הבעל מפר נדרי אשתו דאשתו כגופו מכל מקום מצטרף הוא הבעל לשלשה מידי דהוי אבכור דאין חכם מתיר בכור שלו והוא מצטרף לג' כדאיתא בבכורות [דף לא.] והא דאיכא בתוספתא הכי נמי איתא בירושלמי (נדרים פ"ה הל"ד) וכן כתבו עלה דנגעים מי שנדר הנאה מנכסי חברו ובא לישאל הרי זה יכול לישאל לפני אותו שנדר הימנו הנאה הן שהוא יחיד מומחה הן להצטרף עם שנים עכ"ל המחבר ז"ל:

[**דף עח.**] **גמ' נאמר כאן וכו'**. בפרשת נדרים מה בשחוטי חוץ אהרן ובניו וכו'. דהא כתיב בריש ההיא פרשתא דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל שכלן שוין בה אף בפרשת נדרים כלן כשרין להתיר את הנדר. ומה כאן ראשי המטות בנדרים דראשי המטות כתיב בהו להכשיר ג' הדיוטות. הדיוטות דגמירי פתחי נדרים או דמסברי להו

וסברי דכל שאין יודעין כן אינם בני התרה וכיושבי קרנות נינהו וכן אמרו בירושלמי [פרקין הל"ח] שלשה שיודעין לפתוח נדרים מתירין כזקן ובמס' בכורות [דף לז.] גרסינן ר' יהודה אומר אחד מהן חכם כגון מאן אמר רב נחמן כגון אנא ופרכינן מכלל דאידך כל דהו ופרקינן דמסברי להו וסברי תדע דהא הדיוטות נפקא לן מדכתיב אהרן ובניו וכל ישראל וכלהו גמירי ממשה הלכות נדרים:

והא ראשי המטות כתיב. ומשמע אבל הדיוטות לא:

ביחיד מומחה. בזה פליגי אשלי רברבי הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ו מהלכות שבועות דכל שהוא רב מובהק מתיר יחידי. וכן העיד הרא"ה ז"ל שדעת רבו הרמב"ן ז"ל כן והיה דוחה הראיות שהביא הרשב"א ז"ל לומר דבעינן מומחה סמוך והריטב"א ז"ל רצה להכריע ביניהם וגם הרנב"ר ז"ל דבר בענין זה כמסופק וכתב נ"ל דאי לא בעינן סמוך כל היכא דגמיר וסביר לפום דרא סגי:

דף כד:

לומר שיש שאלה להקדש. דמכיון דמג"ש ילפינן מנדרים הוו להו שחוטי חוץ כאילו כתיב בהו נמי ראשי המטות ופי' יש שאלה שאם הקדיש בהמה ושחטה בחוץ ואח"כ נשאל עליה פטור דכיון שיש שאלה בהקדש כאילו לא הקדישה מעולם דמי דחכם עוקר הנדר מעיקרו:

סליק פירקא [דף עט.] **ואלו נדרים שהוא מפר וכו'**. פירוש הבעל או האב דאיירי בהון באידך פרקין:

עינוי נפש. דכתיב גבי בעל לענות נפש וילפינן אב מבעל בהיקשא דבין איש לאשתו בין אב לבתו התם בספרי:

אם ארחץ ואם לא ארחץ. בגמ' מפרש היכי קאמרה:

אתקשט. קשוט הפנים כגון כחול ופקוס דבההוא (א) דסבירא להו לרבנן (ב) דמפרש משום נדרי עינוי נפש אבל קשוט של מטה אפילו רבנן מודו לר' יוסי דאינו עינוי נפש אלא דברים שבינו לבינה:

יביא לה ממדינה אחרת ואין (ג) לו נדרה עינוי נפש שהרי תוכל ליהנות מפירות מדינה אחרת וכן בחנוני מהאי טעמא גופא ומיהו משום דברים שבינו לבינה מפר שהרי מטריחו להביא לה ממדינה אחרת ומחנוני אחר:

פרנסתו אלא הימנו. שהוא היה מקיפו עד שירויח וישלם לו יפר דנדרי עינוי נפש הוא:

דברי ר' יוסי. בגמרא [דף פב.] דייק אמאי תני דברי ר' יוסי דפשיטא דר' יוסי קתני לה:

[**שם ע"ב**] **גמ' נדרי עינוי נפש הוא דמפר**. פירשתי:

מלמד שהבעל. הא פירשתי לעיל דה"ה האב:
דברים שבינו לבינה. כגון קשוט שער שלמטה והם דברים שהבעל מצטער מחמתם:
הלין וכו'. הני והני הבעל מפר והויא הפרתו הפרה לעולם ואפי' לאחר שיגרשנה לא חיילי:
אלא נדרי עינוי נפש וכו'. אם אסרה על עצמה בגדי צבעונין או מידי דאכילה והפר לה בעלה הרי זו מותרת באותן דברים אפי' תתגרש ותנשא לאחרים:
אבל אין בהם עינוי נפש. אלא שהם דברים שבינו לבינה:
לעצמו מפר. אם אסרה מעשי ידיה ליהודים והרי בעלה בכלל והוי דברים שבינו לבינה והפר לה הבעל ה"ז מופר לעולם גבי עצמו ואפילו גרשה ותחזור אליו אבל לאחרים אסורה ואפילו בעודה תחתיו והכי נמי משמע קרא בין איש לאשתו לעצמו דוקא ותשלום ברייתא זו בספרי ומפרש התם דכן הדין באב ובירושלמי [ריש פרק זה] נמי מפורש כן עד כדון בבעל באב מנין מה הבעל איני מפר אלא נדרים שיש בהם עינוי נפש ודברים שבינו לבינה אף האב כן:
[**שם**] **היכי קאמרה אי לימא דאמרה קונם פירות עולם עלי וכו'**. פי' דממתניתין דאם ארחץ משמע דתנאה בעלמא הוא לקונם פירות ומדמשוי רחיצה תנאה משמע דרחיצה לית בה עינוי נפש והוא תנאה לפירות שהם עינוי נפש א"כ למה לה הפרה לא לירחוץ וכל זמן שלא תרחוץ מותרת היא בפירות שבעולם ואין כאן עינוי נפש והקשו ז"ל משמע מהכא דלא חיישינן שמא תרחץ ולעיל פרק ואלו מותרין [דף יד:] אמר רב יהודה קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר אל יישן היום חיישינן שמא יישן למחר דלא מזדהר בתנאיה והכא נמי אית לן למיחש דילמא רחצה ותתסרה מהשתא בפירות ולאו קושיא היא דאי אמרה בהדיא קונם פירות עולם עלי מהיום אם ארחץ הכי נמי דאיכא למיחש שמא תרחץ ונמצא שאכלה פירות באיסור ולפיכך יפר לה אבל השתא שלא אמרה מהיום אלא שתלתה נדרה באם. אין במשמע שתחול נדרה אלא לאחר שתעבור על תנאה ולפיכך אין חוששין לה:
אמר רבא וכו'. לעולם רחיצה לרבנן עינוי הוא ובין תנאה ובין עיקר איסורא הכל הוא ברחיצה וה"ק הנאת רחיצה עלי לעולם קונם אם ארחץ היום ורבנן סברי דהוא עינוי בין קשוט בין רחיצה ולפיכך יפר ור"י סבר דלא הוו אפילו דברים שבינו לבינה רחיצה דחד יומא ואם לא ארחץ דקתני ה"ק ושבועה שלא ארחץ וכן הדין בקשוט ונקטה בנדר ושבועה לאשמעי' דדין הבעל שוה בנדרים ובשבועות ועוד נוכל לומר דנקט תנא להני תרי גווני לאשמעינן רבותא לתרוייהו לרבנן ולר' יוסי התנאי הוא רבותא לרבנן דאע"פ

שלא חל הנדר לגמרי מפר והשבועה שאין בה שום תנאי הוא רבותא לר' יוסי דאע"ג דחיילא מהשתא לא מצי מפר משום דסבירא ליה לר"י דרחיצה וקשוט לאו עינוי הוא כלל ופסקו המפרשי' ז"ל דהלכתא כרבנן דיחיד ורבים הלכה כרבים ועוד דאמוראי אמרי כוותייהו ואע"ג דאמר רב הונא כוליה פרקין ר"י היא כולהו לאו סתמי נינהו אלא ר"י אומר הוא מכאן ואילך וכדאמרינן בגמרא דרב הונא דייק מדהדר ותני דברי ר"י. הלכך לא מיבעיא שלא ארחץ לעולם ושלא אתקשט לעולם דהוי עינוי נפש ומפר בין לעצמו בין לאחרים אלא אפילו לא אסרה אלא יום א' יפר דניוול דיומא הוי ניוול אבל הרמב"ם ז"ל כ' (ד) דאינו מפר כר"י. מהא דרב הונא:

[דף פא ע"ב] **תניא דברים שיש בהן עינוי נפש מפר וכו'**. פי' בין בינה לבין אחרים שהנדר מופר אפילו לאחר שתתגרש אפילו לאחר שתנשא לאחר:

קונם פירות וכו'. היינו עינוי נפש:

שלא אתן תבן. בכל הני ליכא עינוי נפש ולא דברים שבינו לבינה הלכך אין יכול להפר. ומיירי כשהכניסה לו שפחות דאם לא כן כופה ליתן תבן לפני בהמתו כדאיתא בפ' אע"פ [דף סא: ע"ש] שאינה יכולה לאסור עליו [שם דף נח:] דבר שהיא משועבדת בו:

שלא אכחול וכו'. היינו קשוט דמתני' ומדאמרינן יפר משום דברים שבינו לבינה פשיט בברייתא בגמ' דרבי יוסי היא דאילו לרבנן עינוי נפש הוו כדאיתא לעיל:

ושלא אשמש מטתי יפר. ואם תאמר והא משעבדא ליה לתשמיש ואמאי צריך להפר הא פרישנא הכא בגמרא דלא אמרה הנאת תשמישי עליך דודאי לאו כל כמינה אלא דאמרה הנאת תשמישך עלי וכדרב כהנא דאמר יפר שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו שיכול אדם לאסור פירות עצמו על עצמו:

שלא אציע מטתך וכו'. אינו צריך להפר משום דמשעבדא ליה כדתנן פרק אע"פ [דף נט:] אלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה ואע"ג שהכניסה לו ד' שפחות שיושבת בקתדרא חייבת בהכי משום קרוב הדעת:

ר"ג אומר יפר. אע"ג דלא חייל נדרא צריכה הפרה שלא תקל בנדרים ותעבור בלאו דלא יחל דברו א"נ סבירא ליה למדרש דברו דמשמע אפילו מידי דלא מיקרי נדרא אלא דבור בעלמא אמר קרא דלא יחל דנהי דלא לקי עליה אפילו הכי כיון דאפשר בהפדה בלא הפרה לא יחל והשתא אתי שפיר דבר אחר דקאמר דההוא דברו גופיה דדריש ר"ג להכי למידי אחרינא מדריש לומר דחכם אינו מתיר נדרי עצמו ומדברו הוא דמשמע לן הכי זה פי' הרנב"ר ז"ל לישב ד"א דאילו לפי פי' ראשון דלא דרשינן מידי מלא יחל והיכי שייך למימר שהוא דרש הכתוב:

דף כה.

מכאן לחכם וכו'. דדרשינן הוא לא יחל אבל אחרים מוחלין לו:

(א) **נהגו בהם איסור**. כדי לעשותן סייג דלא ליתי למיסרך ממילתא למילתא כדמוכח פ' מקום שנהגו [דף נא.]:

ר"ג היא. דאמר לעיל יפר משום שנא' לא יחל אלמא אע"ג דלא הוי נדר אמר דמפר ה"נ כיון דנהיגי בהן איסור דלא קבלינהו בנדר קרי ליה בל יחל וכתב הרנב"ר ז"ל מכאן היה אומר הרב יהודה כהן ז"ל שאם נהג אדם שלא לאכול בשר או לשתות יין בזמן מיוחד ושוב רצה לשתות יין או לאכול בשר באותו הזמן צריך היתר וכתב הריטב"א ז"ל ר"ג היא ונראה דהלכתא היא דליכא מאן דפליג עלה והכי משמע בפ' ד' נדרים [דף כג:] ולכן יש לנהוג לעמי הארץ ונשים הנודרים בדבר שהוא בלא אעשה שלא לבטלן ולפתוח להם בהתרת חכם:

[**שם**] **בעא מיניה רבא מרב נחמן וכו'**. פירוש עינוי נפש הוא כלומר מי הוי בכלל עינוי נפש דקרא דאילו עינוי סתמא פשיטא דמיקרי עינוי כדאיתא ביומא [דף עז.] ודוקא לרבנן קא מיבעיא לן דאילו לר' יוסי הא במתני' דלעיל דאוקימנא כר' יוסי חשיב ליה לדברים שבינו לבינה אלא דחיישינן דילמא רבנן פליגי עליה בהא כי היכי דפליגי ברחיצה וקשוט:

נטולה אני וכו'. מתני' היא לקמן [דף צ:] שאם אסרה הנאת תשמיש כל היהודים עליה יפר חלקו וכו' ש"מ דברים שבינו לבינה הויין כיון דאינו יכול להפר אלא חלקו דאי הוו נדר עינוי נפש אפילו לאחרים נמי יכול להפר:

רבי יוסי קתני לה. מהא מתניתין דנטולה ליכא למפשט לרבנן משום דר' יוסי קתני לה דסבר דהוי מדברים שבינו לבנה ואנן בעיא לרבנן ולא איפשטא בעיין ונקטינן לחומרא הלכך אינו מפר אלא לעצמו:

אמר שמואל משמיה דלוי כל נדרים בעל מפר לאשתו וכו'. פי' כל נדרים או משום שבינו לבינו או משום נדרי עינוי נפש חוץ מהנאתי על פלוני שאוסרת שלה לאחר אין בזה לא משום נדרי עינוי נפש ולא משום דברים שבינו לבינה אבל הנאת פלוני עלי אע"פ שלא נדרה אלא (ב) מאחיו מפר דהוי עינוי נפש אם לא תהנה ממנו:

חנוני. דהואיל שיכול להנות מאחר אינו מפר:

מתני' ר' יוסי היא. דסבר דלא הוי עינוי נפש כיון שיכולה להנות מאחרים ושמואל סבר כרבנן דסברי כל מידי דאסרה אנפשה עינוי נפש הוא וכתבו האחרונים ז"ל כפסק הרמב"ן ז"ל דפסק כרבנן שהרי שמואל משמיה דלוי סבר כוותייהו וליכא שום אמורא

דפליג ביה ואע"ג דכולי פרקין רבי יוסי לאו סתמי נינהו דלימא הלכתא נינהו דכיון דתנא דברי רבי יוסי יתירא הוה ליה כאילו תנן בכולהו מתני' א"ר יוסי ואע"ג שדחקו אחרים לאוקומי שמואל כרבי יוסי והכא ה"ק מתני' רבי יוסי היא כלומר ומאי אינו יכול להפר משום דהוי עינוי נפש אבל משום דברים שבינו לבינה מפר לשמואל נמי משום דברים שבינו לבינה אמר דמפר ולא נהירא כלל דא"כ מה לנו לדעת מתני' מני לא הוה לן למימר אלא מפר דקאמר שמואל משום דברים שבינו לבינה ומתניתין משום עינוי נפש קאמר דאינו מפר דהא מפורש במתני' דרבי יוסי קאמר לה:

תוספתא נדרה שלא תטעום א' מכל המינין בין מאכל רע בין מאכל יפה ואפילו לא טעמה אותו המין מימיה יפר אמרה קונם פלפלין שאני טועמת גלוסקין שאני טועמת אפילו לא היה לה אותו המין מימיה יפר. משמע מהכא דכל שאסרה עליה שום הנאה הרי זה מפר משום עינוי נפש אע"פ שאפשר לה בלאו ההיא הנאה:

[דף פב ע"ב] **בעא מיניה רב אסי מר' יוחנן נדרה משתי ככרות וכו'**. פי' מתענה שמצטערת ממנו אם אינה יכולה לאכלו לפי שהוא פת נקיה ואין מתענה הוא ההפך שהיא פת קיבר שאינה חפצה וה"ה לכל דבר שאינה חפצה בו מיהו לא מיבעיא ליה אם נדרה מככר שאינה מתענה בפני עצמו בלבד לדעת אם זכתו התורה באין מתענה כמו במתענה אלא (אף) אם נדרה משתי ככרות כאחת קא מיבעיא ליה מי אמרינן דבגרירת אותו שמתענה מפר נמי לאותו שאינו מתענה כיון דתרוייהו חד נדרא הוו יפרנו קרינא ביה דלקמן [דף פז:] ילפינן מהאי קרא דצריך הבעל שיפר כל הנדר ואם הפר מקצתו אפילו מה שהפר אינו מופר או דילמא דיפרנו דקרא אעינוי נפש קאי לומר שצריך להפר כל הנדר שהוא יכול להפר ולפיכך למתענה דוקא הוא דמפר דיפרנו דקרא הכי הוא מפר למתענה וכו' ואפילו הפר לאין מתענה בפי' אינו מופר כך פירשו ז"ל וא"ת דבתוספתא דלעיל משמע דאפילו נדרה ממאכל רע ואפילו לא טעמה אותו מימיה יפר וא"כ היכי אמרינן דאין הפרה לשאין מתענה תירצו ז"ל דהתם כשהיא מתענה ממנו אע"פ שהוא רע וקמ"ל דאע"ג דלא כתיב לענות נפשה אלא לענות נפש בתר דידה אזלינן וכל שהיא מתענה ממנו אע"פ שהוא מאכל רע שאין אחרות מתענות ממנו יפר ומינה דכל שאינה מתענה ממנו לא יפר אפילו הוא מאכל טוב ואותבינן בגמרא לרבי יוחנן דאמר דאין מפר לשאינה מתענה מהאשה שנדרה בנזיר ונטמאת דכשהפר לה בעלה פטורה מקרבן נזיר ואי אמרת מפר למתענה ואין מפר לאין מתענה דילמא מיין דאית לה צערא הפר לה אבל מטומאת מת דלית לה צערא לא הפר לה ואמאי פטורה מקרבן נזיר דליכא למימר אין נזירות לחצאין דלא אמרי' הכי אלא בענין אכילה ושתיה דהוא לחדא מילתא כגון

היין וזג וחרצן דאין נזיר שלא יאסר באלו ודין הוא דלא נימא מיין דאית לה צערא הפר לה בזג וחרצן דלית לה צערא לא הפר אבל טומאת מת מילתא באפי נפשה חשיב דהא משכחת נזירות בלא טומאת מת דהיינו נזיר שמשון ומצינן למימר שפיר מטומאת מת דלית לה צערא לא הפר לה אם איתא כדאמרת דאין מפר לשאין מתענה ומשני לעולם אין מפר לאינה מתענה ושאני טומאת מת דהיא נמי אית לה צערא ומתענה הויא דכתיב והחי יתן אל לבו ותניא היה רבי מאיר אומר מאי דכתיב והחי יתן אל לבו דברים של מיתה לומר שיש לו להתעסק בהם דיספד יספדוניה דיבכה יבכוניה דיקבר יקברוניה דילוה ילווניה לומר שיקבל שכר ומודדין לו במדה שמדד א"כ צריכה היא להתעסק במת ושמעינן מהא דאתתא דאסרה אנפשה או דאישתבעה דלא (תחול) [תיזיל] לבי מיתנא יכול בעלה להפר לה דנדרי עינוי נפש הוא:

מתני' קונם שאיני נהנית מן הבריות וכו'. פי' מה שאני נהנית מן הבריות יהא עלי כקונה:

אינו יכול להפר. מפרש בגמ' ויכולה להנות וכו' דכיון דכתיב בהו תעזוב ולא כתיב בהו נתינה לית בהו טובת הנאה לבעלים הילכך כי שקלה לקט שכחה ופאה אינה נהנית משל בריות:

יטלו בעל כרחו. לפי שאין לו כלום בתרומות ומעשרות נמצא שאינם נהנין משלו:

יטלו אחרים. לפי שאסורין לאלו ובגמרא מקשה מרישא לסיפא:

דף כה:

[**דף פג:**] **גמ' אלמא אפשר וכו'**. פי' דאי לאו הכי אין לך עינוי נפש גדול מזה אם היתה אסורה ליהנות מן הבריות ומבעל ואמאי אין יכול להפר הא לא גרע מחנוני שלא היתה פרנסתו אלא ממנו דאמרינן לעיל יפר:

אימא סיפא וכו'. אבל מדבעל לא אכלה דאי אכלה מבעל היכי מותרת בלקט שכחה ופאה הא לאו עניה היא:

לעולם בעל לאו בכלל בריות. בעודה תחתיו אבל בשתצא מרשותו והוא (א) זה אצלה הרי הוא בכללם ודעתה לאוסרו בכללם כשתתגרש וכיון דבעודה תחתיו ליכא עינוי נפש לא יפר וכ"ת דלהוי נדר שא"א לה לקיימו ולא יחול כלל ליתא דהא אפשר לה להנות בלקט שכחה ופאה ואפשר לקיימו הוא וא"ת ובעודה תחתיו נמי היכי אפשר לה להנות משל בעל דהא א"א ליה לבעל לפרנסה אלא משל בריות וגריע מחנוני שאין לה פרנסה אלא ממנו י"ל דהתם אסרה פירות החנוני לגמרי ואפילו כשיצאו מרשותו אבל הכא

הנאת הבריות אסרה שלא תהנה משלהם וכשלקח מהם בעלה או נתנו [לו] מותרת בהם שאינה נהנית מן הבריות אלא מן הבעל:

[דף פד:] **פיסקא יטלו בעל כרחו אלמא טובת הנאה אינה ממון**. פי' אינה ממון מדקתני דכהנים שנאסרו בהנאתו נוטלין תרומתו ולא חשיבי נהנין ממנו ואע"פ שבידו ליתנם לכל כהן שירצה אלמא דטובת הנאה זו אינה חשובה ממון. (ב) אבל הלין לא ואמאי אסורה תרומה זו עלייהו אם לא שנהנין ממנו. אלמא טובת הנאה שיש לו ליתנם לכל כהן חשובה ממון וקשיא רישא לסיפא:

שאני תרומה. לעולם אימא לך דטובת הנאה ממון וסיפא ניחא כדאמרן ורישא נמי לא תיקשי לך דהיינו טעמא שיטלו בעל כרחו משום דתרומה לא חזיא אלא לכהנים כלומר כיון דאין בעל הבית יכול לקבל טובת הנאה מתרומה זו משום אדם אלא מכהנים דהא לא חזיא אלא לכהנים והוא אסר הנאתו לכהנים אשתכח דכי שקלי כהנים ההיא תרומה לא שקלי לה מדיליה ואשתכח דבעל הבית זה לא מקבל טובת הנאה מתרומה זו לא מישראל ולא מכהנים והרי היא לפניו כעפרא בעלמא וא"כ למדנו שכל דבר שאינו ראוי כלל לא לאיסור אכילה ולא לאיסור הנאה ואפי' טובת הנאה אין לו בה אינו חשוב ממון ולפי זה הורו המורים שהאוסר לעצמו ככר שלו ובא אחר וגזלו ממנו אין כאן משום גזל דהא לא גזל מידי דהא לא חזי ליה לנגזל למידי לא לאכילה ולא למכירה ולא ליתנו במתנה אלא שצריך עיון אם נשאל עליה והרי הותרה למפרע דחכם עוקר את הנדר מעיקרו מי מיחייב גזלן בהשבה דהא איגלי מילתא דלאו דאסורא הוא או דילמא כיון דלא איתשיל עלה אלא לבתר דאתא לידי גזלן תו לא הדרא ליה כדאמרינן בס"פ הנודר מן הירק [דף נט.] גבי תרומה הכא בתרומה ביד כהן עסקינן דתו לא מצי מתשיל עלה הרי דלא מצי תו למישאל או דילמא התם כהן וגזבר מדינא זכו אבל גזלן זה דלאו מדינא זכה ביה בהאי ככר כי אתשיל עליה הוה ליה גזלה וחייב לאהדורי ודעת הרשב"א ז"ל דנהי דכל אימת דלא איתשיל לא חיישינן להכי מיהו אי מיתשיל מיחייב בהשבה אבל הרנב"ר ז"ל מסופק בדין כיון דהוא כזוכה מן ההפקר הוה לן למימר קנה ואפשר דמשום הכי אמרינן במתניתין יטלו בעל כרחו דאי לא ודאי כיון דנדרים לאיתשולי עלייהו קיימי דמש"ה מיקרי [שם] דבר שיש לו מתירין הוה לן למיחש דילמא מתשיל ומיתהנו מדידיה ואמאי יטלו על כרחו הא לאו הפקר הוא:

[דף פה.] **מתני' קונם שאיני עושה על פי אבא וע"פ אביך וכו' אינו יכול להפר**. דאין זה נדרי עינוי נפש ולא דברים שבינו לבינה (לו לבעל) אם אסרה מעשיה לאיש אחר:

על פיך אינו צריך להפר. דהא משעבדא ליה למעשה ידיה ואין אדם אוסר פירות חברו על חברו:

שמא תעדיף. שאינה משועבדת לעשות לו אלא דבר קצוב כדתנן בפרק אע"פ [דף סד:] מה היא עושה לו חמשה סלעים בגליל שהם עשר ביהודה ואם תעדיף על כך הרי דהעדפה שלה וחאיל עלה נדרא ומהניא ליה הפרה משום דנדרים שבינו לבינה היא וטעמא דהוו דברים שבינו לבינה אמרו בתוס' דכיון דעיקר מעשה ידיה שלו ואי אפשר לצמצם שפיר ואפשר שיבאו לידי קטטה ות"ק סבר דהעדפה נמי דבעל הויא ולא מציא אסרה ליה עליה:

שמא יגרשנה. דאיסור זה שאסרה היא לבעלה למעשה ידיה אע"פ שלא יחול בעודה תחתיו משום דמשעבדא ליה מ"מ יחול לאחר גרושין שהרי היא לא אסרה לו מעשה ידיה לזמן ידוע אלא לעולם אלא דלא חייל נדרה בעודה משועבדת לו וכשימצא האיסור מקום לחול יחול דהיינו כשתתגרש ואם שמא ימלך לשוב לקחתה תהא אסורה לו לאותן מלאכות שהיא חייבת לעשות לבעלה כגון טחינה אפיה וכבוס ודכותייהו וחיישינן שמא לא תוכל להזהר שלא לעשות לו ולפיכך יפר מעכשיו אבל משום העדפה לא צריך הפרה דסבירא ליה כת"ק דהעדפה דבעל הויא:

[**שם**] **גמ' אמר שמואל הלכה כרבי יוחנן ב"נ וכו'**. פי' דאדם מקדיש וכו' דאי לא כיון דהשתא לא חייל נדרא לקמיה נמי לא חייל:

עושה ואוכלת. וטעמא בפרק אע"פ [דף נח:] מדרב הונא דאמר התם יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה ומאן דפליג עליה מוקי לה בשאין מעלה לה מזונות ומשום הכי עושה ואוכלת:

והמותר. אם הקדיש מותר מעשה ידיה דהיינו יתר על חמשה סלעים ביהודה רבי מאיר אומר הקדש מוקי לה שמואל התם בשאין מעלה לה מעה כסף שתקנו לה חכמים תחת מותר והקדש דקאמר (ג) להו מחיים קאמר דהא לית ליה ביה מידי אלא הקדש דלאחר מיתה קאמר שזוכה בו הבעל מדין ירושה וסבירא ליה לרבי מאיר דאדם מקדיש דבר שלא בא לעולם:

חולין. דסבירא ליה לרבי יוחנן הסנדלר דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם:

יקדשו ידי. לאו דוקא שתאמר כן בפירוש אלא נעשה כאומרת כן קונם הגוף שאני עושה בו מלאכה לפיך:

ומי אמרה הכי. אפי' אמרה בפירוש:

דאמרה לכי מגרשה. לאו דוקא דא"כ מהשתא לא נדרה כלל והיכי קא"ר עקיבא שמא תעדיף אלא ה"פ דאמרה השתא ולכי מגרשנא ונהי דלא חייל אהשתא אליבא דרבי יוחנן חייל לכי מגרשה מטעמא דמפרש לקמן [דף פו:] דכקדושת הגוף דמיין שהרי הן כקדושת המזבח דכי היכי דקדשי מזבח אין להם פדיון כך אין פדיון לקונם שיהא מותר למי שנאסר עליו וכיון דקונם קדושת הגוף הוא מפקיע מידי שעבוד שהיא משועבדת לבעל וחייל ומשום הכי פסק שמואל הלכה כרבי יוחנן ב"נ אע"ג דסבירא ליה לשמואל דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם דהא ידי אשה איתנהו בעולה והקונם מפקיע מידי שעבוד ובסמוך פריך א"כ אפילו מהשתא ומאי איריא שמא יגרשנה:

הקדש. כגון עשה שורו אפותיקי לבעל חובו והקדישו אח"כ למזבח מפקיע אותו הקדש משעבוד המלוה וגובה חובו ממקום אחר והוא כשר לקרבן ולא הוי גזול כיון דלא הוה קני ליה אלא לגוביינא בעלמא ודוקא קדושת מזבח שהיא קדושת הגוף אבל דבדק הבית שהיא קדושת דמים לא מפקיע מידי שעבוד:

חמץ עשה חמצו אפותיקי לעובד כוכבים ועבר עליו הפסח איסור חמץ מפקיע [**שעבוד**] **הגוי ואסור בהנאה**. ובפסחים [דף לא.] דאמרינן מותר מוקי לה התם בשהרהינו אצלו שמסרו אצלו למשכון וכתב הריטב"א ז"ל דה"ה אם נתנן לשאר איסורי הנאה כגון לתכריכי המת דמפקיע וכדמוכח פרק אלמנה [דף סו:] גבי ההיא אצטלא דפרסוה אמיתנא:

ושחרור. עשה עבדו אפותיקי ושחררו לוה משוחרר (ליה) ומלוה גובה חובו ממקום אחר:

אי הכי. דפקע שעבודיה דבעל למה ליה שמא יגרשנה מהשתא נמי קדיש:

ועוד שמא יגרשנה. כלומר תרי טעמי בעי' במתני' חדא ליחול נדרא מהשתא בדינא דאורייתא דקונם מפקיע מידי שעבוד כדי שלא יהא כמקדיש דבר שלא ברשותו וגם שיוכל הבעל להפר ובעינן עוד טעמא אחרינא לומר שמא יגרשנה לאשמעינן שאין הנדר חל עכשיו לאסור ידיה על בעלה דאלמוה רבנן לשעבודיה לענין דלא תיתסר עליה אבל הוא בכחו לענין חלות דלאחר זמן ואדכר תנא דמתניתין ההוא טעמא דצריך טפי וכתב הריטב"א ז"ל שדעת רבינו יצחק ז"ל דה"ה דאלמוה רבנן לשעבודיה דמלוה דלא ליפקעיה לוה בקונם כדי שלא תנעול דלת בפני לווין וטעם נכון הוא ע"כ:

עוד כתב ז"ל מדאמרינן בגמרא בהלכה זו שדה זו בידו לפדותה אשה אינה בידה שתוכל להתגרש שמעינן שהמורדת על בעלה ואמרה מאיס עלי אין כופין אותו לגרשה דא"כ הרי

בידה לפדות עצמה מבעלה ואי משום דמחוסר מעשה פדיון קרקע נמי מחוסר מעשה וכבר כתבנו על זה ראיות אחרות בפרק אע"פ בס"ד עכ"ל:

[**דף פו:**] **מתני' נדרה אשתו וסבור שנדרה בתו וכו'**. פירוש וסבור והפר לה על אותה הדעת:

וסבור שנדרה בקרבן. שלא היה סבור שמחמת נזירות אסרה עליה ענבים אלא מחמת קונם:

הרי זה יחזור ויפר. שהפרה בטעות לא שמה הפרה דשמא אילו היה יודע עיקר נדרה לא היה מפר לה ואמרו בתוספתא דמתני' בין בהפרה בין בהקמה מיירי שאפילו קיים בטעות יכול לחזור ולהפר כשידע האמת וכתב הריטב"א ז"ל ומסתברא דאפילו לאחר כמה ימים דלא קרינא ביום שמעו עד שידע האמת וכן כתב מורי הרשב"א נ"י עכ"ל והא דקתני כל הני נקט כל מיני טעות דאפשר או שטעה בגוף האשה או שטעה במין הנדר או שטעה בפרט הנדר ואפשר דמחדא לא שמעינן אידך ומשום הכי פרעינהו כולהו ומסיק בגמרא דמתניתין דמצריך ליה לחזור ולהפר מיירי כגון דאמרו לו נדרה בתך ואמר מופר לה ונמצא שהיא אשתו לאחר כדי דבור בה"ג אמרינן דלא הויא הפרה הואיל ולא נודע לו עד לאחר כדי דבור שאשתו היא אבל נמצא תוך כדי דבור והוא רוצה אף בהפרת אשתו אע"פ שלא חזר והפר לה הויא הפרה דכל תוך כדי דבור כדבור דמי הואיל והוא רוצה בהפרתה וכן אם אמרו לו סתם נדרה אשה בביתך וסבור שנדרה בתו והפר ונמצא שאשתו נדרה אע"פ שלא נמצא אלא לאחר כדי דבור הרי זו הפרה דמהניא לאשתו:

[**שם**] **גמ' למימרא דיניא אותה דוקא וכו'**. פירוש דכיון דכתיב אותה משמע שיפר לשם אותה אשה שנדרה ולא שיטעה באשה אחרת וכתב הרנב"ר ז"ל דאפשר דבהקמה נמי דרשינן לה דכתיב כי החריש לה ומטעם זה הוא אמרו בתוספתא דקיום בטעות לאו כלום הוא ומכאן נראה לי בהלכה דכי היכי דפשטינן לעיל [דף עג.] דבעל אינו מפר לשתי נשיו כאחת דאותה דוקא הכי נמי אינו מקיים לשתי נשיו כא' (ד) דלאו דוקא וכמ"ש למעלה עכ"ל. והא גבי קרעים דכתיב על ועל ומינה שמעינן דצריך לקרוע על כל מת ומת ואפילו הכי בשטעה בקריעה יצא אלמא על לאו דוקא וא"כ נימא נמי דאותה לאו דוקא:

הא בסתם הא במפרש. ברייתא דקריעה מיירי בסתם דאמרו לו סתם דא' מת בבית והוא סבור שהיה אביו וקרע ומה שאמר אמרו לו מת אביו פירושו שאמרו לו כן לפי דעתו ובהא יצא ידי קריעה אבל במפרש שאמרו לו בפירוש מת אביו וקרע על דעת כן ואחר

כך נמצא בנו לא יצא דעל דוקא ומתניתין נמי במפרש מיירי שאמרו לו נדרה בתו והפר לה על דעת כן ולפיכך יחזור ויפר:

והתניא. בניחותא:

וכסבור. משמע דאמרו לו בסתם ומאי דנקט ואח"כ נמצא בנו יצא ולא נקט איפכא שסבור בנו ואח"כ נמצא אביו רבותא נקט דאע"ג דאין לו להוסיף בשביל בנו על הקריעה יצא ידי קריעה וכ"ש אם בתחלה אמרו לו על בנו ואח"כ על אביו שהרי צריך להוסיף בקרע עד טבורו:

רב אשי. לא פליג בעיקר דינא דודאי יש לחלק בין סתם למפרש כדאמרן אלא דניחא ליה לאוקומי ההיא דאמרו לו מת אביו יצא אפילו במפרש כפשטא טעמא דיצא שהודיעוהו שהיה בנו תוך כדי דבור לקריעתו דאז מהני כאילו נקרע עליו ממש וכן היה הדין בהפרה אלא דמתני' דקתני יחזור ויפר מיירי כשאמרו לו אחר כדי דבור שהפר על דעת שהיתה בתו כמו שפירשו לו וחזרו לומר לו אחר כדי דבור שהיתה אשתו ולפיכך יחזור ויפר:

והתניא. בניחותא:

ונתעלף. מהא שמעינן דאפילו קרע בתחלה על איש רחוק שאינו בן קריעה עליו אם חזרו ואמרו לו תוך כדי דבור שהיה מי שהוא חייב לקרוע עליו יצא ידי קריעה דהא הכא דכיון שהוא חי אינו בן קריעה עליו ודינו כרחוק:

והלכתא תוך כדי דבור וכו'. כדי דבור שאלת שלום תלמיד לרב דהיינו שלום עליך רבי ומורי כדבור דמי ואם מכר או נתן ובתוך כדי דבור חוזר בו או התנה שום תנאי תנאו קיים:

חוץ ממגדף. היינו שאם גדף וחזר בו תוך כ"ד לא הויא חזרה:

ועובד ע"ז. שאם אמר לע"ז אלי אתה וחוזר בו לא הויא חזרה:

ומקדש ומגרש. שאם קדש או גרש וחזר בתוך כדי דבור לא מצי הדר ביה ובפרק יש נוחלין [דף קכט:] לא חשיב אלא תרי ע"ז וקדושין משום דמגדף בכלל ע"ז וגרושין בכלל קדושין דאיתקש (קדושין דף ה.) יציאה להויה וכתב עוד הרנב"ר ז"ל לא ידענא מאי שנא הני ומנא להו לרבנן הכי ונראה בעיני דבשאר מילי דלא חמירא כולי האי כשאדם עושה אותן לא בגמר דעתו הוא עושה אלא דעתו שיוכל לחזור בו תוך כדי דבור אבל הני כיון דחמירי כולי האי אין אדם עושה אותן אלא בהסכמה גמורה ומשום הכי חזרה אפי' תוך כדי דבור לא מהניא וראיתי להרמב"ן ז"ל פרק יש נוחלין שכתב בשם ר"ת ז"ל דתוך כדי דבור [כדבור] דמי תקנתא היא דתקון רבנן משום תלמיד הלוקח מקח ופגע בו רבו שיוכל ליתן לו שלום והשוו מדותיהן בכל מילי בר מהני ולא ניחא לי וכי ב"ד

מתנין לעקור דבר מן התורה לעולם בקום עשה ונדרים עשה עכ"ל ז"ל אמר המחבר דעת המורים ז"ל הוא נכון בעיני דאפשר לי לומר דלא מיקרי קום עשה כל האי דרשא כעין אסמכתא היא ותקנותיהם ודרך אסמכתות הכל ענין א' והם אמרו כנ"ל:

[דף פז.] **מתני' אמרה קונם תאנים וענבים אלו שאני וכו'**. פירוש כולו קיים אף לענבים ושוב אינו יכול להפר לה על הענבים כמו שאינו יכול להפר לה על התאנים שקיים: **עד שיפר אף לענבים**. עיקר הפירוש כדאיתא בתוספתא שאפילו לתאנים אינו מופר כיון שהיה הנדר כולו כאחד ואע"ג דקי"ל [לעיל דף כה: ודף סו.] נדר שהותר מקצתו הותר כולו התם הוא לענין היתר חכם אבל בהפרת בעל לא אמרינן הכי:

דף כו.

הרי אלו שני נדרים. ואם קיים לתאנים אין קיים לענבים ויכול להפר עליהם ואם הפר לתאנים ולא לענבים מה שהפר לתאנים הוא בלחוד מופר ומיהו לאו למימרא דאי בעי להפר תרוייהו שיצטרך שתי הפרות דליתא דודאי כמה נדרים יכול להפר ביחד בהפרה אחת כדתנן [דף עה.] כל נדרים שתדורי הרי הם מופרין ועוד דבהדיא קתני בתוספתא דאפילו היו לו ה' נשים שנדרו יכול להפר לכולן כאחת אלא לומר שאם קיים או הפר אחד מהם יכול לקיים או להפר את השני:

[**שם ע"ב**] **גמ' א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן זו דברי ר' ישמעאל ור"ע וכו'**. פי' זו שאומר משנתנו קיים על התאנים כולו קיים לומר שמקיים גם לענבים דהקמה דמקצת הויא הקמה בכולו דבזו מודה רבי עקיבא לרבי ישמעאל אלא דפליג עליה בהפרה דסבר רבי עקיבא דהפרה כהקמה מה הקמה במקצת הויא הקמה בכולו אף הפרה במקצת הויא הפרה בכולהו ומיהו בענין הקמה כולם שוין והיינו דקאמר זו דברי רבי ישמעאל ורבי עקיבא:

אבל חכמים אומרים דאיתקש הקמה להפרה מה הפרה מה שהפר לא הופר. כדתנן במתני' אף בהקמה כן לומר שענבים ותאנים בדבר זה כאחד הם וכי היכי דאם הפר לתאנים ולא לענבים לאו כלום הוא ה"ה אם קיים לאחד מהם לאו כלום הוא עד שיתקיים חברו ויכול להפר כל הנדר אם ירצה וכתב הריטב"א ז"ל מסתברא דאע"ג דסתם מתני' כרבי ישמעאל דהלכתא כחכמים דלהכי קאמר זו דברי ר' ישמעאל וכו' אבל חכמים וכו' ולאו לאוקומה מתניתין ביחידאה וזו לא סבירא ליה הוא והכי משמעות הלשון מן הסתם כדכתיבנא במס' יבמות בס"ד עכ"ל:

[**שם**] **פיסקא קונם תאנה שאני טועמת וכו'**. פי' רבי' שמעון היא. הא דתנן שאינן שני נדרים אלא משום דאמרה שאני טועמת לכל אחד ואחד רבי שמעון היא דאמר בפרק שבועת הפקדון עלה דתנן [דף לו:] היו חמשה תובעין אותו ואמר שבועה שאין לך בידי ולא לך ולא לך חייב על כל אחד ואחד ר' שמעון אומר עד שיאמר שבועה לכל א' ואחד משמע דסבירא ליה שאין השבועות נחלקות לחייב על כל אחד ואחד עד שיחלקם בדבורו הכא נמי אי לאו דאמרה שאני טועמת לכל אחד ואחד לא חשבינן להו כשני נדרים ואם אמרה קונם שאני טועמת לא תאנה ולא ענב' נדר (א) הוא לר' שמעון ולרבנן הוי שני נדרים וכבר כתבנו לעיל דקי"ל כר' שמעון:

[**שם**] **מתני' יודע אני שיש** (**מפירין**) [**נדרים**]. פי' (יודע אני וכו'). מי שנדרה אשתו ושמע הנדר ושתק בו ביום ואחר מכאן אמר יודע הייתי בו ביום שהנדר נדר אבל לא ידעתי שהבעל יוכל להפר נדרי אשתו ולפיכך שתקתי הרי זה יכול להפר עכשיו ביום זה שידע כן דיום שמוע קרינן ביה:

יודע אני שיש מפירין. שהבעל יכול להפר נדרי אשתו:

שזה נדר. מאותן שהבעל יכול להפר. א"נ לא ידעתי שזה נדר גמור ויהיה צריך להפר:

לא יפר. דכיון שעבר יום השמועה והיה לבעל מקצת ידיעה שיש מפירין חשוב ככל ידיעה וכיון שלא הפר באותו יום כבר עבר יום שמעו ולפיכך שוב לא יפר:

וחכמים אומרים יפר. דהואיל וטעה בנדר לא הויא שמיעה עד עכשיו ולפיכך יפר היום. דיום שידע שמיעה מיקרי והלכתא כחכמים דרבים נינהו:

[**דף פח.**] **מתני' המודר הנאה מחתנו וכו'**. פי' המודר הנאה הלשון הזה אינו מדוקדק ופירושו המודר הנאה לחתנו והוא רוצה וכו' כתב הרנב"ר ז"ל דדוקא במעות צריך לעיין שלא יכשל בנדר אבל למזונות אין צריך לומר לה כלום כדתנן פרק אין בין המודר [דף לח.] וזן את אשתו אע"פ שבעלה נפטר ממזונותיה ממילא ולא הצריכוהו לומר מידי וטעמא דכיון דאיהו זנה במקום הבעל לית ליה לבעל שום זכות באותן מזונות הקצובים לה שהרי אפילו נתן לה הבעל אותן מזונות וצמצמה והותירה אין לו לבעל באותו מותר כלום וכדאמרינן פרק מי שאמר הריני נזיר [דף כד:] בשקמצה מעסתה אבל מעות שהן מצויין להוציא אותן בחפציה יש לבעל זכות בהם כדאיתא פרק חזקת [דף נא:] דאמרינן התם ילקח בהן קרקע והבעל אוכל פירות ע"כ לפיכך היה צריך ליתנם לה בענין שלא יזכה החתן מחמת מתנתו שהרי אסור הוא להנותו ולתת לו שום מתנה ומיהו כל שנתן לבתו בענין שלא זכה בו חתנו לאלתר מכחו אע"פ שחזרה היא ונתנה לחתן אין בכך כלום דלאו מנכסיו קא מתהני:

אומר לה. שהנותן לבתו סתם הרי הבעל זוכה בהם כדין נכסי מלוג:
ובלבד שלא יהא וכו'. בגמרא מפרש הני תרי לישני שהוסיף לומר אלא מה שאת נותנת לפיך ר"מ היא דאמר (כאן פח: וקדושין דף כג:) יד אשה כיד בעלה וי"מ דמה שאת נותנת לפיך לאו דוקא דה"ה בשיחדן לה לאיזה דבר דלא קנה יתהון בעל כיון שאף לה לא הקנה לגמרי אלא לאותו דבר בלבד:
[**שם**] **גמ' איתמר רב אמר לא שנו וכו'**. אבל מה שתרצי עשי קנה וכו'. דסבירא ליה לרב דכי היכי דלא מהני לר"מ בלשון ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהן לחוד משום דשמעינן ליה לר' מאיר דאמר פ"ק דקדושין [דף כג:] דיד עבד כיד רבו וה"ה דיד אשה כיד בעלה הכי נמי כי אמר לה מה שתרצי עשי לא מהני דתרוייהו חדא מילתא נינהו וניחא ליה לרב דתהוי לישנא דמתניתין דוקא שצריך לומר לישנא דמה שאת נותנת לפיך ומתני' ר"מ היא:
ושמואל אמר ניחא ליה לשמואל לאוקומא מתני' כרבנן דרבים נינהו והלכתא כוותייהו ולומר דמתני' לאו דוקא אלא דיהיב תקנתא לדברי הכל וכתב הריטב"א ז"ל ונראין הדברים עוד דהא דקאמר שמואל דלרבנן מה שתרצי עשי לא קנה בעל לאו דוקא שצריך שיאמר בפי' מה שתרצי עשי אלא כל שאומר ע"מ שאין לבעליך רשות בה בהכי סגי דהיינו מה שתרצי עשי אלא דנקט שמואל סירכא דלישנא דרב וכן נראה דעת התוס' ודעת הרמב"ן ז"ל וכן מצאתי לרבינו מאיר הלוי ז"ל והכי סוגיין בעלמא דאמרינן בפרק בן סורר ומורה [דף עא.] אינו חייב עד שיגנוב משל אביו ומשל אמו ופרכינן אמו מנא לה מה שקנתה אשה קנה בעלה ופרקינן דיהיב לה אחר מנה ע"מ שאין לבעלה רשות בו ודכוותה פרקינן פרק מי שאמר הריני נזיר [דף כד:] גבי הפרישה בהמתה אם משלה היתה הבהמה דמקשינן מה שקנתה אשה קנה בעלה ופריק כגון שקמצה מעיסתה א"נ דאקני לה אחר מנה ע"מ שאין לבעלה רשות בהן ולפום האי פירושא אתיא סוגיא דהתם כרבנן אבל מדברי הרמב"ם ז"ל בחבורו נראה דדוקא בעינן שיאמר לה ע"מ שאין לבעלה רשות בה אלא מה שתרצי עשי (וכן פסק ז"ל) ולדבריו סוגיין דבן סורר ומורה ונזיר לישנא קלילא נקט ודלא מחתו לפלוגתא דרבי מאיר ורבנן ונקטו לישנא דכייל לתרוייהו למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אלא שהדעת מכרעת יותר כסברא הראשונה ולענין פסק הלכה נראין דברי האומר דהלכתא כשמואל שסובר דהלכה כרבנן דהא עיקר האי פלוגתא בממונא תליא מילתא דכל שקנה הבעל אסור במודר הנאה וכל שלא קנה מותר והיינו דנקטי רב ושמואל בלישנא דידהו קנה יתהון בעל או לא קנה ולא אמרו אסור או מותר וכיון שכן הלכתא כשמואל בדיני וכן פסקו הרמב"ם ורבינו הרמב"ן ז"ל וגם העיד

בשם רב עמרם ז"ל וכתב רבי' מאיר הלוי ז"ל שכן הנותן מתנה לשום אדם ע"מ שלא ישתעבד לכתובת אשתו או לבעלי חובותיו מהני תנאה (ב) בזוכהו ואין בעלי חובותיו באין ונפרעין כלל וגם הרא"ה ז"ל כן הורה לי עכ"ל ובגמרא [דף פח:] מקשה תרי מתניתא אהדדי דתנינהו גבי ערוב בחדא אמרינן כיצד משתתפין במבוי לזכות לכולן מניח את החבית ואומר הרי זו לכל בני המבוי ומזכה להם על ידי עבדו ושפחתו העברים וע"י בנו ובתו הגדולים ואשתו דמשמע דיד אשה לאו כיד בעלה הוא ותניא אחריתי אלו שזוכין להן בנו ובתו הגדולים ועבדו ושפחתו העברים ואלו שאין זוכין להן בנו ובתו הקטנים ועבדו ושפחתו הכנענים ואשתו משמע דיד אשה כיד בעלה ממש ופריק רב אשי דהא דאמרה דמזכה להם ע"י אשתו מיירי בשיש לה חצר שנפלה לה בירושה בעודה ארוסה והוא כתב לה בעודה ארוסה דין ודברים אין לי בנכסיך דבכה"ג מהני כדאיתא פרק הכותב [דף פג.] דמגו דזכיה לנפשה להתיר חצרה דהוי זה כבעל שנותן מתנה לאשתו דהכל מודים שקנתה ואין הבעל אוכל פירות כדאמרינן בפרק חזקת [דף נא:] ולא שמעינן ליה לרבי מאיר דפליג בהא זכיה נמי לאחריני:

[**שם ע"ב**] **מתני' ונדר אלמנה וגרושה יקום עליה וכו' אע"פ שנשאת וכו'**. פי' וקמ"ל תנא דמתניתין דהא דקי"ל [לעיל דף סז.] אין הבעל מפר בקודמין אפילו בכה"ג הוא שלא חל הנדר אלא לאחר שנשאת וטעמא משום דבתר שעת אמירה אזלינן ולא בתר שעת חלות הנדר וכיון דכשנדרה בשעת אמירה היתה פנויה אע"פ שבשעת חלות הנדר היתה נשואה אין הבעל יכול להפר והכי הלכתא:

אמרה הריני נזירה. בעודה ברשות הבעל והוא הפר לה מיד ביום אמירה אע"פ שנתגרשה וכו' והיא פנויה בשעת חלות הנדר הרי זה מופר מטעמא דאמרן דבתר שעת אמירה אזלינן ולא בתר שעת חלות הנדר:

נדרה בו ביום (**ביום**) **שנשאת ונתגרשה בו ביום וכו'**. הך בבא רבותא אשמעינן בין באב בין בבעל. באב דאע"ג שנדרה קודם שנשאת כיון שנשאת שעה אחת אע"ג דבאותו יום עצמו חזרה לרשותו שנתגרשה שוב אינו יכול להפר ובבעל איכא רבותא נמי דאע"ג שנדרה בעודה ברשותו בו ביום כיון שגרשה אע"פ שהחזירה בו ביום שוב אינו יכול להפר דאין הבעל מפר בקודמין קרינא ביה:

זה הכלל וכו' כל שיצאת לרשות עצמה. כדאמרן בסיפא ובגמרא אמרינן זה הכלל לאתויי שאם נדרה מן האירוסין ואח"כ מסרה האב לשלוחי הבעל להוליכה לבעלה לצורך נשואין מההיא שעתא דינה כאילו נכנסה לחופה כדאמרינן פרק נערה (כתובות דף מח:) דמאותה שעה זוכה במציאתה ובמעשה ידיה ובירושתה ואין הבעל מפר מה

שנדרה בימי אירוסין דמפר בקודמין מקרי כן הסכימו האחרונים ז"ל וכן פי' ה"ר ברוך ז"ל ובגמ' אמרינן נמי זה הכלל כל שלא יצאת לרשות עצמה שעה אחת דאמרן לעיל פרק נערה [דף עא.] לאתויי מאי לאתויי הלך האב או שלוחו עם שלוחי הבעל כיון שלא מסרוה להם יש לה עדיין דין נערה המאורסה שאביה ובעלה מפירין נדריה:

[**דף פט**:] **מתני' קונם שאני נהנית לאבא וכו'**. פירוש (שני נהנית לאבא) שאיני נהנית שאסרה עליה הנאתם שלא תהנה מהם והוא נדרי ענוי נפש דקי"ל כשמואל דאמר בריש פרקין [דף פה.] הנאת פלוני עלי מפר וזהו האיסור והתנאי הוא אם עושה אני שום מאכל או מלאכה אחרת לבעלה נמצא שהתנאי הוא דברים שבינו לבינה ולפיכך יפר ואע"פ שלא עבר עדיין על התנאי ולא חל הנדר ולפי גרסא זו סתם לנו מתני' כרבנן דפליגי בהא עם ר' נתן דאמר דעד שיעבור על התנאי שיחול הנדר לא יפר ויש גרסאות דגרסי לא יפר ולמסתם כרבי נתן אבל יותר נכונה גרסתנו דגריס יפר למסתם כרבנן דרבים נינהו:

שני נהנית לך. זהו איסור שאוסרת על עצמה שלא תהנה מבעלה והוא דברים שבינו לבינה אם עושה אני על פי אבא ואביך שום מלאכה זהו התנאי וקמ"ל רבותא דאע"ג דבתנאי זה לית ביה לא ענוי נפש ולא דברים שבינו לבינה וסד"א לא תעשה להם ולא תתסר קמ"ל דאפילו הכי יפר וטעמא דמילתא כתב הרנב"ר ז"ל דכיון שתלתה תנאה בדבר שהיא עשויה לעבור עליו שא"א לאשה שתעמיד עצמה שלא תעשה לאביו ולאביה בכה"ג סבר תנא דיפר:

[**שם**] **תניא שני נהנית לאבא וכו'**. מפורש במתני':

דף כו:

נטולה. שאוסרת הנאתה על הבריות מתשמיש אם משמשתך אפי' פעם א':

לא יפר. עד שתשמשנו דאז חל הנדר ותהא אסורה בהנאת היהודים וחכ"א יפר אפי' קודם שתשמשנו וכדפירשנו במתני'. (א) מפר מחשבות אלמא שייכא הפרה במחשבה בלבד דאכתי לא חיילא:

דכתיב לא יחל דברו. לא יעקור חלות דברו ודייקינן הא אחרים עוקרין אלמא אין חכם מתיר אא"כ חל הנדר ולענין הלכתא קי"ל כרבנן דפליגי עליה דרבי נתן ואמרי דבעל מפר אע"פ שלא חל הנדר חדא דיחיד ורבים הלכה כרבים ועוד דר"ע דאמר [דף פט.] אשת איש שאמרה הריני נזירה לכשאתגרש ונתגרשה דיפר על כרחין הכי סבירא ליה דבעל מפר אע"פ שלא חל הנדר ועוד דסוגיין בריש פרקין [דף פ.] בענין אם ארחץ אם לא ארחץ כרבנן שייכא וכדכתיבנא לעיל הלכך נקיטינן דבעל מפר אע"פ שלא חל הנדר וכן

דעת הרמב"ן ז"ל מיהו ה"מ כשתלתה נדרה בדבר שהיא עשויה לעבור עליו דומיא דהא דמצטערת היא אם לא תעשה לפי אביה אבל תלתה תנאה בדבר שאינה עשויה לעבור עליו אינו מפר אא"כ חל הנדר והיינו דאמרינן ברישׁ פרקין למה לה הפרה לא תרחוץ ולא ליתסרון פירות עולם עלה ע"כ וכתב הריטב"א ז"ל ומסתברא דלרבנן ה"ה דמקיים עד שלא יחול הנדר דאי לא היאך מפר הא אמרינן בפרק נערה [דף עה.] דכל שלא בא לכלל הקם לא בא לכלל הפר ומיהו לענין שאלה קי"ל כרב פפי דאמר דבשאלה דברי הכל אין חכם מתיר הנדר עד שיחול הנדר ונראה מדברי הרמב"ם ובעל ספר המצות ז"ל דה"ה בעומד בניהן ונדר או נשבע שלא יאכל בשר או שלא ישתה יין מאייר ואילך שאין מתירין לו עד שיגיע אייר ואני בעניות דעתי דנתי לפני רבינו שלא נאמרו דברי רבי נתן בהפרה ודברי חכמים בשאלה אלא בדבר שהוא מחוסר מעשה וכדאיתא במתני' ובכלהו מתניתא דסוגיין אבל כל שאינו מחוסר [אלא] זמן שלמי יומי וכיון שעתיד לחול כשידוע זמן על כרחין כאילו חל כבר חשבינן ליה ומתסר וכדאיתא בגמ' וזה נ"ל ברור אלא שכבר הורה זקן והחושש לדבריו למעשה משובח והלכתא כרב פפי וכן פסק רבינו הגדול ז"ל ורבותי. ומי שכלל בשבועתו שלא ישאל עליה נשאל בתחלה על מה שנשבע שלא ישאל שאם לא כן נמצא עובר על שבועתו והנשבע על מנת שלא יהיה לו שום פתח וחרטה נראה שהם דברים בכדי ומתירין לו בחרטה או בפתחים בעלמא ואין דנין לומר שדעתו היה שיהא נדרו על דעת רבים מכיון שלא פירש עכ"ל ז"ל ולשון הרנב"ר ז"ל ולענין שאלה קי"ל כרב פפי דאמר מחלוקת בהפרה אבל בשאלה דברי הכל אין חכם מתיר אא"כ חל הנדר והכי פסקי רבוותא ז"ל כוותיה לחומרא ואיכא מאן דאמר דאפילו הכי האומר קונם עלי דבר פלוני לאחר שלשים יום חל הנדר מיקרי וחכם מתיר דלא פליגי רבי נתן ורבנן אלא בתולה נדרו באם שאפשר שלא יחול הנדר לעולם אבל תולה נדרו בימים כיון שסוף איסורו לחול אע"פ שלא חל הנדר עדיין חכם מתיר ואיכא מ"ד דאפילו בכה"ג כיון שמכל מקום עדיין אינו נאסר אין חכם מתיר וסברא קמא תריצא לי טפי עכ"ל ובגמרא [דף צ.] מייתי האומר קונם שאיני נהנה לפלוני ולמי שאשאל עליו נשאל על הראשון שהוא אותו פלוני שאסר הנאתו עליו ואח"כ נשאל על השני שהוא החכם שאסר הנאתו עליו אם ישאל לו על הנדר דהשתא כשנשאל על האיסור תחלה חל הנדר שנאסר בהנאת חכם שנשאל לו והרב יהא נשאל לפני חכם ממה שנאסר ממנו וחכם עצמו יכול להתיר לו את שלו וכמו שאמרו בירושלמי (נדרים פ"ה הל"ד) שהנודר מן הזקן יכול להתיר את נדרו ואפילו ביחיד ואין כוונת התנא אלא לומר שצריך שיתירו

לו כל א' בפני עצמו. עוד תניא קונם שאני נהנה לפלוני הריני נזיר לכשאשאל עליו נשאל על נדרו ואח"כ נשאל על נזירו:

[דף צ ע"ב] **מתני' בראשונה היו אומרים ג' נשים יוצאות ונועלות כתובה וכו'**. פי' טמאה אני לך שנאנסתי וכיון דתנן יוצאות ונועלות כתובה על כרחין באשת כהן מיירי שאסורה לבעלה אפילו נבעלה באונס ומ"מ נוטלת כתובתה דאנוסה יש לה כתובה כדאמרינן בגמ' דמציא למימר ליה אנא הא קאימנא וגברא הוא דנסתחפה שדהו שקדושת כהונתו הוא שגרמה לו דהא אונס בישראל מישרא שרי ואילו אשת ישראל אי אפשר דאי באונס מותרת לבעלה ואי ברצון אינה נוטלת כתובה:

השמים ביני לביניך. מוכח בגמרא דהכי קאמרה ליה שאין שכבת זרעו יורה כחץ בשעת תשמיש ואינו ראוי להוליד ומתוקמא בבאה מחמת טענה דאמרה בעינא חוטרא לידה ששען עליו לעת זקנתי ומרא לקבורה שיתעסק בקבורתה הא לאו הכי אין בדבריה כלום דאמרינן לה זילי לא מפקדת. כדאמרינן בפרק אע"פ [דף סד.] ופי' השמים ביני לבינך כלומר אלהים עד ביני ובינך דקושטא קאמינא לך שדבר זה אין יודע בו אלא השם:

נטולה וכו'. שאסרה על עצמה הנאת תשמיש כל היהודים וא"ת אמאי יוצאת מבעלה יפר חלקו ותהא משמשתו דהא דברים שבינו לבינה הוא ועוד קשה הא היא נתנה אצבע בין שיניה שנדרה ואמאי יש לה כתובה דבפרק המדיר [דף עא] הכי אמרינן דהיכא שנתנה אצבע בין שיניה לית לה כתובה וי"ל דכיון שאסרה עצמה בתשמיש כל היהודים משמע דתשמיש קשה לה ואנוסה היא ומשום הכי אית לה כתובה וכופין אותו להוציא:

חזרו לומר. שאם נאמין אותה שמא תתן עיניה באחר ותבא לטעון טענות אלו בשקר:

תביא ראיה לדבריה. שנאנסה ובלאו הכי לא מיתסרא על בעלה וא"ת ואמאי אינה יוצאת והא שויתה לכהן זה חתיכה דאיסורא אנפשה וי"ל דמדינא אין האשה נאמנת לומר טמאה אני לך ולהפקיע עצמה מבעלה שהיא משועבדת לו ולא דמיא לאומרת קדשתני [דף סה.] שאסורה בקרוביו דההיא לא משעבדא ליה ומציא שוי נפשה עליה חתיכה דאיסורא אבל האי אי לא מהימן לה אינו מוזהר עליה ושריא ליה ואשת איש שאמרה לבעלה טמאה אני לך מפני שזנתה ברצון אם הוא מאמינה נאסרה לו מיד דהא שויא אנפשיה חתיכה דאיסורא ואמרו בתוס' שיש בתקנות רבינו גרשום ז"ל דהיו משמתין ליה מפני שהוא גורס איסור זה שלא היה לו להאמינה בכך מיהו מסתברא דאי קים ליה בגוה חרם אין כאן נדוי אין כאן דודאי יש לו לחוש וכדאמרינן בפרק האומר בקדושין [דף סו.] גבי ההוא סמיא אמר לו עד אחד אשתך זנתה והלה שותק דלא מהימן ואמר

ליה שמואל אי קים לך בגוה אסורה לך וכי היכי דחושש לעד אחד אי קים ליה בגוה הכי נמי יש לחוש לה אי קים ליה בגוה דחשידא עכ"ל המפרשים ז"ל:

יעשו דרך בקשה. מפורש בירושלמי יעשה סעודה ויפייס ועצה טובה קמ"ל וגם פשוטו של לשון בא לומר שאין לב"ד לדונה במורדת ולא לכוף אותו לגרשה אלא שיעשו הם ביניהם דרך בקשה לפייס זה לזה הן לפייס אותה שלא תחוש לכך הן לפייס אותו שלא תשא את עונה עליו:

יפר חלקו וכו'. דהא דברים שבינו לבינה הם ובעל יכול להפר חלקו אבל אם נתגרשה או נתארמלה תהא נטולה מן היהודים שאין הבעל יכול להפר חלק אחרים וא"ת ובנטולה למה חזרו לומר הא ליכא למיחש שמא נתנה עיניה באחר שהרי אסורה היא לכל היהודים ואם תשאל על נדרה תוציא לעז על גטה יש לומר דשמא (תאמר) תלך למקום שאין מכירין בה ובנדרה ותנשא:

[מאמר מרדכי הלוי ס"ט. מרהיטת דברי הנ"י נראה דגם בכגון זאת תקן רגמ"ה שלא לומר שמאמין לאומרת טמאה אני לך וכן נראה מדברי הריטב"א אכן מדברי התוס' בסוגיין והביא דבריהם מוהריק"ו סוף שו"ת ק"י ומרן הב"י סס"י קט"ן מפורש יוצא דעיקר התקנה לא היתה בזה אלא שלא לגרש בעל כרחה ומאי דהיו משמתין ליה היינו על שגרם לבטל תקנת רגמ"ה שהרי מוכרח הוא לגרשה בע"כ ועוד רואה אני שיש ללמוד מדברי הנ"י הללו בשם המפרשים דינא רבה הוא הדבר דממאי דכתב דקי"ל בגוה דחשידא ולא כתב דקי"ל בגוה דאינה משקרת משמע דלהנ"י ס"ל דכל מי שהוא בדבר שדעתו סומכת שאמת נכון הדבר דעבדא איסורא דהרי זה אסורה עליו ולא בעינן שיהא העד או האשה נאמנים אצלו מקדם בכל העניינים ושע"כ גם בפעם הזאת מאמין הוא בעד או באשה אלא העיקר הוא במה שדעתו סומכת וכפשט דברי הרמב"ם בפכ"ד מהלכות אישות וכ"כ הרשב"א בח"א סימן אלף רמ"ט ובמיוחסות סימן קל"ג שזה הוא דעת הרמב"ם והוא נרתע לאחוריו מפני ס' הרמב"ם ומוהריק"ו שו"ת פ"ב שדקדק מדברי הרמב"ם בהפך תמהני דסמוך ונראה מה למעלה הביא דברי הרשב"א ומאחר דהרשב"א הצ"ע הדבר בראותו דברי הרמב"ם היאך הוא ז"ל דייק הפך דברי הרשב"א ועיין בתשובת הרשב"א בסס"י קי"ח דנראה שהוא הפך ממ"ש בסימן אלף ר"ן וי"ל. ואף גם זאת למדנו מדברי הנ"י דכל שהוא מאמין לאשתו האומרת טא"ל מפני שהוא חושדה דליתא לתקנת רגמ"ה ולא משמתינן ליה: וכזה ראה וחידש הרב תה"ד במכתביו סימן רכב דאף למשנה אחרונה אם יש רגלים לדבר דנאמנת היא לומר טא"ל וקבעו מורי בסי' קט"ו ונראה לק"ד להביא ראיה לדינו ממאי דגרסינן בירושלמי רפ"ק דסוטה על מתני' דאלו אסורות

לאכול בתרומה האומרת טא"ל קאמר עלה לא כמשנה ראשונה דתמן תנינן בראשונה היו אומרים שלש נשים יוצאות ונוטלות כתובתן האומרת טא"ל אמר רבי אבין אפילו תימא כמשנה אחרונה מ"מ יש רגלים לדבר ע"כ הרי דכל דאיכא רגליה לדבר אף למשנה אחרונה נאמנת והן הנה דברי הרב תה"ד וכד דייקינן פורתא חזינן דהא לא מיכרעא דיד הדוחה לא תקצר מלדחות ולומר דשאני הכא דאיכא מעשה רב דקנוי אשר קנא לה בעלה והיא נסתרה בעדים ואיכא ידים מוכיחות וע"כ ברגלים לדבר כאילו הוא דנאמנת לא כן כשהיא מעצמה אמרה שהיא טמאה אימור דכל דליכא עדים אף דרגלים לדבר דאינה נאמנת: אך את זה ראיתי למרן ב"י באה"ע סימן קטו שכתב משם רבינו וכן כשאומרת לו שזינתה אם הוא מאמינה וסומך על דבריה צריך להוציאה ונראה דאינו נותן לה כתובה דהודאתה כמאה עדים דמי ומשנה שלימה היא בפרק קמא דסוטה אם אמרה טמאה אני שוברת כתובתה ויוצאת עכ"ל ואני בעניי לא זכיתי להבין ראייתו זאת ממתניתין דפ"ק דסוטה דהתם שאני דאיכא רגלים לדבר והיא נאמנת לומר טא"ל וכיון שהיא נאמנת זו היא סבה דלית לה כתובה דמאחר דאיכא קנוי וסתירה והרי היא אסורה עליו כל עוד שאינה שותה על כן כשלא רצתה לשתות ואמרה טמאה אני בודאי דשוברת כתובתה ויוצאת משום דסמא בידה לשתות דמהאי טעמא גופא אפילו כי אמרה איני טמאה ואיני שותה יוצאת בלא כתובה וכדפסק הרמב"ם בריש פ"ב מהלכות סוטה ואם כן מה דמות יערכנו להיכא דאומרת טא"ל דליכא רגלים לדבר ואינה נאמנת ומשרא שריא אלא שאם האמין לה הבעל דאסירא ליה דניליף מהך מתני' דלית לה כתובה. נקוט מיהא דמלשון הירושלמי אין ראיה לדין הרב תה"ד אכן ממ"א יש להביא לו ראיה לדבריו. וגם למאי דהרמב"ם ז"ל פסק בפכ"ד מה"א הי"ח דבאומרת טא"ל והבעל האמין לדבריה דהרי זה חייב להוציאה וכתב ה"ה דדין זה למדו מההיא דשמואל דפרק האומר ולק"ד נראה לי דאין צורך לזה אלא הרמב"ם הוציא דינו ממה שבא הדבר מפורש בירושלמי דמכלתין בסוגיין עלה דהך מתניתין וז"ל הירושלמי אמר רב הילא מסתברא שאם היה חבר חושש כן היא הגרסא הנכונה ודלא כהרב פ"מ דגריס לא מסתברא והסמ"ג כה"ג גריס מסתברא שאם היה חבר מוציא וכן גריס לה המרדכי בפרק האומר דק"י סס"י תק"ל ובהגהות מרדכי דפ"ב דיבמות הביא הגרסא משם ר"ת בהכי אומרת טא"ל אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת ואם לא נתנה אמתלא לדבריה אינה נאמנת אמר ר' הילא אם היה חבר יוציא ואם הוא מאמינה חייב להוציא עכ"ל הירושלמי לפי גרסת ר"ת הראית לדעת דמאי דהרמב"ם פסק דאם הוא מאמינה דחייב להוציאה ירושלמי מפורש הוא והנראה לע"ד בפירוש הירושלמי הוא דכולא חדא מילתא היא ואמשנה אחרונה קאי

דקתני חזרו לומר דא"נ וע"ז קאמרינן דאף דקתני במתניתין דאינה נאמנת מכל מקום אי נתנה אמתלא לדבריה נאמנת דהוי כמו רגלים לדבר שכתב התה"ד והיא גופא הדין עצמו של מוהרא"י אשמעינן הירושלמי דפי' אמתלא היינו שנתנה פנים לדבריה ואיכא רגלים לדבר שלא נתנה עיניה באחר אלא קושטא שאמרה ומשום הכי נאמנת ועל זה אתא רבי הילא לאשמעינן חדושא אחרינא דאף למשנה אחרונה אפילו כי ליכא רגלים לדבר דהיינו לא נתנה אמתלא לדבריה דאפילו הכי מסתברא דאם היה חבר מוציא ואף גם זאת דאפילו בשאר אנשי ודעלמא אם הוא מאמינה חייב להוציא וה"ז ראיה להתה"ד וסהדי במרומים כי אחר זמן שכתבתי זה הדבר בא לידי טור וב"י אה"ע עם ד"מ וראיתי לו לסימן קטו שהביא הירושלמי הלז וכתב וכן כתב התה"ד: וראיתי למוהר"ם בר ברוך הובאו דבריו בהגהות מרדכי למס' קדושין שכתב וז"ל נשאלתי על א"א שאמרה נבעלתי ברצון וכתבו התוס' שאם רצה הבעל לקיימה ולומר איני מאמינה דהרשות בידו וראיה מאומרת טא"ל תביא ראיה לדבריה ואינה נאמנת לא בשביל טובתה אמרו כן אלא בשביל טובת הבעל הילכך אם בפני עדים אמרה כן יכול הבעל להוציאה בלא כתובה וכל האומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זאת שומעין לו. (ועיין להמרדכי גופיה בפרק שני דייני גזרות שכתב משם מוהר"ם גופא דלא שייכא להך מילתא דא"א בתק"ח אלא היכא דליכא פסידא לאחריני והוא מוחזק ועיין להכה"ג חו"מ סימן ק"ב שלא זכר שדבריו הם דברי מוהר"ם והכא נהי שהוא מוחזק בכתובתה מכל מקום הרי מפסיד הוא לאשתו בגירושין דחוב הוא לה וק"ל) ומיהו אם חזרה בה ונתנה אמתלא לדבריה נראה דנאמנת עכ"ל הנ"ל. ומדבריו אלו מוכח דלאו דוקא חבר אלא אפילו באיניש דעלמא אם רצה להוציא מוציא ואילו מלשון הירושלמי דכתיבנא משמע דדוקא בחבר הוא דמוציא נראה דלמוהר"ם ס"ל דיוציא קאמר ר' אילא היינו אם בא לחוש משום לתא דאיסורא וע"כ בחבר דוקא דמזדהר הוא דמוציא הא שאר אנשי דעלמא לא ומוהר"ם מיירי כשהבעל לאו משום לתא דאיסורא הוא שרוצה להוציא אלא שאומר אי אפשי בתק"ח דבכגון זאת שומעין לו. ודע דממאי דכתבו התוספות והרשב"א הביא דבריהם ה"ה בפכ"ד מה"א ומוהריק"ו סוף שו"ת ק"י דאי האמין הבעל לדבריה דה"ז אסורה לו ואפילו אם נתנה אמתלא לדבריה אין מזה ראיה לומר דמוהר"מ כ"כ שכתב דאם נתנה אמתלא לדבריה דה"ז נאמנת דפליג עלייהו דהא ליתא דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי דרז"ל בעלי התוס' (א) מיהו במאמינה דכיון שהאמינה הא שויא אנפשה חתיכה דאיסורא ותו לא מהני אמתלא ומוהר"ם מיירי בשאינו מאמינה וכפשטא דמתני' סיפא דומיא דרישא וכמתבאר מדברי הרי"ף בס"פ הבא על יבמתו וכשחזרו לומר שמא

עיניה נתנה באחר היינו בשאינו מאמינה ותקנתא דרבנן היא כדי שלא תהא כ"א ואחת אומרת כן וע"ז אתא מוהר"ם לאשמעינן דאף אם הבעל אינו מאמין בכל זאת אם אמר א"א בתק"ח דש"ל וע"ז קאמר דאם נתנה אמתלא לדבריה דה"ז נאמנת דזו אינה מתק"ח שהרי אפילו למשנה ראשונה היתה נאמנת אם היתה נותנת אמתלא מידי דהוה אאשה שאמרה א"א אני וחזרה ואמרה פנויה אני ורז"ל בעלי התוס' דמיירי במאמינה דע"י דהאמינתה הא אקבע איסורא לגבי דידיה ודבורו עושה רושם דשויא אנפשיה חתיכה דאיסורא כשחזרה בה ונותנת אמתלא לדבריה לא אתי דיבור דידה ומבטל לדיבור דידיה דנהי דיועיל לה האמתלא לגבי דידה במאי דשויא נפשה חתיכה דאיסורא דאתי דבור ומבטל דבור והפה שאסר הוא הפה שהתיר אבל לגבי בעל שאסר עליו את המותר אמתלא דידה לא (הני ולא) מהני דדבורו כבר עשה רושם וכמ"ש מוהרי"ט בח"א מא"ה וכן נר' שהבין מור"ם בעל המפרש בסימן קט"ו בכונת דברי מוהר"ם כ"כ דמיירי באינו מאמינה דאם לא כן הו"ל להביא דברי מוהר"ם אחר הדין דאם האמין לדבריה ולק"ד הדבר פשוט:

דף כז.

ומוהריק"ו דסיים בדבריו בסימן ק"י דיש חולקין וגם האגודה שכתב בפ"י די"ח על הי"א כ"כ הכה"ג בהגב"י אות ל"ב ואני בקשתיהו ולא מצאתי בספר האגודה לדבר הזה רק בפרק האומר דף ק"י שכתב דיש מחלקין בין אשה לאיש אבל באשה גופה לא קאמר מידי. הנראה לע"ד דעיקר מחלוקתם הוא לענין הנדוי דוקא דמאחר דעיקר תקנת רגמ"ה לא היתה רק לשלא יגרש בעל כרחו משום גרמא שהוא גורם ע"י האמנתו לשיתבטל תקנת רגמ"ה לא משמתינן ליה דלא חמיר הך מילתא ממחיקת השם דדרשינן בפ' כ"כ דמחיקה אסירא גרמא שריא ועוד דהכא כונתו לשם שמים ולשם מצוה קא מכוין ואין כונתו לעקור תקנת רגמ"ה. דוגמא לדבר כתבו התוספות בפרק אע"פ דף נ"ו ע"א גבי האומר הריני נזיר ע"מ שאגלח בבית חוניו דאין זה מתנה עמ"ש בתורה הואיל ואין כונתו לעקור רק שחושב דמצוה יש בבית חוניו כמו בבית המקדש והוא ס"ל דלמיגדר מילתא מיהא משמתינן ליה על שגרם לבטל תקנת רגמ"ה ומיהו לכ"ע ס"ל דכל שהאמין בה אפילו אם חזרה ונתנה אמתלא לדבריה דהרי זה אסורה לו דהיאך נתיר אותה לגבי דידיה שאסרה עליו בהאמנתו שהאמין בה ואיסור שבה להיכן הלך דלא פקע בכדי וכדאמרינן בפ"ק דשבועות דף יא גבי תמידין שלא הוצרכו לצבור נפדין תמימים דפריך תלמודא בהכי וכה"ג פריך תלמודא בנדרים דף כ"ח גבי נטיעות הללו הקדש

לכשיקצצו וכן הקשה הר"ן בסוגיין והוכפלו דבריו בפרק האומר דקידושין כנ"ל ברור אלא שראיתי לרש"ל ביש"ש למסכת יבמות דף י"ב רע"ד שכתב דכל שנתנה אמתלא לדבריה דנאמנת אפי' אמר הבעל בתחלה שהוא מאמין לה האמתלא בטלה לדבריה הראשונים ושגם מוהריק"ו כתב די"ח ושכן כתב האגודה ומוהר"ם כ"כ אלו תמצית דבריו בקיצור וכבר כתבנו דהי"ח שכתב מוהריק"ו היינו לענין הנדר וגם האגודה כבר סיים כד"ק דיש מחלקין בין אשה לאיש אבל באשה גופה ל"ק ומוהר"ם ב"ב מיירי באינו מאמינה וכדכתיבנא:

וראיתי למור"ם בתשוב' סימן י"ב דף כ"א סע"ד ק"ק שכתב דאף שהוא מאמין לדברי העדים דלאו כלום הוא דומיא דהאומרת טא"ל ואע"פ שכתבו התוס' בפרק אע"פ דהא כבר שויא אנפשיה חד"א התם ה"ט משום דאיכא רגלים לדבר וע"ש בדבריו ואילו התוספות התם קיימי אפילו בשאינו מאמינה דכל דאיכא רגלים לדבר דה"ז נאמנת אבל במאמינה אפילו בדליכא רגלים לדבר ה"ז אסורה וכמתבאר מדברי התוספות בסוגיין ודברי הרשב"א וה"ה והרמב"ם והירושלמי. [את זה כתבתי בארצות רומאניא בהיותי גולה ומטולטל יוצא מפתח פלטרין ואהי נגוע כל היום כמו חולאים מקדימין ולא מאחרין ויותר מהמה ספר"א בציר וכולי תלמודא חסורי מחסרא בגזרת עירין הוא יתברך יאיר עינינו בתורתו להוציא לאור דברים המחווורין ואותי ישיב על כני תוב"ב ירושלים על מי מנוחות ינהלני כהלכת גוברין אמן כן יהי רצון]:

[**שם**] **גמ' איבעיא להו אמרה לבעלה גרשתני מהו וכו'**. פירוש גרשתני ונתקרע הגט או שאבד מהו להאמינה ולהתירה לינשא:

דבעלה לא ידע בה. אם זנתה אם לאו ומשום הכי משקרא ולא מרתתא:

דידע בה מהימנא דחזקה וכו'. ובגמרא מקשה לרב המנונא ממשנה אחרונה דהשמים ביני לבינך דס"ד דתלמודא שהיא סבורה שהבעל יודע ביורה כחץ כמוה ואפילו הכי לא מהימנא ואמאי לרב המנונא (ב) לן למימר מהימנא דחזקה אין האשה מעיזה פניה בפני בעלה ופריק דהא לא קשיא (כשמואל) דהכא נמי משקרא דהיא אמרה נהי דבביאה ידע אם בא עליה אם לאו ביורה כחץ אם יורה כחץ אם לאו לא ידע ומשקרא הלכך לא מהימנא ופסקו כלהו רבוותא ז"ל דהלכתא כרב המנונא ונאמנת אף לינשא וליטול כתובה. ובדין משנתנו דכי טענה השמים ביני לבינך דלא מהימנא לאו למימרא דאמרה הכי בלשון סתום וכיון דלא כסיפא לה מילתא אין בה העזה דמתניתין במפרשת דבריה ואומרת שאינו יורה כחץ ממש מיירי ואע"ג דהשתא אית לה כסופא טובא דבלשון זה אמרה רבא בגמ' כיון דלא סגיא לה דלא אמרה אינו יורה כחץ וכו' ואפילו הכי לא

מהימנא משום דכיון דאמרה ביורה כחץ לא ידע בעלה לאו העזת פניה בפני בעלה הוא ומשקרא ודייקי רבוותא ז"ל מינה דהא שאם טוענת שאינו נזקק לה כלל הרי היא נאמנת מטעם חזקה זו דאין אשה מעיזה פניה בפני בעלה ויוציא ויתן כתובה אפילו לא אתיא מחמת טענה דבעינן חוטרא לידה ומרא לקבורה שהרי גדולה מזו אמרו (כתובות מח.) אמר אי אפשי אלא הוא בבגדו והיא בבגדה יוציא ויתן כתובה מיהו כתבו בשם ר"י ז"ל דדוקא כשהיא תובעת להתגרש הוא דאמרינן יוציא ויתן כתובה אבל תובעת כתובתה לא מהימנא והביא ראיה מדאמרינן בהאשה רבה [דף קיז.] האשה שאמרה מת בעלי נאמנת מת בעלי תנו לי כתובתי אינה נאמנת וה"ה בהא דרב המנונא דגרשתני והסכימו עליו המפרשים ז"ל וכן כתבו בשם התוספות דכל שטוענת שלא נזקק לה מעולם אין לה תוספת דהא קיימא לן כר' אלעזר בן עזריה דאמר בפרק אע"פ [דף נד: וע"ש דף נה.] שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה וכיון דלא איפשיטא התם אם חבת ביאה קונה או חבת חופה קונה חומרא לתובע ולית ליה וכתב הריטב"א ז"ל עלה דהא דאמרינן שצריכה לפרש דבריה לומר שאינו יורה כחץ דכן הדין בטוענת שאינו נזקק לה שצריכה לפרש דבריה בפני בית דין ומכאן שאין מקבלין ממנה טענה זו על ידי שליח או אמתלא כי היכי דלא ליהוי לה כסופא והיינו דאמר רבא לא סגיא דלא אמרה וכו' ע"כ. ואיכא למידק אשמעתין דהכא משמע דביורה כחץ דלא ידע בה בעלה לא מהימנא ובסוף פרק הבא על יבמתו (ג) גם הא דתנן [דף סד.] נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אינו רשאי ליבטל משמע איפכא דאמרינן התם הוא אמר מינה והיא אמרה מיניה אמר ר' אמי דברים שבינו לבינה היא ונאמנת מאי טעמא היא קים לה ביורה כחץ ואיהו לא קים ליה ביורה כחץ משמע דמשום דלא קים ליה ביורה כחץ מהימנא ותירצו ז"ל דהכא כיון דאיהי בעיא לאיגרושי חיישינן דילמא עיניה נתנה באחר וכיון דידעה דאיהו לא קים ליה ביורה כחץ משקרא אבל התם דאיהי לא בעיא לאיגרושי ואנן הוא דמפקינן לה ובכתובה הוא דפליגי כיון דאיהו לא קים ליה ואיהי קים לה הויא ליה ברי ושמא וברי עדיף:

[דף צא.] **ההיא אתתא דכל יומא דתשמיש כי מקדמה וכו'** (ד) **בבא לי בבא**. במסך שלפני הדלת והא דאצטרכינן להני טעמי לאו למימרא דבלאו הכי איתתא אסירא דליתא דאין האשה נאסרת על בעלה אלא בקינוי וסתירה או בכדי דבר ברור ואין בית דין מוציאין אותה מבעלה אפילו באמתלאות ודבר מכוער וההיא דאמרינן התם (יבמות דף כד.) רוכל יוצא ואשה חוגרת בסינר וכו' תצא כבר פירשו שם ז"ל דתצא מנטען קאמר א"נ דלמדת חסידות תצא

דף כז:

ותטול כתובה מעתה הא דאמרינן בהני עובדי דאמרינן אם איתא דעבד איסורא וכו'. דמשמע דאי לאו הכי איתתא אסירא כולן למדת חסידות ולמי שלבו נוקפו שכל המדקדק בדברים אלו ביראת שמים נקרא קדוש ותבא עליו ברכה. המברך עמו יברכנו ויאמר די לצרותינו והוא יצליחנו בתורתו התמימה לשמה. נזכה בבנין אריאל בקרב כל ישראל אמן סליק פירקא וסליקא לה מסכת נדרים